A. H. B.
1811 Acc 4329

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT
94

K

DE FRISIORVM ANTIQVITATE ET ORIGINE LIBRI TRES:

IN QVIBVS NON MODO EIVS gentis propriæ; ſed & communes Germaniæ totius Antiquitates multæ, hactenus incognitæ, produntur; & obſcuri veterum ſcriptorum loci plurimi illuſtrantur:

Auctore SVFFRIDO PETRO *Leouardienſi Friſio V. I. C.*



COLONIAE AGRIPPINAE,
In Officina Birckmannica, ſumptibus Arnoldi Mylij
Anno M. D. XC.
Cum gratia & Priuilegio Sacræ Cæſareæ Maieſtatis.

Digitized by Google

AMPLISSIMIS, NOBILISSIMIS, CONSVLTISSIMISQVE VIRIS AC DOMINIS Ordinibus Friſiæ, Dominis ſuis vnicè colendis.

S. P. D.

ANNI ſunt iam fere triginta elapſi, Ampliſſimi, Nobiliſſimi, Conſultiſſimique Viri, ex quo relicta Erphordia in Belgium reuerſus, Bruxellæ coram ſatis comperi, neque à Viglio Zuichemo, neq; ab Ioachimo Hoppero in conſcribendis patriæ noſtræ hiſtorijs effectum iri, quod magno omnium deſiderio expectabatur: Illi enim, ex quo politicis negotijs impliciti ſunt, minus hiſce literarijs vacare potuerunt; Quocirca, cùm genius meus ab iſto genere vitæ abhorreret, planeque ad literariam hanc profeſſionem, quam hactenus ſectatus ſum, propenderet, hortantibus quibuſdam amicis, quorum literæ apud me conſeruatæ teſtimonio ſunt, nõ grauatim in hoc ſtudium induci me duabus potiſſimum de cauſis paſſus ſum. Primùm, quod hiſtoriarũ cognitio cùm omnibus diſciplinis, tum in primis Iuriſprudentiæ, ob diuerſorum facto-

rum exempla plurimum conduceret: Deinde, quod me ſtimularet amor patriæ, vt maiorum noſtrorũ res præclarè geſtas, quę ſcriptorum defectu hactenus in obſcuro latebãt, in lucem eruerem; præſertim cùm eius eſſent generis, vt ſcriptoris diligentiam ſui dignitate librare, & lectori etiam extraneo, nedum patriotæ, commẽdare poſſent. Primùm enim cùm Friſij olim habuerint Regnum ampliſſimum, & in eo Reipub. formam aliquoties mutatam, ex eorum hiſtorijs non modò immutata præclara, ſed & exempla illuſtria ſuppetunt: Deinde, cùm ſedes incolãt in Germania ad Septẽtrionem vltimas, & proinde fluuij omnes, qui ex Auſtro Septentrionẽ verſus in mare ſe exonerant, per eorum terram decurrant; hinc Schaldis, Moſæ, Rheni, Amiſis, Viſurgis, Albis, Iaduæ, Eidoræ, & reliquorum brachia, veteres ac noui exitus ac decurſus certius cognoſci quàm aliunde poſſunt: & quia ſedes ſuas nunquam mutauerunt, & interim temporum rationem integris mille nongentis annis continuarunt, exactiorem quandam certitudinem ſuppeditant, ad veras gentium Germanicarũ origines, emigrationes, & ſucceſſiones ſolidè cognoſcendas. Ex eo igitur tempore totus huc incubui; & tum per me ipſum, tum etiam per alios diuerſis in locis Bibliothecas celebres excuſſi, vnde aliquid ſubſidij ad inſtitutum hoc ſperandum videbatur: Scripſi etiam ad diuerſos eruditos, aut alioqui antiquitatum ſtudioſos

non

non modò quos in Friſia, aut in Belgio; ſed etiam in Germania & in Gallia noram, quorũ auxilio me adiuuari poſſe arbitrabar: Nullis laboribus, ſumptibus nullis peperci, vt idoneam ſtudio meo ſuppellectilem corraderem: Nullum nõ moui lapidem; promoui autem non quãtum volui, ſed quantum potui; promoturus haud dubiè plus ſtudio tam pertinaci, niſi me retardaſſet huius ſæculi noſtri infœlicitas, obiectis impedimentis nimis & multis & magnis. Vt enim apud quoſdam candor ille remanſerit, qui mutuus inter amicos (præſertim eruditos) eſſe ſolet; tamen tutum non fuit vltrò citroque aliquid ex loco in locum tranſmittere, quod perire nolles, cùm itinera omnia diu tam infeſta fuerint. Et vtcunque libenter aliquid tranſmiſiſſes; captanda tamen occaſio fuit, quæ moram expectanti ſemper attulit. Comitata fuit hanc difficultatem difficultas altera, quæ remoram non leuiorem iniecit: Comparandi fuerunt & euoluendi Geographi & Hiſtorici tum veteres, tum recentes, quorum lucubrationes quoquo modo ad cauſam Friſiæ noſtræ facere viderentur. Quanquam enim indigenis ſcriptoribus in hiſtorica fide debeatur prærogatiua, tamen & externi cognoſcẽdi ſunt; vel vt ſuffragio ſuo nobis proſint, ſi conſentiunt; vel vt refellantur, ne noceant, ſi diſſentiunt. Itaque facilè æſtimet æquus iudex, nullum vaſtius eſſe ſtudium quàm hiſtoricum; cùm maximi vtique negocij ſit,

vel euoluere ſolùm libros tam multos, tam diuerſos, & ex his in propoſito tuo vel confirmare quod probas, vel confutare quod improbas. In cæteris enim ſtudijs ratio & coniectura probabilis argumenta præbent; in hoc veritatis criterium ſcribentium authoritas maximè ſtatuit: quæ proinde in diſcrepantium multitudine iudicanti nō exiguam perplexitatē parit. Hanc ego tertiā præ cæteris iſtic difficultatibus reipſa grauiſſimam expertus ſum: Nam cùm veteres authores tum Greci, tum Latini, qui in medio ſunt, de Friſia præclarè multa ſcripſerint, non paucos videas inter recentes, quorum alij iſta prorſus diſsimulant; alij etiam de induſtria peruertunt; quo affectu id faciāt, vt mihi quidem dictu difficile ſit, ita indiſcuſsū & inconfutatū relinquere integrum non fuit; cùm ad veritatem aditus non pateat, niſi remota falſitate. Quid enim proficerem apud lectorem cordatum, ſi meam tātùm ſententiam probarē, ſententiā aduerſarij contrarium aſſerentis diſſimularē; nihil ſanè aliud, quàm quod veritatē ſilentio meo proderem. Quocirca cùm de rebus Friſiorū preiudicia multa lata ſint à ſcriptoribus iſtis, & proinde multi errores inueterati, & diuerſorū teſtimonijs roborati ſint, quàm facilè mihi fuerit iſtos conuellere, iudicabit, quiſquis rē æqua bilance pōderauerit: Adeo enim res redijt, vt quoniā nulli idonei ſcriptores rerum Friſicarū hactenus extant, plerique nihil egregiū aut laude dignū à Friſijs

ſijs vnquã actum eſſe arbitrentur. Itaque non deſunt, qui gentium Germanicarum exegeſin profeſſi, Friſios in nullo numero poſuerint: Sunt, qui de Friſiorũ origine pro opinione ſua neſcio quæ figmenta cõminiſcuntur: Sunt, qui ea, quę de Friſiorũ Regibus memorię prodita ſunt, fabulas meras eſſę dictitent: Sũt, qui fines terræ Friſonicæ, multis prouincijs amputatis, in anguſtũ cogunt: Sũt, qui Friſiorum acta alijs gentibus applicent; Sunt, qui decantatam iſtam apud omnes Friſiorum libertatem ac nobilitatem à Friſijs ipſis confictam, & non Principum authoritate aliqua donatam & conſtitutam eſſe aſſerunt: Sunt denique alia his vel ſimilia, vel etiam grauiora: quæ alij ex ſimplici rerum Friſicarum ignorantia; alij fortè ex affectu quodam ſuo imperitis hactenus perſuadent. Quibus omnibus ac ſingulis diſcutiẽdis dum incumbo, ſudaui ſatis; hoc tamen aſſecutus ſum, vt hiſtoriæ materiam congeſſerim, quæ non modò nationi noſtræ, (vt ęquidem puto) ſed etiam exteris placere queat, modò abſoluere cũ gratia diuina poſſim, quod incepi, & aliquo vſque iam produxi. Totius operis inſtituti œconomiam, analytica methodo delineatam, aliquãdo me amicis quibusdam priuatis iſtuc tranſmiſiſſe commemini, ad hunc fere modum. In abſoluta enim cuiuſuis regionis deſcriptione declarandum eſt, quæ ſit in ea cæli ſolique natura; id quod libro vno Coſmographiæ, Aſtronomiæ,

miæ, Topographiæ, Chorographiæ, Geo-
graphiæque munere explicari poteſt. Cæte-
rùm, quia coniuncta horum vis inefficax eſſe
non poteſt, ſed pro influentia ſua generat ea,
quæ natura cælo, terra, marique producit, v-
2. nus etiam liber Meteorologicis & Minerali-
3. 4. bus, vnus plantis, vnus animalibus terreſtri-
bus, vnus aquatilibus, vnus volatilibus depu
5. 6. tatur; non quidem Phyſica, ſed Hiſtorica de-
ſcriptione. Et quoniam præter communem
mediocritatis curſum interdum vel proſpe-
7. ra eueniunt, vel aduerſa, vnus etiam de com-
modis vel incommodis Friſiæ parandus eſt.
Demum verò, quia hæc omnia incolarum
gratia fiunt, ad ipſam gentem, cui ea deſti-
8. nantur, dirigenda eſt deſcriptio; in qua Pri-
ma tractatio erit, de antiquitate & origine
9. Friſiorum: Secũda erit, de natura Friſiorum,
qua & forma & indoles eorum continetur:
10. Tertia erit, de nominibus & lingua Friſiorũ:
11. Quarta erit, de virtutibus ac vitijs Friſiorũ:
12. Quinta, de victu Friſiorum ac veſtitu. Atque
ita duodecim conceperam rerum Friſica-
rum libros, quibus ea tractarentur, quæ ad
huius gentis generalem deſcriptionem perti
nerent. Iam verò vt appareat, qua prudentia,
qua ſtrenuitate Friſij fuerint, acta eorum de-
claranda ſunt; quæ bifariam conſiderantur:
Aut enim inſtituta ſunt, quibus Reſpub. con-
ſormatur; aut ſunt res geſtæ, quibus eadem
cõſeruatur. Inſtitutis debẽtur libri ſedecim,
qui de antiqua ac noua Friſiorum Repub.
inſcri-

Digitized by Google

inſcribēdi ſunt. Horum primus, de veterum 1.
Dijs,& eorum ſacrificijs, Idolis,phanis,ac ſacerdotibus, & ſacerdotum doctrina tractabit: Secundus de religione Chriſtiana, de cul 2.
tu diuino, de Sanctis, de tota Hierarchia Eccleſiaſtica, de Doctoribus Orthodoxis & Hęreticis docebit: Tertius de Iudicijs Eccleſia- 3.
ſticis, de legibus, & legū adminiſtris, & Eccle ſiaſtica cēſura aget: Quartus aget de frequēti 4.
mutatione Reip. & legū: Quintus declarabit 5.
inſtituta belli; vbi ordines militares, arma, exercitia, præmia & pœnæ conſiderantur: Sex- 6.
tus continebit inſtituta pacis; de his quæ fiūt ante natiuitatem, in natiuitate, poſt natiuitatem, toto vitæ curſu, in pueritia, in adoleſcentia, in iuuentute, in ætate virili, priuatim ac publicè, in ſenectute, deniq; in morte, & poſt mortem: Septimus explicabit rationem temporum, qua vtuntur in communi omnium 7.
iſtorum diſpoſitione. Et quoniam legum cōditores principes, & earum interpretes Iureconſulti, & protectores Magiſtratus, & diſpēſatores Aduocati negligēdi non ſunt; Octa 8.
uus de Principibus, Nonus de Ducibus, De- 9. 10.
cimus de Regibus, Vndecimus de Poteſtati- 11.
bus, Duodecimus de Dominis Friſiæ tracta- 12.
bit. His accedet Decimus tertius, tractaturus 13.
de Toparchis Friſiæ; & Decimus quartus, de 14.
Præſidibus Curiæ Regalis; & Decimus quin- 15.
tus, de eiuſdem Curiæ Senatoribus; & Deci- 16.
mus ſextus, de Aduocatis & Procuratoribus.
His expeditis, res geſtæ reſtant, quæ vel pu-

blicæ ſunt, vel priuatæ. Publicè res geſtas ab
24. origine gentis ad ætatem noſtram vſque viginti quatuor libris explicabimus; quos Annalium Friſicorum nomine inſcribemus: Priuatorum res geſtas, perſonarum, locorum, rerum ac temporum circumſtantijs diſtinguemus. Ac primùm quidem, quod ad perſonas attinet, quæ vel bellica, vel politica virtute, vel eruditione, vel conſilio tam extra, quàm intra patriam præſtiterunt, his opus ſingula-
1. re attribuemus: Itaque librum vnum de Du-
2. cibus & Comitibus Friſiæ; Vnum de ijs, qui
3. virtute militari excelluerũt; Vnum etiam de
4. ijs, qui prudentia & conſilio præſtiterũt; V-
5. num item de Friſiæ ſcriptoribus; Vnum etiã
6. de præſtantibus fœminis. In locorum cõme-
7. moratione librum vnum cudimus, de ciui-
8. tatibus Friſiæ. In rerum attentione, vnum de celebribus dictis ac factis Friſiorum: Vnum item cudimus, de Friſiorum colonis, & quæ gentes à Friſijs oriundæ ſint. Atque ita libros omnes, quibus hiſtoriam Friſiæ cõplecti nos poſſe arbitrabamur, numero ſexaginta fiebant: In quibus tamen & librorum numerũ, & materiæ diſpoſitionem, & editionis occaſionem, vt arbitrio meo tunc reſeruaui; ita etiam nunc reſeruo, vt pro re nata mutare mihi integrũ ſemper maneat, quod videbitur. Itaque tametſi hoc opus, de origine Friſiorũ, quod hic exhibeo, materiæ ratione demum poſt librum ſeptimum rerum Friſicarum ordine ſequatur, tamen cur primo loco iam eden-

Digitized by Google

dendum cenſeam, iuſtiſſimæ cauſæ me impu lerunt. Nam cùm in hoc opere plurimũ difficultatis fuerit, propter multiplices ſcribentium errores, qui conuellendi erant, & credibile ſit, fore aliquos, qui à me diſſentient, volui hoc opus primo loco abſoluere, & in lucẽ edere; tum vt rem factã hic haberem, ſi quid mihi fortè ingraueſcente iam ætàte humanitus accideret; tum etiam vt ipſe tueri hæc poſsẽ, modò me viuo aliquis ea odioſius vellicaret. In cęteris enim vt minus difficultatis, ita etiã minus contradictionis erit; ideoq́; minori etiam negocio abſolui ea, & me fortè defuncto per alium quemuis ad vmbilicum perduci queũt. Cur autem vnum librum, quem antea meditabar, hic iam in tres diduxerim, vaſtitas argumenti fecit, quo identidem nouis acceſſionibus ſuccreſcente, opus ipſum neceſſariò creuit. In his autem, quæ cudo, confirmandis & ſtabiliendis, quibus authoribus vtar, & qua moderatione cum illis agam, quorum opiniones mihi refellendæ ſunt, paucis hic dicendum eſt. Nam cùm ad meorũ dictorum probationem teſtimonijs interdũ vtar eiuſmodi ſcriptorum, pręſertim noſtratium, quorũ authoritas apud exteros pondus habitura non videtur, ob id, quod eorum nomina hacten⁹ obſcura, & certè illis incognita ſint, videri poſſem nihil admodum idoneè probaturus, qui non modò domeſticis, ſed etiam dubijs & non ſatis exploratis teſtibus rem agam: Deinde, cùm aduerſus quoſdam

præ-

præſertim vita defunctos nimis multis contẽdam, videri poſſem egredi fines modeſtiæ, qui cum laruis gaudeam luctari. Quorum neutrum planè ſe ita habere clariſſimè demonſtrabo. Nam vt ad primum loco primo reſpondeam, mihi in propoſito meo, quo res patriæ tradere conſtitui, ea ſententia ſemper ſtetit, vt ſi vtraque & ſuppeterẽt, & congruerent, domeſticis teſtimonijs libenter externa coniungerem; ſi alterutra deficerent, ijs vterer, quæ ſuppeterent; ſi diſcreparent, externis domeſtica præferrem: niſi notabilis abſurditas hanc prærogatiuam excluderet. Exemplo ſubiecto illuſtranda res eſt. De origine Friſiorum à Græcis & Italicis ſcriptoribus nihil expreſsè traditũ hactenus reperire potui: ſcriptores autem Gallici & Germanici, qui vel populari ſua, vel latina lingua aliquid hac de re commentati ſunt, aliqui cum noſtratibus congruunt; aliqui non modò à noſtratibus diſſentiũt, ſed etiam inter ſe diſcrepant. Vtor igitur hic noſtratibus, & eorũ ſuffragatoribus exteris; exterós autem ab his diſſentientes bonis rationibus confuto ac refello. Friſiorũ ſedes Græci ſcriptores ac Romani, Plinius, Tacitus, Ptolemæus, & alij; itemq́ue ſcriptores reliqui Germani ac Galli vnanimiter declarant in Germania ad mare Septentrionale fuiſſe extremas: ſed Strabo illic intra Rhenum & Amiſin Sicambros; intra Amiſin & Albin Cimbros collocat; vltra Albin Cherſoneſum verſus gẽtem nullam nouit,

uit. Vtor igitur & hic internis & externis authoribus; tum in approbando conſenſu pro nobis; tum etiam in refutando diſſenſu contra Strabonem, ſubiectis vtrobiq; rationibus idoneis. Scriptores aliquot recētes Germani, ſupradicto illo Strabonis errore decepti, Friſios, & Brabantos, & Flandros, maximè Septentrionales, à Cimbris ortos eſſe ſcripſerūt; quòd Cimbri (vt ipſi dicūt) colonias à Cherſoneſo Occidentem verſus per littus Oceani Britannici poſuerint, & relicta tandem Cherſoneſo nouas ſedes quæſituri, per Cauchos ac Friſios itinere facto, per oſtia Rheni (vt hodie Cimbrici ſeu Danici mercatores faciūt) in Brabantiam ac Flandriam traiecerint, ibique ſedes fixerint ad littus extremum; vnde tandem inundationibus expulſi, relicto præſidio, quod in gentem poſtea coaluerit, in Italiam porrò abierint. Hunc errorem igitur ex Archiuis noſtris dilucidè cōuello, ac teſtimonijs noſtratium doceo, nos ante Cimbricam expeditionem ducentis amplius annis eas terras incoluiſſe, quæ tūc intra Cherſoneſum & Helium Rheni brachium ſupremum ad Septentrionem in Germania habitabiles erant. Doceo teſtimonijs noſtratium & conſenſu Plinij, ducētis adhuc annis poſtea, terras eas, quas nūc incolimus, & VVeſtergoam & Aeſtergoam nominamus, maxima ex parte fuiſſe inhabitabiles. Doceo eorundem teſtimonijs, & conſenſu Pauli Aemilij, & Antonij Sabellici, eaſdem terras vſq; ad ætatem Caroli

roli Martelli in eodem ſere ſtatu permanſiſ-ſe. Doceo denique noſtratium teſtimonijs, per quos homines, & quo tempore lacus iſti immenſi, quos Plinius ac Tacitus in Friſia commemorant, in iuſtos fluuios aggeribus obiectis redacti ſint. Doceo teſtimonijs noſtratiũ, quæ ſint illa Rheni capita, de quibus agit Iuli⁹ Cæſar; quæ ſit iſta nauigatio Druſi, qua Oceanum ab illo tentatum eſſe Tacitus aſſeruit. Hoc igitur quia luce clarius demonſtro, conſequitur aliam nunc eſſe, aliam fuiſſe olim tempore Cimbrorum Friſiæ noſtræ faciem; & longè aliter tum ſe habuiſſe, quàm nunc habent, duo illa Romanis cognita Rheni brachia Helium & Fleuum: aliter etiam ſe habuiſſe, quàm nunc habent, altera duo Rheni eiuſdem brachia, Romanis innominata, & exteris omnibus ignota, Mediterraneum & Lauicam. Quæ quidem Rheni quatuor brachia, vt lõgiſſimo terrarũ ſpatio diſiuncta tunc erant; ita ſingula etiã ſuo peculiari oſtio in Oceanũ Septentrionalem deuolvebantur. Cõſequitur hinc etiã Cimbros ad littus Oceani Septẽtrionalis, quod Friſij toto illo tractu nunc incolunt, colonias nullas collocaſſe: Eoſdẽ etiã neq; per Friſios & Cauchos iter feciſſe; neq; per oſtia Rheni in Brabantiam aut Flandriã traieciſſe: cùm omnia illic lacubus ac paludibus inuia tunc eſſent. Cũ igitur hæ & cõplures huiuſmodi aliæ antiquitates à Romanis ac Græcis ſcriptoribus memoratæ, nunc à recentibus & exteris Germanis

manis quibuſdã interpretibus per inſcitiam rerum noſtrarum perperam explicentur, vti que ratio dictat, à noſtratibus & indigenis veritatem eſſe exquirendam, vtpote quibus notæ ſunt res patriæ. Nã cùm inter Helium & Fleuum Friſia, quæ olim Occidentalis dicebatur, & nunc Hollandia dicitur, ſita ſit; cùm Friſiæ, quæ tunc Orientalis, nũc autem Occidentalis dicta eſt, partẽ VVeſtergoã Mediterraneus, Aeſtergoã Lauica terminauerit; maiorum noſtrorum prudẽtia ſingulis territorijs in Friſia canonem quendã certum cõſtituit, quantũ ad horum aggeres faciendos ac reficiendos contribuere deberent. Quod quidem cùm in acta publica memorię ergô ſemper diligentiſſimè relatum ſit, conſtat nimirũ ſcriptoribus noſtris ſua fides, ſi vos ex ijſdem fontibus intelligitis, maiores veſtros per manꝰ poſteris velut hęreditariã hanc curam tradidiſſe, quã & vos hodie in patria ornãda ac vindicãda ſuſtinetis. Nõ aliũde igitur certius documentũ publicę fidei petendum cuiq; gẽti eſt, quã per ſcriptores indigenas ex Archiuis patrijs, in cõtrouerſijs patriã concernẽtibus: cũ vt quiuis bonꝰ paterfamilias quid domi ſuæ, ita quęque gens quid in regione ſua acciderit penitiſſimè ſciat. Itaq; Cappidus Staurienſis, Solco Fortemanus, Occo Scharlẽſis, Ioannes Flieterpius, Vorperus Thaborita, Suffridus Sterkẽburgius, Andreas Cornelius, & pleriq; alij hiſtorici noſtri, q̃ his vel antiquiores, vel recentiores ſunt, nõ ideo ſunt exteris poſtpo-

nendi

n̄endi, quod minus noti ſint; ſed ideo his præponendi, quod ad veritatem plus conferant. Nec enim hiſtorici authoritas ex celebritate, ſed ex fide æſtimari debet: nam quid refert ſcriptorem quantumuis eſſe celebrem, ſi lectorem fabulis, figmẽtis, ac mendacijs ludificetur? fides autem hiſtorici partim ex voluntate, partim ex facultate pendet: ex voluntate quidem, vt adſit ſtudium veritatis, quę hiſtoriæ fundamentum eſt; ex facultate autem, vt adſit rerum tradendarum iuſta cognitio; quæ non aliunde certius petitur, quàm ex cuiuſque gentis archiuis: Vnde & Plinius admonet ab vnaquaque gẽte exquirendam eſſe veritatem earum rerum, quarum notitia apud eam popularis eſt. In dubio igitur, & vbi interni ab externis diſcrepant, internos, quantumuis obſcuros, externis, quantumuis celebribus, præpoſui; cùm animaduertam me in his, quæ in meo propoſito hactenus verſaui, à ruſticis etiã redargui poſſe, ſi ab illis deflectã: cùm adeo notoria vulgo pleraq; omnia ſint apud nos, quę ex noſtris allegaui, vt fuſtuario dignus videri queat, ſi quis ab his diſſentiat. Quæ cauſa me etiam præcipuè mouit, vt hoc opus Veſtræ Amplitudini potiſſimum dedicarem, in quo mihi noſtratium teſtimonijs ex Archiuis noſtris contra ſcriptores exteros multa probanda fuerunt: Nam ſi hæc (vti confido) à vobis ſcientibus ceu vera & indubitata, conſenſu publico recepta & & approbata fuerint, mihi fides, teſtibus iſtis noſtra-

noſtratib' authoritas, & exinde celebritas ac cedet, quā lectorum vſus augebit, ætas cōſtabiliet. Quod autē omnibus liberum ſemper fuit, vt in controuerſia veritatis ſuam ſentētiam cuique dicere liceret ſine alterius contumelia & iniuria, id mihi etiam hic ſumpſi, vt eorum ſententias bonis rationibus & authoritatibus refutarem, quos in propoſito meo perperā verſari comperiſſem: Nec ego quenquam hic ſuggillaui, aut odioſius vellicaui, quin potius omnes diligētiæ & induſtriæ laudaui, etiamſi conatibus eorū in eruenda veritate nō reſpondiſſet euentus. Quod autem in confutando Alberto Crātzio prolixior eſſe videri poſſim, id nō odio perſonę, ſed rei propoſitæ qualitati aſſcribi velim: Nā cū ille Saxonū antiquitates ex profeſſo ſcripſerit, eumque veluti ducem fere omnes, etiam ἀβασανιστῶς & indiſcuſſim ſine examine ſequantur; malui hunc vnum tenere, cuius veſtigijs inſiſtendo, omnia impedimēta, quæ ille obiecit, ſine errore ſubmouerē, quàm aliâs alios eius aſſeclas aſſectari, & veluti fonte ipſo relicto, riuulos ei' particulatim obturare: ꝙ vt magis etiamnū odioſum, ita etiam magis operoſum futurum erat. Interim verò in cauſa coniuncta res noſtras certius illuſtro, quas ille obſcurauit quantum potuit: In quo dum verſor, excreuit hoc opus in ampliorem molem, quàm animo præcipere poteram; ſed effecit hoc neceſſitas confutandi obiecta eorum, qui mihi & multi, & graues antagoniſtæ con-

tigerunt. Hos igitur tres de origine Friſiorum libros, quos ob cauſas ſupradictas primo loco edendos eſſe cenſui, Viri Conſultiſſimi, Veſtræ Amplitudini inſcribendos ac dedicandos eſſe iudicaui; tum vt ſuffragio veſtro contra Zoilorum dentes tuti eſſe poſſint; tum vt vobis proximè redderentur cauſæ, ex quibus origo nobilitatis, libertatiſq́ue Friſonicæ dependet: quarum aſſerendarum ac protegendarum cura non alijs, quàm ordinibus Friſiæ ex officio competit. Quod ſi ergo eos benigno ac grato animo ſuſceperitis, in reliquis iſtis, de quibus ſupra egi, perficiendis & in lucē edēdis, alacriorem me reddetis. Interim Deus Opt. Max. omnia vertat in melius, & pacem aliquando nobis reſtituat. Bene valete. Colon. Prid. Calend. Maij. Anno 1590.

Nobiliſſimæ Conſultiſſimæq́ue Amplitudini veſtræ

Famulus deditiſſimus

Suffridus Petrus Leouardienſis V. I. C.

IN SVFFRIDI PETRI LEOVARDIEN-SIS V. I. C. TRES LIBROS De Origine Friſiorum Epigrammata.

Petri Ximenij.

ET populi cuncti, & Friſici fera littora tractus,
Et fluuij, atq; vrbes notæ fuêre prius:
At quibus hæc eadem primùm loca culta fuerunt,
Obſcurum cunctis ambiguumq; fuit
Hactenus: en, cùm tot ſcriptorum nulla priorum
Certam aliquam his tenebris cura tuliſſet opem,
Cumq; etiam veterum Friſiorum inſignia facta
Non ſatis ingenijs nobilitata forent:
Tu primus patriam, Suffride, hoc munere ſummo,
Summa præterea tu pietate beas.
Illa quidem fama per te eſt donata perenni,
Ex auro effigiem tuq; ab ea capies.

Io. Matalij Metelli Sequani V. I. C.

ANtiquos ortus Friſiæ, præclaraq; geſta,
Suffridi vt calamus prodidit ore Petri,
Hiſtoria obſtupuit, Muſæ Chariteſquè ſorores
Exſiluêre hilares plauſibus, & citharis.
Aſt Eris inuidit: Tantine volumina, dixit,
Suffridi? inflatis parcite arundinibus.
Patria Suffrido Friſia eſt: plus ergo parenti
Debeat ipſe ſuæ, quàm genito genitrix.

Vrania Cleio: Suffrido ab Origine pendent
Præmia, quam chara reſtituit patria:
Ignota hæc quondam Matri, Natisque, iacebat
Obruta quot tenebris? hanc tibi luce beat.
Mox Eris at multis conata eſt dicere contra:
Momus adeſt lateri protinus, ecce, comes.
Ardens ſic Erato, gaudens Polyhymnia geſtu,
Melpomene, Euterpe, te duce Calliope:
Ortum Suffridus patriæ cùm reddidit, vnus
Omnibus hic ortum reddidit in patria:
Patria Suffrido ſed cùm dedit, omnibus ortum
Haud dedit; hunc vni præbuit vna viro.
Læto Terpſichore, lepido ſermone Thaleia
Adijciunt miris ingenioſa modis:
Quis fluuijs ortus, qui curſus explicat, aiunt,
Suffridus, circum flumina qui populi:
Indicat ablata, & Frisijs quæ reddita quondam;
Tempora quid mutent, cur quid in imperijs?
Ditauit patriam varijs hic vrbibus, amplis
Et populis, fama nobilitatque bona.
Has Eris vt voces inimicis auribus hauſit,
Lis oritur, Momo dira ſerente odia.
Cynthius Aonidum litem defendit Apollo,
Et Momi euertit prouidus inſidias.
Arbiter hinc Phœbus, ſolio hæc præluſtris ab aureo,
Parnaſſi ex alto vertice, verba dedit:
Damnamus Momum, & propria proſcribimus vrbe;
Damnas eſto, Deæ vertere terga Eridi.
Patria Suffrido, meriti pro nomine, ahenam
In Friſia ſtatuam, marmoreamve dicet.

Caroli

Caroli Vtenhouij ex Alluſionum eius libro ſecundo.

SVffridi ſat notus honos, ſat gloria Petri,
Non modò Germani qua patet ora ſoli.
Vnde ſed hoc idem ſit nobile nomen adeptus,
Vos agite ô ſancta dicite Sionides:
Qui ſtudet exortas ſine cæde & ſanguine rixas
Finire in ſacra relligione truces,
Quàm bene ſedandis à partibus obtigit illi
Voce fluens gemina nomen ab Hebraica.
Οὐδὲν ἄτερ μουσέων καὶ χαρίτων ὁ βίος.

Simonis Tœlmanni Pomerani V. I. C.

FRISIA Germanis gens antiquiſsima in oris,
A FRISONE vetus qua duce nomen habet,
Clara olim ſtudijs, clara & caſtrenſibus armis,
Latè hoſtes terra contudit atque mari,
Defenditq; ſuas prope bis iam mille per annos
Sedes, quaq́ue habuit nomina priſca tenet:
Verùm longa dies altis geſta alta tenebris
Merſerat, & veris fabula mixta fuit:
Quæ rurſum eruit in lucem SVFFRIDVS, ab omni
FRISIADVM dignus poſteritate coli:
Nam ſi laudamus, cùm quis ſeruarit ab igni
Patrem, qui ſenio mox periturus erat;
SVFFRIDO proauis vitam poſt tanta ſepultis
Secula qui reddit, perpetuosq́ue facit,
Qui patriæ vindex decus explicat, aſſerit, ornat;
Gratia num meritis par queat vlla dari?

Io. Politi Leodienſis V. I. C.

DVM vera inſignis patriæ primordia monſtras,
Et veterum regum fortia facta doces:
Dum Friſiæ regni populos moreſq́ue recludis,
Quaſq́ue potens ſubijt ſorte rotante vices:
Sic eſt, res validas (inquam) decet optimus author
Iudicio, excellens arte, labore, fide.
O fauor, ô tutela nouem, Suffride, Sororum,
Præmia pro meritis quis tibi digna dabit?
Felicem dixit Iuuenis Pellæus Achillem,
Ingenio notus quod ſit Homere tuo:
Verius exclamem, felix Friſia inclyta, cuius
Tam celebris ſcriptor nomen in aſtra tulit.

ELEN-

ELENCHVS CAPITVM IN HIS TRIBVS LIBRIS DE ORIGINE Fiſiorum.

LIBRI PRIMI

CAPVT I.

Vtilem & honeſtam eſſe omnibus mortalibus inquiſitionem de origine & antiquitate ſua gentis, & quomodo hic author in ea verſatus ſit.pag.1.

CAP. 2.

De antiquitate Friſiorum.pag.5.

CAPVT 3.

In quæſtione de origine cuiuſq; gentis primo diſcutiẽdum eſſe, ſitne indigena vel aduena, & qua ſignificatione hac accipienda ſint.pag.8.

CAPVT 4.

Friſiam ab euentu nomen non accepiſſe.pag.11.

CAPVT 5.

Quod inepta ſint rationes Cornelij Taciti, quibus docere nititur, Germanos eſſe indigenas.pag.14.

CAPVT 6.

Aduerſus eos, qui Friſios indigenas eſſe contendũt: vbi de Cauchis, Cimbris, Sicãbris, errore Strabonis.pag.19.

CAPVT 7.

Quo modo Strabonis erroribus ſeducti quidam ſuos accumulent, atque ita veritatem etiamnum grauius obruant: vbi mendum ſublatum ex Plinio, & diſtincti Cimbri à Sicambris pag.25.

CAPVT 8.

Obiecta Iacobi Meieri pro Flandris, docentis, quod Cimbri ſedes habuerint in Flādria: & Goropij pro Brabantis, docentis, quod Cimbri ſedes habuerint in Brabantia. pag. 30.

CAPVT 9.

Succincta Chronologia rerum Friſicarum ab initio vſque ad Carolum Magnum, pag. 34.

CAPVT 10.

Cimbros in Flandria ſedes non habuiſſe. pag. 41.

CAPVT 11.

Cimbros in Brabantia ſedes nunquam habuiſſe: vbi de Cimbrorum colonijs. pag. 45.

CAPVT 12.

Cimbros cùm Cherſoneſo relicta nouas ſedes quærerent, per Cauchos ac Friſios non feciſſe iter: vbi de origine nominis Germanici; item Rheni brachijs per Friſiā decurrētibus, & veteribus partim notis, partim ignotis; & portu Manarmani; & nauigatione Druſi. pag. 50.

CAPVT 13.

Antuerpiam non eſſe Atuaticum Cæſaris, neque Colimam Cimbrorum: vbi de itinere Cimbrorum ex Strabone, Cæſare, Floro; & vbi Atuaticum conditum fuerit; & de tempore expeditionis Cimbricæ; & cēſura authoris de ſcriptis Goropij; & lingua Antuerpiēſium. pag. 66.

CAPVT 14.

Neque Cimbricam, neque Saxonicam linguam in tractu Boreali inter Cherſoneſum & Armoricum littus vnquam fuiſſe vſurpatam: vbi de origine nominis Germanici ac Teuthonici locus Cornel. Taciti emendatus & explicatus; item de Tungris; item de lingua Friſica & Saxonica & Cimbrica. pag. 100.

CA-

CAPVT 15.

Friſios eſſe aduenas in Germania; vbi de Friſiorum lingua, & nominibus. pag. 123.

CAPVT 16.

Alanos & Sueuos viciſsim incoluiſſe illum tractum terræ ante Friſiorum aduentum, quem Friſij nunc occupant: vbi Lucani locus explicatus, nomine Sueuorum Friſios appellantis; de aduentu Saxonum & lingua Sicambrorum, Saxonum, Brunſuicenſium. pag. 127.

CAPVT 17.

Prima opinio de origine Friſiorum. pag. 137.

CAPVT 18.

Secunda opinio de origine Friſiorum. pag. 138.

CAPVT 19.

Tertia opinio de origine Friſiorum. pag. 139.

CAPVT 20.

Quarta opinio de origine Friſiorum; vbi de Friſici nominis orthographia. pag. 140.

CAPVT 21.

Quinta opinio de origine Friſiorum, quam vt ſuo iudicio veram author ſolam tuetur. pag. 147.

LIBRI SECVNDI

CAPVT 1.

IN *hiſtorijs cum iudicio verſandum eſſe, nec aliorum præiudicijs temerè credendum, veritati ſemper inſiſtendum eſſe: vbi de conſilio Alberti Crantzij in obſcuranda origine Friſiorum. pag. 149.*

CAPVT 2.

Crantzij rationes eſſe ineptas ac futiles, quibus declarare nititur fabulam eſſe de reliquijs Macedonici exercitus: vbi de Riphæis montibus, & mari congelato veterum fabulæ deteguntur. pag. 152.

CAPVT 3.

Inepta quoque eſſe argumenta Crantzij; quibus colligit Saxones eſſe indigenas, & de tribus diuerſis ſedibus, quas Saxones in Germania occupaſſe memorantur.pag.157.

CAPVT 4.

Crantziū tum intraneis,tum extraneis hiſtoriographis deſtitutum fuiſſe,& idcirco non certa aliqua temporum definitione, ſed cōiecturis hyberbolicis vti ad comprobandum propoſitum ſuum:vbi de incertitudine Chronologiæ Danicæ & Gothicæ; Item de Cimbris, Danis, Vandalis,Saxonibus. pag.165.

CAPVT 5.

Crantzium temporum ratione perperam aſtruere antiquiſſimam Saxonum ſedem eſſe Veſualiam: vbi de vtilitate Saxonis Grammatici;de certitudine Chronologiæ Friſonicæ:vbi de Iuthone,Saxone, Dano, Angelo,& cæteris antiquis Saxonibus, ac Friſijs, ac Danis;& origine regni Danici. pag. 177.

CAPVT 6.

Perſonarum illuſtriū ratione perperam aſtruere Crātzium,antiquiſſimam Saxonum ſedem eſſe Veſualiam: vbi de præcipuis & antiquiſſimis Saxonum Ducibus; item origo controuerſiæ inter Saxones ac Danos de Iuthia pag.187.

CAPVT 7.

Rerū geſtarum ratione perperā aſtruere Crantziū, Saxonum ſedem antiquiſſimam eſſe Veſualiam:vbi breuis Chronologia rerum Saxonicarum ab initio gentis vſque ad Ermenfridum Turingorum regem. pag. 194.

CAP.

CAPVT 8.

Crantzium ratione loci ex Tacito perperam aſtruere Veſualiam eſſe primam & antiquiſsimam Saxonum ſedem. pag. 206.

CAPVT 9.

Crantziū ratione loci perperam ex authoritate Bedæ aſtruere, Saxonum antiquiſsimam ſedem eſſe Veſualiam: vbi de populis titulos facit, & ex Vitis Iutas. pagin. 214.

CAPVT 10.

Qui ſint apud V. Bedam Vitæ, & cur apud Saxonē, & apud Crantzium appellētur Iutha: vbi de Iuthone ſeu Vithone; item de controuerſia inter Saxones ac Danos de Vitlandia: vbi Io. Goropius à Crantzio deceptus. pag. 219.

CAPVT 11.

Perperam aſſerere Crātzium eoſdem eſſe Anglos & Saxones, & quæ ſit apud Crantzium, quæ ſit apud Bedam vetus Anglia: vbi de nugis Goropij, & figmentis Crantzij. pag. 228.

CAPVT 12.

Aliam eſſe Saxoniā antiquam apud Crantzium, aliā apud Bedam, & cui inhærendum ſit; vbi de tribus diuerſis Saxonum ſedibus. pag. 244.

CAPVT 13.

Saxones in Veſualia ante Carolū Magnum nullas habuiſſe ſedes: vbi de Friſone, Saxone, & Brunone, & eorum poſteris; de terra Vimodia ſiue Bremenſi; de Oſualis & Veſualis; & quod non ex Saxonibus, ſed ex Vandalis ſint. pag. 248.

CAPVT 14.

Quæ ſit ratio nominis Veſualici & Oſualici: vbi varia autho-

authorum opiniones de etymologia nominis Veſualici; Veſualos & Oſualos eſſe Vandalos; inſignia vetera Saxonum, & Angriuariorum; Vandalicæ gentis amplitudo; Vandalorum nomina diuerſa, ſedes; quando Oſualiam & Veſualiam occuparint; Friſiorum res cum Veſualis. pag. 264.

CAPVT 15.

Quæ ſit cauſa nominis Saxonici in Veſualia: vbi 3. cauſæ huius rei proponuntur: vbi de Brunonijs, Angriuarijs, ac Friſijs; de Hengiſti maioribus ac poſteris; de colonijs Friſiorum in Angliam veterem duce Hengiſto miſſis; regum Friſicorum ſeries vſque ad Hengiſtum; de Dagoberto à Friſijs contumelioſè tonſo; de Beroaldo Friſiorum rege per Clotharium Francorum regem interfecto; de Friſiorum regno ſubacto, & ſubacta Veſualia; de terra Brunſuicenſi per Saxones occupata; de erronea Saxoniæ diuiſione. pag. 281.

LIBRI TERTII

CAPVT 1.

QVod Saxones fuerint Macedonici exercitus reliquiæ. pag. 302.

CAPVT 2.

Pertexitur reliqua de Friſone hiſtoria ex Archiuis Friſiorum: vbi de teſtimonijs externis præſentem hiſtoriam confirmantibus. pag. 303.

CAPVT 3.

Quibus argumentis hiſtoriæ præſentis veritas comprobetur: vbi de Rythmis patrijs. pag. 306.

CAPVT 4.

Quæ fuerint antiquitatum conſeruandarum firmamenta Friſijs præ cæteris Germanis olim peculiaria: vbi de Gym-

Digitized by Google

de Gymnaſijs Friſiorum à Friſone olim inſtitutũ; de Bibliothecis. pag. 308.

CAPVT 5.

Friſonis fratres fuiſſe Brunonem & Saxonem: vbi de plurimis inſtitutis antiquis, quæ Friſijs olim cum Saxonibus fuerunt communia; inſignia Friſiorum & Saxonũ; de Vitekindo, eiusq; inſignibus; quod idem ante baptiſmũ Ludgerus dictus ſit; quod Friſijs infenſus & ab illis tandem captus, & Carolo Magno traditus. pag. 312.

CAPVT 6.

De patria Freſonis Friſiorum progenitoris: vbi de Praſia; de orthographia nominis Freſici. pag. 325.

CAPVT 7.

De Maioribus Freſonis: vbi de Agramme Freſie veteris Palibothro ſeu tyranno apud Indos. pag 330.

CAPVT 8.

Peregrinatio & aduentus Freſonis & fratrum eius. pag. 331.

CAP. 9.

Vbi, & quamdiu, & qua conditione cum Freſone fratres eius verſati ſint. pag. 333.

CAP. 10.

Quando, & quò fratres à Freſone diſceſſerint, & quæ poſt fratrum diſceſſum Freſo egerit: vbi de primis horum fratrum ſedibus. pag. 334.

CA-

CATALOGVS AVTHORVM, QVI IN HISCE TRIBVS libris de origine Friſiorum à nobis citantur.

A.

ABbas Vrſpergenſis.
Abrahamus Ortelius.
Achilles Gaſſarus.
Adamus Bremenſis.
Adrianus Iunius.
Aeneas Syluius.
Albertus Crantzius.
Albertus Stadenſis.
Alexander Neuillius.
Anaxi nander Mileſius.
Andr s Althamerus.
Andreas Cornelius.
Antonius Sabellicus.
Appianus Alexandrinus.
Apuleius.
Archytas Tarentinus.
Ariſtoteles Stagyrita.
Authmarus Franc. Chron.

B.

V.Beda.
Beatus Rhenanus.
Beroſus.
Bilibaldus Birckhaimerus.
Fl Blondus.
S.Bonifacius Epiſcopus.
Boetius Epo.

C.

C. Iulius Cæſar.
Cappidus Staurienſis.
Caſpar Peucerus.
Cato.
Chriſtianus Cilicius Cimber.
Chriſtianus Maſſæus.
Claudianus.
Clitarchus.
Conradus Peutingerus.
Conradus Celtes.
Cornelius Kempius.
Cornelius Tacitus.
Chronica { *Tongrenſium.* *Leodienſium.* *Hollandorum.* *Friſiorum.* *Saxonum.* }

D.

DAuid Chytræus.
Democritus.
Dicæarchus Meſſenius.
Dion Nicæus.
Dionyſius Halicarnaſſ.
Diodorus Siculus.
Doracus.

E.

EMpedocles Agrigentinus.
Eguinartus Francus.
Ephorus Cumæus.
Epicurus.
Eutropius.
D.Eyco.
Erneſtus Brotuff.

F. Fran-

F.

Franciſcus Accurſius.
Franciſcus Irenicus.
Folkerus Simonis.
Feſtus Pompeius.

G.

Gemma Friſius.
Godefridus Viterb.
Gobelinus.
Gregorius Turonenſis.

H.

Hector Boëthus.
Henricus Bebelius.
Henricus Bunting.
Henricus Glareanus.
Henricus Pantaleo.
Henricus de Heruordia.
Helmoldus.
Hermannus Neuenarius.
Hermannus Hamelmannus.
Herodotus.
Heſiodus.
D. Hieronymus Stridonenſis.
M. Hieronymus Hemminges.
Homerus.
Hubertus Thomas.
Hunibaldus.
Humfredus Lhuyd.

I.

Iacobus Meierus.
Ioachimus Hopperus.
Iodocus Villichius.
Io. Becanus Canon Vltra.
Io. de Eſſendia.
Io. Funccius.
Io. Flieterpius.
Io. Goropius Becanus.
Io Magnus Gothus.
Io. Nauclerus.
Io. Trithemius.
Io. Saxonius.
Iornandes.
Iulius Florus.
Iulianus Apoſtata.

L.

Lucanus.
Lucianus.
S. Ludgerus.
Ludouicus Guicciardinus.

M.

Macrobius.
S. Marcellinus.
M. T. Cicero.
Matthias de Miechou Cracouienſis.
S. Methodius.
Moyſes.

N.

Nicolaus Ciſnerus.
Nicolaus Perrottus.

O.

Ocellus Lucanus.
Occo Scarlenſis.
Olaus Magnus Gothus.
Oppianus.
Oredoeus.

P. Par-

P.

PArmenides.
Paulus Diaconus.
Paulus Aemylius.
Paulus Oroſius.
Petrus Albinus.
Petrus Diuæus.
Petrus Paruus Danus.
Philippus Beroaldus.
Philippus Melanthon.
Plato.
Plinius Secundus.
Plutarchus.
Polybius.
Pomponius Mela.
Poſidonius.
Ptolemæus.
Pythagoras.

R.

RAphael Volaterranus.
Raimundus Marlianus.
Reynerus Reineccius.
Robertus Gaguinus.

S.

SAxo Grammaticus.
Sebaſt Münſterus.
Sextus Rufus.
Solco Fortemanus.
Suffridus Sterckenburgius.
Steph. de Vrbibus.
Strabo.

T.

THeophraſtus.
Titus Liuius.

V.

VAlerius Maximus.
VarnerusRoleuinck.
Velleius Paterculus.
Viglius Zuichemus.
Vuihelmus Heda.
Vitekindus Saxo Monach. Corbei.
Volfgangus Lazius.
Vorperus Thaborita.
Vilhelmus Xilander.

X.

XEnocrates.

Z.

Zeno Citiæus.

SVFFRIDI PETRI LEOVARDIENSIS V. I. C.

DE ANTIQVITATE ET ORIGINE FRISIORVM LIBRI PRIMI

CAPVT PRIMVM.

Vtilem & honeſtam eſſe omnibus mortalibus inquiſitionem de origine & antiquitate ſuæ gentis, & quomodo hic auctor in ea verſatus ſit.

CVM de ſitu, quantitate, qualitate, prouentu, commodis, & incommodis Friſiæ, de Friſiorum etiam inſtitutis, moribus & natura, quãtum propoſiti noſtri ratio poſtulabat, ſuperioribus libris dictum ſit, conſequens eſſe videtur, vt iam explicemus, vnde & quo tempore Maiores noſtri in haſce ſedes venerint. Quemadmodum enim in ſingulis hominibus, vbi virtutes cuiusque cognouimus, tandem etiam de ætate percontamur: Ita etiam poſtquam gentium integrarum indolem atque induſtriam perſpexerimus, antiquitatem earum & originem ſcire deſideramus. Vtrobique enim tum demum acquieſcimus cùm effectu ſuo dignã cauſam deprehẽdimus. Nec verò puerile hoc ſtudium aliquis exiſtimet, aut quod ad inanem quã-

Cauſæ cur inquirẽdæ ſint maiorum origines.

dā oſtentationem tantummodo ſuſcipiatur. Cùm vſus eius in primis ad communem ſocietatis humanæ profectum ſpectet. Nam cùm diuina prouidentia per Moyſen nobis communem totius mundi æram non alia ratione, quàm per Patrum genealogias confecerit, cuius calculatione ab ipſo Moyſe ad primum vſque generis humani authorem peruenimus, dubitandum non eſt quin deus hujus exemplo in ſingulis gentibus per ſcriptores ſuos ex genealogia, aut ſucceſſione Principum æram peculiarem contexi velit, quæ communi æræ Moſaicæ ſuo ordine adaptari cómodè poſſit: hac enim ratione prouidétia diuina maximè illuſtratur. Cùm ex vna velut arbore Moſaica reliquarum gentium quaſi rami quidam dependeant, ex quibus æſtimari queat, quo tempore & quatenus earum quæque vel ad Monarchiæ ciuilis, vel ad Eccleſiaſticæ Cathedræ vſū acceſſerit, aut ab eo rurſus deceſſerit. Huc nimirum ſpectat quod apud Pſalmiſtam dicitur (Pſalmo 202.) Scribantur hæc pro generatione altera, & populus qui creabitur, laudabit dominum. & pſalmo 78. quæ audiuimus & cognouimus, quæ patres noſtri narrauerunt nobis, non celabimus ea filios & poſteritatē eorum, vt cognoſcat generatio altera, vt ponant in deo ſpem ſuam, & non obliuiſcantur operum dei, & mandata eius ſeruent. Hinc etiam proximè dependet oraculorum diuinorum ſolida interpretatio, cùm euētu ipſo verificata deprehenduntur, quæ ſpiritu prophetico prædicta fuerant. Exemplo ſit genealogia Saluatoris noſtri, in qua à primo Adamo vſque ad ipſum Chriſtum perſonarum ſeries ita continuatur, vt euentus declarauerit, ex linea Semi natum eſſe Meſſiam, ex qua naſciturum eſſe ſpiritu

2. prophetiarum ſolida interpretatio.

ritu

ritu Prophetico Moyſes prædixerat. Nec enim quiſquam putet gentem vllam ſub ſole eſſe tam obſcuram, quæ Deo non ſit curæ. Quin etiam hoc ſtudium tum ad pietatem erga Deum concipiendam, tum etiam ad beneuolentiam inter omnes gentes conciliandam plurimum momēti habet. Nam ſi ſingulæ gentes per ſuas genealogias progreſſæ ſimul in communem Moyſis genealogiam conueniant, res ipſa nimirum nos admoneat, omnes homines, vt fratres, ex vno eodemque parente eſſe propagatos, & proinde vnum eundemque Deum huius conditorem ſolum eſſe colendum ea religione quam ipſe verbo ſuo complexus humano generi per filium ſuum & ſpiritum ſanctum patefecit. Singulis etiam gentibus hoc ſtudium conducit, cùm ex antiquitate immunitates ac priuilegia, quæ perſonis, rebus, cauſiſque variè conceduntur pondus ac robur accipiant. Hinc enim Iuriſdictionum, Nundinarum, vectigalium, ſcholarum & ſimilium fundamenta pendēt, quæ non modò ad neceſſitatem, ſed etiam ad ornamentum Reipub. ſpectant. Quin & priuatim quoque ſingulis hominibus conferet hoc ſtudium, cùm non aliunde nobilitatis ſuæ certius documentum adducere quiſquam poſsit, quàm ex familiæ ſuæ antiquitate & maiorum ſuorum imaginibus quàm altiſsima ſerie deductis. In commune verò hoc ſtudium fructum hūc adfert, quod hinc exemplorum vtilium copia redūdet, quæ futuros Eccleſiæ atque Politiæ Antiſtites acuere, omnis ordinis omniſque conditionis homines priuatos ad virtutes exſuſcitaret, à vitijs abducere queant. Quanquam igitur vel ſolæ illæ ſupradictæ cauſæ ſatis momenti apud nos quidem habituræ fuerant, tamen & gratitu-

3. pietatū erga Deū, & mutuæ beneuolentiæ inter gentes conſeruatio publica.

4. Singularum gentiū priuata vtilitas.

5. Singulorum hominum priuata vtilitas.

6. Communis omniū hominum vtilitas.

7. Gratitudo & memoria parētum & maiorū noſtrorum.

dinis interim ratio nos acrius exſtimulat ad originem gentis noſtræ diligentius inquirendam: Nam ſanè cùm ortus noſtri partem patria, partem parentes ſibi vendicent, non immeritò prima cura deberi videatur cognoſcendis maioribus noſtris, quibus non modò patriam, ſed & parentes etiam noſtros acceptos ferimus. Hi enim patriam ipſam in qua naſceremur, ſanguine & ſudore ſuo nobis præparauerunt, hi parentes nobis progenuerũt, qui eam ab illis acceptam induſtria ſua excultam qualis nunc eſt per manus nobis tradiderunt. Illis igitur propaginem, ſpiritum, vitam ipſam, illis quicquid ingenuitatis, dignitatis, nobilitatis habemus, illis imagines noſtras, illis inſignia, illis gentilitia decora, & priuilegia vniuerſa debemus. Quibus proinde vt omnis incolumitatis, felicitatis & ſalutis noſtræ genuinis authoribus indagãdis ac pro merito celebrandis, omne officium, ſtudiumque noſtrum gratitudinis ergo debemus. Ad quod proinde præſtandum non Ethnicorum duntaxat, ſed &

8. *Exẽpla veterum.* Chriſtianorum quoque, atque adeo veterum etiam Patriarcharum exempla nos exſtimulant, apud quos omnes & ſingulos in quanta venerati one gentilitiarum antiquitatum deductio ſemper fuerit, teſtantur Græcorum, Romanorum, Germanorum, Danorum, Gothorum Rithmi patrij in epulis cantari ſoliti, teſtantur diuerſorum tam hiſtoricorum, quàm Poetarum apud diuer-

Quomodo author in hoc opere de origine Friſiorum verſaturus ſit. ſas nationes publicata ſcripta, quibus proinde & nos haud grauatim reſpondemus. Nec verò nobis in hoc quidem negocio magnopere laborandum fuerat, ſi, quæ vera nos eſſe arbitrabamur, ea ſolum proponenda eſſe putaremus. Iam verò cùm obſtantibus opinionibus dubijs & contro-

uerſis

uerſis ad veritatem aditus non pateat, niſi remotis falſis, nos huic quæſtioni peculiares tres hoſce libros deputauimus: In quorum Primo erroneas de origine Friſiorum opiniones ordine paucis ac dilucidè confutabimus. Secũdo obiecta quædam diluemus, quæ à diuerſis contra aſſertionem noſtram oppoſita ſunt. Tertio ſententiam noſtram ab initio propoſitam diligentius proſequemur, ac dilucidis argumentis confirmabimus: Lectori interim liberum vbique iudicium ſuum relictuiri. Quod ſemel hîc in initio iſtíus operis dictum volumus, ne ſæpius inculcandum ſit.

Lib. 1. *Lib. 2.* *Lib. 3.* *Proteſtatio authoris.*

CAPVT SECVNDVM.

DE ANTIQVITATE FRIſiorum.

Antiquiſsimam autem eſſe Friſiorum gentem, nemo (quod ego quidẽ comperi) hacte nus dubitauit. Et alioqui ſatis inde liquet, quod ab antiquiſsimis Geographis & Hiſtoricis Græcis & Latinis, Strabone, Ptolemæo, Plinio, Tacito, & alijs nominetur; quod & ſedem eandem, quam ipſi ei attribuerunt adhuc obtineat, & idẽ quoque nomen in hunc vſque diem conſeruet, quo ab iſtis appellata fuit. Reliquæ enim gentes omnes fere Germanicæ, atteſtante etiam B. Rhenano & VVolfango Lazio, vel ſedes veteres reliquerunt, vel noua nomina aſſumpſerunt. In remotis id probare nihil eſt neceſſe, cùm in proximè vicinis res ipſa loquatur. Hollandiæ nomen recens eſt, & Græcis iſtis Latinisq́; ſcriptoribus prorſus incognitum. Recens eſt & nomẽ Vltraiectinæ Ditionis & TrãsIſulaniæ, & iſtis æquè inauditum. Nomen VVeſtphaliæ iſti ſcriptores nunquam

Friſij antiquiſsimis Scriptoribus præſenti nomine ac patria noti.

Gẽtes Friſijs vicinæ nomina vetera amiſerũt, aut ſedes mutarunt.

quam audiuerunt. Nomen Geldriæ ante Chriſti annum 878. nulli auditum fuit. Saxonia quæ nunc dicitur, veterũ Saxonum, quos Ptolemæus norat, ſedes non fuit. Sic vt recentioribus ſcriptoribus difficillimum ſit definire, ſintne eędem iſtæ vetuſtæ gentes, mutatis tantummodo nominibus, an aliæ ſint iſtis remotis, quæ in præſenti ſedes ſupradictas in confinio Friſiæ tenent. De Friſijs interim ipſis nulla cõtrouerſia, nulla quæſtio eſt.

Friſiorum antiquitas & altior & certior quàm aliarum gentium in Germania.

Itaque vt candidus Lector habeat aliquid ſolidi, quo de gentis noſtræ antiquitate iudicare queat; ſcire debet, nos Principum ſucceſsiones, nobilium familias, vrbium etiam, pagorum, & caſtrorum fundationes, ſi non altius, at certè longè certius poſſe deducere quàm vlla Germanicarum gentium alia. Dani enim, tametſi antiquiſsimi ſint & Friſijs æquales in origine gentis, vt infra patebit, rationem tamen temporum ante Frothonem tertium, ſub quo natus eſt Chriſtus, nullam definitam habent. Franci etſi vetuſtiſsimi ſint, tamen & nominis & ſedium controuerſiam patiuntur, ita vt æræ ſuæ caput vnum & continuũ non habeant, neq; iuſtam Chronologiæ certitudinem ante Carolũ Magnum præſtẽt. Cæteri autem populi fere omnes, qui in Germania ſunt, aut nominibus aut ſedibus mutatis ſupradictis iſtis recentiores habendi ſunt. Friſij verò qui & nomen idem & ſolum hactenus tenent, quod ab initio habuerunt, vno eodemque filo rerum geſtarum rationem à principio ad finem vſque dilucidis temporum interuallis recenſere

Reipub. Friſonicæ 4. vices.

poſſunt. Itaque cùm ab anno ante natum Chriſtum 313. exordium ſumant, & Reipublicæ ſuæ formam quatuor vicibus ab eo tẽpore mutatam experti ſint, dilucidis annorum ſpacijs determinãt,

quan-

quantum tẽporis Principibus, Ducibus, Regibus vſque ad Carolum Magnum, quantum Poteſtatibus vſque ad Anarchiam, quantum factioſis vſque ad Carolum Quintum, quantum Dominis porro in hunc vſque diem tribuendum ſit. Ab eodem exordio quo Principum, etiam Staurienſis vrbis originem arceſsimus, quæ vt Friſici Regni caput olim fuit, ita etiam antiquitatis ergo inter omnes Anſeaticas Ciuitates hactenus apud Regẽ Daniæ, ea prærogatiua gaudet, vt per fretum Danicum quod Sundam vocant, naues eius mercimoniorum gratia, emporia orientalia petituræ reliquis expectantibus primæ tranſmittantur. Ab eodem item exordio nobilium aliquot familias deducimus, quæ continuata parentum ac filiorum ſucceſſione, in hunc vſque diem poſteritatem ſuam tranſmiſerunt primæuis nominibus & inſignibus conſeruatis. Itaque mille adeo & nongentis annis continuis dilucidam hiſtoriam ex Archiuis noſtris expedire poſſumus, eiuſque præſidio non modò Romanorum quatenus in Germania geſtæ ſunt, ſed & Danorum, & Francorũ, & Saxonum, & Tungrorum, & Auſtraſiorum, & Flandrorum, & Hollandorum, & reliquorum Germaniæ populorum rebus plurimum lucis adferre poſſumus, quæ bellis, connubijs, commercijs inter has gentes ac noſtram habitis euidenter patet. Cuius certitudinis rationes dilucidas ac ſolidas infra ſuo loco reddituri ſumus. a

Principiũ vrbis Stauriæ & priuilegium.

Nobiliũ familiæ in Friſia.

Antiquitas Aera Friſonica.

Certitudo chronologiæ Friſonicæ.

a Lib. 3. cap. 3.

CAPVT TERTIVM.

IN QVAESTIONE DE ORIGINE CVIVSQVE *iuſque gentis primò diſcutiendum eſſe, ſitne indigena vel aduena, & qua ſignificatione hæc accipienda ſint.*

COnſiderata gentis antiquitate, de origine eius iam conſequenter agendum reſtat, vbi prima quæſtio ſe offert diſcutienda, ſintne Friſij indigenæ an aduenæ? Sed cùm hanc differentiam aliter Ethnici, aliter Chriſtiani accipiant, ante omnia hæc explicari debet, ne nominum ambiguitas lectori nebulas offundat, quæ difficultatem pariant, cùm aliter Ethnici, aliter Chriſtiani indigenas & aduenas intelligant. Ethnici enim alij genus humanum æternum fuiſſe & exordio caruiſſe putant, ſicut de Pythagora Samio, Ocello Lucano, Archita Tarentino, cunctiſque adeo Pythagoricis, itemque de Platone ipſo & Xenocrate & Dicæarcho Meſſenio, cæteriſque veteris Academiæ Philoſophis, tum etiam de Ariſtotele ac Theophraſto, alijſque Peripateticis non ignobilibus accepimus, qui huius opinionis ſuæ argumentum proferunt, quod negent omnino poſſe reperiri, auesne ante an verò oua generata ſint; cùm & ouũ ſine aue, & auis ſine ouo gigni nõ poſsit: Alij verò genus humanũ quod antea non fuerit aliquãdo cepiſſe conce dũt, ſed diuerſo modo. Poetæ enim maximè vel ad molle lutum Promethei, vel ad duros lapides Deucalionis ac Pyrrhæ generis humani originem referunt. Philoſophi quidam vt Anaximander Mileſius, Empedocles, Parmenides, Democritus, & Epicurus ex putrefactione terræ atque aquæ

Ethnici quo modo indigenas & aduenas intelligant.

quæ homines vltro natos eſſe aſſeruerunt. Zeno Citiæus principiũ humano generi ex nouo mundo conſtitutum putauit, primoſque homines ex ſolo adminiculo diuini ignis, id eſt, dei prouidentia genitos; vulgo interim id perſuaſum manſit, quarundã ſaltem gentium, quæ ex aduentitia ſtirpe non ſunt, principes, terrigenas eſſe. Vnde & haſce αὐτόχθονας vocant, velut ex ipſa terra in qua morantur natos: Illas autem quæ aliunde acceſſerunt ἐπήλυδας, hoc eſt aduenas appellant. Ex hac opinione nata contentio eſt inter gẽtes iſtas, quæ αὐτόχθονες haberi volunt, de antiquitatis prærogatiua, in quibus pręcipui fuerũt Aegyptij atque Arcades. Aegyptijs enim vulgari prouerbio hanc palmam tributam fuiſſe, teſtatur Lucianus, vtpote qui multa annorũ milia ex Archiuis ſuis oſtentarent: Arcades autem ſe Luna ipſa antiquiores eſſe iactitarunt.

Contentio de antiquitatis prærogatiua inter gentes quæ indigenæ haberi voluerunt.

Huius litis dirimendæ cura ſollicitauit Pſammetichum Aegyptiorũ Regem, qui teſte Herodoto pueros duos recens natos paſtori educandos tradidit, ac ſimul interdixit ſeriò, ne coram eis vocem aliquis ederet, ſed ſolitaria in caſa ſine hominum commercio à capra nutritos biennium diligenter obſeruari iuſſit. Tum exacto biennio paſtorem, qui puerorum nutricationem ſuſceperat, vti iuſſus erat, ianuam caſę aperuiſſe, ac ambos clamantes infantes audiuiſſe Βεκκος, Beccus, quod primò audiens paſtor obticuit. Cùm verò crebrius adeunti & obſeruanti idem verbum ab infantibus ederetur, rem ad Regem retulit, eiuſque iuſſu pueros exhibet. Quos cùm & ipſe Pſammetichꝰ audiuiſſet, iuſſit fieri inquiſitionem quinã mortalium beccus in lingua vocem haberent familiarem, quod curioſè perquirens, comperit Phrygas ſic panem vocare.

Pſammetichi experimẽtum in pueris de primitiua lingua.

re. Quo argumento confutati deinceps Aegyptij Arcadeſque contentione hac ceſſerunt, & penes Phrygas porro antiquitatis prærogatiua manſit. VndeApuleius in Aſino ſuo aureo lib.11. Phrygas primigenios, peſſinunticos nominat, cui & Claudianus ſubſcribit inquiens:

—Dat cuncta vetuſtas
Principium Phrygibus, nec rerum Aegyptius vltra
Reſtitit, humani poſtquam puer vberis expers
In Phrygiam primùm laxauit murmura vocem.

Sed hęc cordatioribus etiam Ethnicis, vt erant, delirantium ſomnia viſa ſunt. Ideoque conſimiles de antiquitate incomperta nugas Beckeſelana prouerbiali ſcommate vocauerunt, voce vna ridiculè ex duabus conflata, Becke ſcilicet, quæ panem & ſelana quæ lunam ſignificat, quarum quæque ſuis authoribus imitatores eorum appoſito ſymbolo conſimiles argueret. Interim verò Cornelius Tacitus Germanos gentem indigenam, hoc eſt αὐτόχθονα vocauit, quod in ipſa Germania & non alibi natos eſſe crederet primos Germanicæ gentis progenitores. Chriſtiani igitur, qui diuino beneficio per Moyſen de generis humani origine melius inſtructi ex Arca Noæ omnium gẽtium archegos educunt, nullos homines in hoc mundo indigenas eſſe ſciunt, cùm omnes omnino poſt diluuium in terram nulli propriam, ſed cunctis alienam, aliunde, hoc eſt ex aquis deſcenderint in campũ Sennear, & proinde omnes aduenę ſint. Nunc igitur cùm ex poſteris eiuſdem Noę poſt confuſionem Babylonicam in diuerſas mundi plagas diſperſis omnes nationes propagatæ ſint, Indigenas nos eas gentes nunc vſitatè vocamus, quæ ſedes iſtas primitiuas, in quas à Duci-

Cor. Taciti opinio de Germanis.

Chriſtiani quo modo indigenas & aduenas accipiant.

bus

bus primo aduentu deductę ſunt, continenter incoluerũt: Aduenas dicimus quæ his relictis alias occuparunt. Hac igitur ſignificatione Albertus Crantzius, B. Rhenanus, Hermannus Nevvenarius, & complures alij Germanos indigenas appellarunt. Hac etiam ſignificatione Lud. Gvvicciardinus Friſios indigenas eſſe pronunciauit, & opinionis huiuſce ſuæ authorem producit Viglium Zvvichemum, nec deſunt etiam alij qui hiſce ſuffragentur, non alia, vt puto, ratione ducti, quàm gentis illa ſupradicta antiquitate. Sed hoc lubricum eſt, cùm ante eorum aduentum ſatis temporis effluxerit, vt alij hanc terram habitare potuerint, & Friſijs ſuperuenientibus ea cedere, vt infra declarabitur.

CAPVT QVARTVM.

FRISIAM AB EVENTV NOMEN non accepiſſe.

NObis igitur ſingulatim diſcutiendum eſt, quid in his verum & ſyncerum ſit, ſi prius declarauerimus Friſiam ab euentu non accepiſſe nomen vt quidam putant, qui Friſici nominis Etymologiam non à conditore gentis, ſed ab aliquo actu & peculiari quodam ſtudio gentis, aut qualitate terræ arceſſunt. in horum numero eſt author Chronicorum Hollandiæ: Aſſerit enim Valentinianum Cæſarem, eam terram, quam ſylua Feralis à Batauis tum ſeparabat, ob frigus inſolitum appellaſſe Frieſlandt, id eſt terram gelatoriam. Vnde Friſia porro dicta ſit à vernaculo verbo Frieſen quod gelare ſignificat. Ex conſimili euentu Græci (vt quidam putant) olim Germanos ac Gallos communi nomine Celtas, hoc

Friſia à frigore non dicitur.

Celtæ.

hoc eſt, frigidos appellarunt, quod hi comparatione earum gentiũ, quæ ab aduerſo Alpium habitant, in frigore degant, quod Germani Kelte vocant. Sed hoc ridiculum eſt Græcos Germanis ac Gallis, Italos Friſijs nomina poſuiſſe, quæ ſignificationem ex Etymologia linguæ vernaculæ ducant; propius ex vocis proſonomaſia luſit Georgius Dux Saxoniæ, qui nimijs belli expenſis in Friſiam ſubigendam factis offenſus, poſtquam audiuiſſet Friſios olim Freſos fuiſſe dictos, meritò eorum patriam non Frieslandt, ſed Freſslandt, hoc eſt, terram voratoriam appellandam eſſe dixit, vtpote quæ ipſi totam penè Miſniam deuoraſſet ac Thuringiam. Hic enim Germanus ad affectum ſuum vocis ſignificationem de proximo non inuenuſtè detorſit, ita vt ſcommatis locum expleret. VVolfgãgus Lazius, Friſios à Phrygibus, Phryges ipſos à libertate deducit, quam hoc nomen ſignificet, vt infra declarabimus latius. Hadrianus Iunius Friſios itidem ac Francos à libertate dictos eſſe contendit. Cuius ea de re ſententiam, quod etiam alibi nobis vtilis futura eſt, ad verbum hic ſubijciemus ex Batauiæ eius cap. 3.

Friſia à vorando non dicitur.

Friſij à Phrygibus aut à libertate non dicuntur.

» Vbi Friſios (inquit) à Phrygijs ſi dijs placet genitalem ortum trahere, ſunt inter nugiuendos & fabulatores, qui non dubitarunt ſcriptis tradere Duce & nominis primo authore Grunio Phryge, qui de ſuo nomine Gruningam vrbem in Friſijs condiderit, ædificato ibi admirando operis tẽplo, columnis Phrygijs crediderim, fulto, vt nullum tam impudens reperitur mendacium, quod authore caruerit. Hæc gẽs vt & Frãcica, certè coniũcta, ſi non eadem, vt dicetur poſtea, eandẽ prope gloriæ hæreditatem cernere ambitu quodam, & peculiari tuẽdæ libertatis ſtudio videtur pari

ardo-

ardore operata, quæ nominis occaſio vtriſq; fuit, „ certè hi ſe liberos Friſios prouerbialis dicterij „ ſpecie etiamnum venditant, ſeque Cæſarum ne- „ ceſſarios cognatosq; ipſi nuncupant, referentes „ id opinor ad Carolũ Magnum Francorum iuxta „ & Friſiorum dominum, Imperij aſſertorẽ ac vin- „ dicem, natione Francũ, hoc eſt liberum. Quo ſpe- „ ctat etiam quod pleraque omnis nobilitas inter „ Friſios clypeis ſuis, & inſignibus ſuis dimidiatas „ aquilas adijciat. Hæc Iunius ibi, quam ſententiã ſuam & alibi rurſus inculcat verbis paululum mutatis inquiens. Friſiã à Phrygia genitali patria „ dictã ſunt qui ſcribũt, alij à gelu extremo quo di- „ tio rigeat nomen deriuãt. Abbas Spanhemienſis „ authoritate Hunibaldi teterrimi hiſtoricæ veri- „ tatis corruptoris à Friſo Clodionis Criniti Fran „ corum regis filio nomen accepiſſe fabulatur, qua „ ſi non multis ante ſæculis Plinius ac Tacitus illo „ nomine eos nouerint. Ego ad libertatẽ cuius ſtu- „ dio ſemper flagrarunt nominis fontes referẽdos „ exiſtimo. Hęc Iunius, quibus non minus ſe ipſum quàm alios confutat. Nam ſi Friſij hoc nomine, vt hic dicit, à Plinio ac Tacito cogniti ſunt, vtiq; nomẽ hoc à Carolo Magno adepti non ſunt, vti dudũ innuere videbatur. Deinde ſi Friſios inde dictos concedimus, quod cupiant eſſe liberi, qui Germanica lingua Fri dicuntur, quid obſtat quo minus omnes populi rectè Friſij dicantur qui de trectant iugum ſeruitutis? Nos igitur huiuſmodi coniecturas illis relinquamus, qui ſuis Etymolo gijs veras gentium origines peruertunt. Friſij enim à Friſone ſuo conditore denominantur, nec aliud quicquam ſignificat Friſia, quàm Friſiorum terram, ſicuti Saxoniam dicimus terram Saxonum. De libertate autem Friſiorum, quam in primo gen-

Friſij vnde dicãtur.

mo gentis acceſſu ordines Germaniæ illis contulerunt, & luxatam Carolus Magnus reſtaurauit, ſicut & de inſignibus eorum ſuo loco diligenter dicturi ſumus.

Capvt Qvintvm.

QVOD INEPTAE SINT RATIONES *Cornelij Taciti, quibus docere nititur, Germanos eſſe indigenas.*

IAM igitur vt ordine omnia peragamus, primùm Cornelij Taciti opinionem trutinemus; qui Germanos, inter quos & Friſios cõprehendit indigenas eſſe, pnunciauit. Cui ſi quis obijciat cur non etiam hodie in Germania homines è terra naſcantur, vbi etiam nunc ſemina limus habet virides generantia ranas: Reſpondebit ex communi ſententia omniũ Philoſophorum; deſijſſe vbique iam id fieri, ex quo indurata iuſto magis gleba fuit, quàm vt ad huiuſmodi generationem idonea maneret. Itaque olim adhuc apto luto, ex terra ſua Germanos eſſe natos, tribus argumẽtis declarare nititur in eo libello, quem conſcripſit de moribus Germanorum, quæ nos verbis ipſius hic propoſita paucis diluemus. Ait Tacitus. Ipſos Germanos indigenas crediderim, minimeque aliarum gentium aduentibus & hoſpitijs mixtos, quia nec terra olim, ſed claſsibus aduehebantur, qui mutare ſedes quærebant, & immenſus vltra, vtq; ſic dixerim, aduerſus oceanus raris ab orbe noſtro nauibus aditur. Ex itineris difficultate arguit Germanos aliunde nõ aduenisse, quia ſcilicet aduenæ nec mari poſsẽt, nec terra ſoleant accedere. Vtrumque hoc æquè friuolum eſt, etſi enim Tacitus fortè non legerit, quæ gentes ex media Scythia pedeſtri itinere in Germa-

Germanos in Germania natos eſſe Tacit. 3 argum. colligit. 1. Argum. Taciti.

Germaniam viciſſim tranſierint, ignorare tamē Brennum non potuit, qui ex Gallia pedeſtrem exercitum in Italiam, & hinc porrò in Græciam duxit, & Galatas ibi condidit: non potuit ignorare Cymbros, qui ex Germania extrema profecti idem iter ingreſſi, Galliæ, Italiæ, Græciæ, Hiſpaniæque magnam partem peruagati, ſatis declararũt, patere terreſtre iter ex Germania quocunque terrarum ſe copiæ iuſtis præſidijs inſtructæ conuerterint, vt dubitare nemo poſſit quin & aliunde conſimili itinere in Germaniã aditus pateat, vt exemplo ſuo etiam Romani ipſi declarârunt, quod ignorare Tacitus non potuit. Quod ſi autem olim claſſibus aduehebantur, qui ſedes mutare quærebãt, quid obſtat, quo minus & Germanos proinde claſſibus olim aduectos fuiſſe concedamus. Oceanus enim nunc magis immenſus non eſt; quàm olim fuit; qui ſi raris ab orbe Romano nauibus aditur; non aditur tamen nullis. Quod & ipſum Romani ſuis claſſibus declarant. Ait Tacitus. Quis porrò præter periculum horridi & ignoti maris, Aſia, aut Africa aut Italia relicta Germaniam peteret, informem terris, „ aſperam cœlo, triſtem cultu aſpectuque, niſi ſi ſit „ patria? Secundũ argumentum eſt, quo Tacitus ar- „ guit nullum eſſe commodũ in Germania quo alliciaduenæ poſſint. Hoc tamen ſi verum eſt, quæri poſſit ex Tacito, quid ergo Romani ſectantur in Germania, qui tot impẽdijs, tot ſuorum ciuium cædibus, tot itinerum difficultatibus, tãto temporis ſpacio tam pertinaciter Imperio ſuo Germanos ſubiugare conantur. Interim tamen Tacitus ex inſufficienti cauſarum enumeratione iniquè infert quod vult. Nec enim ſolum voluntaria cauſa gentes exteras in Germaniam allexit, vt Roma-

2. Argum. Taciti.

Romanos,qui commodo ſuo eam inuaſerũt, ſed etiã neceſſaria, quæ & ipſa non ſimplex,ſed multiplex eſt.Strabo lib.7. teſtatur omnium Septentrionalium Germanorum commune eſſe, vt facilè ſolum atq; ſedes propter tenuitatem victus mutent,cũ nec agros colant,nec opes poſſideant, ſed maxima ex parte ex pecore viuant, eoque caſas habitent, quas vno die exſtruant, inſtar Nomadum, quorum etiam more & imitatione reb' ſuis in currus impoſitis, cum pecore quo viſum fuerit proficiſcantur. Dionyſius etiam Halicarnaſs.antiq. lib.1. vetuſtum hunc morem à multis tam Græcis quàm Barbaris vſurpari ſcribit, vt cùm populi multitudo in immẽſum excreuiſſet, nec ſatis alimentorum domi omnibus eſſet, aut aëris intemperie terra pauciores ſolito fruges produxiſſet, aut alia calamitas ciuitatẽ afflixiſſet,eaq; propter,multitudo minuenda eſſet,Deo conſecrantes,quęcunq; eo anno nata eſſent,iuuenes armatos emiſiſſe,qui peractis ſacris ad victus ſedesq; quærẽdas ablegati quamcunq; regionem aut armis ſubegiſsẽt, aut gratia obtinuiſſent pro patria habuiſſe,ſedeſque ibi poſuiſſe.Quinetiam ſi qui populi ſe ſedibus ſuis maximè continere cupiebant, ij tamen vicinarum gentium à tergo ſuperuenientium incurſionibus identidem ita propellebantur,vt velut vnda vndam trudit,ita poſteriores prioribus ſemper incumberent, & expulſis locum eriperẽt, quod Tacitus in Sueuis ac Vandalis ac Cimbris ac Boijs & quibuſdã alijs factũ eſſe non ignorauit,& certè ex Cæſare,Strabone ac Dionyſio cognoſcere potuit. Ait Tacit⁹.

3. Argum. Taciti.

Ipſe eorum opinionibus accedo, qui Germaniæ
„ populos nullis alijs aliarum nationum connu-
„ bijs infectos propriam & ſynceram, & tantum

ſui

ſui ſimilem gentem extitiſſe arbitrantur. Vnde habitus quoque corporum, quanquam in tanto hominum numero idem omnibus, truces & cœrulei oculi, rutilæ comæ, magna corpora & tantum ad impetum valida, laboris atque operum non eadem patiẽtia, minimeque ſitim æſtumque tolerare, frigora & inædiam cœlo ſoloue aſſueuerunt. Sanè hercule Tacitus hic Germanorum delectum non indiligentẽ egit, qui omnibus illis quos ſupradicto libello complexus eſt, hãc proſopographiam communem fecit. Francos igitur, & Saxones, & Sicambros quia inter has nominatim nõ recenſet, aut prorſus nõ nouit, aut ob diſparem vultum aduenas eſſe iudicauit. Sed extra iocum, quid obſtat, quo minus eodẽ habitu ſint, qui ſunt eiuſdem gentis, tametſi aliunde acceſſerunt? Sufficere igitur hæc ad refellendũ Tacitum poterant, niſi inſtaret Andreas Althamerus, qui ex hoc eodẽ Taciti loco, quem interpretabatur, præter ſupradicta argumenta à nobis confutata, elicit alia inſuper quatuor, quibus ſententiam Taciti tuetur, & contendit Germanos eſſe γνησίους, hoc eſt, vt ipſe loquitur, verè Germanos, ſynceros, indigenas, in ipſa Germania genitos, à nulla exotica natione deriuatos, quæ nos vt in propoſito abſurdo futilia & vſu ipſo confutata conſultò omiſimus. Petat inde ſi quis volet, neque teſtium authoritate interim perſtringatur, quos ille Tacito ſuffragari dicit. Nominat Antonium Sabellicum, Nicolaũ Perottum, Conradum Celten, Henricum Bebelium, quibus & Iodocum Villichium & Vvolfgãgum Lazium, & quoſdam alios addere poterat; neq; enim teſtibus his quicquam proficitur, cùm in contrarium teſtes longè plures ſuppetãt, neque etiam teſtibus res agenda ſit,

Andreas Althamerus cũ ſuis ſuffragatoribus Tacitum confirmat in errore.

B vbi

vbi veritatẽ acta declarant; neque enim gentium
migrationes, neque coloniarum deductiones ex
Aſia in Europam, ex Scythia in Germaniam factę
negari poſſunt, neque Togorma Germanicæ, ne-
que Tuyſco Teuthonicæ nationis archegus aliun
de in Germaniam aduenisse negari poteſt. Qua-
re ſi Athenienſes, ſi Arcades, ſi Theſſali, ſi Phry-
ges, ſi Aegyptij, ſi qui alij ſic indigenæ videri vo-
lunt, vt nō aliundè in ſuam patriam inducti ſint,
hi cũ cochleis, vt ille dicebat, ſibi placeant, quan-
tum libet. Nam quod Germanorum & Athenien
ſium eandem cauſam facit, & illorum exemplo
Germanos indigenas eſſe contendit, quid opus
eſt multis trutinare, cùm ſi vtrimque maximè pa
ria ſint omnia, falſum tamen ſit hominem vllum
nedum gentem aliquam totam ex terra genitam
eſſe, & verum ſit, omnes omnino gentes aliunde
in ſedes ſuas, quas incolunt acceſsiſſe, vt ſupra
declarauimus. Sanè ſi penes Germanos veteres
literarum vſus fuiſſet, quibus quæque gens acto-
rum ſuorum memoriam poſteritati commen-
daſſet, minor eſſet occaſio figulis hiſce nouis,
qui ex ipſo patriæ hiſtoriæ defectu anſam arri-
piunt, qua quiduis negare, quiduis affirmare,
addo etiam confingere audeant, modò forti-
ter clamitent Germanos omnes eſſe indigenas.
Nos quibus maiorum noſtrorum prouidentia
litteras ab initio tradidit, & originem ſuam ſi-
gnificauit, Tacito tribuimus hic quantum debe-
mus, & in ijs quæ nobis aut incerta planè, aut fal-
tem dubia ſunt, illi libẽter aſſurgimus: In ijs ve-
rò quæ nobis magis explorata ſunt, neq; Tacito,
neque ſuffragatoribus eius vllis cedimus, freti
Plinio, qui indigenis de ſua patria diſputantibus
credendum cenſet. Ideoque & ea quę ad hunc lo-
cum

Veteribus quantum tribuendũ ſit, quantũ publicis actis cuiuſq; gentis.

cum illuſtrandum in primis pertinebunt, commodiori loco ex ꝯfeſſo docebimus, quæ Friſijs, Saxonibus, Danis, Cimbris, ac cæteris maris Septẽtrionalis accolis, cum Romanis, Siculis, Græcis, Aegyptijs, Indis communia fuerint; vt planè mirari deſinant, Cornelius Tacitus, Albertus Crantzius, Andreas Althamerus, & eorum ſectatores quotquot ſunt non modò non difficilem, ſed etiã facilem & frequentem non minus quàm hodie eſt, in Germaniam ex quauis mundi plaga fuiſſe olim nauigationem.

CAPVT SEXTVM.

ADVERSVS EOS QVI FRISIOS indigenas eſſe contendunt: vbi de Crantzio & Strabone.

EA igitur ſignificatione, qua Ethnici hoc nomen accipiunt, Friſios indigenas non eſſe communis omnium Germanorum cauſa probat, ſed ea eſſe qua Chriſtiani vſurpãt, coniecturæ nõ prorſus abſurdæ arguere videntur. Poſita enim illa ſupradicta eorũ antiquitate, quid obſtat quo minus Alberti Crantzij ſententiam recipiamus, qui dicit populum antiqui nominis Friſios olim fuiſſe Cauchios; aut ſi id minus placet, quid vetat quo minus Cimbricam gentem dicamus eſſe Friſios, cùm totum illum tractũ per littus Oceani Septentrionalis à Cimbrica Cherſoneſo Occidentem verſus, per Friſiam, Hollandiam, campeſtrem Brabantiam & partem Flandriæ olim à Cimbris habitatam eſſe Ioan. Goropius Becanus aſſerat? Cui etiam in hoc præiuerunt Iacobus Meierus & VVolfgãgus Lazius, Raimundus Marlianus & nõnulli alij. His accedit, quod nonnulli antiqua Cimbrorũ & Saxonum lingua populos

Alb. Cran. ſententia de Friſijs.

Plures authores putant Friſios eſſe Cimbros.

iſtos omnes vti tradant, qui ab Occidente in O- rientem per littus Oceani Septentrionalis continuo tractu tenditur inter ortum æſtiuum,& occaſum Brumalem ab extremis Flandriæ finibus, quibus Picardiæ Gallicæ iungitur vſq; ad extremam Naruam, continens ſcilicet intermedias Flandriam, Brabantiam,Zelandiam, Geldriam, Hollandiam, Friſiam, Hadeliam, Pomeraniam, Boruſsiam,Liuoniam. Habitu denique corporis, de quo Tacitus agit,à cæteris Germanis Friſij nō diſcrepant,multaque habent & alia,quæ arguere videntur,Friſios à prima inde origine ſua & fuiſſe & eſſe puros putos Germanos, ita vt non ſine ratione Viglius Zvvichemus Lod. Guicciardino aſſeruerit, eos eſſe aborigines inter Germanos. Sanè, vt dicam quod ſentio, hæc & horũ ſimilia, quæ multa congeri poſſunt,ſpeciem aliquam habere videntur,quę ſub vmbra veritatis obrepere occupatis queat. Cæterùm cùm adeo certa & manifeſta ſint, quæ de aduentu progenitoris noſtri publicis actis conſignata ſunt, nobis ſatis conſtat Friſios non indigenas eſſe, ſed aduenas, & illo tractu,quem ipſi nunc incolunt, ea tempeſtate egiſſe non Cimbros, ſed Sueuos, & proinde leui momento ea quæ iſti adferunt diluuntur: quod idcirco vt appareat eſſe verum, ad ſingula hæc ordine quanta maxima poſſumus breuitate ac perſpicuitate reſpondebimus.

Ex habitu corporis multi arguũt Friſios eſſe indigenas.

Ex Archiuis patrijs eruenda cuique gēti actorum veritas.

Friſios non eſſe Cauchos.

Nam ſane quod Crantzius Friſios è Cauchis deducit,cùm ſine ratiõe,ſine teſte dicat, pari facilitate contemni debet: Cuius verba non aliò tendunt,quàm vt Friſij videantur indigenæ,quo tacitè diluat opinionem de aduentu trium fratrum ex reliquijs Macedonici exercitus, de quibus infra ex profeſſo tractabitur. Nã de Cimbris quod

ſupra-

ſupradicti authores adferunt, cùm ex inueterato Strabonis errore pendeat, diligenter eſt refellendum. Strabo enim confidenter negat Cimbros vnquam coluiſſe Cherſoneſum, eosque eodem loco ſemper egiſſe aſſerit, quò ipſos memoria ſua, hoc eſt, ſub Auguſto Cæſare habitaſſe docet, quos tūc Sugambris, hoc eſt, Sicambris ad Orientem proximè ſubiungit, intra Albin tamen. Vtrosque autem ad Septentrionem Germanorum vltimos facit, eisque totum tractum illum Borealem, qui intra Rhenum & Albin eſt, ſolis adſignat, ita vt Sugambri Rheno, Cimbri Albi ſecundum ipſum proximè vicini ſint. Quo loco admiranda eſt oſcitantia quorundam recentium ſcriptorum, qui Strabonis verba contra mentem ipſius accipiūt: Strabo enim Cimbros ſemper egiſſe aſſerit, vbi ſua ætate agebant, ſed ipſe eos ſua ætate intra Albin & nequaquam in Cherſoneſo egiſſe (quanquam falſò) ſcribit, illi ita Strabonem intelligunt, ac ſi ille eos in Cherſoneſo ſemper egiſſe ſcribat, quia reuera illius memoria in Cherſoneſo agebant.

Friſios neque Cimbros, neque ex Cimbris eſſe. Strabonis error de ſedibus Cimbrorum.

Strabonis verba perperam intellecta nouum errorem veteri addiderunt.

Cur autem Strabo Sicambros ac Cimbros ad ſeptentrionem vltimos faceret, iuſtam ignorantiæ ſuæ cauſam habuit. Nam cùm gentes Germanicæ Romanorū bellis nobilitatæ ſint, vt Strabo dicit, in tenebris latuerunt obſcuræ, quibus cum Romanis bellum non fuit.

Strabonis error excuſatus.

Itaque cùm Romani ab Auſtrali parte Germaniam aggreſsi ſint, & in Septentrionem paulatim mouerint, eas ad Septentrionē ſēper vltimas eſſe rati ſunt, quæ poſt eas erant, quas ipſi oppugnabant. Quocirca & Strabo cùm gentes Auſtrales aliquot enumeraſſet, de quibus Druſus triumphauerat, Bucteros & Nuſipetes nominat, quos Cor-

Sicambrorũ & Cimbrorum nomine Strabo gẽtes ad Aquilonẽ vltimas vocat intra Rhenũ & Albin.

nelius Tacitus Bructeros & Vſipetes vocat. His ad Septentrionẽ proximos facit Sicãbros, quos ideó ad Septentrionẽ vltimos facit, quod vltra eos nullas alias gẽtes norit. De Cimbris, quos his ad oriẽtẽ proximè ſubiungit idem ſentiendũ eſt. Itaq; ex hoc loco apparet Strabonẽ Sicambrorũ nomine populos ad Aquilonẽ vltimos nominare, quos ipſe à Rheno ad Amiſin extremos audierat; Cimbros eadẽ ratione dicere, quos ab Amiſi ad Albin porro Septentrionalẽ versꝰ poſtremos acceperat.

Cur Strabo putarit Cimbros in Cherſoneſo nõ habitaſſe.

Cur autem Strabo Cimbros Cherſoneſum nũquã incoluiſſe putet, cauſas duas ipſe reddit, quæ cùm futiles ac falſæ ſint, ſatis arguunt Strabonem ipſum in Germania nunquam fuiſſe, & proinde à rei veritate, quam aliunde accipere potuiſſet, temere deflexiſſe.

1. Cauſa.

Cauſa prior eſt, quod Romanis hactenus, vt ipſe dicit, in Germaniam vltra Albin nihil eſſet exploratum. Vtpote cùm Auguſtus Albin Romanæ ditionis terminũ in Germania eſſe voluerit, ideoque edicto vetuerit, ne Duces vltra Albin orientem verſus arma proferrent, eamq; cauſã eſſe cur gentes quæ vltra Albin ſunt, Romanis hactenus incognitæ mãſerint.

2. Cauſa.

Altera cauſa eſt, quod migrationis Cimbricæ, quã ex Cherſoneſo factã aiunt veteres, cauſam reddãt fabuloſam (vt ipſe putat) & à veritate prorſus alienam: Videlicet quod Cimbri iſti inũdatione maris cõpulſi patriam reliquerint, quod apud Ephorũ & Clitarchum legerat; poſtea enim cũ in Poſſidoniũ inundationes negantẽ incidiſſet, hunc ſecutus, illos falſiſſimè deridet. Poſsidonio quidẽ accidit idẽ quod imperitis, qui quod in patria ſua nõ fit, etiã nuſquam terrarum fieri putant. Ideoq; cùm in Græcia inundationes ita frequentes non fuerint, Poſſidonius eos etiã in Germania non fieri pu-

ri putauit:Ideoque omnia quæ Ephorus & Clitarchus de inundationibus ſcripſerunt,illi dicta intelligunt de æſtu maris,in quem iſta nullo modo quadrant, qui cùm ſtatis temporibus naturaliter & conſueto modo placidè fiat, nec inexpectatus nec formidabilis eſſe poteſt. Fabuloſam igitur eſſe vanitatem Ephori & Clitarchi qui ſcripſerunt huius Borealis littoris accolas plus incommodi percipere à mari quàm ab hoſtibus: ab eo domos ſuas frequenter ſubuerti, quas ipſi nihilominus reſtaurent; quin & accolas eosdem arma expedire contra vim fluctuum, quorum etiam tanta ſit pernicitas, vt homines equo citato vecti fluctus aduentantes vix effugiant. Hæc igitur ſi cum Poſsidonio & Strabone ad maris æſtum referas,experientia ipſa conuincit eſſe falſa, ſi verò cum Ephoro & Clitarcho referas ad maris inundationem,eadem etiam experientia conuincit nimis eſſe vera, vt infra mox plenius declarabimus. Quid igitur facias Poſſidonio & Straboni non credentibus crebras ac periculoſas inundationes maris fieri in accolas littoris Septentrionalis in Germania. Idem nimirum quod & alijs quibuſdam Græculis, qui in cauſa pari Diodorum Siculum mendacij arguũt, quod ſcripſerit in Germania aquam frigore hyberno ſic indurari, vt glacies equum ferre cum ſeſſore poſſit, non alio argumento nixi, quàm quod omnibus Græcis conſtet id in Græcia non fieri. Poſſidonium autem temeritatis excuſet quiſquis poteſt: Strabonem verò quis excuſare poſſit equidem non video, qui non modò Poſsidonij errorem approbat, ſed etiam adiecto ſuo conduplicat. Poſsidonius enim etſi inundationes negat, non negat tamen Cimbros Cherſone-

Aeſtus ab inundatione maris multum differt.

Inſcitia confidentiã parit.

ſoneſum incoluiſſe, quod planè negat Strabo. Atqui tamen ſcire non modò debuit, ſed etiam potuit, Cimbros Cherſoneſum habitaſſe tum, cùm expeditionem facerent in Italiam: nam cùm Romanorum prouincias in Germania, & eorundem res in his geſtas poſteritati commēdaret, habebat tabulas Auguſti, habebat commentaria Cæſaris, habebat alia quæ tunc extabant, vnde patriam eorum diſceret, quam Romani ſuo periculo docti iam norant, longè antea quàm Auguſtus naſceretur; & cùm mentionē faciat Lebetis, quem Cimbri Auguſto donauerunt, cauſas ignorare non debuit, cur is donatus fuerit. Dònatum ait ad veterem offenſam leniendam, quod non ita eſt: nam ſi Cimbri intra Albin habitaſſent, nō dona, ſed tributa ab illis Auguſtus accepiſſet, vt à cæteris (præterquam à confœderatis ſocijs & amicis Batauis ac Friſijs intra Albin commorantibus,) quos ſubditos ſuos habere voluit. Dona igitur à Cimbris accepit, quod vltra Albin habitarēt, vt & à cæteris Tranſalbinis omnibus. Quod fœdere ſolenni factum eſt in conuentu publico Romanorum & Tranſalbinorum Principum; quod fœdus vtriſque extorſit mutuus metus: Tranſalbini enim hanc pacem cupidè amplexi ſunt, docti Ciſalbinorum exemplo contra Romanorum pertinacem atque potentem vim ſine periculo bellum ſuſcipi non poſſe. Romani etiā ſpectro Druſiano moti, quod euentu ipſo videbant eſſe comprobatum, facilè paſſi ſunt Albin imperij ſui terminum in Germania poni, cùm vererentur ne ſi longius progrederentur, Ciſalbini à tergo ipſis incūberent, & commeatum & ſuorum ſubſidium, & reditum denique intercluderent: & erat ipſis vel illud in

Cimbri Auguſto cur ſacrum Lebetem donent.

Fœdus pub. Trāſalbinorum principum cum Romanis.

Præ-

præſenti abundè ſatis, quod veterem ſocietatem inter Ciſalbinos ac Trãſalbinos hoc fœdere interrupiſſent,& exinde æternæ diffidentiæ fundamenta ieciſſent. Quas artes Romanorũ proprias fuiſſe ex Tacito luce clarius apparet, qui multis exemplis docet,Romanos nõ alia ratione magis fregiſſe Germanos quàm ſerenda inter ipſos diſcordia. Itaq; ergo vt ex perpetuo fœdere ſolidã pacem haberent, Cimbri Lebetem ſacrum, alij alia munera, non vt ſubditi, ſed vt amici & confœderati Auguſto dederunt: De quibus nos ſuo loco pluribus agemus. Erroneam igitur Strabonis eſſe ſententiam,qui Cimbros intra Albin cõcludit, & eoſdem Cimbros & Sicambros totum tractum intra Albin & Rhenũ ſua memoria occupaſſe, & ad plagam Septentrionalem populorum in Germania vltimos fuiſſe ſcribit,ex his, vt opinor, liquidò apparet.

CAPVT SEPTIMVM.

QVOMODO STRABONIS ERRORibus ſeducti quidam ſuos accumulent, atque ita veritatem etiamnum grauius obruant.

HAEC igitur quanquam expendere meritò debuerãt ſuperiores authores iſti, qui nobis obijciuntur Meyerus, Lazius, Marlianus & Goropius, tãtum tamen abeſt, vt errorem Strabonis aut corrigant, aut ſaltem indicent, vt etiã ſuos his certatim cumulent, quaſi ad ſubruendam veritatẽ ille non ſufficeret,niſi ſuccenturiatores iſti fortiter illi ſuffragarentur, quanquã tamen in ſumma ipſi inter ſe diſcrepẽt. Quorum

Plinij loc' emẽdatus. proinde errores, quò clarius conſpiciantur hic ſeparatim paucis diſcutiendi ſunt. Legerũt apud Plin.*a* inter Iſtæuones, quos ille Rheno ꝓximos facit, numerari Cimbros mediterraneos: Illi autem cùm textum Plinianum eo loco mendoſum eſſe non animaduerterent, Cimbros mediterraneos interpretãtur eos, quorũ ſedes nunc Geldri tenent. Eundem etiam locum Sicãbris Strabonis aſsignant. Ideoq́; quod conſequens eſt, Cimbros mediterraneos Plinij eoſdẽ eſſe contẽdunt cum Sicãbris Strabonis, vnde non deſunt qui ſcribũt hoſce Cimbros mediterraneos fuiſſe, qui duce Merodaco Romanos vnà cum Teuthonis inuaſerũt, aduerſus quos Caius Marius miſſus vſque ad Moſã deſcẽderit. Hoc aũt vt cũ publica hiſtoriæ fide, ita & illud cum Strabonis ſententia manifeſtè pugnat, qui Cimbros notabiliter diſtinguit à Sicambris, vt ſuperiori capite apparet. Itaq; ſale opus erat, ad hanc repugnantiam conciliandam. Ad ſacram igitur anchoram, hoc eſt, ad Etymologiam confugiunt, ac docent eiuſdem originis eſſe Cimbros & Sicambros: Primũ enim ex Cimber literis vſu vulgi paululum affectis Kimper, & ex eo Kemper, & ex hoc demum Kamper eſſe factum, quod pugnatorem ſignificat; deinde addita huic ſyllaba ſi, & ea reſoluta in ſe, quod mare notat, fieri Secamper, quod ſignificat pugnatorem maritimum. Hoc vt & alij nonnulli, ita etiã Volfgangus Lazius adnotauit & Caſpar Peucerus. His ita præmiſsis cùm apud Cæſarem legunt Aduaticos Cimbrorum colonos eſſe, quos ipſi & ad Scaldin in Brabantia collocant, & pro ſolertia ſua facilè colligũt etiam vlterius propagaſſe fines ſuos, nihil dubitant, quin Cimbri Auſtrum verſus vſque ad Sicambros incluſiuè, vti nũc loquuntur, & Occidentem verſus vſque ad extre-

a Libr. 4. cap. 14.

Etymologia nominis Cimbrici.

Errorum fontes de Cimbris.

mam Gallię Belgicę oram excluſiuè intermedias prouincias omnes occupauerint. His ita collectis, cùm & re præſenti, & communi omniũ conſenſu, & Taciti & Ptolemæi & Melæ teſtimonio cognoſcant, Cimbros in Cherſoneſo habitaſſe, quamuis id Strabo neget, connectunt vera cum falſis, ac dicunt, Cimbros non modò Cherſoneſum ipſam, ſed & omnes etiam prouincias intermedias, quæ inter Cherſoneſum & oram Gallicam interiacent incoluiſſe. Ad Auſtrum autem Sicambros, ad Septentrionem Oceanum Britannicum ijſdem Cimbris terminum fuiſſe cõfidenter aſſeuerant. Hæc igitur vt partim ex imperitia Strabonis, partim ex mendoſo Plinij codice, partim ex erroribus Neotericorum pendent, ita refelli & debent & facilè poſſunt. Primũ enim ꝙ ad Auſtralẽ plagã huius tractus attinet, locus ille apud Pliniũ de Cimbris mediterraneis, ſemp ijs qui oculatiores fuerũt ſuſpectus fuit, quibus abſurdũ videbatur Pliniũ Cimbros cum Sicambris confundere. Ideoq; Cimbros mediterraneos alij alibi Volaterran⁹ in Thuringia fuiſſe putat, pauci errorem detegere conati ſunt. Althamerus apud Plin. Sicãbros legendũ admonuit, cui ſuffragatur & Hadrianus Iunius, qui adhibita diſtinctione, vocẽ, mediterranei, ad ſequentẽ dictionem Herminones, referendã cenſet. nos codices antiquos vidimus, in quibus vox Cimbri tantũ habebatur, ideoque putamus vocem, mediterranei, eſſe irreptitiam. Nam cùm pro voce Sicambri ſcribentis oſcitantia irrepſiſſet Cimbri, ſciolus aliquis, vt oportuna gloſſa mederetur huic abſurditati, adiecit Mediterranei, ad differentiam ſcilicet maritimorum, qui Cherſoneſum incolebant. Alioqui enim Plinius ipſe pugnaret ſecũ, qui & hic inter

Cimbros Mediterraneos nullos eſſe.

Plinij codex mendoſus.

Iſtæuo-

Iſtæuones poneret Cimbros, quos antea poſuerat inter Ingeuones: ſimpliciter autem illic apud Plinium Sicambros eſſe legendum docet ipſa rerum geſtarum veritas. Illic enim Sicambri erant, vbi nunc Geldri ſunt, vt ex Cæſare diſcimus, qui ipſi negotium faceſſebant: illic erant, cùm eorum decem milia Auguſtus trãs Rhenum abſtulit: illic erant, cùm à Francis occuparentur: illic denique ſemper fuiſſe vicinę gẽtes Bataui & Friſij ſenſerunt multis bellis contra eos geſtis: illic Sicambros fuiſſe, teſtatur Poeta qui canit:

Detonſus Vahalin bibat Sicamber:

Illic eos fuiſſe teſtatur Althamerus, Birckhaimerus, Hermannus Comes Nevvenarius, & complures alij, quos hic recenſere lõgum foret. Hinc igitur apparet eorum ſententiam duobus nominibus abſurdam eſſe, qui ex Etymologia nominis Cimbrici docere conantúr Cimbros eoſdem eſſe qui ſunt Sicambri, cùm & vocis exoticæ Etymologiã ex lingua Germanica quærant, & nomẽ quod proprium erat, in appellatiuum reſoluant. Primum enim Kemper nomen eſſe Germanis vſitatiſsimum nemo Germanus ignorat, deinde & appellatiuum eſſe nemo negare poteſt, cùm pugnatorem ſignificet, & proinde omnibus ex æquo competat qui pugnatores ſunt. Hæc autem nullam prorſus cognationem cum nomine Cimber habent. Cimber enim originis eſt Hebrææ, cùm deriuetur ex Gomer; ex Gomer enim literarum modica deflectione Comer, & ex eo Cumer, & inde Cumber, hinc Cimber fit; & vtcunque proferatur, nomen eſt proprium, nec aliud quicquam ſignificat, quàm filium Iapheti, illum, qui Cimbricę gentis Archegus fuit, quemadmodum nec Cimbrorum

Sicambrorũ non eandẽ etymologiam eſſe quæ eſt Cimbrorũ.

brorum quidem nomen aliud quicquam ſignificat, quàm poſteritatem ex Gomero deſcendentem. Hæc igitur ſi quis appellatiua faciat, aut aliud ſignificare doceat, is vim vocibus his faciat: nam ſi primitiuum nomen peculiariter energiã ex impoſitione maiorum (vt ſolent hebræa) ſibi vel ad præteritorum recordationem vel ad futurorũ præceptionem habeat adnexã, ea ipſa quoque illi adeo propria eſt, vt ne deriuatiuis quidẽ ſuis Cimbris nedum perſonis exteris conueniat. Non igitur ſolum temeritas iſtorum animaduertenda eſt in eo, quod nuda proſonomaſia vocum Cimber & Kimper freti hebraicæ voci ſignificationem affingant ex voce Germanica, ſed etiam animaduertẽda imprudentia eſt, quod ea ipſa ſignificatione confingenda ſe palã deridendos præbeant. Quid enim magis abſurdum eſt, quã Cimbros mediterraneos, quos Sicambros eſſe aſſerunt, Secampers, hoc eſt pugnatores maritimos interpretari? Cùm vtique Sicambros ipſi in Geldria collocent, quę à mari vtique Plinij ætate longiſsimè remota fuit. Sic igitur repurgato Pliniano codice, faceſſant ex Geldria Cimbri, & conſentiat cum Strabone Plinius, qui illic Sicambros collocat. Sed interim Albertus Crantzius memoria lapſus, quod apud Plinium de Cimbris mediterraneis legerat ex Ptolemæo citat, & Cimbros mediterraneos interpretatur Saxones, quem multi ſequuntur, ita plena fiunt errorum omnia: Sicambros autem intra Rhenum & Amiſim ad Septentrionem, vt Strabo putat, vltimos non eſſe Plinius, Tacitus, & Ptolemæus declarant, qui illic Batauos ac Friſios monſtrant. Intra Amiſim porro & Albin Cimbros non habuiſſe ſedes ijdem Plinius, Tacitus & Ptolemæus docent, qui totum

Albertus Crantzius imprudens aliorum errores conduplicat.

Sicambri ad Septentrionẽ vltimi nõ ſunt.

Cimbri intra Amiſin & Albin ſedes non habuerunt.

illum

illum tractum Borealem Friſijs ac Cauchis aſſignāt,& Cimbros in Cherſoneſum retrudunt: Quorum vnanimis conſenſus rebus ipſis fultus errorem Strabonis efficaciter confutat, nec minus eum falli argūit in eo, quo Cimbris intra Albin ſedes attribuit, atque in eo quo illis in Cherſoneſo eas adimit. Ideoque nemo miretur Hamburgenſes, & ſi quos alios, falſo Cimbris eſſe adnumeratos, cùm & Sicambri his falſo adnumerati ſint. Illud enim errori Strabonis, hoc mendo Pliniani codicis debetur. Quibus rectè conſideratis facilè perſpicitur iuſto lōgius produxiſſe Cimbrorum fines Chriſtianū Cilicium, cùm Strabo & Ptolemæus quos allegat, longè aliter ſentiant. Nam quo minus & illud credam, quod idem ſcribit, Cimbros circa natiuitatem Chriſti à Danis Cherſoneſo eiectos eſſe, & inde Saxoniæ Ducibus paruiſſe, Cornelius Tacitus facit, qui cùm poſt natū Chriſtum pluſquam centum annis fuerit, Cimbros adhuc ſua memoria in Cherſoneſo nouit. Habemus igitur liberum nūc à Cimbris totum tractum Borealem, qui intra Rhenum & Albin porrigitur.

CAPVT OCTAVVM.

OBIECTA IACOBI MEIERI PRO Flandris, & Ioan. Goropij Becani pro Brabantis aduerſus ea quæ ſupra dicta ſunt.

QVOD quidem etſi vero verius eſt, tamen quia nonnulli pro Brabātis vltra Rhenum ſitis, nonnulli etiā pro Flandris vltra Scaldim remotis reclamant, & vtrique contendunt ſuos ex Cimbris originem duxiſſe, & proinde

Cimbrorum colonias Occidentem verſus extẽdunt latius, quàm nos concedimus, ſingulorum etiam argumenta ſeparatim trutinanda & dilucidè confutanda ſunt, ne & nos ipſi hactenus fruſtra laborauerimus, & lectori inſuper etiã ſuſpecti ſimus, quaſi qui ipſi fucum facere conemur, dum aliorum erroribus exagitandis occupamur.

Meierus enim, vt à remotiſsimis exordiamur, Flandrorum non contemnendus hiſtoricus coniecturas aliquot adfert in ſpeciem nõ admodum futiles, & quibus lectori hiſtoriarum imperito non difficulter perſuadeat Cimbros in Flandriæ maritimis longiſsimo tempore eſſe verſatos. *Meieri obiecta de Cimbris.*

Itaque lucum Thoroaldi & Thoraltum vicinum illi oppidum in Flandria iuxta Aldenburgum nomen traxiſſe putat ab Thoraldo illo Cimbrorum ac Teuthonum rege, quem Achilles Gaſſarus in Chronicis ſuis natalẽ Chriſti annis pluſquam ſeptingentis anteceſsiſſe tradit.

Cimbros etiam cùm nobilem iſtam expeditionem ſuſciperent ex Cherſoneſo ſua, quæ nunc Dania eſt, in Flandriam appuliſſe, ibidemque fixiſſe ſedes, quod ibi tum cultores deficerent, vnde tamen breui poſt inundatione Oceani magna ex parte extruſi in Italiam tranſcenderunt.

Quin & Hectorem Boëthum Scotorum hiſtoricum citat, qui affirmat Cimbros vnà cum Morinis ac Maduis, Guiderio Scotorum Regi fuiſſe confœderatos contra C. Iul. Cæſarem, cùm ille Britanniam inuaderet.

Conſonum huic & illud eſt, quod addit, Clodionem Francorum Regem anno Chriſti 445. Golduero Cimbrorum Ruthenorumq; Rege debellato Flandbertum Belgici littoris conſtituiſſe præfectum, qui non modò Cimbris Rutheniſque, ſed

que, ſed & ipſi quoq; terræ nomen ſuum indiderit, vt & terra deinceps Flandria, & incolæ Flandri nominati ſint.

Fieri etiam de hac præfectura Belgici littoris præcipuè in libris de Magiſtratib' Romanorum illuſtrem mentionem dicit: Quod & ipſum littus à crebris etiam Saxonum incurſionibus Saxonicum appellari teſtetur B. Rhenanus, non aliter quàm etiam Ruthen dicatur à nautis Flandricis. Ruthenos enim putat eſſe Saxonum aut Cimbrorum gentem, à quibus & memoriam eſſe inueniat Flandriam antiquitus Rutheniam ſiue Rutiliam eſſe dictam.

Hinc eſſe quod & mare quod ab ipſa Cherſoneſo Occidentem verſus totum hoc littus ad orã vſque Gallicam alluit Cimbricum dicatur, atteſtante Poeta Claudiano, qui Rhenũ per duo oſtia accipi tradit à mari Cimbrico, vbi dicit. *a*

a De victoria Alarici.

—Te Cimbrica Tethys
Diuiſum bifidò conſumit Rhene meatu.

b In epiſt. ad Gerontiam.

Hoc igitur etiam ſenſiſſe D. Hieronymum vbi dicit: *b* Gẽtem Teuthonum ex vltimis Gallorum Oceani atq; Germaniæ profectam littoribus omnem Galliam inundaſſe.

Quibus rectè perpenſis eorum confirmetur opinio, qui Cimbrorum ac Teuthonum nomine omnes Oceani accolas ab vltimis & auitis Cimbrorum ſedibus aduſque littus Flandricum intelligi volunt.

Atque his quidem fermè argumentis Meierus adducitur, vt putet Flandriam antiquitus à Cimbris fuiſſe habitatam.

Goropij obiecta de Cimbris.

Goropius autem pro Brabantis, qui vtique ad Cimbricã Cherſoneſum propius accedunt quàm Flaadri,

Flādri, conſenſum allegat omnium ſcriptorum; qui vnanimiter teſtentur Cimbrorum colonijs totum littus maris Septentrionalis fuiſſe refertum

Hinc etiam Cimbros ac Teuthones, cùm celebrem illam expeditionem in Italiam ſuſciperēt; iter ex Cherſoneſo ſua per hunc ipſum tractum inſtituiſſe, & per oſtia Rheni in Brabantiam traieciſſe, eadem planè via, qua & hodie Dani mercatores ex eadem Cimbrica Cherſoneſo Antuerpiam venire ſolent.

Eoſdem etiam hinc in Italiā profecturos, impedimentis quæ ſecū portare nō poterant, cuſtodiēdis ſex millia virorum in loco vliginoſo ac paluſtri reliquiſſe, in quo qui relicti erant Atuaticum condiderint, ex cuius nomine nomen Antuerpiæ tandem ſucceſſu temporis defluxerit.

Eſſe verò Antuerpiā Atuaticum Cimbrorum multis argumentis, & quanta poteſt maxima contentione docere nititur. Sic vt & huius argumentis auditis dubitare non immeritò poſsit lector cordatus de veritate aſſertionis noſtræ; qui nec in Flandria, nec in Brabantia, nec in Hollandia, nec in Zelandia, nec in Friſia, quam hinc porrò ad Cimbricam Cherſoneſum vſq; extendimus, Cimbros vllos habitaſſe intra mille nongentos abhinc annos aſſeueramus.

Ideoque vtrique tum Meiero tum Goropio ſeparatim reſpondebimus. Quod proinde quò certius & maiori cum perſpicuitate faciamus, ſuccinctam rerum Friſicarū Chronologiam hic proponemus à principio vſq; ad Carolum Magnum, per quem regnum Friſiæ ſublatum eſt: nam cùm vulgò dici ſoleat, rectè eum docere qui tempora bene diſtinguit, dilucidè propoſitis interuallis

temporum, quibus idem hoc regnũ Friſiæ incrementum ſumpſit, clariſsima luce rerum geſtarũ veritas effloreſcet. Eſt enim nobis à maioribus noſtris relicta temporũ accurata certitudo, Principum, Ducum, ac Regum ſucceſsionibus diligenter adnotatis, vt infra clarius demonſtrabimus.

Capvt Nonvm.

SVCCINCTA CHRONOLOGIA REerum Friſicarum ab initio vſque ad Carolum Magnum.

Friſiorum aduentus in terram ſuam.

CVm igitur gentis noſtræ conditor Friſo anno ante natum Chriſtum trecenteſimo decimo tertio in Germaniam appuliſſet, vt infra liquidò declarabitur, totum illum tractum littoris ad Septẽtrionalem Oceanum occupauit, qui intra Eidoram fluuium, Cimbricæ Cherſoneſo proximum, & Fleuum fluuium Rheni brachiũ infimum intermedius eſt. Atq; hanc quidem terram primo aduentu ſic occupatã de nomine ſuo Friſiam appellauit. Huius igitur Friſiæ in longitudinem ab occaſu Fleuus, ab oriente Eidora terminus tum fuit: in latitudinem à Septentrione Oceanus Britãnicus, ab Auſtro Bataui, Sicambri, Bructeri vſq; ad Amiſin, ac deinde porrò ad Cherſoneſum vſque Chauci, quos à Friſijs Auſtrum verſus incipere Tacitus aſſerit, termini fuerunt. Hanc terram pro numero filiorum quos habuit in ſeptem partes diſtribuit, easque Zelandias appellauit, quod eſſent terræ maritimæ, cùm nulla earum tum temporis mediterranea eſſet, ſed omnes aut inſulæ aut peninſulæ aut certè continentes eſſent. Hic Friſo cum poſteris eius ordinum Ger-

Friſiæ veteris complexus.

Friſiæ 7. partes.

Germaniæ conſenſu, defenſor communis patriæ conſtitutus eſt aduerſus Oceanũ Cimbricum ſeu Septentrionalem, mandataq́; ſunt ei arma illa aquatica, quæ Poſſidoni⁹, Strabo & Aelianus, quia non intelligunt, manifeſta cum ſui turpitudine derident, quibus moles, proiecta, aggeres & molæ aquariæ & emiſſarij fierent ad excludendas inundationes maris, & vindicandas ab eius iniuria terras, cùm ea tempeſtate pelagus magnam terrarum partem eo tractu premeret, quæ nunc induſtria Friſiorum liberata & laudabiliter exculta cernitur. Ab auſtrali parte cõmiſſus eſt ei paſſus, vt vocant, publicus, & præfectura viæ publicæ à Iutia vsq; ad Rhenum, vt penes eius poſteros eſſet ius commeatus publici, & horum præſidio mercatores & quicunq; alij tuti, & à metu prædonum ac latronum ſecuri vltro citroq́; commearent. Horum onerum gratia illi eiusq́; poſteris Telonia conceſſa ſunt, quæ certis locis in Traiectu intermedio itinere conſtituta ſunt: cõceſſa eſt autonomia, & immunitas à bellis exteris, ita vt ipſi extra patriam ſuam belli gerendi gratia euocari non poſſent: data ſunt & alia nonnulla priuilegia, quibus libertas illa conſtat, de qua Friſij ſemper gloriati ſunt, quæq́ue illis per Auguſtum Cęſarem, per Carolum Magnum & per alios Imperatores, poſtea & per Carolum Quintum & filium eius Hiſpaniarum Regem Philippum confirmata eſt, vt ſuis locis diligẽter explicabimus. Præfuerũt autem Friſijs Principes ſeptem, Friſo, Adel, Vbbo, Aſinga Aſcõn, Diocarus Segon, Dibbaldus Segon, & Tabbo, qui expleuerunt ſimul annos 443. Succedunt his totidem Duces, Aſconius, Adelboldus, Titus Boiocalus, Vbbo, Haron, Odilbaldus, & Vdolphus Haron, qui expleuerunt ſimul

Præfectura Friſoni ab ordinibus Germaniæ commiſſa.

Friſoni cõceſſa priuilegia.

Friſiorum Gubernatores.

mul 262. annos. Succedunt his Reges nouem, Richoldus Vffo, Odilbaldus, Richoldus ſecundus, Beroaldus, Adgillus, Radbodus, Adgillus ſecundus, Gundobaldus, & Radbodus ſecundus, qui ſimul expleuerunt annos 383. & in ſumma omnes ſimul 1088. Mãſit intra ſupradictos terminos Friſiorum ditio, à primo Friſonis aduentu continuis annis centum nonaginta tribus, fuit que caput eius Stauria, vbi & ſedē ſuam Princeps habuit, & per Præfectos ac Iudices adminiſtrauit Zelandias ſuas, quarum diſtinctio pendebat ab intermedijs fluuijs, quibus tanquam limitibus aliæ ab alijs dirimebantur, qui intra Fleuum & Eidorã ſex erant, Mediterraneus ſcilicet, Lauicanus, Amiſis, Viſurgis, Albis, Iadua: quorũ quinque poſteriores Romanis ſcriptoribus nominati ſunt, priores duo non item; quod vnde factum ſit infrà ſuo loco dicetur. Intra Fleuum autem & Amiſin, qui tres Zelandias incolebant, ea tempeſtate Auſtrum verſus maximè habitabant, quod ad Septentrionem eo tractu terra maxima ex parte nondum habitabilis eſſet ob vaſtiſſimos lacus, & inuias paludes & aggerũ defectum, quibus inundationes maris arcerentur. Itaque tum temporis iſtum tractũ maximè incolebant, quâ Stauriæ ſeptem ſyluæ, & his Steenvvichium, & huic Dubantia, Drentia, cum parte Groningiæ, item Benthemia, & Oldenburgia coniungebantur, qui diſtrictus ad Carolum Magnũ vſque Friſia ſuperior dictus eſt, vt ex ſanctorum ſcriptis diſcimus, qui ſub illo & maioribus illius in Friſia verbum Dei prædicarunt. Porro autem anno ante natũ Chriſtum cẽteſimo viceſimo Friſo iunior, qui & Friſus dictus eſt, & patrem Grunum Gruningæ conditorem, & auum Gailonem, & proauum Haionē, & ab-

Stauria caput Friſiæ.

Friſia fluuijs diſtinguitur.

Friſia ſuperior.

Friſo iunior.

& abauum Friſonem gentis Archegum habuit, vxorem duxit Vbbonis Friſiorum Principis filiam, cui patria lingua nomen fuit Frou, quod ſi latinè interpreteris Dominam ſignificat, Domnam dicere poſsis, quo nomine Seueri Imp. vxor dicta fuit, vti teſtatur Oppianus; ſed & huius diminutiuum Frouck etiam hodie in Friſia vſitatum fœminarum nomẽ eſt. Friſus autem eodem anno acceptis à ſocero ac patre copijs, vltra Fleuum occidentem verſus in inſulam vacuam colonias duxit, eamque de nomine ſuo Friſiam nouam dixit: in ea ſedem ſibi delegit loco opportuno mille ferme paſſus ab eo diſtantem, in quo poſtmodum condita fuit Alcmaria ad alueum fluenti illius, quod caninefatum terga claudebat è Rheno productum, & præterlabens Crabbedamum in mare decurrebat. Illic etiam funda menta iecit futuræ ciuitatis, quam de nomine vxoris ſuæ Froungaſt appellauit: quæ temporum progreſſu mutata nonnihil, & pronunciandi & ſcribendi vſu, Vrongeiſt, & Vronlegeiſt vocata fuit. Multi autem loci etiam hodie ſunt in Friſia, qui à gaſt ſiue geeſt, ſiue geiſt, quod idem eſt, nomen habent, de quorum Etymologia commodiori loco agendum erit. Hæc autem ciuitas temporis ſucceſſu in celeberrimũ emporium excreuit: Eam Romani poſtea quàm Bataniã & Friſiam iſtã inuaſiſſent, ob vicinitatem nominis quam cum Italiæ ciuitate Verona habebat, etiam Veronam appellarunt. Quæ nominis ſimilitudo eos decepit, qui hiſto riam vndecim millium virginum cõ ſcripſerunt: qui cùm audiſſent eas ex Britannia ſoluentes, vi tempeſtatum Veronam appulſas, & Veronam non aliam noſſent, quàm iſtam Italicam, abſurdum rati quod referebatur, pro Vero-

Frou vxor Friſonis iunioris.

Colonia Friſiorum vltra Fleuum.

Froũgaſt.

Verona Friſiæ.

Error in hiſtoria 11. mill. virginum vnde natus ſit.

Verona Bõnam ſuppoſuerunt, hoc eſt,hiſtoriam veram inſcitia ſua ſuſpectam reddiderunt : ad hanc enim Friſiæ Veronam eas appuliſſe,nec abſurdum,nec incredibile erat;cùm ex Britannia in hūc portum facilis traiectus eſſet. De hac Occidentali Friſia maximè ſunt intelligenda, quæ Tacitus à Friſijs geſta narrat ob vicinitatem Batauiæ.Huic Friſiæ gubernandæ annis à ſupradicta illa colonia ducta fere centum & quinquaginta elapſis,à Romanis præfectus fuit, vir in primis nobilis,&militaris diſciplinę peritus Olennius, qui & natione Friſo fuit, & patria lingua Holle vocatus eſt,cuius cognomines etiam hodie multi ſunt in Friſia.Si ſignificationē huius nominis ſpectes latinè capitonem, græcè Cephalon dicere poſſis;en holle,enim Friſica lingua caput ſignificat.Ideoque ſi id intellexiſſent Itali,ita Romanæ anologiæ molliciem in idiomate exotico temperare debuiſſent,vt vis & energia eius nō deperiret.Ideoque Hollium rectius dixiſſent, cùm in Olennio Friſici idiomatis veſtigium nullum reliquum ſit:nec enim nos in Olennio Hollium agnouiſſemus, niſi nos eius admonuiſſet VVilhelmus Heda Præpoſitus Arnhemienſis, qui Hiſtoriam Epiſcoporum Vltraiectinorum luculenter ſcripſit,cui ſuffragantur & annales noſtri,vbi occaſione præſentis euentus in Friſia nominis huius mutationem explicant. Nam cùm Olennius hic(vt Tacitus narrat)importuniori tributorum exactione ad rebellionem Friſios compuliſſet, eaque occaſione in magnas calamitates conieciſſet,veteres Friſij hanc terram odioſo nomine per contemptum,Holle landt,id eſt,Olennij terram vocauerunt:Adhæſitque diu cognomen hoc terræ iſti, ſic vt promiſcuè vel Friſia noua, vel Olen-

Olennius Friſiæ Præfectus.

Origo nominis Hollandici.

Olennij terra vocaretur: Donec tandem obliterata apud vulgum rei geſtę memoria,& duabus dictionibus in vnum compactis,pro Holle landt Hollant dici cepit ; quam nomenclaturam etiam terra hæc recepit , abolito nomine Friſiæ, poſtquam à veteri Friſia ſeceſsit, vti ſuo loco pluribus dicetur. Porrò autem Occidentales ſeu noui iſti Friſij continuis annis quadringentis ac viginti ab optimatibus ſuis ſub Ariſtocratia gubernati ſunt,vnde factum eſt vt eorum Principes aut pauci aut nulli memorentur,fines tamen ſuas in vacua occidentẽ verſus mox promouerũt, & per præfectos cuſtodierunt:nã hi ſunt qui vſq; in Brabantiam & Flandriam littora occuparunt. Elapſis autem quadringẽtis iſtis ac viginti annis, anno ſcilicet Chriſti trecẽteſimo,qui Haronis veterũ Friſiorum Ducis ſecundus fuit,Patruelis ipſius Ducis Didericus nomine,aſsũptis & alijs quatuor cognatis ſuis,in eandẽ illam nouam Friſiam coloniam duxit , qua eam inſulæ partem occupauit , quæ nunc VVaterlandia dicitur , & ad illud vſque tempus ob aquarum & ſyluarum importunitatem inhabitabilis fuerat. Hic Didericus Medenblicum condidit , quod Friſiæ nouæ caput poſtmodum fuit ; & coaluit prior iſta colonia cum hac poſteriori,ſic vt ſucceſſu temporis in iuſtam regni molem excreſceret, adiectis & alijs nõnullis ad occidentẽ poſſeſsionibus. Quod quò clarius intelligatur,originem ac ſeriem Regum Occidentalis Friſiæ hic ſubijciemus , quam nec noſter Andreas Cornelius integrã habet,nec Chronica Hollandiæ perſonis ac temporibus diſtinctam habent : Aſconius enim primus Orientalis Friſiæ dux quatuor filios reliquit, Adelboldum,Titum, Richoldum & Radbodum , horum

Friſij noui ſiue occidẽtales ſub Ariſtocratia agunt.

Secunda Friſiorum Colonia vltra Fleuum.

Medenblicum conditum.

Occidentalium Regũ ſeries in Friſia.

Adelboldus ac Titus viciſsim patri ſucceſſerunt, quibus ſine hærede defunctis, ſuffectus eſt Vbbo filius Richoldi. Radbodus autem quartus Aſconij filius ducta in Occidentali Friſia vxore filium procreauit Didericũ de quo ſupra, is filium habuit VVilhelmum, ille autem Dibbaldum, ex quo VVilhelmus, ex quo Elinus, quorũ omnium anni ſimul efficiunt annos 233. Sed Didericus iſte cùm Diademate aſſumpto ſe Regem occidentalis Friſię ſalutari pręcepiſſet, à patrueli ſuo Halone Orientalis Friſiæ Duce correptus & in ordinẽ redactus eſt, vt Ducali titulo cõtentus eſſet, cùm abſurdum videretur, vaſallum domino ſuo cenſeri digniorem. Sumpſerunt autem poſteri eius Regium Diadema tum cùm Richoldus Vffo in Orientali Friſia id ſumeret, quod eſt factum anno Chriſti 392. annis ſcilicet poſt ductam coloniam 92. Tunc igitur primum nominatum fuit Regnum Friſiæ, quod in Oriẽtale & Occidentale diuiſum eſt, non alio præſentiori termino, quàm intermedio decurſu Fleui fluuij: Orientalis regni Stauria, Occidentalis Medenblicum fuit caput. Regum igitur Occidentalium progenies à Diderico ſupradicto deſcendit, & in Elino defecit, qui ob defectum ſtirpis maſculinę adoptauit Beroaldum Richoldi eius nominis ſecundi Orientalium Friſiorum Regis filium natum annos ſeptem, & non multo poſt diem ſuum obijt. Hic Beroaldus elapſis inde annis viginti quinque, hoc eſt, anno Chriſti 533. naturali patri ſuo defuncto etiam in Regnum Orientalis Friſiæ ſuffectus eſt: Atq; ita Regnum vtriuſque Friſiæ in hoc Beroaldo coniunctum & vnitum eſt. Hic igitur Beroaldus vtrumque regnum Friſiæ tenuit annis ſexaginta: quibus elapſis, illum tum vtroque regno

Origo & diſtributio regni Friſiæ.

Orientalis Friſiæ caput Stauria, Occidentalis Medenblicum.

Vtrumque Regnum Friſiæ vnitum.

gno, tum etiam vita priuauit Clotharius eius nominis ſecũdus Francorum Rex Dagoberti pater anno 593. Quanquam Sigebertus & reliqui Franci ſcriptores tempus hoc longius producãt, vt infra patebit. Clotharius patri interfecto filiũ Adgillum in Regnum ſuffecit, cui ſuccedens filius eius Radbodus eius nominis primus Francis rebellauit, ex quo poſteri eius Adgillus ſecũdus & Gundobaldus & Radbodus ſecundus non pari affectu erga Francos extiterunt, donec tandem Carolus Magnus Radbodo vltimo debellato, Friſijs & iugum ſeruitutis auferret,& auitam illam libertatem Friſonicam reſtitueret, de qua ſupra dictum eſt, & aliâs commodiori loco dicetur. Hanc igitur Friſiæ Chronologiam verbis quàm fieri potuit paucisſimis in præſenti perſpicuitatis gratia ſic deduximus, vt ex hac lector ea iudicet, quæ aduerſus Iacobi Meieri & Ioan. Goropij obiecta illa, quæ ſupra poſita ſunt, hic reſponſuri ſumus. *Vtrumque Regnum Friſiæ à Francis ſubiugatũ.*

CAPVT DECIMVM.

CIMBROS IN FLANDRIA *ſedes non habuiſſe.*

QVanquam igitur hac Chronologia propoſita in genere, facilè perſpiciatur friuola eſſe quæ authores ſupradicti pro Flandris ac Brabantis in medium protulerunt, tamen quò euidentius id appareat, vtrique ſeparatim reſpondebimus.

Et Meierus quidem laudandus eſt candoris ac diligentiæ: Diligentiæ quidem, quod ſciens ac volens nihil omiſerit eorum, quæ ad decus & honorem patriæ ſuæ indagare potuit: Candoris *Iacobi Meieri cãdor & diligentia.*

 autem

autem, quod lectori fucum facere noluerit, obtrudendo falſa pro veris.

Itaque exoſculanda eſt eius ingenuitas, qui profitetur de Flandris ſe nihil inuenire, quod ſatis ex fide putet eſſe traditum, priuſquā ventum eſſet ad annum ſalutis 445.

Satis enim hinc intelligitur agnoſcere hactenus eum, quod non veris rationibus, ſed probabilibus tantum coniecturis fulciatur.

Thuroltus Rex Cimbrorum.

Nam ſanè quod inde arguat antiquitatem Flandriæ, quod Thuroltus apud Cimbros regnauerit annis ante Chriſtū ſeptingentis, argumentum eſt perquam languidum. Nam etſi maximè verum ſit Thuroltum eſſe tam antiquū, vnde tamen conſtat eum in Flandria regnaſſe, & lucum de nomine ſuo Thuroltum appellaſſe?

Cimbri in Flādriam non venerunt.

Iam quod de Cimbrorum in Flādriam aduentu dicit, inde apparet quàm falſum ſit, quod ea tempeſtate illic terra nulla fuerit, qua conſiſtere Cimbri potuerint, cùm Flandræ tum eſſent ac Poldræ ea prouinciæ parte, quę aggeribus poſtea munita eſt à Friſijs.

Friſij in Flandria Cimbrorū nominē appellati.

Cimbri enim iſti, qui vnà cum Morinis ac Maduis Guiderico Scotorum Regi aduerſus C. Iul. Cæſarem confœderati prędicantur, Friſij erant, qui iſta loca vacua occupauerant, & aggeribus munierant, vt infra mox clarius demōſtrabimus.

Friſiorum præfectus Golduer⁹.

Itaque & iſti Cimbri Friſij erant, quorum non Rex, ſed præfectus Golduerus à Clodione Franco victus eſt. Quanquam Friſij amiſſo Præfecto non mox etiam ditione ceſſerint: ſed eam redintegratis viribus vſque ad Clotharium ſecundum Francorum Regem fortiter defenderint, vt mox diceſmus, capite proximo.

Cimbros autem iſtos, de quibus hic agitur, non

alios

alios intelligi oportere quàm Friſios, ſolidis argumẽtis patet. Primò quòd antiquiſsimi Geographi Græci, qui ab Oriente deſcriptionem gentium moliti ſunt ad Septentrionem, in Germania vltra Cherſoneſum progreſsi nõ ſint, & proinde reliquas omnes maritimas nomine Cimbrorum complexi ſint; vnde & mare quod Occidentem verſus à Cherſoneſo tẽderet Cimbricum appellarũt, quaſi quod Cimbrorum littus allueret. Secũdò quòd Strabo velut interpres quidam iſtorum Cimbros extra Cherſoneſum longè extulerit. Tertiò, quod recentiores horum erroribus abrepti quicquid illo Boreali littore continetur, Cimbris quaſi ſuũ ac proprium attribuũt. Quocirca cùm nec ſint nec vnquã fuerint vllæ gẽtes Friſijs vlteriores in toto iſto littore, conſequitur Friſios nomine Cimbrorum ibi ſignificari.

Porrò autẽ Rutheni iſti, de quibus hic agitur, *Rutheni in*
teſte Orodoco Britãnorũ Coloni erant, à Ruthe- *Flandria*
no cõditore ſuo ſic dicti, qui cùm Friſijs ibi pro- *qui fue-*
ximè vicini eſſent, in eorum ditionem conceſſe- *rint.*
runt, & à Friſijs communem præfectum habebãt, hunc Golduerum. Ab his igitur Ruthenis Flandria Ruthenia, & Rutilia, & littus eius Ruten antiquitus appellabatur: Et proinde errãt, qui Ruthenos iſtos eſſe ſomniant, qui in Septentrione ſedes habent nõ longè à Polonis, & idcirco Cimbricam aut Saxonicam quandam gentem eſſe putant, quod Cimbrorum & Saxonum mentionem habent adnexam.

Nam & Saxones hoc loco non alios intelligi *Friſij in*
poſſe quàm Friſios euidentiſsimis rationibus cõ- *Flandria*
probatur: vt enim Friſij Saxonum nomine mul- *Saxonum*
tis & alijs locis accipiuntur, ita etiam hic intel- *nomine ap*
liguntur, cùm Saxonicum hoc Flandriæ littus di- *pellati.*

citur,

citur,non quidem ab incurſu Saxonum, vt putat Rhenanus,ſed ab incolatu Friſiorum, qui Saxonum nomine à ſcriptoribus hic, vt ſæpe aliâs,cōpræhēſi ſunt.Exempla huius rei in promptu ſunt: Nam Vitikindus & Aimonius & Vrſpergenſis in diſtributione Saxoniæ, ſub Angarijs Saxonibus Friſios comprehendunt: & Chronica Hollandiæ teſtantur olim Friſios fuiſſe dictos inferiores Saxones:&Hengiſtum & Horſum,qui Friſij fuerūt, hactenus plerique ſcriptores omnes Saxones appellant:& Beroaldum Friſiorum Regem,cui Frācorum Rex Clotharius ea iſtic ademit,quæ Cimbrorum fuiſſe traduntur,Aimonius & alij Francici ſcriptores,quos & Saxonici ſequuntur,Saxonum ducem faciunt, vt infra latius dicetur. Ex quibus liquidò apparet,quod Friſij hoc loco modò Cimbrorum modò Saxonum nomine intelligantur:nam quod Saxonicum littus hoc ab incurſu Saxonum dici putat Rhenanus,manifeſti erroris conuincitur,cùm Saxones non hoc littus, ſed armoricum illud incurſauerint, quod huic eſt contiguum,& incolas habebat Gallos;ſuos enim gentiles illi non vexabant.

Friſij etiā alibi communiter nomine Saxonum appellati.

Hoc igitur cùm ita ſit, ſatis dilucidè detectus eſt eorum error,qui Cimbros eſſe putant vniuerſas gentes iſtas,quæ à Cherſoneſo auita Cimbrorum ſede occidentem verſus ad oram Gallicam vſque maris Septentrionalis littus accolunt, & proinde quod diuerſi authores de Cimbrorum ac Teuthonum ſedibus diuerſimodè ſcripſerunt veterum ſcriptis authenticis, non commentatorum ineptis gloſſis æſtimandum eſt.Quo facto ſi de antiquis Galliæ atque Germaniæ terminis,de expeditionis Cimbricæ ſocijs conſtiterit,clariſsimè apparebit nihil obeſſe dictis noſtris

Fontes non lacunæ hiſtoriarum potari debent.

ſtris id, quod ex D. Hieronymo obijcitur, quod proinde cùm non modò ad Flandriam, ſed etiam ad Brabantiam pertineat, proximo capite explicabimus.

Caput Vndecimvm.

CIMBROS IN BRABANTIA SEDES *nunquam habuiſſe.*

AEquè futiles autem & iſti ſunt, qui Cimbros in aquilonari Brabantiæ littore ſedes fixiſſe, & inde inundationibus expulſos in Italiam profectos aſſerunt. Duobus argumentis id comprobare nituntur. Primum eſt, quod omnium veterum ſcriptorum conſenſu ſatis conſtare dicunt à Cimbris colonias paulatim per omne littus Septentrionalis Oceani occidentem verſus fuiſſe ductas: Deinde quod & per idē littus commodiùs quàm aliunde in Brabantiam venire potuerant, cùm Cherſoneſum relinquerent; eadem ſcilicet via, qua Dani mercatores, qui Cherſoneſum occuparunt, hodie in Brabantiā veniunt, qui Aduerpiæ negociari cupiunt. Nos ad hæc ſingula ſingulatim reſpondebimus. Ac primum quidem hoc dicimus, nullum ſimpliciter eſſe inter ſcriptores veteres, qui vel Cimbros ipſos ibi collocet, vel eorum colonias ibi fuiſſe commemoret. Sunt enim recentiores duntaxat aliquot Strabonis errore faſcinati, qui Cimbros ipſos ibi fuiſſe putant, de colonijs interim mentionem nullam faciunt, quos quia cum ipſo Strabone iam ſupra ſatis dilucidè confutauimus [a], eandem cramben hic recoquere nihil eſt neceſſe. Interim tamē ne quis reiectis teſtimonijs veritate ſe fraudatum putet,

Cauſæ due cur aliqui putarint Cimbros in Brabantia fuiſſe.

1.

2.

Confutatio cauſæ 1.

a ſupra cap. 6.

Cimbros per littus Oceani Britannici nullas vnquam colonias duxiſſe.

putet, exactiſsima temporum ratione declarabimus à Cimbris per ſupradictũ illud Oceani littus nullas colonias fuiſſe ductas: Nam ſi vllæ vnquam ibi collocatæ eſſent, neceſſe eſt eas fuiſſe deductas vel ante, vel poſt aduentum Friſiorum: Sed ante Friſiorum aduentum à Cimbris ibi colonias non fuiſſe poſitas tribus argumentis
1. deprehendimus. Primò, quod Cimbri non multò ante Friſios in Germaniam aduenerint, modò verum eſſe credimus id, quod Herodotus aſſerit in Thalia: & bellis exhauſti coloniam à Friſijs ipſi acceperint, vt in Vithone ſeu Iuthone Friſonis filio infra[a] declarabitur. Secundò, quod
2. ille totus ferme littoris aquilonaris tractus, de quo hic agitur, vſque ad Friſiorum aduentum inhabitabilis fuerit, vtpote qui per Friſios paula-
3. tim excultus eſt. Tertiò, quod idem ille tractus, quatenus habitabilis erat, à Sueuis habitatus fuerit, qui in Germania Cimbris & antiquiores & potentiores erant, quod alibi demonſtrauimus, vbi Friſios in Sueuorum ſedes ad Aquilonem ſucceſsiſſe docuimus[b]. Poſt Friſiorum autem aduentum Cimbros ex Cherſoneſo colonias iſtorſum nullas duxiſſe ſatis inde patet, quod Friſij in poſſeſsione iſtius terræ plus mille nongẽtis annis integris iã fuerint, & Cimbros interea nullos receperint; particulatim id plenius apparebit, ſi perpẽſa illa rerum Friſicarũ Chronologia, quã ſupra poſuimus, acta ipſa iuſtis interuallis trutinẽtur.

a cap. 10. libr. 2.

b cap. 16. libr. 1.

Friſij quã diu præſentes ſedes incoluerũt

Cimbricæ expeditionis tẽpus.

Etenim cùm Cimbri celebrem illam expeditionem ſuſceperint anno ante natum Chriſtum centeſimo vndecimo, ſicuti ex calculatione Cornelij Taciti perſpicitur, ſatis iam conſtat eos ante hac intra proximos duos ac ducentos annos horſum colonias non duxiſſe, cùm toto hoc temporis

poris

poris curriculo Friſij Occidentales in poſſeſsione eius terræ fuerint, quæ intra Fleuum & Eidoram eſt: Friſij Occidentales ante Cimbricam expeditionem annis nouem ſuas ſedes vltra Fleuũ occidentẽ verſus occuparint, & ſimul etiam mox vlterius propagarint. Quod quidẽ nõ modò ex Archiuis noſtris, non modò ex Friſicorũ, Belgicorũ, Anglicorũ, Danicorum & aliorũ vicinorum Principũ collatione, ſed & ex rerũ Flandricarũ tractatione conſtat, de qua ſupra diximus: iam tũ enim Friſij præfectos ſuos Occidentem verſus collocarant, qui nouos aduenas arcerent. Hinc porrò ad Chriſtum vſq; quid à Cimbris actum dicas? cùm nemo dubitet eos ſubſequentibus calamitatibus ita fuiſſe attritos, vt intra Cherſoneſum ſe libenter continuerint, cùm ipſi non modò à Romanis pene ad internecionẽ cæſi, ſed etiam à Danis diu multumq; vexati, & tandem prorſus oppreſsi ſint, ſicuti lippis ac tõſoribus in Germania conſtat. Itaq; toto tempore, hoc eſt trecẽtis tredecim annis, quibus ante natũ Chriſtum natio Friſiorũ in poſſeſsione ſupradictæ terræ fuit, Cimbros in eã colonias nõ duxiſſe ex his apparet. Nã Orientales quidẽ non modò Veſualos, ſed & Angriuarios ſubegerũt, vt infra demõſtrabimus. Occidentales aũt occuparunt ſucceſſu tẽporis, non modò Caninefates, ſed & ipſos quoq; Batauos Neomagũ vſq;, & Vltraiectũ cum adnexa ditione ſua. Atque hæc quidẽ ad Auſtrũ: Ad occaſum aũt ijdem Occidentales, cùm primum per naturã licuit, pomeria ſua per Oceani littus in terras vacuas produxerunt vſq; ad orã Gallicã, complexi extremas oras Brabantiæ atque Flandriæ.

Cimbri ante natum Chriſtum colonias extra Cherſoneſum verſus occidẽtem nullas duxerunt.

Hæc igitur duo Friſiorum regna poſtquam in vnum coniuncta fuerunt, ad occidentem ora Galli-

Gallica, ad Orientem Iuthia, ad Septentrionem Oceano Britannico, ad Auſtrum Neomago termi nata ſunt; vbi etiam hodie lapis extat cum hac inſcriptione, hic finis regni Stauriæ: vlteriores huius regni fines in aliam diſputationem mihi reſeruo. Nec verò eſt quòd lector de veritate huius hiſtoriæ dubitet, cùm author certus ſit, qui iſta Friſijs ademit.

Clotharius interfecto Rege Beroaldo, quæ Friſijs ademerit.

Clotharius enim Francorũ Rex ab Occidente omnia Friſijs ademit quæ vltra Rhenum erant, ab Auſtro ademit Vltraiectum cum adnexis ſuis, & Veſualiam & Angriuariam. Sed Beroaldi ex Adgillo filio nepos Radbodus eius nominis primus Friſiorum Rex Francis rebellans omnia penè recuperauit, quæ auus amiſerat, vt infra copioſius dicetur.

Radbodus eius nominis primus Friſiorum Rex Francis rebellat.

Quod autem Radbodus hic ad oram Gallicam vſque poſſeſsiones auitas recuperauerit ſatis declarat Paulus Aemylius, qui tradit in ea diſſenſione Francorum, qua illi Carolum Martellum à maioritate domus arcerè conabãtur, ab aduerſarijs eius Radbodo ſupradicto commiſſam fuiſſe defenſionem Auſtraſiæ, quam nos iam Brabantiam vocamus; vtpote qui iuriſdictionem ſuam, aut certè ſuæ propinquam fideliſsimè videretur eſſe tutaturus; paulo poſt tamen, eodem teſte, mutato in cõtrarium conſilio ob diuerſam ſuſpicionem, ab ea præfectura remotus fuit, quòd vererentur ne ille ſuum non Francorum negocium ageret, & qui littoralem Brabantiæ partem ſuo iure ſibi vẽdicabat, prætextu præfecturæ totam porrò occuparet: limitis enim Antuerpiani præfecturam Friſijs ademptam Franci Pipinis dederant, cuius nomine inter hos & Friſios diu contentio durauit, vt & Goropius indicat.

Con-

Digitized by Google

Cõſtabilit & confirmat Aemilium Sabellicus, qui ſcribit Friſones ex continenti Gallia bellorum iniuria pulſos tunc tenuiſſe Amniam, Strachiam & Aſtrachiam, inſulas circa Rheni oſtia, in quibus vxores liberoſque, qui per ætatem militare non poterant, tanquam in tuto collocârant, quos & Carolus Martellus huc perſecutus fuerit.

Conſtabilit hæc Martelli filius Pipinus,& hũc ſecutus filius eius Carolus Magnus, qui cùm in Friſia tres Epiſcopatus erexerit, Vltraiectinam, Monaſterienſem & Bremenſem, Birſletanos, Hulſtanos, Axellanos, & Haſnenſes, qui vtique vltra Schaldin habitãt in Flandria, tanquam ſubditos Radbodi & ſucceſſorũ eius, vt à S. VVillibrordo conuerſi erant, Diocœſi Vltraiectinę ſubiecit, vt ex Iacobo Meiero diſcimus: à qua nuper in nouorum Epiſcopatuum erectione, quam in Belgio fecit Philippus ſecundus Hiſpaniarum Rex, abſoluti, & proximo Flandriæ Epiſcopo aggregati ſunt, vt in Sanctorum indiculo ſuo teſtatur Ioannes Molanus.

Nec eſt quod quis ideo minus hanc terram Friſijs tunc ſubiectam putet, quod Meierus ſuſpicetur mare tunc non fuiſſe inter Flandros & Friſios inferiores, quos ipſe Hollandos & Zelandos interpretatur, ſed ideo id factum intelligere debemus, quod inferior hæc Friſia, ſub qua & Flandria comprehenſa fuit, prius ad Chriſti fidem conuerſa fuerit, & proinde prærogatiuam hanc tulerit. S. enim VVillibrordus huc ſemper velut in tutum quendam portum ſe recepit, quoties à Radbodo fugaretur, ſuppetente ex propinquo Francorum defenſione. Citius enim Franci Occidentalem hanc Friſiã religioni Chriſtianę ſubiugârunt

Friſij inferiores.

iugârunt, quàm Orientalem, à qua longius aberant.

Paſſus ſiue cōmeatus publicus Friſijs vltra Rhenū à Carolo Magno oblatus.

Accedit huc, quod Carolus Magnus Friſijs obtulerit priſtinum ſaluum conductum & paſſum publicum vltra Rhenum, vt olim habuerant, ſed recipere recuſauerunt ob cauſas, quas loco ſuo dicemus.

Cùm igitur Friſij hactenus in iſtius terræ poſſeſsione fuerint, vt hinc apparet, nemo dixerit in ſequenti tempore, quod ad noſtram hanc memoriam pertingit, coloniam à Cimbris vllam huc eſſe deductam, cùm & coloniarum ducendarum conſuetudo tum ceſſauerit, & Cimbri à victoribus oppreſsi in Danorum ius nomenque conceſſerint.

CAPVT DVODECIMVM.

CIMBROS CVM CHERSONESO *relicta nouas ſedes quærerent, per Cauchos ac Friſios non feciſſe iter.*

Cauſæ 2. cōfutatio. Cimbros nouas ſedes quæſituros per Friſios atque Cauchos iter nō feciſſe.

ATque ex his quidem quæ dicta ſunt hactenus ſatis euidenter patet errare eos, qui contendunt Cimbros ex Cherſoneſo Occidentem verſus colonias vllas per littora maris Cimbrici poſuiſſe. Reſtat iam, vt conſimiliter etiam cæteros, quotquot ſunt, errare declaremus, qui aſſerunt Cimbros ipſos qui Cherſoneſum incoluerunt eo tempore quo patria relicta ſedes nouas quęrebant, iter feciſſe per Cauchos ac Friſios, & ad littora Oceani Gallici, hoc eſt, in Septentrionali Brabantia ac Flandria conſediſſe primùm, & inde maris inundatione rurſus expulſos, penetrata Gallia in Italiam contendiſſe. Quod proinde quò & certius & expeditius faciamus,

ciamus, Andreas Althamerus hic examinandus eſt, qui citatis ad inſtitutum ſuum multis claſsicis authoribus occaſionem illis dedit, qui dicũt, ſe de conſenſu omnium ſcriptorum veterum affirmare illud iter Cimbrorum quod modò diximus. Althamerus igitur cùm in Germania Taciti locum de Cimbris explicat, totam eorum hiſtoriam ex diuerſis antiquis authoribus breuiter ob oculos ponere voluit, vbi iter eorum deſcribẽs: Cimbri (inquit) cum Teuthonis finitimis è finibus ſuis egreſsi, facto per Cauchos ac Friſios itinere, Rheno tranſmiſſo in Galliam tranſierũt, & ad Septentrionalem Oceanum conſederunt, vbi dum terras eorum inũdaſſet mare Gallicum, per Galliam errabundi ad Rhodanum vſque venerunt, ibique ſedes figere conſtituerunt: Dum autem vagarentur in Gallia, coniunxerant ſe illis Tigurini Ambroneſque Gallicæ nationes & ipſæ ſedes nouas quæritantes, & cæt. quæ expeditionis euentum docent. quibus dictis, quò fidem faceret, in cumulum ſubiecit: & hæc, inquit, ex Iulij Cæſaris ſecundo belli Gallici, Plutarcho in vita Marij, L. Floro lib. 3. cap. 3. Velleio Paterculo lib. 2. Strabone in 7. Paulo Oroſio libr. 5. cap. 16. tranſcripſimus. Hæc ille. vbi quæ ſingulatim ex ſingulis authoribus quos allegat mutuatus ſit, quantum quidem ad euentum Cimbricæ expeditionis attinet, vnuſquiſq; exquiret cuius intererit: Quantum enim ad viam & iter eorum pertinet, nos ſatis compertum habemus, neminem ex iſtis authoribus, quos ille allegat, dicere Cimbros ac Teuthones per Cauchos ac Friſios iter feciſſe, & ita Rheno tranſmiſſo in Galliam tranſijſſe, & ad Septentrionalem Oceanum conſediſſe, & inde inundatione Gallici maris ex-

Andr. Althamerus examinatus de itinere Cimbrico.

De itinere Cimbror. authores ab Althamero allegati nõ id dicũt quod aſtruit ille.

pulſos eſſe. Quod quidem ſi quis fortè nobis dicentibus non credit, ipſe authores illos conſulat, qui vtique & publicati ſunt, & omnium manibus teruntur, & certior factus meminerit ex ipſis fontibus potius, quàm ex lacunis eſſe reſtinguendam ſitim. Nos certè mox demõſtrabimus Strabonem & Cornelium Tacitum Cimbrorum iter lógè aliud indicaſſe quàm hic præſcribitur, ideoque ſolitam diligentiam hic in Althamero deſideramus, qui in hiſtoria memorabili anſam errandi alijs negligentia ſua dedit, vtpote qui ſuam opinionem ab authorum traditione non ſeparauerit, ſed authorum teſtimonijs, non modò quę ipſi tradiderant, ſed & id quod ipſe hinc probabiliter collegerat, quaſi neceſſariò cõſequens adſtruxerit. Ingens autẽ hic error Althameri fuit, quod putauerit ideo neceſſarium fuiſſe Cimbris per Cauchos ac Friſios in Brabantiã proficiſci, quod legerit eos ex vltimis Galliæ finibus per inundationes expulſos in Italiam profectos eſſe. Duplex enim cauſa errandi Althamero fuit. Prior eſt, quod non fuerit recordatus ſub nomine Galliæ

Strabo ac Tacitus lõgè aliud iter Cimbrorum nobis monſtrant quã Althamerus.

Origo erroris Althamero duplex.

1. hic etiam Germaniam comprehendi: Altera fuit,
2. quod Straboni crediderit neganti in Germania inundationes maris Septẽtrionalis fieri. Nam ſi Strabo rectè negat in Germania fieri inundationes, & Galliã non intelligimus aliam, quàm quæ eſt ad occidentem Rheni, colligit Althamerus Cimbros ac Teuthones ad littora Brabantię conſediſſe, & inde ſcilicet inundationibus expulſos, per Galliam porrò in Italiam abijſſe. Quod ſi faper Galliam porrò in Italiam abijſſe. Quod ſi factum admittimus, commodius iter ex Cherſoneſo in iſtas Galliæ partes patere non putauit, quã quod hac ſua coniectura ductus indicauit, per Cauchos ſcilicet & Friſios.

Hoc

Hoc autem iter & alij quidam, qui ad eundem lapidem impegerunt, quo Cimbris ſtabilirent, ſubſcripſerunt Straboni, & confidenter aſſeruerunt, Cimbros ob inundationes maris Cherſoneſum non reliquiſſe, quod Cherſoneſus, vt ipſi dicunt, ſua natura ſic aduerſus mare munita ſit, vt nullum inundationis periculum illi imminere queat. Quod & res ipſa, & autoritas Cornelij Taciti palam conuincit eſſe falſum: Caſtra enim ac ſpatia illa, quæ in vtraque Cherſoneſi ripa Tacitus tantopere admiratur, quid ſunt aliud quàm aggeres ad excludendos maris impetus à Cimbris facti? Ex his igitur fontibus hic error promanauit. Nam quod nondum ſatis diſcretis terrarum finibus Galliæ nomine etiam Germania comprehenſa fuerit, cùm plurimis authorum teſtimonijs probari poſsit, tum vno & altero hic breuitatis ergo contenti erimus,

An Cimbrica Cherſoneſus inundationes maris non ſentiat.

Germani antiquitus à Romanis Galli appellati.

Sextus enim Rufus in Epitome ſua vbi de C. Cæſare loquitur: Cæterùm (inquit) C. Cæſar cùm decem legionibus, quæ quaterna millia militùm Italorum habuerunt, Galliam ſubegit, cum Gallis etiam vltra Rhenum poſitis conflixit. Hic Gallos vltra Rhenum poſitôs eos vocat, quos Cæſar ipſe Germanos appellat, & ſe Rheno trãſmiſſo ex Gallia perſecutum eſſe ſcribit. Sic Plinius & Iulius Florus Gallum fuiſſe ſcribunt ſeruum publicum, qui Minturnis Campaniæ oppido cum imperio in carcerem immiſſus fuerat, vt C. Marium interficeret, quem Velleius Paterculus Germanum vocat; eundem Valer. Maximus Cimbrum appellat, quippe Cimbrico in bello captum.

Sic etiam & Florus: Cimbri (inquit) Teuthoni atque Tigurini ab extremis Galliæ profugi

çùm terras eorum inundaſſet Oceanus, nouas ſedes toto orbe quærebant. Hic in eadem expeditione tres gentes coniunxit, quas æqualiter educit ex Gallia. Cimbri igitur ac Teuthoni veteri diſtributione Galli ſunt, recenti ſunt Germani, quia ad Oriētem Rheni habitant; Tigurini autem reuera ſunt Galli, quia habitant ad Occidentem Rheni: vnde luce clarius apparet hic ſub nomine Galliæ etiam Germaniam cenſeri. Quod & diligenter eſt adnotandum, cùm hæc promiſcua appellatio vſque ad Iulium Cæſarem durauerit, ſub quo primùm proprijs nominibus Gallia & Germania cœperunt appellari: quæ cauſa Straboni, & poſt eum Cornelio Tacito occaſionem dedit diſputandi de origine nominis Germanici, vt infra dicetur latius. Obnoxiam autem fuiſſe Cherſoneſum inundationibus contra Strabonem & aſſeclas eius idem Florus ſatis manifeſtè declarat, cùm cauſam Cimbricæ expeditionis reddit inundationes Oceani: Tigurinos enim, qui Galli erant, & in Gallia in expeditionis ſocietatem aſſumpti erant, per inundationes maris expulſos fuiſſe nemo dixerit, quorum patria Tigurinus pagus Vri hodie dicitur, procul in Heluetijs à mari vtique longiſsimè remotus. Idem de Ambronibus eiuſdem expeditionis ſocijs etiam dici poteſt, quos Plutarchus Gallos facit in Liguria ſitos; nam & iſti à mari abſunt longiſsimè. Quanquam Philippus Melanthon more Etymologicorum Ambrones interpretatur Am Rhein ad Rhenum, & hac ſua coniectura nixus inde vrbem Embricā fabricet; quod tamen eſt mirandum, cùm ibidem adijciat non procul ab aquis Sextijs, vbi Marius vicit exercitum Teuthonum & Ambronum, vrbem eſſe Ambronam

Galli & Germani peculiaribus his nominibus primùm à C. Iul. Cæſare diſcreti.

Origo diſputationis de etymologia nominis Germanici.

bronam,nam hoc Plutarchi traditionem verificat:ſed hoc Philippo, vt & alijs multis,inde euenit, quod Cimbrorum iter apud Strabonem non conſiderent.

Cimbri itaque & Teuthoni veteri Romanorum diſtributione Galli nominantur, & ex vltimis Galliæ finibus, hoc eſt,ex Cherſoneſo & conterminio eius ob Oceani inundationes profugi ſedes nouas quæſiuiſſe dicuntur. Quò & D.Hieronymi elogium pertinet,qui per epexegeſin Oceani Gallorum vltimum littus, vltimum Germaniæ littus interpretatur. vnde patet merum eſſe ſomnium, quod de Cimbrorum itinere per Cauchos ac Friſios iſti nugantur; vt & illud quod addunt de occupatis ab his in Brabantia ac Flandria ſedibus, & his ipſis ob inundationes rurſus relictis. Et apparet quàm ſolido fundamento ijdem nitantur, cùm non alios aſſerti ſui authores nacti, quàm quos hic allegat Althamerus, iactitant ſe omnium veterum ſcriptorum conſenſu aſſerere, quod de Cimbrorum expeditione per Cauchos ac Friſios aſſeuerant.

Cimbri per Cauchos ac Friſios iter in Brabantiam facere non potuerunt.

Hoc enim alioqui quàm falſum ſit facilè perſpexerit, quiſquis conſiderauerit Cimbros iter per Cauchos ac Friſios facere nec potuiſſe, nec voluiſſe. Non potuiſſe enim eos declarant iuſta impedimenta quæ obſtiterunt. Primum quod Friſij, qui vtrimq; tum mari tũ terra intra Cherſoneſum ac Rhenum vltrò citroque paſſum publicum habebant, eos nequaquam tranſmiſſuri fuerint, quod totius Germaniæ intereſſet,negari tranſitum populo,& potenti & nouas ſedes quærenti;qui ſi ſemel receptus eſſet,quamuis gentem pro arbitrio ſuo ſedibus ſuis exturbaret. Ideoq; I.

gentes omnes, aduerſus eos ad ſubſidium Friſiorum in armis forent, ad quos vel fœderis religio, vel periculi communio pertinebat, ſi Friſijs vires ad arcendos eos defuiſſent. Deinde nec ipſe
2\. quidem ſitus tractus iſtius maritimi eos hac iter facere patiebatur: ex tribus enim itineribus vno tunc ex Cherſoneſo in Brabantiam ac Flandriam tendendum erat, quorum nullum ingredi Cimbris tunc integrum fuit. Primum fuit planè maritimum, quo etiam hodie mercatores Dani ex Cherſoneſo anchoram ſoluentes per mare Cimbricum continua nauigatione deuecti in oſtium Scaldis, & inde porrò per flumen ipſum Antuerpiam, vel in oppoſitam Flandriam appellunt.

Tribus itineribus ſup petentibus Cimbri nulle in Brabantiã venire potuerunt.

Secundum eſt partim mediterraneum, partim maritimum, quo ex Cherſoneſo tranſmiſſo Eidora fluuio partim nauigio, partim curru per intermedias Cauchorum, Friſiorum & Hollandorum vrbes, per duo oſtia Rheni Fleuum & Helium in oſtium Scaldis, atque ita porrò Antuerpiam vel in Flandriam etiam hodie Dani mercatores penetrant.

Tertium eſt magis mediterraneũ, quo ex Cherſoneſo decedentes, veterem Friſiorum paſſum ingreſsi, tranſmiſsis fluuijs intermedijs, equeſtri, curuli aut pedeſtri itinere per inferiorem Veſtualiam decurrentes, Rheno tranſmiſſo per Eburones ac Tungros Antuerpiam, & inde in Flandriam perueniunt. Vltimo hoc itinere Cimbros in Galliam profectos eſſe contendit Albertus Crantzius. Cuius opinionem nos iuſtis rationibus infra ſuo loco refutauimus, & certum erat Friſios illis tranſitum illac non fuiſſe conceſſuros ob cauſas iam ſupradictas. Primo autem illo maritimo itinere eos adueniſſe nemo hactenus

dixit,

dixit, nec mirum id quidem: nam vnde Cimbris ac Teuthonis ſuppeteret ea tempeſtate, & quorſum etiam vtilis foret claſſis tanta, qua trecentorum milium bellatorum manum præter mulieres ac pueros, & reliquam imbellem turbam, præter carros etiam & currus & cætera impedimenta tranſportarent, præſertim qui non reuerſuri vnde exierant nouas ſedes quærerent? Reſtat iter medium, quo quidam eos veniſſe putant, eodem ſcilicet illo, quo Dani mercatores remenſo itinere Antuerpia in Cherſoneſum redeunt, videlicet per oſtia Rheni, vt ipſi dicunt. Itaque Antuerpia ſoluentes ex oſtio Scaldis in oſtia Rheni penetrant. Primùm enim in Helium veniunt cùm Hollandiam petunt; deinde veniunt in Fleuum, cùm petunt Friſiam: hæc enim duo oſtia Rheni ſunt, quæ hactenus ex Romanorum ſcriptis ibi cognoſci poſſunt, ſed inundationum tempeſtatibus magna ex parte in vnum & continuum pelagus iam confuſa ſunt, ita vt continua & non interrupta nauigatione ex alijs in alia vltrò citroque nauigare poſſis. Per Hollandiam etiam & Friſiã, vt & hinc porrò ad Cherſoneſum iter ſatis expeditum hodie eſt, cùm neque currus ibi, neque nauigia deſint, quibus ab oppidis ad oppida commodis interſtitijs tranſueharis. Hoc igitur itinere in contrarium remenſo quidam putant Cimbros in Brabantiam veniſſe; ſed ſomniant illi eandem commoditatem huius itineris tunc fuiſſe quæ nunc eſt, & pari facilitate potuiſſe iſtac tantum exercitum proficiſci, qua hodie proficiſcuntur pauci aliquot mercatores, quo nihil abſurdius cogitari poteſt. Primũ enim nequaquam fuit tunc temporis hæc eadem ratio itineris quæ nunc eſt. Tunc temporis enim, vt adhuc

Primũ Rheni oſtium Helium.

Secundum Rheni oſtium Fleuum.

Alia fuit olim, alia nunc eſt eiuſdẽ itineris ratio.

 ætate

ætate Plinij, oſtia iſta Rheni Heli⁹ & Fleuus, itēque & Scaldis non ita coniuncta fuerũt, vt nunc ſunt: ſed fuit inter eorum ſingula intermedium terrarum ſpatium immenſum, quod nunc à mari prorſus eſt abſorptum. Tunc enim Helium ſuus alueus deducebat in mare Cimbricum, & item Fleuum ſuus eodem; neq; communio horum brachiorum vlla erat antequam extra continentem in commune fluuiorũ receptaculum Oceanum decurriſſent. Helium enim alueo ſuo decurrentem Briela vidit, à Scaldi longè ſeiunctum: Fleuum, quamuis inæquali curſu, nec certo ſemper alueo, poſtquam totam ferme Friſiam ab Auſtrali & Occidentali plaga ambijſſet, Flielandia vidit, quæ inſula olim in medio Fleuo fuit, ſic vt hoc oſtium longiſſimè in Boreã excurrerit, neq; ad Helium, nedum ad Scaldim vſquã pertigerit. Rectè igitur Meierus collegit, Hollandiam & Zelandiam olim tam longinquo maris ſpatio non fuiſſe diſiunctas à Friſia. Helium enim, qui potiſſimum Zelandiam ab Hollandia ſeparat, inundationes ademptis terris bona parte truncauerunt: Fleuum ſimilis cauſa in mare Auſtrinum commutauit, quod hodie inter Stauriam Friſiæ ciuitatem & Enchuſiam ciuitatem Hollandiæ tribus miliaribus patet; cùm tempore S. Villibrordi adhuc ponticulo ſterneretur, quem ille ſuo ſcipione nixus ſæpe tranſiuit. Quocirca qui dicunt Cimbros eadem via veniſſe qua nunc Dani mercatores veniunt Antuerpiam, hoc eſt, per oſtia Fleui in oſtium Scaldis, cùm impoſsibilia dicãt, non modò imperitiam ſuam ipſi produnt, ſed & cauſam quoque ſuam palam euertunt. Nam cùm Scaldis & Helij & Fleui oſtia diuerſa fuerint, & diuerſis alueis in Oceanum eruperint, ſi cui hac

iter

iter Antuerpiam erat, huic non aliunde patebat acceſſus, quàm per Scaldin, ad quem hæc ciuitas eſt ſita Helius enim in Zelandiam, Fleuus in Hollandiam aut Friſiam aduerſo flumine proximè ducebat. Nunc igitur confuſis omnibus his oſtijs, cùm vnum mare ſit, facilior traiectus eſt, non obſtante intermedia terra, quæ tunc obſtabat. Sed hæc ſunt Rheni iſta duo brachia, inter quæ Friſiorum inſulas ſterni Plinius affirmat. Quæ tam veteribus quàm recentibus ſcriptoribus hactenus ſola cognita eſſe puto. Cæſar Rhenum pluribus capitibus in mare illabi tradit, nos præſentis inſtituti ratione duo hic indicabimus, quæ Friſiam Occidentalē, quam hodie vocamus mediam, diuidunt, de cæteris in Rheno noſtro commodius dicturi. Rhenus autem tempore Druſi ac deinceps circa arces Lobicas, vbi in duo brachia conſpicuis alueis in Occaſum fertur, tertium habuit brachium, nullo certo alueo clauſum, ſed ingenti potius lacu informe; quod poſteriori ſæculo accolarum induſtria obiectis aggeribus in alueum collectum fuit, & Orientem verſus præterlabens Dauentriam, Iſalę nomen accepit ab antiquo fluuio Iſala, qui ex oriēte in occidentem decurrēns Dauētriam alluebat. Quam rem teſtatur Iſala vetus propè Dauentriā in Iſalā nouū infuſus, atque etiamnū hodie cōſpicuus. Hinc properabat porrò cāpos, inde Occidētem, & tandē etiam Septentrionē verſus inæquali curſu, nec pari ſemper alueo Friſiæ Auſtralē & Occidentalē partē ambiebat, & Flielandiā inſulā amplexus in Oceanum Britānicum tandem erumpebat, vt modò diximus. Multa fuerunt hoc Fleui tractu inſignia & ſcitu digniſsima antiquitatis monumenta olim, ſicuti Phana, luci, ſyluæ, ſtagna,

Duo oſtia Rheni ſex Fleui poti' capita veteribus ignota.

Rheni curſus tempore Druſi.

Rheni tertium brachium.

ſtagna, lacus, viuaria, prædia, ædificia vetuſta & ſimilia, quæ ſuperueniente terrarum inundatione omnia ablata ſunt, & vaſto maris gurgite vnà cum ipſo Fleuo abſumpta; de quibus commodiori loco multa ex archiuis maiorum noſtrorum aliquando prodituri ſumus. Ex hoc autem Fleuo, quem in Auſtrinum mare conuerſum eſſe diximus, brachia duo extenſa per mediam Friſiam in Oceanum Septentrionalem deferebantur. Quorum prius populari lingua de Middel Zee, hoc eſt, mare Mediterraneũ; poſterius die Lauuarts Zee, hoc eſt, mare Lauicanum dicebatur: vtrumq; enim vaſtiſsimum erat, & maris æſtum ſentiebat. Nos illud Mediterraneum, hoc Lauicanum fluuium breuitatis ergo vocabimus, cùm in certum alueum vtrunque tandem coactum ſit. Horum autem vaſtitas olim obſtabat, vt Cimbri, ſi ſuperiora illa nihil fuiſſent, hanc tamẽ ſuperare nullo modo potuiſſent. Mediterrane⁹ enim ex Fleuo deriuatus, illa ex parte, qua nunc Emiſſarius Taconius eſt, Friſiæ illapſus in lacum Slotanum, & deinde in Haganum infundebatur, vnde porrò moderatiori alueo progreſſus, prope Bolsuardiam ſinum faciebat iuſti maris, vbi poſtea per alluuionem ſuccreuit ea quæ dicitur terra noua. Itaque ad hunc fluuium hoc tractu huc vſque præter pagos ſucceſſu temporis tres ciuitates conditæ ſunt, Bolsvverdia, Iloſtum & Slota. Porrò autem Mediterraneus hinc magno anfractu & vaſtiſsimo ſpatio Oriẽtem, & deinde Septentrionẽ, & hinc rurſus Occidẽtem verſus ſe incuruabat, vbi tandem in mare Septentrionale erumpebat. Hæc vaſtitas illic tempore Cimbrorum atque etiam Romanorum fuit, cùm nulli adhuc aggeres liberam euagationem fluuij coercerent. Succeſſu o-

Duo brachia ex Fleuo per Friſiam decurrentia.

Mediterraneus

Lauicanus ſiue Lauica.

Obſtacula alia præter illa ſupradicta ex his duobus Fleui brachijs obiecta Cimbris.

Ciuitates 3. ad Mediterraneum ante ſinũ eius.

Decurſus Mediterranei.

ſu enim temporis fluuio certus alueus conſtitutus eſt, vtrimque obiectis aggeribus. Pagi & Ciuitates, quæ ad vtranque eius ripam conditæ fuerunt, tortuoſum eius anfractum aggeribus adhuc integris teſtātur fluuio ipſo per alluuionē nūc op pleto: Nā ab ipſa Bolsuerdia, quæ Orientē verſus tēdit ad Auſtrale latus, viſitur Rauerdia Rhordahuſæ, & qua ſe inflectit in Septentrionē, ſequitur Virdemum, Goutemū, Huſemum, tum etiam ciuitas Leouardia, & eodem tractu conſequenter deinde Ielſemum, Corniemum, & Britſemum, & qua ſe hinc in Occidentem incuruat, Betichemū, & quod olim oppidum non contemnendum fuit Bellocomum. Ex oppoſita parte à Bolsuerdia ſeruato eodem anfractu habes Boſemum, Oſteruirum, Bereſum, Iellemū, Boxemum, Deinemum, Marſemum, Engelhemum, VViram, Minnertsgaū. In Minnertsgao olim huius Mediterranei maris portus fuit, quē Ptolemæus Manarmanin vocat, in quo Pharus erat, ad cuius lucernam longè lateque naues in mari Cimbrico curſum dirigebant. Nam quod Althamerus velut ex authoritate Ptolemæi hunc portum collocat intra oſtia fluuiorum Vidri & Amiſis, eo argumēto ductus, quod illic adhuc (vt ait) extent veteris arcis Manarmanis nomen & ruinæ, errorem illi peperit, partim antiquitatum noſtrarum ignorantia, partim nominum æquiuocatio: nam inter oſtia fluuiorum Vidri & Amiſis arx fuit Manni Priſci, portus non fuit. Portus enim Manarmanis in Minnertsgao fuit, quem ibi condidit Mannus Iunior Friſonis nepos, qui cùm maternum genus ex Manno Priſco duceret, & arcem illam poſſedit, & portum condidit, & vtrique nomen indidit de nomine ſuo. Arcem diruerunt Vandali cùm Oiualiam &

Ad Mediterraneum ſitæ poſt eius ſitum duæ ciuitates.

Portus Manarmanis.

Althameri error de portu Manarmani.

Arx Manni Priſci

Manarmanis.

Mānus Iunior portū condidit Manarmanin.

Veſua-

Veſualiam occuparent, anno Chriſti cẽteſimo o-ctuageſimo tertio, vt aliâs commodius diximus: portũ alluuio exſtinxit, cuius adhuc veſtigia manifeſta extant in Minnertsgao intra Leouardiam & Harlingam, vtrimque fere ſeſquimiliari, vt alibi latius diximus. Portu igitur illo maris alluuione obturato; in Bellocomo portus diu fuit; qui & ipſe tandem obiecta terra Bildia oppilatus eſt, in qua nunc portum præſtat emiſſarius qui dicitur nouus.

Celebritas & commoditas Mediterranei. Fuit autem poſt Romanorum tempora Mediterraneus hic mercatorum frequentia celeberrimus; cùm hoc compendio intra regionem citra maris periculum Bolsuerdiam vſque peruenire poſſent, qui ex orientali plaga aduentabant, & periculum Oceani vitare cupiebãt, quod Staurienſem portum petentibus metuendum erat: præſertim cùm merces quas Bolsuerdiam aduexiſſent, etiam leui momento vel plauſtris vel nauigijs Stauriam tranſportare poſſent. Erat etiam hic fluuius ob eundem mercimoniorum vſum commodiſsimus cæteris eius accolis, & maximè Leouardienſibus; ſed non admodum diu in hoc ſtatu perdurauit, qui nunc prorſus oppilatus paſcuis ac pratis lætiſsimis floret. *Mediterraneus Aeſtrachiam à Veſtrachia diremit.* Huius Mediterranei decurſu Friſiæ Occidentalis duæ partes dirimebantur, quarum altera quę ad Occidentem eius erat VVeſtergo; quæ ad Orientem erat Aeſtergo populari lingua dicebatur, per apocopẽ literæ v, pro VVeſtergou Aeſtergou, quod gubernamentum ſignificat. Sabellicus linguæ Friſicæ imperitus hinc Strachiã & Aſtrachiam fecit, vbi interim mendum reor eſſe in priori; cùm Veſtrachiam ab ipſo ſcriptum putem. *Lanicani deſcriptio.* Iã verò & Lanicanus Mediterraneo nec moderatior nec anguſtior

Rior ex eodem Fleuo deſcendens ea parte Friſiā intrabat, qua nunc viſitur portus Kuynderanus, & lacum Tiukium, Snecanum, Varregaum & Aeſtromium tranſiens, certus tandem aluei in mare Septentrionale euoluebatur è regione Ogiæ inſulæ: hic plus minus vno miliari à Mediterraneo, qua illi maximè propinquus erat, Orientem verſus diſtabat, & Aeſtrachiam Friſiæ Occidētalis à terra Gruningana dirimebat. Hic fluuius multis ac memorabilibus rebus in eo geſtis apud maiores noſtros inſignis fuit, de quibus aliâs commodius. Illud tamen hic indicandum euidentiæ gratia, quod per hunc fluuium Druſus Friſiam mediam tranſnauigauerit, & hic immenſos illos Friſiorum lacus viderit, quos Romani ſcriptores celebrant a Duę fuerūt ad ripam eius olim conditæ ciuitates, ſed longè poſt Romanorum nedum Cimbrorum tempora. Earum prior ad oſtium eius condita fuit nomine Vardena, quæ & Eſonſtadium, celeberrimum olim emporium, ſed eluuione maris prorſus ante multa ſæcula abſumptum: Altera dicebatur Vartena, cuius reliquiæ ſuperſunt adhuc in pago Vartena, qui non longè abeſt à Zuichemo Viglij patria.

Lauicaui Aeſtrachiā Friſiæ dirimit à terra Gruninga circa exitum eius.

Druſus per Lauicam nauigauit in Oceanū Cimbricū tranſmiſſa media Friſia.

a Plin. li. 4. ca. 15. li. 25. cap. 3. Tacit. diuerſis locis.

Hanc ciuitatem vnà cum terra circumiacente miris modis inūdatio afflixit, adeo mutatis illic omnibus, vt vix agnouerint eandē terræ faciē qui antea viderant. Ex eo tempore deſijt eſſe vetus illa celebritas huius fluuij, qui nūc ab introitu ſuo ad hanc vſque ciuitatem ſupradictis lacubus ferre nititur: poſt hanc ciuitatem ſeu pagum Septentrionem verſus quò longius alueo iam certo prolabitur, eò minus nauigabilis eſt. Ponte Gerconio ſternitur prope Fisflietum, & in exitu habet e-

Ad Lauicā ſitæ ciuitates duæ.

Vardena.

Vartena.

Decurſus Lauicæ.

bet emiſſarium monaſticum. Hæc igitur duo Flẽui brachia Friſiam Occidentalem ſic olim afficiebant. Erat in reliqua Friſia Amiſis, erat Iadua, erat Viſurgis, erat Albis, erat Eidora Cimbris futurus impedimento. Nam omnes iſti fluuij tum temporis adhuc alueis carebant; cùm neque aggeribus, neque emiſſarijs ſuis adhuc conſtricti coercerentur. Itaque Cimbricæ expeditionis tempore crebræ & enormes inundationes maris & fluuiorum erant, magna pluribus in locis æſtuaria, ſtagna & lacus erant, vt ex ſupradictis locis Plinij ac Taciti conſtat. Etiam terra ipſa inculta, paludibus inuia, frequentibus arundinetis impedita erat. Paucisſimi toto illo Hollandiæ ac Friſiæ tractu pagi, nullæ prorſus ciuitates erant, præter vnam Stauriam: quare nec viæ, nec itineri, nec actui locus vllus erat, neque patebat peditibus, nedum equitibus aut curribus aut carris vllus tranſitus, impediente ipſa rerum natura. Et ſi maximè eadem itineris ratio tum fuiſſet, quæ nunc eſt, non tamen eadem ratio eſſet in paucis aliquot mercatoribus, quæ eſt in tanto exercitu. Mercatores enim ſuas clitellas de loco in locum facilè traijciunt, adiuuantibus incolis quorum intereſt viam frequentari. Atqui tantus exercitus quo modo tanta impedimenta ſecum ferre potuit, cui tot fluuij intermedij trāſmittendi fuerint? Et quis credat Friſios eos per mediam patriam ſuam tranſmiſſuros fuiſſe, qui eos per viam Regiam tranſmiſſuri non erant?

Reliqui fluuij Friſiorum.

Friſiæ facies qualis fuerit tempore Cimbrorum.

Non eadē ratio itineris exercitui toti quæ ſingulis hominibus.

Iam verò ſi quis Cimbros non prorſus amentes fuiſſe putat, is facilè conſiderat eos nec in Brabantiam aut Flandriam maritimam tendere, nec iter facere per Cauchos ac Friſios voluiſſe. Primum enim quia pacto publico ordinum Germaniæ

Cimbri iter per Cauchos ac Friſios In Brabantiam facere noluiſſe, aut in Flādriam

niæ Friſijs confœderati erant, noluerunt fidem datam fallere, vel in extorquendo comeatu publico, vel in occupādis ijs, quæ Friſij vel citra vel vltra Rhenum poſsidebāt; aut ſi fortè tam ſancti non fuerunt, tamen iſtac iter inſtituere, qua tot ac tanta impedimenta obſtabāt, nihil aliud erat, quàm contra ſtimulum calcitrare. In maritimis etiam iſtis Brabātis ac Flandris quid captarent, cùm locum inuenturi non fuerint, vbi pedem ponerent, vt ſuo loco demonſtrauimus: & ſi maximè locum inuenturi erant, quid tamen expeditione iſta ſua profeciſſent, cùm malū illud quod fugiebant mutaturi potius, quàm ſublaturi viderentur, quod nihilo commodius illic acturi fuerint, quàm in Cherſoneſo ſua. Duę cauſæ fuerunt cur Cherſoneſum ſuam reliquerint. Prima fuit inundatio, de qua antiquiſsimi ſcriptores Ephorus & Clitarchus & alij quàm plures, etiamſi Poſidonius & eum ſecutus æquè ineptus Strabo id rideant, ob id, quod non credant in Septentrionali Germania fieri inundationes, vt ſupra dictum eſt. Altera cauſa fuit cōtinuum bellum, quo atterebantur, dum Saxones ac Dani inter ſe primùm de Vitlandia, & tandem de vniuerſa Cherſoneſo cōtendunt, vt nos infra deduximus, & ex Alberto Crantzio & Saxone Grammatico latius videre eſt. Horum igitur incommodorum neutrum vitare potuiſſent, ſi in maritimā illam Brabantiæ aut Flandrię partem ſe contuliſſent: Nam quo modo inundationes euitarent, vbi aggeres mare non excludebant? & quo modo à bellis tuti eſſent, cùm præter alios etiam Dani littus illud infeſtarent.

Cauſæ 2. cur Cimbri Cherſoneſum reliquerint.

Caput Decimumtertium.

Antverpiam non esse Atuaticum Cæſaris, neque Coloniam Cimbrorum.

CVM igitur his & conſimilibus argumentis abundè pateat, Cimbros neq; colonias vllas per littora Cimbrici maris intra Cherſoneſum & ciuitates Armoricas vnquam deduxiſſe, neque ipſos vel in Brabãtia, vel in Flandria conſediſſe, neque demum vel potuiſſe vel voluiſſe iter in eas partes per Cauchos ac Friſios facere, nequaquam expectauimus fore, qui diceret Antuerpiam à Cimbris eſſe conditam, eamq; vrbem Aduaticum Cimbrorum, de quo ſcribit Cæſar. Nam vt in Flãdria extra Mempiſcum nihil olim ſolidi fuiſſe, & totam alterã eius partem, ex qua Flandriæ nomen obtinet, nihil aliud quàm Flandras ac Poldras fuiſſe Meierus & alij teſtantur, & ratio euidens conuincit; ita etiam in Brabantia extra montoſam illam partem nihil fuiſſe ſolidi tum extranei, tum etiã indigenæ ſcriptores vnanimiter aſſeuerant, qui totam campeſtrem Brabãtiam olim nihil aliud fuiſſe aſſerunt, quàm confluentem Rheni, Moſæ, & Scaldis. Arguit hoc ipſius loci humilitas & æqualitas, vt quæ per alluuionem adiecta montes non recepit. Arguit ipſius terræ qualitas, quæ quoties ſuffoditur non modò fundi marini veſtigia manifeſta prodit, ſed & illatæ terræ nouam illuuiem clariſsimè demonſtrat. Antuerpiam igitur à Cimbris iſtis, qui Cherſoneſo relicta nouas ſedes quæſiuerũt, non eſſe conditam, vt hinc conſequitur; ita etiam inde patet, quod ipſe locus, in quo ciuitas ea nunc

Antuerpia recentior eſt, quàm vt illi Cimbrorum tempora competãt.

nunc eſt; per Friſios ab influxu maris vindicatus ſit. Quod etſi ex ijs colligi liquidò poteſt, quæ de Flandrico littore ſupra diximus, quod conſentaneum ſit eadem ratione Friſios in Brabantia itidem atque in Flandria ſub Cimbrorum & Saxonum nomine cenſitos eſſe; tamen euidentius ex Chronologiæ noſtræ deductione, quam ſupra poſuimus apparet. Cimbrica etiam expeditione longè recentiorem eſſe Antuerpiam ſatis declarat prærogatiua ciuitatum Brabanticarum, inter quas cùm Louanium antiquitatis ratione in comitijs publicis votum primum habeat, reliquarum vetuſtas hinc æſtimanda eſt. Hiſtoriæ quoque Sanctorum, qui populum Antuerpienſem ad Chriſti fidem adduxerunt, originem huius vrbis longè recentiorem faciunt.

Annales denique vicinarum gentium, vt Tungrorum, Flandrorum, Hannonum, Hollandorum, Zelandorum, Friſiorum, tum etiam Francorum, & ipſorum adeo Brabantorum manifeſtè declarant, ciuitatem hanc Romanorum, nedùm Cimbrorum ætate longè eſſe recentiorem. Quæ proinde pertinaciter negare, nihil aliud fuerit, quàm manifeſtam veritatem peſſundare, & oculatos veritatis teſtes peruicaciter exſibilare. Quocirca cùm Goropius Becanus Antuerpiam contendat eſſe Aduaticum Cæſaris, hoc eſt, coloniam quam Cæſar à Cimbris in Gallia poſitam ſcribit, ſilentio præteriri ac diſsimulari poterat, eò magis quod ſcriptum eius non ſerium ſit, ſed iocularium, ſicuti res ipſa docet eos, qui mentem habent, & ipſe non vno loco profitetur. Cæterùm quia tractus ille maritimus, de quo ſupra dictum eſt, hominibus exteris & ijs, qui in mediterraneis degunt,

Opera Goropij non ſeria, ſed iocularia ſunt.

non ita penitus exploratus eſt, & proinde obſcuriora videri his illa poſſunt, quæ ibi diximus, operæprecium videmur facturi, ſi præcipua ſaltem capita eorum, quæ ille iocando protulit paucis diluamus: Alioqui enim falſo omnia de Cimbris iſta ſupra aſſeueraſſe videbimur, cùm eos nec in Flandria, nec in Brabantia ſedes vnquam fixiſſe diceremus, ſi Antuerpiam (quæ vtique in Brabantia eſt) Cimbrorum coloniam eſſe concedamus. Itaque ne ſingulis de integro inſiſtendum ſit, fundamentum illud, quod toti diſputationi ſuæ ille ſubiecit, nos falſum & erroneum, planeq; nullum eſſe iã antea declarauimus: nam quod ille dicit ſe de conſenſu omnium veterum ſcriptorum quaſi confeſſum & indubitatum ſumere, quod Cimbri colonias per littora Cimbrici maris Occidentem verſus poſuerint, quodque relicta Cherſoneſo nouas ſedes quęſituri per Cauchos ac Friſios iter fecerint, ex Althamero mutuatus eſt; ipſe his de ſuo explicandi gratia addidit, Cimbros per oſtia Rheni in Brabantiam traieciſſe, eadẽ vti dicit via, qua Dani mercatores (qui Cimbris oppreſsis in eadem Cherſoneſo ſucceſſerũt) Antuerpiam hodie venire ſolẽt. quæ omnia ac ſingula quã inepta futilia ac falſa ſint, cùm ſupra demonſtrauerimus, iſtuc lectorem remittimus. Inter authores enim quos Althamerus illic allegat nulli ſunt, qui de itinere Cimbrorũ quicquam habẽt, præter Cæſarem ac Strabonem, qui longè alia via eos ingreſſos eſſe commemorant. Cæſar enim manifeſtè declarat eos in Belgium non veniſſe, obſtantibus Belgis & à finibus ſuis eos arcentibus, vt vel ex eo ſolo pateat Antuerpiam à Cimbris iſtis non eſſe conditam. Quo igitur itinere profecti ſint, partim ex propoſito,

Fundamẽtum Goropij falſum.

Cimbrorũ iter verũ Strabo ac Cæſar indicant.

Cimbri in Belgiũ non venerunt.

partim

partim ex conſilio eorum æſtimari poteſt, quod ex Cæſare, Strabone & Floro colligitur: Florus enim dilucidè ſcribit hoc propoſitum Cimbris fuiſſe, vt nouas ſedes toto orbe quærerẽt, & hoc verum fuiſſe euentus declarauit, cùm diuerſis locis fortunam tentauerint. Conſilij ergo fuit, diſpicere quas gentes primò aggrederentur, & qua iter inſtituerent. In Flandria autem, in Brabãtia, in Friſia nihil erat quod appeterẽt, & ſi quid maximè fuiſſet, tamen nec rerum ipſa natura, nec gentes intermediæ aut vicinæ tranſitum permittebant. Itaq; Strabo ſcribit *a* eos relicta Cherſoneſo primùm aggreſſos eſſe Boios, qui tunc Hercyniam ſyluam incolebant: Erant autem Boij iſti teſte Cornelio Tacito origine Galli. Quorũ maiores natali ſolo relicto in Germaniam tranſmigrauerant, & locum Hercynia ſylua vndique cinctum & circumſeptum occupauerant, quem ex nomine ſuo Boiohemum, id eſt, Boiorum patriã appellarunt, quam nos hodie Bohemiam vocamus. Ratio huius cõſilij Cimbris nec futilis nec friuola fuit. Primùm enim amœnitas, fertilitas ac firmitas ipſius regionis eos inuitabat, vt & Marcomannos poſtea, & aduerſus Marcomannos quoque Slauos. Deinde conſequendi quoque ſpem faciebat inteſtinum odium, quo Gallos Germani perſequebantur. Augebat hanc ſpem ipſa commoditas profectionis: Videbant enim Cimbri tranſitum ſibi facilem fore per gentes intermedias, quæ vt Boijs exteris ac Gallis inuidebant, ita Cimbris indigenis ac Germanis fauturæ erant. Videbant iter ipſum planè mediterraneum, nulliſque tranſuerſis fluminibus interciſum, & proinde comportandis impedimentis aptum & idoneum. Itaque etiam iſtac profecti,

Florus de Cimbris.

a *Libr. 7.*

Strabo iter Cimbrorum indicat.

Cimbri Boios oppugnant.

Boios aggreſsi ſunt, ſed Marte Boios protegente reiecti in Galliam deflexerunt; Ad Iſtros & Scordiſcos, & hinc ad Theuriſtas & Tauriſcos, & inde demum ad Heluetios diuerterunt, ex quibus Tigurinos & Tuginos in militiæ ſocietatem ſecum aſſumpſerunt in Italiam tranſituri. Quantum igitur à veritate Goropius aberret in deſcribendo Cimbrorum itinere his verbis declarat Strabo. Iulius Cæſar conſimiliter declarat quantum Goropius aberret à vero, ſi vel in Brabantiam Cimbros vnquam veniſſe, vel per oſtia Rheni aduenisse dicit, cùm ipſe eos circa Moguntiam Rheno traiecto in Galliam veniſſe demonſtret: Cæſar enim vbi ſe ex Remorum legatis Iccio & Antebrogo de Belgarum viribus, qui aduerſus ipſum inſurgebant ſciſcitatum refert, ita dicit.[a] Cùm ab his quæreret (inquit) quę ciuitates & quantæ in armis eſſent, & quid in bello poſſent, ſic reperiebat: Pleroſq; Belgas eſſe ortos ex Germanis, Rhenumque antiquitus traductos,

Cimbri à Boijs repulſi, in Galliam contendũt, et reliquũ iter conficiunt.

C. Iul. Cæſar indicat vbinam Cimbri traiecerint.

a Lib. 2. de bello Galico.

" propter loci fertilitatem ibi conſediſſe, Galloſq;
" qui ea loca incolerent, expuliſſe, ſoloſq; eſſe, qui
" patrum noſtrorum memoria, omni Gallia vexata
" Teuthones Cimbroſq; intra fines ſuos ingredi
" prohibuiſſent. Qua ex re fieri, vt earum rerũ me-
" moria magnam ſibi authoritatem magnoſq; ſpi-
" ritus in re militari ſumerent. Hæc Cæſar: vbi ſa-
" tis manifeſtè docet in Belgium nunquam veniſſe

Cimbros. Quo igitur itinere in Brabantiam venirent Cimbri ad condendam Antuerpiam, quibus Belgę ab Auſtrali, Friſij à Septentrionali plaga obſtiterunt, ne Brabantiam ingredi poſſent. Quod ſi ergo Friſij Cimbris ad Septentrionẽ, Belgæ ad Auſtrum obiecti erant, neceſſariò conſequitur eos ſupra Belgas, & proinde circa Mogũtiam

traieciſſe Rhenum. Nam cùm Cæſar incolas Galliæ tripartito diuidat, in Gallos, in Aquitanos, in Belgas, omni Gallia vexata, ſolam Belgicam non eſſe vexatam dicit à Cimbris, & eo nomine Belgas ſibi magnopere placere. In Belgica igitur cũ ſit Moguntia, ſequitur Cimbros Rhenũ traieciſſe ſupra Moguntiam, quia ſcilicet infra non potuerint Belgis obſtantibus & impedientib. Suffragatur huic rei euidenter continuatũ iter Cimbrorum, qui cùm ſpe occupandæ Bohemiæ fruſtrati, de alijs ſedibus occupandis cogitarent, in cõmune Germanorum receptaculum, hoc eſt, in Galliam contenderunt. In quam commodiori itinere peruenire non potuerũt, quàm vt emenſa ipſa Hercynia ſylua per mediam Franconiã duce amni Mœno Rhenum prope Moguntiam traijcerent. Hactenus enim Belgæ, qui ad Rhenum incolebant, à tranſitu eos arcere potuiſſent, Galli reliqui non poterant, quos teſte Cæſare vexauerunt, dum totam reliquam partem regionis penetrant ac diripiunt. Hoc autem & factum eſſe præſidia eorum arguunt, quæ in Italiam abituri circa Rhenum depoſuerunt: de quibus idem Cæſar, vbi de Aduaticis loquens: Ipſi erant (inquit) ex Cimbris Teuthoniſq; prognati, qui cùm iter in prouinciam noſtram atque Italiam facerent, his impedimentis quæ ſecum agere ac portare non poterant circa flumen Rhenum depoſitis, cuſtodiæ ex ſuis ac præſidio ſex milia hominum vnà reliquerũt. Hi poſt eorum abitũ multos „ annos à finitimis exagitati, cùm aliâs bellũ infer„ rent, aliâs illatum defenderent, conſenſu eorum „ omniũ pace facta, hunc ſibi domicilio locũ dele„ gerũt. ita Cæſar. Nec enim vel Cæſare tacente dubitari poterat, Cimbros ſibi præſidiũ collocaſſe,

Galliæ populi triplices, Galli, Aquitani, Belgæ.

Oportunitas itineris ac loci arguit Cimbros ſupra Moguntiam traieciſſe Rhenum.

Præſidiũ quod circa Rhenum poſuerunt in Gallia Cimbri, arguit eos ſupra Moguntiam traieciſſe.

vnde ſi ipſis abſentibus neceſsitas vrgeret, iſti qui relinquebantur Rheno iterum tranſmiſſo per Franconiam & Hercyniam ſyluam retro in Cherſoneſum vnde venerant remeare poſſent. Inuento igitur Cimbrorum præſidio, rectius etiam iudicari de eorundem Regione poterit, quã Aduatici nomine Cæſar celebrat. Nam cùm Cæſar modò dixerit, Cimbros toto exercitu ſuo, qui plus quàm trecenta milia bellatorum continebat, Belgis inuitis extorquere ſedes nõ potuiſſe, quis credat, ſex milia, quæ in præſidio erant, id potuiſſe? Quocirca id quod hic de pace omnium conſenſu facta dicitur, de finitimis Gallis & Aquitanis intelligo, quos ſcilicet bello diuturno fatigatos adigere potuerint ad iniquam tandem pacem, qua ipſis domicilio locum quem vellent deligere concederetur. Quocirca eos ex præſidio occidentem verſus ita proceſsiſſe conſentaneum eſt, vt aut nihil, aut parum à Belgarum terris occuparent. in quam ſententiam doctiſsimos quoſque propendere video: inter quos & Meierus Cameracum, quod populari lingua Cambrai dicitur, à Cimbris conditum eſſe putat, cum quibus eoſdẽ fuiſſe Britanniæ Cambros docet Humfredus Lhuydt. & cùm Cameracenſis vrbs caſtro munitiſsimo firmata ſit, mihi ſuſpicionem magnam facit conciliabilis illa diſcrepantia Dionis ac Cæſaris, vt putem, Cameracum eſſe Aduaticorum anonymum illud oppidum, quod infra mox hic deſcribit Cæſar. Nam cùm Cæſar illud oppidum vocet, & Dion vocet caſtellum, interprete Xylandro, puto fuiſſe oppidũ vnà cum caſtello: & Cæſarem oppidi, tanquam totius nomine etiam caſtellum velut eius partem comprehendiſſe; Dionem autem caſtelli nomine per ſynecdo-

Vbi Aduaticum Cimbrorũ conditum fuerit.

ſynecdochen appellaſſe ciuitatem, quòd in caſtro expugnando momentum ciuitatis capiendæ fuerit. Certè vox Duaci ad nomen Aduaci, ſiue Aduatici non malè alludit. Sed iſta quiſque accipiat vt volet, equidem certè hacten⁹ repperi neminem, qui Aduaticum Cæſaris longè hinc collocet. Clarius igitur errorem Goropij deprehendemus, ſi proxima Cæſaris verba paulo diligentius exploremus, quibus de Cimbrorum origine, de Italica eorũ profectione, de præſidio ad impedimenta cuſtodienda relicto, de colonia ex præſidiarijs ducta agitur: nihil enim horum eſt in quo cum Cæſare ille ſentiat, niſi in capite primo, vbi dicuntur Aduatici ex Cimbris Teuthoniſque prognati; in tribus reliquis à Cæſare multum deflectit. Cæſar enim ex præſidio, vt pote in Gallia ſito, eos mox per mediam Galliam educit in prouinciam Romanorum & Italiam: Ille eos ab vltimis Belgis per mediam Belgicam traducit antequam in Galliam veniant. Hunc enim errorem illi primus iſte peperit, quo putauit Cimbros in Brabantiam veniſſe per Cauchos ac Friſios, & deſcendiſſe per oſtia Rheni, & in extrema Brabantia conſediſſe; vno enim dato abſurdo multa conſequuntur. In reliquis autẽ duobus ambiguitate lectorem ludit, cùm Antuerpiam ſuam aliâs Aduatici, aliâs Præſidij titulo coleret: quod vt intelligatur eſſe verum, deſcriptionem Aduatici ex Cæſare hic ſubiungam: Aduatici (inquit Cæſar) de quibus ſupra ſcripſimus, cum omnibus copijs auxilio Neruijs venirent, hac pugna nunciata ex itinere domum reuerterunt, cunctis oppidis caſtelliſque deſertis, ſua omnia in vnum egregiè natura munitum contulerunt. Quod cùm ex omnibus in circuitu parti-

Goropius à Cæſare, quẽ authorem ſequi debuerat, tribus modis deflectit.

1.

2.

Goropi⁹ nominis amphibologia Cæſarem ſupplãtat, & lectorem ludificatur.

„ bus altiſsimas rupes deſpectusque haberet, vna
„ ex parte accliuis aditus in latitudinem non amplius ducentorum pedum relinquebatur, quem
„ locum duplici altiſsimo muro munierant, tum
„ magni ponderis ſaxa & præacutas trabes in muro collocarant. Hæc Cæſar, in quibus habemus Aduatici vt in ſuperioribus præſidij deſcriptionem. Manifeſtè autem Cæſar hic præſidium diſtinguit ab Aduatico tribus differētijs, loco, temporе & perſonis. Præſidium enim circa Rhenum collocat, Aduaticum collocat in mediterraneis; Aduaticum enim nihil aliud eſt, quàm regio illa, in quam Cimbrorum coloni immigrarunt: præſidium dicit eſſe poſitum in ipſo ſtatim Cimbrorum aduentu, vnde per multos annos impedimenta cuſtodes contra finitimos tutati ſunt, dum aliâs illis bellum inferrent, aliâs illatum defenderent. Coloniam poſitam dicit eſſe multis annis demum poſt abitum Cimbrorum, pace iam cum finitimis facta. Denique præſidium dicit eſſe poſitum ab ipſis Cimbris: Aduaticum conditum ait ab iſtis præſidiarijs, qui impedimentis cuſtodiendis ad Rhenum relicti erant. Atqui ille præſidium cum Aduatico confundit, cùm Antuerpiam interdum Aduaticum, interdum præſidium faciat: nã cùm in operis ſui præfatione dicit, Cimbros eſſe, qui Antuerpiam ſub Aduatici nomine condiderunt, vult vtique videri Antuerpiam eſſe Cimbrorum Aduaticum. è contra cùm docet Cimbros in Brabantiam appulſos, Antuerpiæ reliquiſſe cuſtodiendis impedimentis ſex milia, & porrò in Italiam abijſſe, videri nimirum vult Antuerpiam eſſe præſidium Cimbrorum. Huiuſmodi autem antitheſes apud hunc authorem & aliæ multæ ſunt, quas ſi quis proinde locis, temporibus,

Aduaticũ à Præſidio tribus circunſtantijs diſtinctum.

Goropius præſidium cum Aduatico confundit.

poribus,ac perſonis expendat, ſecundum ea quæ modò ex Cæſare producta ſunt, facilè perſpiciat Antuerpiam neque Præſidium, neque Aduaticum eſſe Cimbrorum. Permoleſta illi fuit hæc Aduatici deſcriptio,quæ vt à Cæſare oculato teſte graphicè facta eſt, ita oculari inſpectione efficaciter arguit,eam nullo modo conuenire Antuerpiæ. Quocirca Goropius quod aperta fronte non audebat, eam tacitè & clam oppugnat. Cæſar Aduaticum ſuum tribus circũſtantijs, Regione, ſitu, & ſtructura circumſcripſit, quibus rectè conſideratis agnoſci poſſit. Ad earum duas priores ille ſingulatim reſpondet, aliamque Regionem,& alium ſitum Aduatico conuenire docet, quàm à Cæſare deſcribitur. Verba eius hic proponere, & interpoſita ſentẽtia noſtra pódera re in gratiã lectoris non grauabimur: quid enim obſtat,quo minus iocos eius iocando paucis detegamus? Goropius igitur de Aduaticorum origine locutus,quã Cæſar in ſecũda illa ſua deſcriptióe tradit,quã ſupra poſuimus: Si hoc (inquit)[a] Aduatici fuit ſiue Antuerpię exordiũ,n ó eſt veriſimile in paucis poſt annis tanta incrementa cepiſſe, vt finitimos hominum numero vincerent. Quid, quod ne tum quidem Neruiorum numerũ æquauerint, quando Cæſari infelice ſucceſſu reſtiterunt. Quocirca ſi non eſt par credere eos hominum numero tantum potuiſſe,vt ſtatim ab initio conditæ gentis vicinos laceſſerent, plurimos ſuperarent, alijs æquo marte reſiſterent, Reges etiam ſibi ſubiugarent, haud equidem ſcio,vnde vera hæc quæ Cæſar memoriæ prodidit videri poſſint,niſi ad inſignem aliquam referantur loci opportunitatem & ſingulare munimentum. Hæc ille, qui Antuerpiam ſuam hic planè facit

Goropius ſidẽ Cæſaris luxat,cui' authoritatem prætexit cõmentis ſuis.

a in Aduaticis.

Adua-

Aduaticum Cæſaris, ideoq; cùm Aduatici deſcriptio quā Cæſar facit, Antuerpię nullo modo quadret, & proinde rectè ſequatur Antuerpiā nō eſſe Aduaticū Cæſaris, ille vltro Cæſarē accuſat non rectè deſcripti Aduatici, & contendit Aduaticum Cimbrorū lōgè magis fuiſſe munitum, eo reperto colore, quod ſibi incredibile videri dicat, Aduaticos conſiderata temporis breuitate ad tantam potentiam emerſiſſe, quantam Cæſar in illis fuiſſe prædicat. Exaggerat enim hanc potentiā productis ex ipſo Cæſare exemplis, ſed hanc ipſam nō hominum multitudine, ſed loci firmitate Aduaticis comparatam eſſe ex breuitate temporis arguit, quod ab exordio conditæ gentis Aduaticæ ad memoriam Cæſaris effluxit. Colligit autem Goropius ex calculatione Vellęi Paterculi Cimbricam expeditionem eſſe factam annis ante natum Chriſtum centum ac ſeptem aut octo, quanquam ex Tacito certius computaręt cētum & vndecim. *a* Ab eo autem tempore ad Iulium Cæſarem ſunt anni quinquaginta ſeptem, qui Aduaticum expugnauit anno ante natum Chriſtum ſexageſimo octauo. Negat igitur Goropius verum dicere Cæſarem, niſi intelligenda ſint eius verba de maiori quadam loci firmitate, qua freti Aduatici ſuperare finitimos potuerint, cùm non ſit credibile, vt putat, ſex hominum milia qui in præſidio relicti erant, intra 57. annos in tantam multitudinem excreuiſſe, vt finitimis numero præualerent. Sed hic Goropio reſpōdemus, primum, quanquam proponantur in ſupradicto præſidio non niſi ſex hominum milia fuiſſe collocata, tamen dubium non eſſe, quin magna quoque puerorum & adoleſcentum turba relicta fuerit. Quæ vt ad iter conficiendum tunc idonea non erat, ita

Tēpus expeditionis Cimbricæ.

a in lib. de Ger. morib

Multiplicatio generis humani.

ita mox in ſpem ſucceſsionis ſuccreuit. Deinde etiam dubium non eſſe, quin & interim dum in præſidio ad Rhenum agerent, & longè magis etiam tum, cùm relicto præſidio in Aduaticum immigrarent, ingens hominum multitudo ex Germania ſe illis ad iunxerit. Nec abſurdũ eſt exiſtimare eos non prorſus in vacua veniſſe, cùm Aduaticum occuparent, ſed etiam veterum incolarum numero numerum ſuum auxiſſe. Hęc enim & huiuſmodi quædam alia eſſe facta inde colligimus, quod Cæſar in Aduaticorum expugnatione quatuor milia pridie ceciderit, & poſtridie quinquaginta tria milia ſub haſta vendiderit. Quod quidem ſi Antuerpiæ Cæſaris memoria contingere non potuiſſe agnoſcit, fateatur ſanè Antuerpiam non eſſe Aduaticum Cimbrorum. Ait ille: Qui verò locus cogitari queat, ſi non illum fuiſſe dicamus à quo hoſtes inſuperabili difficultate arcerentur, & ea omnia, quæ ad vitam ſunt neceſſaria importari poſſent, hoſtibus omnibus inuitis? Locus communis eſt, quo ſibi trãſitum pręparat ad præferendam loci firmitatem hominum multitudini in ratione munitionis. aduerſus quẽ reſpondemus plus valere defenſores ſine munitione, quàm munitionem ſine defenſoribus. In Aduaticis autem neutrum alteri defuiſſe. Pergit ille: Atqui (inquit) in meditullio Regionis nulla ſylua, nulla palus, rupes nulla, quamuis munitiſſima has duas ſimul commoditates habere poteſt.

Aduaticorũ multitudo & captiuitas.

Vt lector certus ſit quò reſpicere debeat, ambiguitatis admonendus eſt in voce Aduatici. Aduaticum enim Regio dicitur Aduaticorũ, in qua ciuitas fuit à Cæſare expugnata, cuius proprium nomen ignoratur. Eam igitur Goropius aliquo-

tios

Goropius Aduatici nomine ambiguè ludit; & modò Regionem, modò ciuitatem, modò præſidium Cimbrorum intelligit.

ties Regionis nomine Aduaticum appellat. Quã proinde etſi hic palam non nominet, planè tamen intelligi voluit. Aggreditur enim hic caput primum deſcriptionis apud Cæſarem propoſitę. Nam argumento Regionis docet Aduaticorum illud anonymum oppidũ quod deſcribit Cæſar, ad vtrunque illud belli commodum, quod ipſe modò recenſuit, non ſufficere; quia ſcilicet in meditullio regionis ſitum fuerit. Quod inde fit, quod ad ſolum hoc anonymum oppidum reſpiciat, præſidium callidè diſſimulet: alioqui enim hoc dicere nullo modo poſſet. Præſidium enim quod à Cimbris Rheno impoſitum fuit, ita fuiſſe munitum, vt per multos annos poſt Cimbrorum abitũ, & hoſtes inſuperabili difficultate arceret, & quæ ad vitam neceſſaria erant hoſtibus omnibus inuitis reciperet, ſicut euẽtus ipſe docuit, ita etiam apud Cæſarem teſtantur Remi, & ratio nõ obſcura conuincit. Nec enim auxilium illis aduerſus Gallos ex vicina Germania, nec vitæ belliue neceſſaria ſubſidia deeſſe potuerũt, qui Rhenum haberent in poteſtate ſua. Poſtquam autem relicto Rheno in meditullium Regionis ſuæ peruenerunt, minus opus habuerunt munitione tam arcta, quia nõ niſi pace omnium finitimorũ conſenſu acta illum ſibi domicilio locũ delegerunt. In quo & tranquille viuere, & maturè ſibi munitiones erigere potuerunt. Addit ille: Sunt in
" mediterraneis (inquit) ſic quædam natura ſua
" inacceſſa, vt breui illa quidem tempore ex-
" pugnari non poſſint, ſed queant tamen longa
" obſidione ad inediam & rerum omnium inopiã
" cogi, præſertim vbi tanta eſt hoſtium obſiden-
" tium multitudo, quantum Neruij & Eburones
" cõtra vnũ oppidum in armis habere potuiſsent.

Si e-

Si enim cincti vndiq; Aduatici fuiſſēt, quis rogo „
commeatus potuiſſet inferri, aut quicquã eorum „
omnino, quę obſidiõe lõgapreſſis ſunt neceſſaria? „
Nec ſanè credendũ tàm imprudẽtes Cimbros, rei „
quę militaris tã imperitos fuiſſe, vt illis anguſtijs „
impedimenta præſidiúmq; includerẽt, in quibus „
niſi ex hoſtico raperent, fame emoriendum eſſet. „
Quod ſupra admonuimus, præſenti exemplo hic apparet, Goropium Aduatici nomine anonymum illud Cæſaris oppidum accipere, cùm eius incolas Aduaticos vocet. Hos enim negat vndique fuiſſe cinctos, & hic aggreditur ſecũdum caput deſcriptionis Cæſarianæ, quo alium ſitũ Aduatici fuiſſe docet, quã qui deſcribitur apud Cæſarem. Contendit enim hoc oppidum in Mediterraneis à Cimbris non fuiſſe conditum. Itaque ſi lector huius & ſuperioris articuli memor ſit, efficaciſſimè confutata ab ipſo Goropio videbit ea, quæ ipſe de Aduaticorum anonymo oppido dicit infra, vbi illud vocat Alomberg. Sed obliuiſcitur hic rurſus Goropius pręſidij, quod ad Rhenũ fuit, in quo quãdiu egerunt Cimbri, neq; vndiq; cincti fuerũt, neq; ex hoſtico rapere coacti sũt, vnde viuerẽt, cùm Rhenũ à tergo haberent liberũ, & Germaniã patẽtem, vnde commeatus importari poſſet. Nõ recordatur etiã Goropius Aduaticum tẽpore pacis eſſe conditũ, & in pace diu trãquillè egiſſe, & interim hominũ numero, & munitionũ firmitate ꝓfeciſſe, ita vt quãuis in Mediterraneis ſitũ eſſet, tamen vicinis vrbibus itidẽ Mediterraneis non modò par eſſe, ſed etiã pręualere poſſet. Ad extremũ aũt à Iulio Cæſare eſſe captum, non quidẽ deditione per lõgã obſidionem, ſed inuſitatis machinis & inſolito belli genere: quod idẽ & alijs in Gallia ciuitatibus contigit. Addit Go-

ropius

„ ropius: Si igitur accuratè totius huius regionis „ ſitum, quæ Eburonum, Neruiorum, & Ambiua- „ ritorum erat media, cōſideremus, nullum locum „ inueniemus, hoc in quo Antuerpia cōdita eſt im „ pedimentis cuſtodiendis aptiorem. Ab occiden- „ te enim latiſſimo, profundiſsimo & æſtuoſo flu- „ mine claudebatur, &, vt tum temporis res erant, „ vndique à flumine paludes inuiæ, altum illud in „ quo Antuerpia ſtat, fæda vligine cingebant. His „ accedebat ſyluarum horror, quarū reliquiæ ha- „ ctenus ad ipſa prope mœnia contingunt. Adde „ vt tum loca erant aggeribus fortaſſe parum mu- „ nita lōga per Ambiuaritorum fines æſtuaria. Sed „ præcipua ad defenſionem vis in paludibus fuit, „ quæ vrbem hactenus ambiūt, quamuis induſtria „ & labore hominum altiores factæ nunc læta paſ- „ cua iumentis præbent. Nec alius ab Oceano Scal- „ din aduerſum ſubeuntibus prius locus occurrit „ in fluminis ripa habitationi commodus, qui ci- „ tra aggerum munimenta vndas excludat, quàm „ ad hunc tumulum venias, qui ab arce noſtra ſiue „ Burgo ad Kielam vſque ſuburbanum pagum mo- „ dicè leniterque è flumine conſurgit. Hactenus Goropius docuit Aduaticum tali loco non eſſe conditum à Cimbris, qualem illi ſua deſcriptione attribuit Cæſar. Nunc docet eo loco Aduaticum eſſe conditum, quo ſita eſt Antuerpia, cùm hic locus ad amuſſim ſuæ deſcriptioni cōueniat, ex quo intelligi debet, eum ad Antuerpiam ſolā direxiſſe hāc deſcriptionē: In hoc autem duplex eſt eius animaduertenda ſolertia. Prima eſt, quod ad ſolum Aduaticum direxerit orationem ſuam, Præſidium ex quo præſens pendebat eius confutatio cōſtanti ſilentio inuoluerit. Altera eſt, quod fidem Cæſaris labefactet, cuius authoritatem di-

ctis

ctis ſuis prætexit. Cùm igitur in Aduatici deſcriptione Goropius à Cæſare diſſentiat, vt hinc apparet, quæro cui fidendum ſit? Veram equidem Aduatici deſcriptionem apud Cæſarem eſſe puto, nec diffiteor veram hic ſubiungi Antuerpiæ deſcriptionem apud Goropium. Sed quia Goropius hac ſua deſcriptione locum Antuerpię condendæ demonſtrat, qui & Regionis & ſitus ratione longiſsimè diſcrepat ab illo, quem deſcribit Cæſar, ſemet ipſe Goropius validiſsimè confutat, & efficaciſsimè conuincit, Antuerpiam non eſſe Aduaticum Cimbrorum. Et verò ſi locus ille in quo Antuerpia condita eſt Cimbrorum tempore ſic natura munitus erat, vt ſcribit Goropius, capi nulla vi potuit, & proinde conſequitur Antuerpiam non eſſe Aduaticum Cimbrorum, quod ſe cepiſſe ſcribit Cæſar. Quomodo autem Cimbri aduerſo Scaldi in hũc locum venire potuerint, equidem nõ video, cùm per Cauchos ac Friſios iter facere non potuerint. Denique cùm hunc ipſum locum quem Antuerpiæ tribuit Goropius, ipſe inter Eburones Neruios, & Ambiuaritos medium faciat, quæro quomodo id fieri potuerit, ſi quidem Eburones, Neruij, Ambiuariti Belgæ ſint, cũ Belgæ Cimbros intra fines ſuos non admiſerint, vti teſtatur Cæſar? Subiungit “Goropius: Ad hunc igitur cùm Cimbrorum mul“titudo perueniſſet, viderentque locũ natura mu“nitiſsimum, & commeatui importando per flu“men idoneum, continuerunt ſe nonnihil, quo “vlteriora qualia eſſent explorarent: Deprehen“ſum itaque alterum duorum eligendum, vel per “apertas Neruiorum & reliquorum Belgarũ cam“pos iter habendum, vel per aſperrimas Arduen“næ difficultates exercitum ducendum eſſe. Prius “

 ne face-“

„ ne facerent virtute & numerò Belgarũ ſunt prohibiti, vti de Cæſaris verbis apertum feci: Alterũ „ verò non difficile modò & arduum, ſed impoſsibile etiam & deſperandũ videbatur propter magnam impedimentorum copiã & grandem multitudinẽ eorum, qui vel per ætatem, vel per morbum tantis laboribus & ęrumnis impares eſſent. „ Quid igitur facerent? conſilium è re nata & præſenti neceſsitate capiunt, vt imbellem multitudinem & impedimentorum partem citra ſyluã deponerent, ipſi deinde expediti medios ſaltus penetrarent. Ecce amice lector apud Goropium,

—vbi amphora cepit
Inſtitui, currente rota cur vrceus exit?

Goropius ab Aduatico ad Præſidium deflectit. Modò contendit Goropius locum inidoneum eſſe, quem Aduatico Cimbrorum aſsignauit Cæſar, ipſe hic Antuerpiæ locum aſsignat, quẽ Cimbrorum præſidio idoneum fuiſſe declarat. Itaq; hinc apparet quàm iniquam locorum comparationem fecerit, cùm Antuerpiam contulerit cum Aduatico, quã conferre debuerat cum Præſidio. Præſidium enim cũ Præſidio, & Aduaticum cum Aduatico conferendum erat. Antuerpiam autem hic nõ pro alio, quàm pro Cimbrorum præſidio accipi debere, cùm orationis ipſe tenor, tum etiã res geſta declarat, cùm Cimbri in Italiam profecturi hic ſua impedimẽta, & his cuſtodiendis aliquam multitudinem depoſuerint, vt Goropius ipſe declarat. Interim tamen hic Antuerpiam palam nominat Aduaticum. Quid igitur hic dicendum eſt? illud ſcilicet, quod hac ambiguitate lectorẽ Goropius ludificetur, vt Antuerpiã modò *Goropij ambiguitas diſcuſſa.* Pręſidij, modò Aduatici colorib⁹ pingat: qui ꝓinde eruendæ veritatis ergo in ordinẽ redigendus eſt: Antuerpia enim ſi à Cimbris iſtis eſt, de quib⁹

agit

agit Cęſar, aut Præſidium aut Aduaticũ Cimbrorum eſt, aut vtrunq;: ſed vtrumq; eſſe non poteſt, quia Aduaticum à Præſidio diſcrepat perſonis, temporibus ac locis, vt ſupra dictum eſt. Quare cùm Goropius Antuerpiã ſuam modò præſidio, modò Aduatico accõmodet, vtrunq; facit, & proinde neutrũ eſſe declarat, quia diſcrepantia confundit. Antuerpia igitur aut alterutrum erit, aut neutrũ, ſed neutrũ erit, quia neutrius proprietates illi competunt. Aduaticum Cimbrorũ à colonis eorum conditum eſſe ſcribit Cæſar: Antuerpiam conditã eſſe à Cimbris ipſis ſcribit hic Goropius. Aduaticum Cimbrorũ conditũ eſſe ſcribit Cæſar pace iam cum finitimis facta multis annis poſtquã Cimbri abijſſent: Antuerpiam ſuam conditã eſſe ſcribit Goropius in ipſo ſtatim Cimbrorum aduentu. Aduaticum Cimbrorum Cęſar ſcribit conditam eſſe in meditullio regionis mediterraneæ: Antuerpiam ſuam Goropius ſcribit eſſe conditam ad Scaldim fluuiũ, qua ille influit in Oceanum. Quibus proinde omnibus ac ſingulis iuſta bilance põderatis luce clarius vtiq; perſpicitur, Antuerpiam non eſſe Aduaticũ Cimbrorum. Præſidium etiam Cimbrorum Antuerpiam nõ eſſe multo clariores rationes arguunt. Præſidiũ Cimbrorũ conditũ ſcribit Cæſar à Cimbris ipſis in vſum impedimentorũ, & eorũ qui his cuſtodiendis relinquebantur: Goropius etſi verbis nõ aſſerat, re ipſa tamen ſatis declarat à Cimbrorum colonis eſſe conditam Antuerpiam: Antuerpię enim conditores Aduaticos, vt & ipſam Antuerpiam Aduaticum facit, Aduatici autem non Cimbri erant, ſed Cimbrorum coloni, qui Præſidio relicto Aduaticum condiderunt. Cæſar Præſidium Cimbrorum ſublatum eſſe declarat,

 ex quo

ex quo pace facta in Aduaticum immigraſſent illi qui in præſidio erant, quod & euidens ratio comprobat; nam quorſum vel ipſis Aduaticis vtile, vel finitimis eorum tolerabile præſidium eſſet, pace iam facta, quod in vſum belli comparatum fuerat? planè enim metuendum id erat, ſi cuſtodibus aliò profectis militari more corruptum & ſublatum non fuiſſet, ne alij aliunde occuparent, ac de integro finitimos hinc vexarent. Goropius Antuerpiam ſuam à primo Cimbrorũ aduentu hactenus duraſſe non vno loco iactitat, & ante natum Chriſtum anno cẽteſimo ſeptimo, aut octauo cõditam gloriatur. Cæſar præſidium Cimbrorum circa Rhenum põſitum fuiſſe ſcribit: Goropius Antuerpiam ſuam ad Scaldin collocat eo loco, quo nullũ Rheni brachium, nedum Rhenus ipſe Cimbrorũ tempore pertingere potuit. Nam quod hodie confuſis Rheni & Scaldis oſtijs libero mari in aduerſum Scaldin ex Cauchis ac Friſijs innauigetur, id tunc obſtãtibus terrarum interuallis, & diſcretis integriſque Rheni brachijs intermedijs fieri non potuiſſe ſupra abundè declarauimus. Hinc etiam iudicari poteſt quàm verè hic dictum ſit à Goropio, hunc locum in quo Antuerpia cõdita eſt, viſum eſſe Cimbris natura munitiſsimũ, & comeatui importãdo per flumen idoneum eſſe. Nos enim Cimbros in Brabantiam nunquam veniſſe, & hunc locum in quo Antuerpia eſt ætate Cimbrorum in rerum natura non fuiſſe ſupra liquidò declarauimus, & ipſe Goropius quaſi ſui oblitus paulò inferius, vbi de proiectis agit cõmeatui importando inidoneum fuiſſe ſcribit, quod quanquam verum ſit ob eas cauſas, quas ipſe illic reddit, verius tamen eſt ob eas quas nos reddimus, videlicet ꝓpter Friſios, qui à

Goropius ipſe ſecum diſsidet.

qui à tergo cõmeatum intercipere aut certè impedire potuiſſent. Porrò autem Cæſar indicat præſidium Cimbrorum Auſtrũ verſus poſitum fuiſſe ſupra Belgas, quia cùm Rhenum circa Moguntiam traieciſſent, Belgæ eos arcuerunt, ne fines eorum intrare poſsẽt. Goropius Antuerpiam Septentrionem verſus in extrema Brabantia, hoc eſt, in vltimis Belgarum finibus collocat, vnde ſine dubio intelligitur Antuerpiam nõ eſſe præſidium Cimbrorum. Quod ſi autem nec Prҽſidiũ, nec Aduaticum Cimbrorum eſt Antuerpia, vt ex his apparet, vtique ſequitur eſſe neutrum: Itaque rҽs ipſa loquitur Goropium non alio fundamento Antuerpiæ ſuæ Aduatici titulum vendicare, quàm communi ſcribentium opinione ex Althamero potiſsimum cõcepta, qui primus, vt equidem hactenus comperio, Cimbros per Cauchos ac Friſios in Brabantiam deduxit. Quem quidem cùm à vero longiſsimè aberrare ſupra demonſtrauerimus, ex conſequenti etiã fundamentum Goropij neceſſario concidit: ex quo conſequitur omnes dimenſiones eius quas Aduatici declarandi gratia multiplices in determinãdis terrarum interuallis ac ſpatijs habet, erroneas ac falſas eſſe, qui centrum his omnibus falſum ponit, dum interſtitia earum omnia metitur ex Antuerpia, quæ nec Aduaticum eſt, nec ad Cimbros quicquã pertinet: Cẽtrum enim Aduatici conſtituendum erat in meditullio Regionis iſtius, quam hoc nomine à Cimbris cultam fuiſſe ſcribit Cҽſar. Hinc dimenſiones in omnes plagas faciendæ erant. Quarum quæ Septentrionẽ verſus tenderẽtur, non niſi ad Auſtrales vſque Belgarum fines produci poterant. Hic enim Aduaticorum fines terminari ex Cҽſare diſcimus, vt ſupra declarauim⁹.

Situs præſidij Cimbrici Goropium confutat.

Andr. Althamerus Goropium in errore fulſit.

Dimenſiones Goropii falſo centro nixæ, erroneæ ſunt.

Hinc igitur intelligi poteſt, quàm ſolida delibe-ratio illa fuerit, quam Cimbris hic attribuit Goropius, dum conſultant, quo itinere Belgium penetrare poſsint, in Galliam & inde in Italiã profecturi, per apertos Eburonum, Neruiorũ ac reliquorum Belgarum campos, an per aſperrimas Arduennę difficultates: Nam ſi Straboni ac Tacito verum iter Cimbrorum deſcribẽtibus potius quã Althamero auſcultaſſet Goropius, illi Cimbris, neq; Arduennam ſyluam ſuccidendam, neq; per apertos Eburonum, Neruiorũ & reliquorum Belgarum cãpos iter faciendũ fuiſſe indicaſſent. Pręſidium enim Cimbrorum, vnde iter inſtituebant, non infra, ſed ſupra Belgas erat in ipſa Gallia, vnde in prouinciam Romanorum & Italiam profecturi, nõ Septentrionem verſus per Belgas deſcendere, ſed Auſtrum verſus per Gallos aſcendere debuerunt. Ideoq; Belgę illos impedire nõ potuerunt. Itaque verba Cæſaris Goropius hic non modò perperàm citat, ſed etiam præpoſterè interpretatur: Cæſar enim tantum hoc dixerat, ſolos Belgas eſſe, qui omni Gallia vexata Teuthones ac Cimbros intra fines ſuos ingredi prohibuiſſent. Quo ille ſignificare voluit Cimbros ex Gallia vbi præſidium habebant, Septentrionem verſus in Belgium nunquam veniſſe, nedum Aduaticum ibi condidiſſe: Goropius autem Cæſarem perinde hic citat, ac ſi dixiſſet, Cimbros numero ac virtute Belgarum prohibitos fuiſſe, ne ex Septentrione, vbi eos fuiſſe Goropius pręſupponit, Auſtrum verſus per apertos Eburonum ac Neruiorum campos iter facerent in Galliã. Hinc enim neceſsitatem colligit, quæ per Aduennam ſyluam eos proficiſci coëgerit. Cuius abſurditatis illi non alia fuit cauſa, quàm quod Antuer-

Cimbri per Belgium profecti nõ ſunt, in quo præſidium eorũ non fuit. Goropius Cæſarem inſyncerè tractat.

piam

piam conſtituerit profectionis Cimbricæ principium; vnde & ipſe hic ſecum pugnantia locutus eſt. Nam ſi, vt ipſe dicit, Cimbri virtute & numero Belgarum prohibiti ſunt, ne per apertos Eburonum ac Neruiorum campos iter facerent, quo modo in Eburonum finibus præſidium relinquere, & Aduaticum condere potuerunt? & quo modo Arduennam ſyluam ſuccidere potuerunt, Belgis omnibus inuitis?

Goropius ipſe ſecum diſſidet.

Nemo igitur miretur hæc in Goropio, qui ſeruit inſtituto ſuo, & exercendi ingenij ſui gratia ludit in argumento adynato. Quod quò clarius appareat prætextum eius detegamus, quo ex Gallia tranſiliuit in Brabantiam ad condendũ Aduaticum ſuum. Ptolemæus libr. 2. in tabul. 3. Europæ capit. 9. vbi de ſitu Galliæ Belgicæ agit, in Tungris vrbem collocat nomine Aduacutum, quam nonnulli putant ab Aduaticis eſſe conditam eo tempore, quo ipſi Eburonibus imperabant: Arripit hoc Atuacutum Goropius, & quaſi mendum ſit in Ptolemæo Atuaticum vocat, quo poſito perinde ac ſi Cæſarem Ptolemæus interpretetur, ipſe porrò aſſerit Ptolemæum in Tungrorum finibus collocare Atuaticum, quod in Antuerpiæ nomen poſtea tranſierit. Atque ita ſub ſpecie fidei ac diligentiæ lectorem incautum ludificatur, dum ipſe elabitur ac tranſit quo vult, & vtrumque authorem obtorto collo trahit, quo lubet. Diſcutienda eſt igitur hæc nominum confuſio, vt repurgatis codicibus appareat, quid Cæſari, quid Ptolemæo ſuum, quid lectori vtrobique ſequendum ſit. Fallitur autem quiſquis putat, vel Aduaticum idem eſſe quod Aduacutum, vel vtrunque ibidem reperiri. Itaque neque Aduaticum in Ptolemæo, neque

Larua Goropij ſub qua ſe venditat oculis incautorum.

Ambiguitate Aduatici et Atuacuti lectorem Goropius ludificatur.

Atuacutũ in Cæſare vſquam reperias: Apud Cęſarem enim vbique conſtanter Aduaticum eſt, hoc excepto, quod in quibuſdã codicibus, quos commodo ſuo ſequitur Goropius d in t mutato Atuaticum ſcribatur. Apud Ptolemęum autem vbique conſtantiſsimè reperitur Atuacutum, quod & Ortelius teſtatur in ſuo Onomaſtico geographico, & ἀτουάκουτον etiam in omnibus exemplaribus græcis legitur. Falſum igitur eſt, quod Goropius aſſerit Ptolemæum ponere Atuaticum in finibus Tungrorum, cùm Ptolemæus Aduacutum tantum agnoſcat, Aduaticum nuſquam memoret, vtpote quod ignorat. Non ſufficit autẽ Goropio ſub hac nominum confuſione à Cæſare ad Ptolemæum, à prouincia, vt mox oſtendemus, ad ciuitatem tacitè incautum lectorem traduxiſſe, ſed & ciuitatem ipſam quam fabricat non ex deſcriptione Ptolemæi quem allegat, ſed ex arbitrio ſuo collocat, vbi vult: Dicit enim Ptolemęum collocare Atuaticum ſuum (ſic enim ipſe vocat) in Tungrorum finibus, cùm Ptolemæus finium mentionem nullam faciat. Verba Ptolemæi hic proponam, vt lector conſpiciat ac iudicet, qui vbi à Morinis ad Tungros deſcribendos tranſit: Poſt hos (inquit) Morini ad ortum, quorum mediterranea ciuitas Taruanna. Deinde poſt Tabudam fluuium Tungri, & ciuitas eorum Atuacutum. hæc ille, vbi finium vtique mẽtionem nullam facit: Vnde vel ſtultus intelligat Goropiũ ſeruire inſtituto ſuo. Nam ſi Atuaticum Ptolemæi (vt ipſe iam vocat) ſit in Tungrorum finibus, quomodo poterit id Antuerpia credi cùm ætate Ptolemæi tota campeſtris Brabantia vnà cum Antuerpia ſua ſub aquis adhuc fuerit, vt & actis publicis, & multis eruditis viris atteſtantibus abundè conſtat? quorum

Goropius lectorẽ ludificatur ambiguitate ſinium.

rum teſtimonijs confutandis occupatur Goropius in Niloſcopio ſuo pari fide ac dexteritate atque hic. Quis autem ætate Cimbrica Tungrorum fines ad campeſtrem Brabantiam vſque protenſos fuiſſe credat, cùm ſatis conſtet, Tungrorum ciuitatem etiam recentiori memoria fuiſſe maritimam. Hoc enim non modò Raymundus Marlianus, Chriſtianus Maſſæus, & complures alij viri docti aſſeruerunt, ſed & ex ipſorum Tungrenſium, Traiectenſium & Leodienſium & vicinarum gentium annalibus, & ex multorum ſanctorum vitis, qui illic poſtea verſati ſunt, ſine dubio perſpicitur, ſuffragantibus etiamnum hodie manifeſtis iſtic Oceani veſtigijs: quæ Goropius vt cætera leui ioco amolitur. Etſi autē Ptolemæi ætate Antuerpia in Brabantia, & Brabantia ipſa ſub Tungris fuiſſet, quid haberet tamē Goropius cur eam collocaret in Tungrorum finibus, cùm Ptolemæus in Atuacuto ſuo finium mentionem nullam faciat? Etſi Ptolemæus Atuacutum ſuum maximè collocaſſet in Tungrorum finibus, vt falſo Goropius aſſeuerat, quid haberet tamen Goropius cur Antuerpiam ſuam collocaret in finibus Aquilonaribus, niſi vt inſeruiret inſtituto ſuo? cùm fines cuiusque ditionis quadrifariam vtiq; ſumantur, & non modò ad Septentrionem, ſed & ad Auſtrum; non modò ad Orientem, ſed & ad Occidentem porrigantur. Non fuiſſe autem Atuacutum Ptolemæi in Tungrorum finibus, ſed in ipſo meditullio ditionis Tungricæ ſitum, ex ipſo Ptolemæo facilè colligitur, qui cùm in Morinis vnicam duntaxat ciuitatem nominaſſet, Taruannam, vt ſupra apparuit, eandemque Mediterraneam eſſe dixiſſet, & ſimiliter in Tungris vnam duntaxat nominaſſet, Atuacutum, etiam idē Me-

Tungrorū ciuitas olim maritima.

diterraneum intelligi voluiſſe credēdus eſt, ſuffragantibus præſertim tabulis antiquis, qualem edidit Ioannes Schottus Argentinēſis anno Chriſti 1513. in qua Tabulla Morinos à Tūgris, Schaldis Tungros à Menapijs dirimit, & Atuacutum in Meditullio ditionis Tungricæ collocatur. Vbi diligenter proinde conſiderandus eſt iocus Goropij, qui non modò vrbē ex meditullio regionis in fines extremos trāsfert; ſed etiā Schaldin cū Tabulla cōfundit, ipſumq; Tabullam cōmodo ſuo Tabudā vocat, ſicut in quibuſdā exēplaribus habetur, eūdemq; Tabudā populari nomine Sta buten, hoc eſt, Sta foris, antiquitus ab indigenis eſſe vocatū fingit, eo nimirum cōmento, vt ſubindicaret hic ab ſe ad hiſtoriæ Cimbricæ veritatem lectoribus ſuis eſſe clauſam ianuam: alioqui enim codicum diſcrepantiā tolleret, & quid lectori in dubio ſequēdum eſſet, explicaret. ex Tabullę autem ſitu ſatis apparet, Tungros Tungrēſium ciuitatē olim ad ſinū maris fuiſſe ſitam, in quē Schaldis influebat.

Authorum opinio de Atuacuto Ptolemæi.

Quæ res ignorata magnos errores multis peperit, quos in Rheno noſtro diligenter fauente Deo ſumus diſcuſſuri. Certè quotquot hactenus Atuacutum Ptolemæi diligentius inueſtigarunt, Auſtrum verſus & in Mediterranea magis aſcenderūt. Sunt enim apud Althamerum, qui putant eſſe Traiectum ad Moſam. Hubertus Thomas Leodius putat eſſe Abbatiam Tungerloenſem. Abrahamus Ortelius in itinerario ſuo teſtatur eſſe, qui contendunt caſtrum illud eſſe non longè diſſitum ab vrbe Leodienſi, quod alij Varucam, alij Vatucam nominant, ipſe iudicat eſſe oppidum illud, quod itinerarium Antonini vocat Atuacam Tungrorum, quo nomine etiam in tabulis geographicis ipſe appellatū reperio, & à Peruiſia-

co ipſe ait Rhenum verſus miliaribus quatuordecim diſtare, alij aliter. Quorum omnium coniecturas huc congerere & longum & inutile foret, nemo ſaltem à me repertus eſt, qui Ptolemæi Atuacutum collocaret in campeſtri Brabantia, præter vnum Sebaſtianum Munſterum, qui hoc loco apud Ptolemæum diſertis verbis Atuacutum interpretatur Antuerpiam, ſicut & Tungros Brabantiam. Cuius tamen authoritate ſe Goropius nuſquam fulſit. Ideo fortaſſe, quod ipſe videri velit inuenti huius tam præclari author primus, vel eo potius, quod Munſtero citato ſe de gradu deiectum iri putet, cùm ipſe Atuaticum apud Ptolemæum in Tungrorũ finibus collocet, Munſterus aũt Atuacutũ ibi ponat, & de finibus mentionem nullã faciat. Etſi enim interdũ & in finibus eſſe dicam⁹, quod intra fines eſt, ſic vt omnes cuiuſq; ditionis ciuitates intelligimus, Goropi⁹ tamẽ Antuerpiã ita in finibus Tungrorum collocat, vt fines limitẽ, & Atuacutũ inſtar Antuerpiæ limitaneã vrbẽ intelligi velit: quod vt in Antuerpia verũ, ita in Atuacuto falsũ eſt. Cùm igitur ſub cõfuſione nominũ Aduatici & Atuacuti lectorẽ Goropius hoc modo ludificetur, quo tãdem Criterio lector iudicabit, quid ſibi de Antuerpia tenendum ſit? Reſpõdemus. Meminerit lector Atuacutũ ab Aduatico, vt ſcriptura, ita etiam authoribus & rebus ipſis diſcrepare. Reſtituat Ptolemæo ſuum Aduacutum, & Cæſari Aduaticum: & ſciat Atuacutum Ptolemæi eſſe ciuitatẽ, Aduaticum Cæſaris eſſe integram regionem, & facilè deprehendet Antuerpiam non eſſe Aduaticum Cimbrorum, tum quod Antuerpiam ipſe Goropius Regionem hic non vocet; tum quod ſuum Aduaticum Ptolemæi indicio ipſe vrbẽ eſſe declaret.

Goropij ambiguitas diſcuſſa.

Hec

Hoc tamē quò clarius intelligatur age paucis hic demonſtremus Antuerpiam Goropij ab Aduatico Cæſaris toto naturæ ordine, manifeſta loci qualitate & viſibili mœnium ſtructura diſcrepare.

Antuerpia ab Aduatico tribus modis diſcrepat.

Primum enim certum eſt Aduaticū apud Cæſarem eſſe totam illam Regionem, quam Aduatici iſti Cimbrorum coloni incoluerunt. Aduaticos enim Cæſar vocat integræ ditionis Aduaticæ incolas. Quo modo Brabantos dicimus incolas ditionis Brabanticæ. Hoc enim declarat Cæſar vt alibi diſertis verbis, ita etiam hic certiſsima demonſtratione, cùm dicit Aduaticos cunctis oppidis caſtellisque deſertis ſua omnia in vnum egregiè natura munitum contuliſſe, vt dubitandum nullo modo ſit, quin Cæſar de Aduatico hic tanquam de Regione aliqua integra loquatur, atque ita etiam Petrus Diuæus & cæteri interpretes intelligunt, vt infra mox patebit. Atqui Goropius de Antuerpia non vt de Regione, ſed vt de ciuitate loquitur, nec ipſe aliter accipit. Intelligitur id ex prima eius propoſitione, qua ſupra dixit, Cimbros eſſe, qui Antuerpiam ſub Aduatici nomine condiderunt: item qui paulo ante dixit, Ptolemæum collocare Aduaticum in Tungrorum finibus, quod in Antuerpiæ nomen poſtea tranſiuerit, vbi vtique non Regionis, ſed vrbis inſtar Aduaticum habetur. Nam ſi Goropius fortè diceret Andouerpos (vt eos S. Eligius vocat) populum fuiſſe, qui ſub ſe ditionem aliquam habuiſſet, indicio ſuo ipſe quaſi ſorex perijſſet, cùm allegare debuiſſet, quorum comparatione mox depræhenderetur: vbi enim oppida caſtellaque ſunt, quæ Andouerpos ſub ſe habuiſſe tempore Iulij Cæſaris Goropius probare poſſet? Loquitur igitur

Aduaticū eſt Regio apud Cæſ.

Aduaticū Goropij ciuitas eſt.

Andouerpi

igitur de Antuerpia Goropius,non vt de Regione,ſed vt de ciuitate,vt antea diximus:nam alioqui quo modo eam poſſet collocare in Tungrorum finibus.Ideoque lectorem toto naturæ ordine fallit,cùm Cæſar loquatur de Aduatico vt de integra Regione: & ſic quidem cæteri ſcriptores hunc locum Cæſaris intelligunt,ſic etiam Petrus Diuæus,qui & patria Louanienſis & in Belgicis antiquitatibus diligenter & profundè verſatus eſt, ex deſcriptione Cæſaris Aduaticorum habitacula fuiſſe collegit inter Neruios, Menapios, Eburones ac Treuiros, in eo tractu, vbi nunc Gallica Brabātia eſt,ſylua Sonia, pars item Hannoniæ, Haſbaniæque, Comitatus Namurcenſis. Quod ſi autem Goropius Antuerpiam contendit eſſe Aduaticorum illud oppidū munitū, vt quod deſcribit Cæſar ſub eodem genere & eadem claſſe duas ciuitates inter ſe comparet,neceſſe eſt dicat campeſtrem Brabantiam, in qua vtique Antuerpia eſt, eſſe Regionem illam Aduaticorum in qua fuerūt oppida illa caſtellaque,quæ metu Cæſaris Aduatici deſeruerunt, cùm ſua in vnum illud natura munitum comportarent.Atqui Aduaticum Cimbrorum regio erat montoſa & præcelſis rupibus aſpera, ſicut eam deſcribit Cæſar. At Campeſtris Brabantia tota plana eſt & æqualis, vnde & nomen obtinet,quod cōſtet campis apertis ac patentibus,vtpote,quę maris alluuione tota adiecta eſt. Aduaticum Cimbrorum erat regio Mediterranea,vt ex præſenti Cęſaris deſcriptione patet.Campeſtris autem Brabantia,ſi nunc nō eſt,certè Cæſaris ætate fuit maritima,vtpote quā à Septentrione mare alluebat, vt ex Chronicis cō ſtat,& ipſe Goropius agnoſcit.Cùm igitur Cāpeſtris Brabantia non ſit illa regio,quam Cæſar Aduatici

Aduaticū Regionē, non ciuitatem Authores apud Cæſarem intelligūt.

uatici

uatici nomine complectitur, vt ex his liquidò apparet, conſequitur nec Antuerpiam quidem eſſe munitam illam ciuitatem Aduaticorum, quã deſcribit Cæſar, cùm in Campeſtri Brabantia ſitam eſſe Antuerpiam certum ſit. Itaq; etiam nemo omnium eorum, quos ego quidem hũc Cęſaris locũ interpretatos videre potui, Aduaticos in campeſtri Brabantia quærit, ſed vtcunq; alij aliter côiectent, omnes tamen Auſtrum verſus longè altius aſcendũt, vt ex Diuæo, Meiero & alijs apparet. Reſtat ſtructura mœniorũ Aduaticorum. illud oppidũ in omnibus in circuitu partibus altiſſimas rupes deſpectusq́; habebat, vna ex parte leniter accliuis aditus nõ amplius ducentorum pedum relinquebatur. Quem locum duplici altiſſimo muro munierant, tum magni ponderis ſaxa & præacutas trabes in muro collocarũt, vt Cæſar antea dixit, à quibus Antuerpiæ munitionem plus quam δὶς διὰ πασῶν diſcrepare nemo negare poteſt, qui illã viderit: vbi enim ſunt magni põderis illa ſaxa? vbi præacutæ illæ trabes in muro collocatæ, aut ſi nũc non ſũnt, vbi fuerũt, aut eſſe vnquã per naturã potuerũt? Tantũ igitur abeſt, vt munitionẽ ſuam Antuerpia ex montiũ altitudine collegerit, vt ipſe etiam Goropius munitionẽ eius ex aquis ac paludibus extitiſſe doceat. Cùm igitur & in ſitu, & in ſtructura Aduaticorum vrbs tantopere diſcrepet ab Antuerpia, non ratio ſed & oculus etiam conuincit Antuerpiam non eſſe munitum illud Aduaticorum oppidum, de quo ſcribit Cæſar.

Sed ne quis Goropiũ hic captũ putet, ecce alio effugio elabitur: Apud Gowicã in Gaesbecanorũ

Lomberg. vicinia montẽ repperit nomine Lõberg. Hũc vulgus ibi addito articulo vocat die Lomberg, quod

nomen

nomen eſt contractum vſitata craſi ex Loënberg: itaq; die Loënberg nihil aliud hic eſt quã cõſimilis mons prope Louaniũ, qui dicitur die Loberg, nec aliud quicquam vulgo ſignificat die Loberg, quã montẽ altitudinis, interprete etiã ipſo Goropio, qui Lo in huiuſmodi cõpoſitionibus altum, berg montẽ ſonare paulo ante docuit. Hic igitur Goropius articulũ, die, ſupprimit, & montẽ ipsũ olim Alõberg dictũ fuiſſe fingit: nã quod hodie nõ dicatur Alõberg, id factum eſſe ex imperitia Gallorum: qui putantes, a, eſſe hic præpoſitionẽ ad, quæ motum ad locum ſignificat, detracta præpoſitione nudum nomen protulerint Lõberg, quod deinceps ita vſurpatum ſit: Alomberg aũt reuera dictũ fuiſſe munitum illud Aduaticorũ oppidum ex ipſo Cæſare arguit, qui nomen huius oppidi ſua deſcriptione ipſe interpretatus ſit: cùm dicit oppidũ omnibus in circuitu partibus altiſſimas rupes deſpectusque habuiſſe, hoc enim nomen Alomberg Belgica lingua ſignificat. ad pleniorem huius rei fidem in propinquo nominat Keſter, vbi Cæſaris caſtra fuerint, & Keſtergat vbi oſtium caſtrorum eius fuerit in obſidione huius Alomberg. Quid igitur clarius dicere potuit ad tollendam ambiguitatem omnem, quã quod hic docet Alomberg eſſe munitum illud oppidum Aduaticorum, quod expugnauit Cæſar? Itaque lector facilè iam intelligit ſe à Goropio dudũ fuiſſe deluſum, cùm ille magno conatu doceret Aduaticorum illud munitũ oppidum in Mediterranea regione nõ fuiſſe, ſi hic iam conſtituit Alõberg, ſed tum iocabatur, hic ſeriò loquitur. Ideoq; gratias debemus Goropio, cuius indicio nõ modò locũ, ſed etiã nomen anonymi huius oppidi cognouerimus. Regio enim Aduaticorum eſt tractus illo

Gaeſ-

Gaesbecanus:oppidum ipſum eſt Alomberg.hoc ſi quis non credit,conferat præſens Alomberg cū Cæſaris deſcriptione ſupra poſita,qua ille Aduaticorum oppidum depinxit: & ſi quid minus vtrimque congruit, id lector ſub terram abſconſum eſſe credat. Keſter quoque & Keſtergat vera ac ſolida nomina eſſe perſuaſum ſibi habeat, quæ latina à Cæſare indita hactenus vtcunque perdurant. Vbi his fretus crediderit Aduaticorum Regionem & oppidum hic eſſe, facilè intelliget, & concedet Antuerpiam Aduatici nomine dici nō poſſe. Nam quo modo Antuerpia erit Aduaticū, cum Alumberg ſit Aduaticum?Hoc ſi ita eſt,ſequitur Antuerpiam neque regionem, neque ciuitatem Aduaticorum, nec Præſidium Cimbrorum eſſe. Regio Aduaticorū Antuerpia eſſe nō poteſt, quia ipſa eſt ciuitas; ciuitas Aduaticorū eſſe non poteſt,quia hęc eſt Alomberg.PręſidiūCimbrorū Antuerpia eſſe non poteſt, propter cauſas illas quas ſupra diximus. Itaque hinc apparet Goropium non voluiſſe cenſeri inter hiſtoricos, quia veritatem ludibrio habet;neque ſcripta ſua haberi voluiſſe ſeria,ſed iocularia,quia lectorem non docere,ſed decipere nititur: nam qui docere alterum conatur, obſcura illuſtrat, ambigua diſtinguit,confuſa explicat: Goropius autem contrarium facit, & explicita confundit, diſtincta in ambiguum trahit,illuſtria obſcurat. Quorſum enim illi finium amphibologia,niſi vt ſub eius velamine tranſiliat ex Gallia in vltimam oram Belgiæ? Quorſum illa cōfuſio nominum Aduatici & Atuacuti,niſi vt ſub eius fuco Antuerpiam videri faciat Aduaticum Cimbrorum?Quorſum allegatur authoritas Cæſaris ac Ptolemæi in confuſione Aduatici & Atuacuti,niſi vt fraudem faciat

Goropium non inter hiſtoricos ſed inter iocularios ſcriptores haberi voluiſſe.

occu-

his authoribus, qua perſtringat animum lectoris occupati? Quorſum illa implicatio Aduatici & Præſidij Cimbrorum, niſi vt modò huius, modò illius proprietatibus Antuerpiam coloret? Quorſum illa confuſio Aduatici & Alomberg, niſi vt videatur nihil omiſiſſe eorum, quæ ad ſcenā pertinent? Quorſum omnia hæc figmenta, omnes hæ impoſturæ tendunt, niſi ad decipiendum lectorem incautum? Nec verò quiſquā arbitretur me hæc eo fine dicere, quod aut Goropium inſectari, aut Antuerpiam ſua laude ſpoliare cupiam. Nam Antuerpiam equidem cùm figmentis Goropianis libero, non dedecore, ſed honore afficio; niſi quis putet Antuerpiam figmentis Goropianis ornatam eſſe: Goropio autem dum tribuo quod debetur, ingenij laudem, quā affectat, propriam ac ratam facio. Nemo enim Goropium arbitretur adeo fuiſſe Suffenum, vt omnes omnino homines putaret eſſe pecudes, vt nemo eius artificium intellecturus eſſet: Nam qui nihil intelligunt, his quiduis facilè perſuaſeris, neque ingenij laudem conſequaris vllam, ſi hiſce impoſueris. Itaque nec his quidem Goropius ſua ſcripſit, ſed illis, quibus iudicium eſſet, & rerum ſubiectarum peritia, quibus ſi imponere dicēdo poſſet, tum demum ſibi aliquis videretur. Planè enim Goropius Diagoræ Melij mentem obtinet: Qui cùm deos & homines ridere ſolitus, ab Athenienſibus apud Bœotos in Theſſalia exulare iuſſus eſſet, & à quibuſdam iſtuc aduentantibus interrogaretur, quid facerent Bœoti? Stupidiores (inquit) ſunt, quàm vt à me falli queant. Bœoti enim omnia à Diagora veluti propriè dicta accipiebant, nec ſe falli ab eo ſentiebant, cùm nullum acumen animaduerterent: id moleſtum erat

Propoſitū Goropij.

Diagoræ, qui perire ſibi dicta interpretabatur, quę Bœoti non intelligerent. Nec igitur Bœotis, ſed Athenienſibus, hoc eſt, nō ſtupidis aut imperitis, ſed cordatis, & in re præſenti bene verſatis Goropius ſua compoſuit, à quibus artis oratorię laudem expectabat, cuius præcipua functio eſt ſcitè mentiri. Sic Lucianus in veris narrationibus, Eraſmus Roterodamus in Moriæ Encomio, Henricus Agrippa in vanitate ſcientiarum, veluti in argumento adynato laudem ingenij captauerunt. Qui omnes ac ſinguli, tametſi hæc opera ſua omnigena eruditione refarſerunt, multaque ſcitu digna obiter tradunt, nō tamen id alio conſilio faciunt, quàm vt ſub horum dulcoramento lectori obrepant: ſic enim

Fiſtula dulce canit, volucrem dum decipit auceps;

niſi enim diuerſis leporibus & ornamentis orationem ſuam condirent, quomodo lectorem mouere ac delectare poſſent, cùm docere nolint? Nolunt enim, quia non poſſunt; non poſſunt autem, quia impoſsibilia tradunt, & quæ contra communem naturæ & rerum humanarum vſum ſunt: Quarum proinde abſurditas ne conſpicua ſit, fucis opus eſt, quibus obumbretur. Quare ab huiuſmodi authoribus, non rei veritas, ſed aurium delectatio expectanda eſt. Et proinde qui tam credulus eſt, vt his temerè fidem adhibeat, is ſe deceptum ſciat. Si quis igitur alia mente Goropium fuiſſe, & ſeriò ſcripſiſſe putat ea quæ reliquit, huic ego idem imprecor, quod ipſe Goropius, qui in fine Syntagmatis ſui, ſectatoribus ſuis irridens, Beckeſelana panis cœleſtis inſtar fore dicit: Quo proinde qui contenti erunt, ad ambas vſque aures expleantur;

Beckeſelana Goropio manna.

tur;

tur; qui minus, age nobis demonſtrent Goropium & ſeriò, & rectè docuiſſe de Cimbris ea, quæ nos hic ſupra confutauimus.

Nos interim tenemus Cimbros in Brabantiam nunquam deſcendiſſe, & idcirco Antuerpiam nihil minus eſſe, quàm Aduaticum Cimbrorum. Tenemus ex conſequenti quoque Antuerpienſem linguam nihil minus eſſe quàm Cimbricam: cùm Cimbri iſti, de quibus hîc controuertitur, Aduaticum ſuum in Gallia condiderint ſupra Belgas, & eorum coloni Aduatici hodie loquantur Gallicè, ſcimuſque etiam Cimbrorum linguam tum temporis, cùm Cherſoneſum relinquerent, fuiſſe Germanicam, nec vllo alio, quàm Dialecti diſcrimine diuerſam fuiſſe à communi lingua Germanorum; eámque ipſam Dialectum linguæ Cimbricæ, maximè cognatam fuiſſe iſtarum gentium Dialectis, quæ fuerunt Cimbris in patria ſua verſantibus maximè vicinæ. Illi autem fuerunt primis temporibus Gothi, Sueui & Chauci; recentioribus verò Dani, Friſij, & Saxones. quorum omnium linguæ ſucceſſu temporis in deterius degenerarunt, maximè autem Saxonum, qui pluribus gentibus cõmixti ſunt. Dani autem Cimbris vt maximè vicini ſemper extiterunt, ita etiam in patriam ſucceſſerunt: Friſij autem Cimbris finitimi ſemper fuerunt, ipſo etiam Goropio teſte, qui illos Cimbrorum colonos facit, vt ſupra apparuit; & cum his, vt & cum Danis, commercia frequentiſsima celebrarunt; & lingua Sueuica, Gothicæ ac Danicæ cognata locuti ſunt. Ex quo colligitur linguam Cimbricam, qua Cimbri in Cherſoneſo locuti ſunt, maximè vicinam fuiſſe linguæ Danicæ ac Friſicæ, vti nunc ſunt; quarum neutram

Linguam Antuerpienſem nihil minus eſſe quàm Cimbricã.

intelligere Goropius potuit. Vnde facilè perſpicit, qui non omnino cœcus eſt, Goropium Cimbricæ linguæ fumo lectorem faſcinare, dum etymologias ſuas, quas proprio motu, ac velut ex ſcrinio pectoris ſui comminiſcitur, Cimbricas vocat. Germanicas ſi diceret, minus oſtentationis quidem, ſed plus veritatis haberet: Antuerpienſium enim lingua Belgarum lingua eſt, & Belgæ plerique ex Germanis ſunt, vti Cæſar tradit; poſt cuius ætatem Cæſar Auguſtus multa Sitambrorum; Carolus Magnus multa Saxonum milia adhuc ex Germania in Belgium traduxit: vt Antuerpienſium lingua nō alia ſit, quàm communis & recentior illa Belgarum lingua ex Germanica ortum ducens, quæ admixtione Gallicæ magis etiam nunc poſtea corrupta eſt.

CAPVT DECIMVMQVARTVM.

NEQVE CIMBRICAM, NEQVE Saxonicam linguam in tractu Boreali inter Cherſoneſum & Armoricum littus vnquam fuiſſe vſurpatam.

CVM igitur ex ſupradictis appareat, Cimbros neque in mediterraneis, vbi Thuringi, aut Geldri degunt; neque in maritimis, vbi Cauchi, Friſij, Hollandi, campeſtres Brabanti ac Flandri habitant, vnquam habuiſſe vel ſedes, vel colonias, conſequitur nec Cimbricam quidem linguam toto iſto tractu vnquam fuiſſe vſurpatam. Quod tamen quò euidentius appareat eſſe verum, paulo altius declarandum eſt.

Diſputatur inter authores, vtrum Germanica lingua olim vna eademque fuerit cum Gallica;

an

an verò ab hac diuerſa? Quæ controuerſia non aliũde certius finiri poſſe videtur, quàm ex quæſtione coniuncta, qua quæri poſsit, ſintne ijdem populi Germani & Galli, an diuerſi?

Vtrū Germanica lingua olim eadem fuerit cum Gallica.

Eoſdem enim fuiſſe, veteres tum Græci tum Romani Scriptores arbitrati ſunt. Nam Græci quidem Celtas; Romani verò Gallos vno eodemque nomine promiſcuè appellârũt populos omnes, quotquot intra Galliæ Germaniæque complexum habitarunt: vnde non minus Cimbros ac Teuthones appellârunt Gallos, quàm Tigurinos & Ambrones, vt ſupra demonſtrauimus.

Vtrum iidem ſint Galli & Germani.

Recentiores enim ex eo demum quo bellum geri cum Romanis ceptum eſt, intermedio Rheno fluuio Romanos à Gallis ſeparari didicerunt, & de origine Germanici nominis diſputare inceperunt.

Germani quando et quo modo à Gallis ſeparati.

Itaque primus horum Strabo Romanos hoc nomen Germanis indidiſſe ſcribit, quod eos ob animorum & corporũ ſimilitudinem Gallorum fratres eſſe iudicarint; vtpote quos hactenus planè eoſdem cum Gallis eſſe putarant.

Cornelius Tacitus à Strabone diſſentit, & Germanici nominis authores nõ Romanos, ſed Tungros fuiſſe aſſerit, qui poſtquam relictis patrijs ſedibus in Galliam immigraſſent, hoc nomen hactenus inauditum virtute ſua non modò genti ſuæ Tungricæ pepererint, ſed etiam vniuerſæ nationi Germanicæ communicarint.

Germanici nominis origo et cõtrouerſia.

Cùm igitur id, quod antea obſcurum fuit, iam clarũ ſit, alios eſſe Germanos, alios Gallos; quæri conſequenter poterat, quinam inter Gallos, quinam inter Germanos antiquiſsimi ſint, vt ea ratione ad antiquiſsimæ linguæ notitiam perueniamus.

Gallorum et Germanorum qui antiquiſsimi.

Gallorum tria genera. Gallorum quidem tria genera Cæſar conſtituit, Belgas, Aquitanos, ac Gallos; qui & Celtas ipſi ſe vocant: Celtas autem à Celta, Gallos à Galatha gentis archego deduci ac dici nonnulli putant. Vtcumque hoc ſit, certè Gallicæ linguæ præ cæteris antiquitatis prærogatiua deberi videtur, cùm ſub eius complexu reliquæ omnes comprehendantur. Galli enim ſiue Celtæ velut Aborigines quidam ſunt in Gallia, qui primæuum nationis nomen, quo antiquitus noti ſunt, ſoli conſeruarunt, quod Aquitani & Belgæ non fecerunt; maximè cùm ex Tacito conſtet Belgas plerosque omnes origine Germanos eſſe.

Gallica lingua generalis. Deinde Gallica ſiue Celtica lingua, ſicut olim, ita etiam hactenus, veluti genus reliquas omnes quotquot ſunt veluti ſpecies ſuas ſub ſe complectitur.

Linguæ ſpeciales in Germania multiplices. In Germanis conſimilis aut certè non admodum diſſimilis ratio quærenda eſt: cùm enim diuerſæ gentes in Germania multæ ſint, veluti Gothi, Sueui, Cimbri, Teuthones, Saxones, Friſij, Franci, Bructeri, Sicambri, Bataui, & complures aliæ; quarum aliæ alijs latius imperarunt, ſingulæ tamẽ ſuis quibuſdam finibus limitatę fuerunt: Ideoque nulla inter eas eſt, cuius lingua toti Germaniæ ita communis fuerit, vt ſub ea reliquæ veluti ſpecies continerentur; Teuthonicam linguam ſolam excipio, de qua mox dicturus ſum.

Linguarũ Germanicarũ ſummũ genus. Itaque altius aſcendendum eſt, vt linguarum Germanicarum genus aliquod ſummum inueſtigemus. Plinius quidem Germanorum quinq; genera conſtituit, Vandalos, Ingeuones, Iſteuones, Herminones & Peucinos: Sed Tacitus ea in tria contraxit, in Ingeuones, Iſteuones & Herminones. *Germanorum genera quinq;.*

nes. Sed an hi gentium Germanicarum Archegi fuerint, hodie controuertitur: illud ſatis certum eſt, ex horum nullo Germanicæ gentis linguam vllam denominari. Quod igitur genus his altius reperire poſſis notum & confeſſum, quàm Teuthones ſiue Tuyſcones? cùm nulla gens in Germania ſit aut fuerit, quæ horum complexu non comprehendatur, & quæuis Germanorum lingua rectè Teuthonica dicatur. Tuyſcones autem ac Teuthones plerique deducunt ex Ethnarcha Tuyſcone: cùm ipſi lingua populari ſuffragante Tuitſch, & die Teutſchen, & eorum patria Teutſchlandt, & lingua die Teutſche ſprack appelletur. Quę quidē tametſi nō refello, tamen apud veteres Romanos, neq; Teuthones pro Germanis generaliter vſurpari; neque Teuthoniā pro Germania ſumi; neque linguam Teuthonicam omnino vſquam reperiri puto. Teuthones enim illi iſtos ſpecialiter vocant, qui Cimbrorum vicini in patria, & in itinere ſocij fuerunt; Teuthonicæ linguæ nuſquam meminerunt. Conſtanter enim & vbique Germanos nominānt, & eorum linguam Germanicam appellant. Ex quo colligi poſſe videtur, Germanorum nomen antiquius eſſe in Germania, quàm Tuyſconum, & hoc nouo paulatim inoleſcente, exoleuiſſe illud vetus.

Germani omnes Teuthones.

Linguæ omnes Germanorū Teuthonicæ.

Teuthones & Teuthonica lingua Germanis hoc nomine ignota.

Germanorum nomē antiquius eſſe, quàm Teuthonū.

Ad Tacitum igitur hinc redeūdum eſt, & paulo diligentius diſcutiendum id quod ille de Germanici nominis origine tradidit, ſi fortè diſcuſſo errore eius aliqua veritatis veſtigia deprehendamus.

Taciti opinio expenſa de origine nominis Germanici.

Ille enim nobis planè repugnat, & Germaniæ vocabulum recens ac nouum facit. Nam cùm vetera Germanorum nomina, Tuyſcones, Man-

nos,Ingeuones,Herminones, Iſtęuones, Marſos, Gambrinios,Sueuos,Vandalos commemoraſſet, in explicando Germaniæ vocabulo ad recentiſſimos Tungrorum populos delabitur: cuius verba proinde, vt conſpici poſſint, hic proponam ex Germania eius, ſicuti ſunt excuſa in octauo Auguſtæ Vindelicorum apud Michaclem Mãgerum anno 1580. quod hæc genuina eſſe iudicem, etiam ſi in M. S. Codicibus aliam lectionem deprehenderim; niſi quod interim illic flagitãte ſenſu pro eualuiſſe, legam euiluiſſe: quod à nemine hic adnotatum eſſe miror.

Cor. Taciti locũs emendatus & illuſtratus.

Cæterùm, inquit, Germaniæ vocabulum recens & nuper additum, quoniam qui primi trãſ-
„ greſſi Gallos expulerint, nunc Tungri, nunc Ger-
„ mani vocati ſint, ita nationis nomen non gentis
„ eualuiſſe paulatim, vt omnes primùm à victore
„ ob metum, mox à ſeipſis inuento nomine Germa
„ ni vocarentur.

Hæc Tacitus. Vbi recens Germaniæ vocabulũ eſſe docet ea ratione, quod nuper additum ſit: additum autem nuper eſſe eo declarat, quod ij, qui primi Rhenũ tranſgreſſi Gallos expulerint, nunc Tungri, nunc Germani vocati ſint: Cùm enim ijdem, qui dudum vno nomine Tungri appellabãtur, binomines eſſe ceperint, & idcirco ſine diſcrimine nunc Tungri, nunc Germani nominẽtur, arguit, his Germaniæ vocabulum nuper additum, & proinde recens eſſe.

Cùm igitur omnes, qui ab vtraque Rheni parte agebant, hactenus communi nomine Galli vocarentur, inuento hoc nomine, nationi nomen in Tũgris paulatim euiluiſſe dicit; ſaluo interim nomine gentis, ſic vt omnes tandem Germani vocarentur. Gentis enim nomen in Tungris ob nouum

uum nomen additũ non euiluit; cùm indifferenter nunc Tungri, nunc Germani appellentur: nationis autem nomen paulatim euiluit; cùm qui dudum ad Orientem Rheni dicebantur Galli, vnde Tungri prodierant, inuento ſplendidiori hoc nomine Germani dicti ſint. Inueniſſe porrò dicit omnes hoc nomen primùm à victore, mox à ſeipſis. A victore nomen inuenerunt, quod ab eo mutuati ſunt: Victorẽ enim hic intelligit populum Tungrenſem, qui cùm primus Rhenum tranſgreſſus Gallos expuliſſet, ob metum à deuictis gentibus hoc nomen inuenerit. à ſe ipſis denique nomen hoc inuènerunt, cùm & ipſi in Gallis vltrarhenanis metu ſui concutiendis paria deinceps cum Tungris fecerint; quod in Menapijs, Vſipetibus, Tenchteris, & multis alijs apparuit, qui & ipſi poſtea (vt Tacitus quidem putat) Rhenum tranſgreſsi Gallos expulerunt. Sic igitur Tacitus recens vocat Germanorũ nomen, quod primùm Tungricæ genti ſupra primitiuum nomen additum eſt ob metum deuictarum gẽtium, & hac occaſione Galli cisrhenani, qui Tungrorum parentes erant, id primùm ab illis mutuati ſint & deinde etiam actis proprijs ſuum fecerint, & proinde omnes qui cis Rhenum habitant, vnà cum Tungris ipſis tandem appellatos eſſe Germanos. Nec enim mirum erat euiluiſſe apud hos vetus illud & hactenus commune Gallorum nomen; cùm recens illud Germanorum nomen vt hoſtibus formidabile, ita ſibi glorioſum eſſe ducerent: Huc enim facit quod Cæſar teſtatur, Belgas quoſdam circa Germanici nominis gloriam ambitioſos eſſe.

Hunc equidem puto genuinum eſſe ſenſum obſcuriſſimi huius loci, qui multos eruditos viros

mirum in modum torſit. Quod ſi eſt, conſequitur à Tungrorum migratione nomen hoc, quod recens Tacitus hic vocat, in Germania fuiſſe frequens, populare ac vulgo vſitatum; vtpote quod Germani ſibi honorificũ eſſe ducerent, & quo à Gallis diſtingui gauderent. Quocirca cùm ex vicinitate vocum quæ ex voce Germania, quæ apud Tacitum in hac controuerſia reperitur, coniectura facienda ſit de forma vocabuli, quo populus hic non in latinis authorum ſcriptis, ſed in vſu vulgi & lingua patria vocatus fuerit, tanta hic opinionum diuerſitas ac multitudo eſt, vt meritò dubites magiſne mirandum ſit tam multos laboraſſe, an verò tam paucos hactenus mentem Taciti aſſecutos eſſe.

Cùm autem Tacitus hic manifeſtè dicat ab ipſis Germanis inuentum & excogitatum eſſe hoc nomen, ſanè qui Taciti interpretes ſe profitentur, non aliunde, quàm ex ſola lingua Germanica, vocabulum populo adaptare debent; & quidem non aliunde, quàm quod ſignificatione ſua Germanis honorificum, hoſtibus eorum formidabile ſit.

Huc autem meo quidem iudicio nulli propius accedunt, quàm illi, qui Germanen dictos fuiſſe cõijciunt, à dictione compoſita Ger, & man. Man enim populari lingua Germanicè idem ſignificat quod latinè vir. Ger autem, quod alia Dialecto Gar tractim effertur, ſignificat totum, prorſus, ac planè; vnde Germã ſiue Garmã totus vir dicitur, quaſi qui planè, & ex omni parte viri virtutẽ expleat. Hoc aũt vt genti Germanicæ meritò honorificum, ita & eorum hoſtibus formidabile eſt.

Cùm igitur hac ratione gens ipſa, quam Tacitus latinè Germanos vocat, Germannen vulgari & po-

& populari lingua dicti ſint, analogia vocis conuincit patriam eorum Germanien, & linguam die Germaniſche ſprach vulgo dictam fuiſſe, nõ minus vſitatè, quã hodiè die Teuthſche, die Teutſche ſprach,& Teutſchlandt dicitur. Nam quod hæc hodie in vſu non ſint, inde fieri credendum eſt,quod nouis vocabulis inuentis vetera paulatim euiluerint,vt & Tacitus hîc docet, & Poeta teſtatur inquiens:

Multa renaſcentur quæ nunc cecidêre, cadentq́;
Quæ nunc ſunt in honore vocabula ſi volet vſus,
Quem penes arbitrium eſt & vis & norma loquendi.

Sed Tacitus interim Germanici nominis Etymologiam deducit ex gentis actis;rectius eam deducturus ex gentis conditore, cui nomen Germa fuit,vt infra declarabitur. Sed Tacitus, qui Moyſen,vt apparet,nõ viderat,& in Beroſi Catalogo, vbi Tuyſcones,Mãnos,Ingeuones, & cæteros Ethnarchos legerat, Germam non repperit,hunc iuſta ratione ignorauit.

Interim tamen argumẽta,quibus recẽs eſſe Germaniæ vocabulũ docere ſatagit,cùm perquàm futilia ſint,fidẽ non merentur.Non referam aũt hic iam id,quod Liuius cõmemorat,Germanos Duce Elytouio in Italiam migraſſe,regnante apud Romanos Tarquinio Priſco,quod mihi Tacitus reſpõdere poſſet,Germanos à Liuio illic per anticipationẽ dici;cùm Cimbri ac Teuthones iſtis multo poſteriores adhuc veteri nomine Galli vocati ſint.Illud quærã,quanto temporis ſpacio Tacitus nuper illud ſuũ circumſcribat?nuperne C. Iulius Cæſar fuit,qui Tacitũ non minus quàm centum & quinquaginta annis anteceſſit?Atqui huius ætate Germaniæ vocabulũ in vſu populari fuiſſe Tacit' ignorare nõ potuit, vel authore ipſo Cæſare,qui & Ger-

Vera origo nominis Germanici

& Germaniam à Gallia diſtinguit, & Germanos non minus quàm Gallos diſertè nominat. Quinimo Germanorum nomẽ ea ætate etiam antiquũ fuiſſe non obſcurè apud Cæſarem Remi docent, cùm eos, quos antiquitus Rhenum traductos aſſerunt, à Germanis ortos dicunt; vbi vtique Germanos veluti patrio ac gentili eodemque vſitato nomine appellant.

Tungri an ætate C. Iul. Cæſ. in Belgio fuerint?

Tungros igitur ætate Cæſaris in Belgio non fuiſſe, facilè demonſtrari poteſt. Primùm enim, ſi Cæſar Tungros in Belgio cognouiſſet, nullo modo eos tacuiſſet, cùm id ad ſplendorem victoriæ illi cum primis faceret. Etſi autem non ignorem, quibus coniecturis hoc diluere quidam conati ſint, tamen hactenus vidi nẽminem, qui veris rationibus confutaret. Et ſanè cùm Remi de numero Belgarum omnia habere ſe explorata Cæſari dicunt, & ibidem eos ex catalogo recenſent, proditionis non immeritò argui potuiſſent, ſi ſuppreſſa aliqua gente hoſtium vires extenuaſſent, atque ita Cæſarem in præſens periculum conieciſſent, quem imparatum hoſtis incognitus ex improuiſo obrueret: quare cùm Tungri in eo catalogo locum non habeant, quis eos in Belgio tunc habuiſſe credat? Confirmat hanc ſentẽtiam meam etiam alia ratione ipſe Cęſar: qui cùm non vno loco imperiorũ viciſſitudines inter Belgas commemoret, ac diligenter explicet, qui quorũ imperio aliquando ad ſuam vſque memoriam ſubfuerint, nuſquam tamen Tungros nominat; cùm interim Eburones non vno loco appellet, nõ omiſſurus, ſi (quod iſti ſuſpicantur) Tungri ſub Eburonum imperio comprehenſi tunc fuiſſent, cùm id ad gloriam ipſius non parum conferret, ſi & Tungros in Eburonibus vnà deleuiſſet. Con-

firmat

firmat etiam hanc ſententiam meam Strabo, qui tametſi poſt Cæſarem fere ſexaginta annis fuit, nullam tamen & ipſe in ſua Geographia Tungrorum mentionem facit; neque dici verè poteſt, quod non & Cæſarem ipſum, & ad ſuam vſq; memoriam pertinentes Romanorum de Gallia tabulas viderit, aut Decretum Auguſti in Gallia itidem, vt in Germania metuerit, quo minus etiam ſuam induſtriam poſteritati probaret in cognoſcendis gentibus hactenus incognitis. Confirmat adhæc ſententiam meam rerum geſtarum ſeries. Eſt in Francis Orientalibus oppidum circa Herbipolim nomine Tongernſe, quod cùm lacum Tungrorum ſignificet, Tungrorum veterum ſedem illic fuiſſe arguit. Inde autem eos tum mouiſſe, & Rhenum traieciſſe conſentaneum eſt, cùm deſolatos Eburonum agros, quos ad internecionem Cęſar deleuerat, occupaſſent: quod vicus arguit paululum infra Vbios ſitus, nomine Tungernheim, quod Tungrorum patriam ſignificat. Inde enim porrò occidentem verſus latius promotis finibus proceſſerunt in eas partes, quæ ſimilibus veſtigijs eorum memoriam teſtantur. In qua proinde ſententia mea, quò magis etiam confirmer, Tacitus ipſe facit; cùm nec Cæſarem, nec Strabonem, nec rē vel ætate, vel poſt ætatem eorum geſtam ignorauerit, ipſe ſatis dilucidè indicat, Tungros poſt illorum memoriam demum in Belgium veniſſe. Hoc enim vt liquidò declararet, in Tūgrorum migratione, quam nequaquam veterem vtique videri vult, ad conſiderationem æui retro elapſi, voci recens, quaſi per exegeſin, vocem nuper addidit, quæ ſpatium contineret annorum centum, qui à Strabone, ſcilicet ad ipſum vſque elapſi erant; intra quos Tūgrorum res

in

In Belgio & principium & incrementum habuerint, quod ipſe vidit. Atqui ſi hoc & verum eſt, & ab ipſo Tacito hic adſtruitur, quo modo Tacitus dicet Tungros primos eſſe Rhenum traductos, & his primis additum eſſe Germanorum nomen.

In aſſignando igitur tempore cùm Tacitus non modò errare, ſed etiam ſibi ipſi repugnare deprehendatur, nemo credat eum genuinā Germanici nominis Etymologiam tradidiſſe, cui non modò fundamētum abſurdum ſubiecerit, ſed etiam rationem ineptam addiderit. Fundamentum enim Etymologiæ petijt ab actis gentis, cùm petere deberet à gentis conditore, vt infra apparebit. Rationem petijt à gēte Tungrorum, cùm à natione petere debuiſſet: longè enim credibilius eſt Belgas iſtos, qui Rhenum tranſducti ſunt, cùm natione Germani eſſent, hoc nomen quod patrium habebant in Galliam intuliſſe, quàm in Gallia nouum peperiſſe, & ad totam nationem ſuam paulatim tranſmiſiſſe. Quorſum enim huiuſmodi ambages, quæ ſui abſurditate ſe ipſas confutant: Formidabile fuit Gallis Germanorum nomē? fuit ergo & odioſum. Quid cauſæ eſt? quia qui Rhenum tranſducebantur expellebant Gallos. Quæro igitur primine ſoli hoc fecerint, an & alij omnes, qui hoſce poſtea ſecuti ſunt? Si non omnes hoc fecerunt, cur omnes vno nomine Germani appellantur, vt ex Cæſare diſcimus? ſi omnes idem fecerunt, cur ad primos potius, quàm ad vltimos Germanici nominis originem referimus? Quemadmodum igitur vna hirundo, quod dici ſolet, ver non facit; ita nec Tungrorum, nec quorumcūque aliorum, qui primi, vel etiam poſtremi Rhenum tranſducti ſunt, vnicus acceſſus Germanorum nomen vel peperit, vel inuiſum reddidit in Gallia. Iterata enim ſæpius Germanorum ir-

ruptio, quia metum expulſionis incutiebat Gallis, odioſum reddidit nationis nomen, ita vt quæcunque gens Rhenum tranſgreſſura nunciata eſſet, tota Gallia conclamaretur rurſus ingruere Germanos. Eadem ratione Britanni poſtea cùm ab Angloſaxonibus impugnarentur, odioſo nationis nomine Germanos appellabant: nec diſſimili ratione ipſi Germani olim VValen en Polen appellarunt omnes gentes, quæ ex Vãdalia & Polonia in Germaniam diuerſis temporibus irruperunt, vt infra docebimus. Cùm igitur Cæſar teſtetur Belgas in Gallia circa gloriam Germanici nominis fuiſſe ambitioſos, quo modo credem' nomẽ Germanorum vel recens eſſe, vel in Gallia partũ? Hoc enim naturale eſt, & cunctis mortalibus ſolẽne, vt priuati ex familia, familiæ ex gente, gẽtes ex natione ſua nobilitatis documenta petant; quæ quò antiquiora & ſplendidiora ſunt, eò etiã plus gloriæ conferunt. Itaque & Belgæ iſti, qui vno nomine Germani dicti ſunt, non ideo gloriati ſunt hoc nomine quod nuper inuentum eſſet, vt Tacitus nugatur, ſed quod eſſet vetus: nõ quod eſſet in Gallia partum, ſed quod eſſet in Galliam per ipſos inuectum. Gloriati enim ſunt ſe gente Tungros, natione autem Germanos eſſe; vt ſi & aliæ gentes fortè Rhenum traductæ eſſent, quæ Germanæ non erant, hunc titulum nationis ſuæ ipſi tuerentur, quo poſteris ſuis teſtatum facerent, ſe originem non aliunde, quàm ex Germania ducere: nam cùm poſteri omnes maiorum ſplendore exultare ſoleant, illi Germanicæ nationis gloriam ſuæ gentis gloriam eſſe ducebant.

Alioqui de nomine hoc, ſi nuper & in Gallia partum eſſet, quo modo gloriari poſſent, ex quo non decus vllum, ſed præſens dedecus ad ip-

ſos.

ſos redũdaturum eſſet, vtpote quo & ſeipſos nouitatis, & maiores ſuos obſcuritatis arguerent. Recentes enim eſſe conuincerentur, ſi ipſis Rhenum nuper tranſgreſſis hoc nomen additum profiterentur: obſcuritatis arguerent maiores ſuos, ſi nomen memorabile, quod hactenus nullũ habuiſſent, à ſe mutuatos eſſe aſſererent.

Planè igitur ex his apparet, Germaniæ nomen eſſe vetuſtiſsimum, vtpote quod ante Belgarum omnium tranſmigrationem in Germania vſitatũ fuerit. Non igitur authoritas Taciti tantum apud nos valere debet, vt cognita rei veritate, manifeſtum eius errorem pertinaciter defendamus. Nam Tacitus in hac controuerſia ſolitam modeſtiam ſuam non ſeruauit: Nam cùm ſupra enumeratis Germanorum cõditoribus in medio relinquit quod non intelligit, ita vt neque confirmet, neque refellat; in hac re idem faciendum erat, cuius nunc litem ſuam fecit. Sed Tacitus Germanis conditores ſuos referentibus non credidit: Romanis ſuis credidit; qui cùm olim per imperitiam tum Galliæ, tum Germaniæ incolas communi nomine Gallos vocauerint, idem Germaniæ vocabulum, quod apud Romanos inſolitum erat, etiam apud Germanos inauditum eſſe putabat: ideoque vero nomine Romanos vſos eſſe arbitratus eſt, & idcirco noui nominis originẽ tradere ſatagit, quo Germani nuper, vt putat, à Gallis diſtincti ſunt. Ex eo igitur pendet error Taciti, quod putarit ad Orientem Rheni non fuiſſe cognitum Germaniæ nomen, antequam id cognitum eſſet Romanis, & celebratum Romanorum ſcriptis: Atqui Germaniam ipſam & cunctas Germanorum gentes Romanis bellum aperuit.

Ideoque gentes omnes, quæ ante Romanis ob-
ſcuræ

ſcuræ erant, nomen tūc adeptæ ſunt, non in Germania quidem, ſed in hiſtorijs Romanorum: ſingulæ enim gentes in Germania ſuum nomen iam ante bella iſta habebant, quo inter ſe diſtinguerentur; ſic vt alij Sueui, alij Cauchi, alij Batavi, alij aliter vocarentur: Romani autem tum demū hęc cognouerunt, ex quo bellum his gentibus intulerunt. Tum demum enim & quales eſſent, & quo nomine ſingulæ vocarentur, intellexerunt. Sic enim Tacitus, vbi cladem ex Olennij temeritate Romani à Friſijs accepiſſent, hinc clarum (inquit) inter Germanos Friſiorum nomen; vbi impendio ridiculus ſit, ſi quis intelligat, tum demum clarum fuiſſe in patria ſua Friſiorum nomen, hoc enim Tacitus dicit: hinc iam Romanis porrò clarum fuiſſe Friſiorum nomen, cùm hactenus ignoraſſent inter Germanos etiā gentem eſſe, quæ Friſiorum nomine vocaretur. Quanquam igitur Tacitus de Germanorum generali nomine aliter ſentiat, eadem tamen illius quæ ſingularū gentiū fuit ratio, quæ tametſi Romanis incognita, in Germania tamen vſitata fuerunt, etiam ante cepta bella: Quod ex Iulio Cæſare ſatis patet, qui vt Romanorum primus Germaniam impugnauit, ita etiam veteri nomine ſuo, quod vſitatum vulgo reperiebat, eam vbique appellauit.

Adeo autem verum non eſt, quod Tacitus contendit, Germaniæ vocabulum ſua ætate fuiſſe recens & nuper additum, vt non multò poſt idem hoc Germaniæ vocabulum tanquam vetus exoleuerit, inoleſcente paulatim nouo nomine Teuthoniæ: ijdem enim qui Taciti memoria Germānen vulgo dicti ſunt, ætate ſequēti Teutſchen populariter appellati ſunt. Conſtat hoc inde adeo, *Teutbonici nominis origo.*

quod neque in Latinorum monumentis, qui vel circa, vel ante ætatem Taciti ſcripſerunt, vſquam Teuthonum nomen reperias; neq; Germanorum nomen reperias in eorum monumentis, qui populari lingua interea ſcripſerunt. Quemadmodum igitur nomen Germaniæ poſt ætatem Taciti vulgò in tantum euiluit, vt nũc nuſquam locum habeat, niſi vbi Latina lingua vtimur; ita è contra nomen Teuthoniæ vulgo in tantum inualuit, vt nihil aut in ſcriptis, aut in negocijs popularibus agatur, niſi ſub nomine Teuthonico. Huic autem nominum mutationi occaſionem præbuiſſe videtur diſsidium, quod Germani cum colonis dudum in Belgium deductis ſucceſſu temporis conſecuti ſunt. Narrat Cæſar Belgas ſolos obſtitiſſe, quò minus Cimbri ac Teuthoni in fines ſuos intrarent, eoq́; nomine ſibi etiam mirum in modũ placuiſſe. Fuit ea res ſine dubio moleſta Germanis, quod à gentilibus ſuis nõ modò ſedibus quas quærebãt, ſed etiam tranſitu prohiberentur: Fuit etiam moleſta res colonis, quod accedentibus ſubinde nouis è Germania hoſpitibus, ipſi non minus iam congentiles ſuos metuere cogerētur, quàm ipſos dudum metuebant Galli. Itaque cùm in pari Germanorũ metu ipſi cum Gallis eſſent, contra cõmunes hoſtes operas mutuas tradiderunt; & proinde non amplius iam hoſtiũ nomine Germani, ſed Belgæ dici voluerunt: Germani etiam priſtinũ illud nomen ſuum, ne qua eius cõmunio ad ingratos ac degeneres Belgas amplius pertingeret, nouo Teuthonũ nomine aſcito reiecerunt. Sic igitur poſt ętatem Taciti populariter ad Orientem Rheni Teuſchen; ad Occidentem VVelſchen dici ceperunt, qui antea communiter Germannen vocabãtur. Et quoniã ex huiuſmodi diſsi-

diſsidio, cui originem cauſſa iſta dederat, perpetuum & irreconciliabile odium inter eas gentes inualuit, Germani non modò Gallos omnes, ſed & quoſuis etiã extraneos, qui Germani non ſunt, VVelſchen appellãt, vt planè declarent ſe Belgas iſtos pro colonis ſuis nõ agnoſcere. Excluſis igitur hac de cauſa à nominis communione Belgis, illi qui hactenus Germannen dicti fuerant, iam Teuſchen vulgò appellantur: Teutſchen autem à Teuthonibus, Teuthones à Tuyſcone dicti ſunt, gentis Teuthonicæ conditore. Et videtur ſanè ad memoriã antiquiſsimæ gentis, quæ conditorem ſuo nomine referebat, Teuthones dici voluiſſe; non alio conſilio, quã vti etiã nunc, ſicut antea à conditore ſuã nobilitatẽ metirentur. Eodẽ enim modo quo Tacitus refert eos ætate ſua circa Germanici nominis gloriã ambitioſos fuiſſe, ità nũc ætate noſtra ambitioſi ſunt circa Teuthonici nominis gloriã, quod nuſquã non inculcare ſolent. Eſſe enim nomen Germa, vnde olim Germãnen dicti ſunt, eius proprium, qui vnà cum Tuyſcone conditor nationis Germanicæ fuit, ex Moyſe diſcimus; qui Iapheto filio Noe primogenitum filium Gomerũ, Gomero tres filios aſsignat, quorum primus Aſcenes, ſecundus Riphath, tertius Thogorma dictus fuit: ex quorum ſingulis & domos & colonias ſuas fuiſſe fundatas, mediocris hiſtoriarum lectio deprehendit. Nos autem ex Thogorma Germanos eſſe, & ex eius nomine reiecto articulo Gorma, & o in e mutato Germa fieri dilucidè iam alibi docuimus; ideoq́; lectorẽ eò remittimus, vt hic eo tanquam probato interim vtamur, nixi ſuffragatoribus cùm alijs viris doctiſsimis, tum etiam Hadriano Iunio & Reinero Reineccio, quos & ipſos lector videat.

Germa Germanorum conditor.

Deprehenſo igitur ad hunc modum Germanicæ gentis conditore, apparet non ab euentu aliquo, vt quidam opinati ſunt, qui Strabonem ac Tacitum authores ſequũtur, ſed ab illo ipſo conditore, cui Germa nomẽ fuit, etymologiam eius eſſe repetendam: & proinde non aliter Germanos à Germa, quàm Hebræos ab Hebro, Græcos à Græco, & Latinos à Latino dictos eſſe. vnde conſequitur ab eodem etiam Germa tum Germaniç, tum etiam Germanicæ linguæ nomenclaturã dependere; pari ratione qua & à cæteris iſtis ſupradictis tum terræ, tum linguæ ſuæ apud poſteros eorum appellatio remanſit.

Hinc igitur apparet non recens aut nuper additum, vti Tacitus putauit, eſſe Germaniæ nomen, neque à Tungris inuẽtum, & ab ea gente ad totam eius nationem eſſe traductũ; ſed huic terræ mox à diluuio poſt gentium diuiſionem vnà cum primis cultoribus inuectũ eſſe: & inde porrò in vſu continuo permanſiſſe, donec ob ſupradictas cauſas, inoleſcente nomine Teuthonico, paulatim euileſceret, ac tandem prorſus exoleſceret.

Linguæ duæ in Germania viciſsim generales, ſub quibus reliquæ tanquam ſpeciales continentur.

Itaque cùm in Germania vna eademq; totius nationis generalis lingua viguerit, quæ primùm Germanica, poſtea Teuthonica dicta fuit, reliquç omnes ſpeciales extiterunt, & ſuæ cuique genti peculiares, nec alio diſcrimine vllo quàm Dialectis inter ſe diſcreparunt. Quod ad internum Germanorum conſenſum referendũ eſt, quo ipſi communiter inter ſe generalem hanc linguam ſuam hactenus appellarũt. Nam extraneæ gentes eandem generalem linguam, vt & ipſam nationẽ Germanorum diuerſis nominibus appellârunt. Quç vt diligenter collegit Reynerus Reyneccius,

ita

ita ad præſens hoc inſtitutum noſtrum nihil pertinent.

Hoc cùm ita ſit, apparet Cimbricam & Saxonicam linguam illo Boreali tractu, quem Friſij obtinent aut obtinuerunt, planè non eſſe vſurpatam; quia nec ipſi quidem Cimbri aut Saxones eo tractu vnquam habitârunt. Huius rei quodnam poſsit argumentum certius dari, quàm quod linguam Friſicam, neque Saxones, neque Cimbri, ſi qui ſuperſunt hodie, intelligant. De Saxonibus teſtetur Albertus Crantzius, cuius verba ad noſtrum inſtitutũ accommodata hic ſubijciemus: „ Cernere eſt (inquit) *a* vnam gentem, vnis moribus, longo licet interuallo diſtantem, per littora Germaniæ, ab Hollandia in occiduum ſumpto „ principio Orientem verſus per Diœceſes, Tra- „ iectenſem, Monaſterienſem, & Bremenſem: De- „ inde ex latere Holſatiæ in Iuthiã interciſæ ſunt, „ aliquando paludibus, aliquando maris finibus, „ totæ ſunt aliquando littorales, vndiq; mari clau „ ſæ, quod pontus continẽti interuenit. Thietmar- „ ſos gentem accolam Albis & Eydoræ fluuiorum, „ quibus clauditur, ab hac communione, licet pa- „ luſtris ſit, excipio, quod ſemper Germanica vſa „ lingua Saxonię ſit adnumerata. Ita Crantzius. Vbi „ cùm Thietmarſos eo nomine à Friſijs ſegregat, & Saxonibus adnumerat, quod Germanica lingua (vt ipſe dicit) ſemper vſi ſint, vtique hoc dicit, Saxones vſos eſſe lingua Germanica, Friſios non item. Ex quo conſequitur ſecundum Crantzium vtique, toto hoc Germanici littoris tractu, de quo contendimus, ad illius vſq; memoriam linguæ Saxonicæ nullũ fuiſſe vſum, quod in eo Friſij degerẽt, quorum linguam ille ne Germanicam quidem, nedum Saxonicam eſſe iudicauit. Sed

Cimbri & Saxones et Friſij vbi ſiti, et qua lingua locuti ſint.

a *Saxonlæ lib. 11. c. 6.*

Lingua Friſica quatenus degenera uerit.

Crantzius hiſtorias haſce ſuas ſcripſit circa annum milleſimum quingenteſimum, & proinde potuit interea temporis mutatæ linguæ Friſicæ Saxonica ſucceſsiſſe, cùm certum ſit, Ducem Saxoniæ Albertum, & filium eius Georgium ea tempeſtate in Friſia rerum aliquatenus eſſe potitum. Sed id & exiguo admodum tempore durauit, & ille, quanquam dux eſſet Saxoniæ, non linguam Saxonicam, ſed Belgicam in iudicijs vſurpauit, popularem linguam Friſicam vulgò liberam reliquit. Idem fecit etiam ſucceſſor eius Carolus V. & deinde filius huius Hiſpaniarum Rex Philippus: Belgicam autem linguam à Saxonica plurimum diſcrepare nemo negauerit, qui vtramq; cognouerit. Friſicam autem linguam ab eo cardine, in quo Crantzius eam cognouit, non longè eſſe dimotam hactenus illuſtri exemplo demonſtrari poteſt. Anno 1547. cùm Louanium ſtudiorum gratia veniſſem, cõperi noſtrates more maiorum in comitijs, quæ ſtatis temporibus in templo S. Barbaræ celebrabant, vti non alia lingua, quàm Friſica; nam cùm locus eſſet publicus ac ſacer, & proinde nemo excludi poſſet, & nulla tamen natio Louanij eſſet, quæ non aliquando vel de induſtria interdum accederet, vel ſaltem fortè fortuna templũ illud tranſiret, quod peruium erat; plena ſecuritate loquebamur, quę res poſtulabat: cùm neque Gothi, neque Dani, aut Cimbri, neque Saxones, neq; Cauchi, neq; Veſtphali, neque Geldri, neque Bataui, neque Brabanti, neq; Flandri, neq; vlli alij vel inferiores vel ſuperiores Germani, nedum Galli, aut Hiſpani, aut Itali nos intelligerent. Quod autem de lingua Friſica hîc dico, de illa ꝓpriè intelligi volo, quæ adhuc hodie vſurpatur in Friſia, quam hodie Occiden-

talem

talem appellamus, cuius caput eſt Leouardia: Hęc enim antiquiſsima eſt Friſiorum lingua,quę olim toti nationi communis fuit,& duas ob cauſas in ſuo vigore permanſit. Primùm quod ante tempora Saxonum & Burgundorũ linguis externis mixta nõ fuerit: Deinde,quod etiam per maiores noſtros publico decreto fulcita ſit, ad conſeruandas patriæ antiquitates. Orientales Friſij, etiamſi vicinarum gentium commercio ab Occidentalium lingua deflexerũt longiuſculè, tamen à lingua Saxonica magis diſcrepant.

Cùm autem Crantzius hoc loco Saxones Germanica lingua vti dicat, recentiores occaſione hinc,vt videntur, arrepta, linguam Saxonicã ita latis pomerijs extendunt, vt videantur eam toti fere Germaniæ communem facere: quæ Crantzij mens nunquam fuit. Crãtzius enim ſuperiorum Germanorum linguã à Saxonum lingua dilucidè ſeparat, ac ſuperiores illos præ Saxonibus contẽnit,quos frendere potius quàm loqui dicit: Superiores viciſsim linguã ſuam Saxonicæ præferunt, quibus per totã Germaniã omnes iam ſuffragantur: cùm in vniuerſis Germanorũ Principũ curijs, conſeſsibus, actis publicis, hanc linguam cuncti affectẽt. Imò verò,ne illæ quidem prouinciæ, quæ Saxoniæ Ducibus hodie parent, omnes lingua Saxonum vtantur: quando Miſnenſes ac Thuringi, quàuis Saxonibus contermini ſint, nõ Saxonica, ſed ſua lingua vtuntur, quam ipſi Germanicam appellari volũt. Saxones enim illi cum ſua lingua deridẽt, & ſolœciſmos eorum palam exagitant in lingua Germanica, quod proprietatem in articulis der, die, das, ad nominũ genera diſtinguenda factis, tueri nequeãt, quo nihil abſurdius in loquendo committi poſsit. Plura quidem

Lingua Saxonica quatenus degenerauerit.

dem Saxonibus reſpõdere poteramus;ſed ne quis nos peruicacia potius quàm veritate duci putet, ad Cimbros hinc tranſibimus.

Lingua Cimbrorũ. De Cimbris autem multa multi nugati ſunt. Crantzius Cimbros non modò Germania tota, ſed & vniuerſa rerum natura excludit, qui nullam hoc nomine gentem fuiſſe aſſerit, vt infra patebit. Alij Sicambros, Saxones, Francos, itemq; Tungros & Campeſtres Brabantos cum Cimbris eoſdem faciunt, quos partim iam ſupra, partim infra ſuo loco confutauimus.

Vt autem iſtæ gentes ſingulæ ſui generis & inter ſe diuerſæ fuerũt, ita ſatis cõſtat, Cimbros & in Germania recentẽ fuiſſe gentem & obſcuram, & quæ Occidentem verſus extra Cherſoneſum ſedes nõ promouerit. Nec enim de Cimbris Germanicis dici verè poteſt, vel quod ante Friſios in Germania diu fuerint, ſi rectè calculat Herodotus in Thalia; vel quod Rempub. aliquam legibus bene conſtitutam, vel gentem amplam habuerint, ſicuti de Cauchis, Bructeris, Sueuis, Gothis, Vandalis, Friſijs, Saxonibus, ac Francis legimus. Quorum alij vt alijs vel ceſſerunt, vel ſucceſſerunt; ita ſinguli ſua ætate non modò ſedes ampliſsimis finibus conſpicuas, ſed & inſtitutis honeſtis memorabiles habuerunt. Plenæ quoque ſunt Germanorum hiſtoriæ, de rebus ab his gentibus belli domiquę laudabiliter & cùm virtute geſtis: de Cimbris ne gry quidem, ſi vnicã illam Italicam expeditionem excipias, quam ſuæ victoriæ memores Romani celebrarunt. Alioqui enim nihil vſquam de his memorabilẽ reperitur, quod laude dignum ſit: Imo verò in contrarium legimus, Cimbros gentem fuiſſe inquietam, va-

gabun-

gabundam, alieni appetentem, latrocinijs deditam,& quæ ex prædis ac direptionibus aliarum gentium ſe ſuſtentaret. Teſtatur hoc ex veterum traditione Strabo,qui ſcribit eos vſque ad Mæotidem paludem excurſiones facere ſolitos: idemque tradit,Tigurinos alioqui opulentos ſpe amplioris fortunæ ſe Cimbris in expeditionem comites adiunxiſſe, quod viderent apud Cimbros diuitias rapto partas ſuis longè ſplendidiores eſſe.Teſtati ſunt hoc ipſum etiam Romani,qui cùm Cimbrorum aduentu exterriti perquirunt, qui & quales Cimbri eſſent? compererunt Cimbros veteri Germanorum & Gallorum lingua latrones dici; vt ex Strabone, Plutarcho, Feſto percipim⁹. Ex quo ſatis euidenter patet,eos extra Cherſoneſum occidentem verſus neque in Germania, neq; in Gallia ſedes vnquam habuiſſe. Quis enim credat Cimbros gentem ſuam, ac non potius externam latrocinijs infeſtare? Et quis credat Germanos ac Gallos tam atroci conuicio Cimbros fuiſſe notaturos,vt eos latrones dicerent,niſi extraneos & hoſtes ſuos indicarent? Quorum gentile nomen factis ſuis infame redderent, vt quemadmodum fœdifragi ac periuri nominantur Pœni, ita latrones ac prędones vocarenturCimbri. Certè gratam Germanis gentem Cimbros non fuiſſe ſatis inde colligitur, quod communem ac popularem linguam ſuam,quæ dudum Germanica vulgo dicebatur,ad recordationemTeuthonum Teuthonicam dixerint: Cimbricam haud dubiè dicturi, ſi Cimbrorum apud eos magis grata memoria fuiſſet.Quæ cùm ita ſint,ſatis iam apparet, neque Cimbricam,neque Saxonicam linguam eo littoris Germanici tractu,de quo agimus, vſurpatam fuiſſe,vt vel Cimbricam, vel Saxonicam gen-

tem Friſios fuiſſe quiſquam arbitrari poſſit.

Friſiorum habitus. Habitum enim corporis, quem cœli ſoliquè natura fabricat pro qualitate cuiuſque loci, non in Friſia, non in Germania ſolum, ſed & vbique terrarum quoque in ſua quaque gente ſimilem ſemper generari ſolitum experientia conuincit: ita vt, ſi maximè aui aduenæ à ſuis æqualibus habitu corporis diſcrepent, nepotes tamen cum æqualibus ſuis indigenis fere cõueniant. Quæ cùm ita ſint, cautè Viglius Zuichemus, Lud. Guicciardino Friſios Aborigines eſſe dixit; ne, ſi tempus aliquod eorum aduentui certum definiret, ſuo, quod dici ſolet, inuento ſibi negocium accerſeret: Neque enim Guicciardinus Viglium obtundere vnquam deſijſſet petendis antiquitatibus Friſiorum; cui, vt illius voluntati ſatisfaceret, ocij tantum à Reipub. negocijs non erat. Maluit igitur eos Aborigines dicere, quorum antiquitates curioſius rimari nihil aliud fuerit, quàm bonas horas malè collocare. Aborigines enim illi vetuſtiſſimi, durante adhuc aureo ſæculo, extiterunt, ex quibus aliæ gentes originem ſuam traxerunt: Cùm ipſis Heſiodus originem aſſignet ἐκ μελιᾶν, id eſt, ex fraxinis, quem & Viglius imitatus ait:

Gensq́; virum truncis, & duro robore nata.

Hoc enim Poetæ ideo ſic finxerunt, vel quod in cauatis arborum truncis olim habitauerint, *a1. Metamorph.* vt Ouidius aſſerit, *a* vel quod ex Arca Noę deducant, quæ ex lignis compacta fuit; vnde Cato in originibus ſuis hos vocat primas Vmbrorũ proles, cùm Vmbros ipſe eos faciat, qui imbribus diluuianis ſuperfuerunt.

CAPVT

CAPVT DECIMVMQVINTVM.

FRISIOS ESSE ADVENAS IN Germania.

FRiſios igitur non indigenas, ſed aduenas in Germania eſſe certius ex maiorum traditione, ex ipſorum cultu, inſtitutis, lingua & nominibus depræhendimus: Habemus enim tempus certis annorum numeris conſignatum, quibus primi noſtræ gentis Archegi in has terras appulerunt, vt & ſupra diximus, & infra rurſus commodiori loco declarabimus.

Friſios autem antiquitus ab alijs Germanis cultu & veſtitu diſcrepaſſe, & eundem exoticum fuiſſe in eo tractatu demonſtrauimus, quem de cultu Friſiorum peculiarem ſcripſimus.

Inſtituta quoque diſciplinæ publicæ apud Friſios more Græcorũ habita fuiſſe proprio opere docuimus, quibus iuuentutem in Gymnaſijs, tã in armis quàm in literis exercebant: quod in reliqua Germania ante Caroli Magni ætatem nuſquam viſum fuit. *Friſiorum inſtituta.*

Linguam quoque Friſiorum fuiſſe exoticam ſatis arguunt infinita vocabula adhuc in ea reliqua, quæ nequaquam Germanica ſunt. Nam etſi tum cùm in Germaniam veniſſent, linguam popularem commercij ergo didicerint; multa tamen retinuerunt ex patria lingua, quam ſecum huc attulerunt, quæ ſanè tot ac tanta ſunt, vt non aſſueto etiam hodie Friſica lingua videri poſſit, vt Crantzio viſa eſt, exotica; multa enim ex Hebræis, multa ex Græcis, & plurima, vt puto, ab Indis deſumpta ſunt. de quibus ex profeſſo latius acturi ſumus in eo libro, quem proprium linguę Friſonicæ dedicamus: in quo di- *Friſiorum lingua.*

ligen-

ligentem promittimus lectori comparationem linguarum, quæ Germanicis nationibus, præſertim Septentrionalibus olim fuerunt vſitatæ.

Friſiorum nomina. Iam verò ſi ſingulis quibuſque gentibus ſuorum hominum nomina quædam ita propria ac peculiaria ſunt, vt ipſo ſono ſtatim indicent atq; arguant, quo pertineant; quid obſtat, quo minus & in Friſia idem contigiſſe dicamus? vbi cùm quatuor generum nomina reperiantur, dilucidis interuallis recepta, nos id quod horum antiquiſſimum eſt, exoticum eſſe, & proinde primos iſtos maiores noſtros, quibus id patrium fuit, peregrinos & aduenas fuiſſe iudicamus: reliqua enim tria genera habemus cum alijs gentibus Germanicis communia.

4. Genera propriorũ nominũ in Friſia.

1. Primi generis ſunt Adel, Gailo, Aeſgo, Scholto, VVirdt, VVijt, Taco, Harco; item Tied, Liupck, edel, quorum originem nullam certam, nullam Etymologiam reddere poſſumus.

2. Secũdo loco ea ſunt, quç fixis iã ſedibus in Germania, vnà cum ipſa lingua à Germanis acceperunt: qualia ſunt, Folkirdt, Freerck, Siurd; item Suob, Imck, But, & ſimilia infinita, quæ etſi Friſij ſuo modo contrahant ac forment, ſignificatione tamen ipſa Germanicam originem teſtantur.

3. Tertium ordinem ea tenent, quæ à Romanis deducta ſunt, ex quò inter Friſios ac Romanos cõſuetudo cepta eſt, quod accidit nõ longo interuallo poſt expeditionẽ Cimbricam: tunc enim audiri ceperunt in Friſia Iulius, Gellius, Titus, Gabinius, Vibius, Mæuius; item Saſſia, Clementia, Gellia, Emerentiana, & ſimilia, quæ tametſi à Friſijs truncatim proferantur, ad hanc tamen originem pertinere ſtructura docet.

4. Quarto loco ſunt quæ à Diuis Friſij mutuati ſunt,

Digitized by Google

ſunt, poſtquam Chriſto dederunt nomen: qualia ſunt Petrus, Paulus, Ioannes, Andreas, Matthias, Iacobus; item Maria, Elizabetha, Anna, Catharina, Agatha, & conſimilia, quæ cum cæteris nationibus Chriſtianis habent communia. In his igitur tribus vltimis generibus, cùm fontes in conſpicuo ſint, vnde deriuata ſunt, in primo illo non ſint, apparet primum genus illud exoticum eſſe ac peregrinum. Nec enim vel in vlla Germanicæ nationis gente ſimile his vllum reperitur; neque Etymologiæ aut originis ratio in his ſicut in illis reddi vlla poteſt. Nec eſt quod quiſquam ſuſpicetur hæc à me magis, quàm reliqua illa eſſe conficta, cùm omnia in hunc vſque diem in Friſia æquè vulgo vſitata ſint: Hæc enim ipſa potiſſimum ſunt illa Friſiorum nomina, quæ velut inſolentia ac peregrina reliquæ gentes admirantur; cùm in cæteris & ipſæ aliquam analogiæ rationem deprehendant, quam in his nullam vident. Hæc igitur certiſſima antiquitatum veſtigia vicinis noſtris Saxonibus, Brunſuicenſibus, Veſualis, Geldris, Brabantis, Flandris, Hollandis fere perierunt: Qui cùm omnes aduenæ ſint, non minus quàm Friſij, haud ſcio tamen an poſſint vlla nomina recenſere, quæ non intra tres poſteriores ordines, de quibus locuti ſumus, reſtringenda ſint. Hollandi certè reliquis neglectis adeo ſe extremo ordini alligarunt, vt apud eos fere tertius quiſque Ioannes appelletur. Apud nos autē qua ratione ac modo hæc vnà cum lingua Friſica conſeruata ſint, infra plenius dicemus. Hæc igitur cùm ita ſint, quid obſtat, quo minus, vt & antea diximus, veluti certiſſimo horum nominum indicio, quæ primi ordinis ſunt, arguamus primum gentis noſtræ conditorem fuiſſe aduenam, quod

Primũ genus nominum exoticũ, arguit Friſios eſſe aduenas in Germania.

popu-

Digitized by Google

populus,quem ſecum adduxit, nomina haberet peregrina,& indigenis hactenus incognita? Eadem certè ratione Albertus Crantzius cùm nouem primos Verdenſis Eccleſiæ Epiſcopos enumeraſſet,[a] Suibertum,Pattonem, Tãconem,Hortilam,Ceuilonem,Rortilam, Iſengerum, Haruchium,& Erlulphum,omnes eos arguit eſſe peregrinos, quod nomina habeant peregrina: VValtherum verò ordine decimum,eſſe Saxonem arguit,quod nomẽ eius apud Saxones vſitatum ſit. „ VVerdenſis (inquit) Eccleſia, poſt Erlulphum „ Martyrem in Ebbeckſtorp cum agmine Chriſtia„ norũ pro Chriſto cæſum, Epiſcopũ habuit VVal„ therum,virum eo loco digniſſimum,primũ(vt ar„ bitrãtur)ex huius nationis hominibus ortũ;nam „ prędeceſſores ferè omnes Schotici aut Anglicani „ generis ſuêre,quod tituli teſtantur Abbatiarũ, à „ quibus ſunt tranſlati,& ipſa vocabula & nomina „ virorũ indicio ſunt,quod non noſtræ ſint gentis: „ VValtheri autem nomen apud noſtros quia vſi„ tatiſſimũ eſt,arbitrantur hunc eſſe primũ noſtræ „ originis hoc loco Põtificem. Idem eodẽ Criterio vtitur in arguenda Vandalicæ nationis proprietate, cùm inquit: [b] Niniſlaus fili⁹ ex Libyſſa regiũ trahens ſanguinẽ, patri ſuccedit. Gentile nomẽ „ quod ſua terminatione teſtatur eſſe Vãdalicum: „ His enim in omni gente vtuntur Dalmatæ,Bohe„ mi,Poloni,Pomerani. Nã Hermolaus,Staniſlaus, „ Bodeſlaus,Ladiſlaus,Buggeſlaus,Pribiſlaus,nomi„ na ſunt cõformia Vandalorũ,quibus in hodiernũ „ omnes vtũtur,& vnã eſſe gentem,etiam hoc argu„ mento accedente ſermone eodem certus perdiſ„ cas. Cõſimili etiã ratione Hũfredus Lhuyd,ex cõmemoratis Cimbrorũ Regũ nominibus, Clodic, Lhes, Bel, Lhud, Thutfach, Berich, arguit Cimbros

a Li. 2. cap. 30. Metropol.

b Vãdaliæ li. 1. ca. 19.

bros fuiſſe Britanniæ Cambros, quod eadem nomina apud Cābros in Britannia hactenus vſitàta ſint. Hac etiā ratione VVolfgāgus Lazius in inueſtigādis ac diſcernendis gentiū generibus, veluti Lydio quodam lapide vtitur, vt cuiq; ſuos duces aſſignet in earū migratione. Hac igitur via & nos exotica ab intraneis diſcernimus, & antiqua à recentibus dignoſcimus, non modò in ſingulorum hominum, ſed etiam in ampliſſimarum familiarum nominibus, quæ cùm certis quibuſdam terminationibus comprahendantur, facilè diſcerni poſſunt à cæteris.

Capvt Decimvmsextvm.

Alanos et Svevos vicissim incoluiſſe illum tractum terræ ante Friſiorum aduentum, quem Friſij nunc occupant.

Iam verò quò certius appareat Friſios eſſe aduēnas, perſpicuè iam hîc declarabimus, quinam ante ipſorum aduentum has terras tenuerint, vt deinde diſpiciamus, vnde ipſi prodierint, & quo pacto remotis cultoribus antiquis ſucceſſerint. Andreas Althamerus in cōmentarijs ſuis in Germaniā Taciti ſcriptis aſſerit, Francos eos, qui modò Mœnū amnē adhabitant, eos fines & oſtia Rheni primitus tenuiſſe, vbi nunc eſt Hollandia, Zelādia, populi Traiectenſes, Geldrēſes, & Friſij: ſed cùm dictis ſuis hic nec rationē, nec teſtē ſubijciat, nobis certiora quęrenda ſunt. Diſtribuitur Friſia, quæ hodiè Occidentalis cōmuniter vocatur, in Oeſtergo & VVeſtergo, & ſeptem ſyluas; vnde quidam arguunt, Gothos olim has terras obtinuiſſe, ex quibus hæ terrarum partes nomen traxerint: Sed hoc ridiculum, cùm hæc diſtributio nō totius Friſiæ ſit, ſed eius tantùm partis, quæ nunc Occidētalis dicitur. Deinde Oeſter

go &

go & VVeſtergo Friſij per Apocopen dicunt, pro Oeſtergou & VVeſtergou, quod ſonat orientalis & occidentalis gubernatio. Gou enim gubernationem ſiue Iuriſdictionem ſignificat, vt patet in Henegou, Briſgou, & ſimilibus. Et iſtas duas Friſiæ partes olim ſeparabat elix Fleui fluuij, qui dicebatur Mediterraneus, ſiue mare Mediterraneũ, vt ſupra diximus; cuius reſpectu altera Orientalis, altera Occidẽtalis dicebatur. Tradunt autem vnanimiter omnes rerum Britannicarum Scriptores, Brutum, qui de nomine ſuo Britanniam dixit, quæ hactenus Albion appellata fuerat, exturbaſſe ex ea inſula gigantes nomine Slauos. Quos eoſdem Chronica Hollandiæ *a* patria extorres, quærendis nouis ſedibus occupatos appuliſſe tradunt ad littora inferioris Saxoniæ, quæ nunc Friſia vocatur, & cùm neminem offenderent, in terram eſſe egreſſos, ſed mox ab incolis ex improuiſo irruentibus inde reiectos, conſcenſis nauibus altius Occidentem verſus abnauigaſſe, donec per oſtium Moſæ ingreſſi, ſedibus ibidem fixis, paulo poſt haud longè iſtinc prope veterẽ Vlardingam cõſtruerent arcem munitiſſimam, quam de nomine ſuo Slauenburgum appellauerunt. Id factum eſſe eo tempore quo Samuel Iſraelem iudicaret annis nongentis ante Chriſtum. Hanc hiſtoriam veram eſſe, vicinarum gentium conſenſus Hollandis atteſtatur, præterquam in paucis. Nam etſi Slauos ex Britannia ſub Samuele pulſos eſſe conſtet à Britannis, qui Bruti ſui exordium ponent ad annũ mundi 2829. qui in nonum annũ Samuelis incidit: tamẽ in collectione inſignis error eſt, cùm ab eo tẽpore ad Chriſtum vſque non modò nongenti anni, ſed mille ducenti & amplius effluxerint. Deinde Saxones inferiores ſiue

Slaui in Friſiam.
a Diuiſ. 1. cap. 21.

Friſij

Friſij hîc per anticipationem dicti ſunt, pro ijs qui tunc ſedes iſtas, quæ Friſiorum nunc ſunt, occupabant: tunc enim neque Friſij in Germania, neque Saxones vlli erãt, vt ex infraſcriptis apparebit. Illi enim qui Slauos repulerũt, Sueui erãt, qui Alanis dudum pulſis, totum illum maritimũ tractum à Fleuo fluuio, vſq; ad fluuium Sueuum incolebant. Alanum autem in Friſia fuiſſe, ſunt qui aſſerunt, & ſedem habuiſſe in tertia eius prouinciæ Zelandia, quæ nunc terra Gruningana dicitur, nomenque ſuum indidiſſe fluuio, qui eandem tertiam Zelandiam ceu legitimus ac naturalis terminus diuidit à ſecunda, quæ nunc dicitur Oſtergoa; de qua plura diximus in topographia Friſiæ. Itaque hunc fluuium primitus Alanum, poſtea Lanum, ad extremum tandem Lauicam eſſe dictum. Sanè Lani meminerunt ſcriptores Francici, vt aliâs patebit: Lauicæ nomen hodie vſitatum eſt, etiamſi fluuius ipſe iam fere emarcuit. *Alanus an in Friſia fuerit.*

Huius Alani filium quidam, teſte Lud. Guicciardino, Friſium faciunt, à quo Friſia dicta ſit: ſed apud Moyſen in Ducum genealogijs nec Alani vlla mentio eſt,[a] nec Friſij. Apud Beroſum legitur Alanus ex Getulo, Getulus ex Aramæo, Aramæus ex Samo, Samus ex Noa natus; de Friſio nihil habetur. Occaſio quidem fingendæ huius fabulæ procliuis fuiſſe videtur, vt Friſiam deriuarent ex Friſio iſto, ſicuti Gruningam ex Gruno Troiano. Nos autem de Friſio hoc Alano, ſicuti de Gruno Troiano, in hiſtorijs noſtris nihil vſquam ſcriptum reperimus, & ipſius Friſiæ, vt & Gruningæ, nomen eſt recentius, quàm vt ad Troianum Grunum, & Friſium Alanum pertingere queat. Alani autem Sueuis ingruentibus ceſſerunt,

Alani filius.

[a] *Geneſ. 10. 11. & Paralip. 1.*

runt,& in Sogdianam Aſiæ regionem, quæ hodiè Coraſena eſt, ad fluuium Iaxarten ſe receperũt; vbi etiam collocat eos Ptolemæus. Deinde Media vaſtata ad Meotidis paludes conſederunt, vt ex Dione & Dionyſio apparet. Tandem iſtinc in Europam reuerſi, ſuperatis Hercineis, in mediterranea Germaniæ ſe effuderunt. Hinc rurſus in Galliam; inde porrò in Hiſpaniam traiecerunt, & nonnullis ibi reſidentibus, reliqui vnà cum Vandalis in Aphricam ſe receperunt, annis circiter quadringentis poſt natum Chriſtum. Sueuorum verò natio cùm multiplex fuerit, vtpote quæ in 54. gentes diſtincta, maximam Germaniæ partem continuerit, vt Paulus Oroſius teſtatur lib.1.cap.2. vt ſciri poſsit, cum qua nobis res fuit, ex authorum obſeruatione in genera quinque nõ incommodè diſtribui poteſt. Primò enim ſunt Auſtrales; vt Hermunduri, Nariſci, Marcomanni, Quadi. Secundò ſunt Occidentales; vt ij quos Cæſar ad Rhenum collocat ſupra Vbios veteres. Tertiò ſunt Orientales, Pannoniæ Sarmatiæque finitimi; vt Lygij, Arij, Heluecones, Mamini, Elyſij, Naruali. Quartò ſunt Aquilonares; vt Sennones, Longobardi, Rudigni, Auiones, Angli, Varini, Eudoſes, Suardones, Suithones. Quintò ſunt littorales aut maritimi; vt Guttones, Rugij, Lemouij, Suiones, Aeſtiones, Sitones. Omnes hi quãquam nominibus & ſedibus diuerſi, eiuſdem tamen gentis Sueuicæ ſunt. Cuius quanta fuerit olim inter cæteras nationes Germanicas ob rei militaris diſciplinam excellentia atque potentia, diligenter & ad inſtitutum noſtrum opportunè explicat Cęſar de Occidentalibus loquens, his verbis.[a]

Sueuorum nationes quænam Friſijs ceſſerint.

Sueuorum gens (inquit) eſt longè maxima & bel-

[a] *Lib.4 de bell. Gall.*

& bellicoſiſsima Germanorum omnium: ij ceu- „
tum pagos habere dicuntur, ex quibus quotannis „
ſingula millia armatorum bellandi cauſa ſuis ex „
finibus educunt. Reliqui qui domi remanſerint, „
ſe atque illos alunt. Hi rurſus inuicem anno „
poſt in armis ſunt: illi domi remanent. Sic ne- „
que agricultura, neque ratio atque vſus belli in- „
termittitur. Sed priuati ac ſeparati agri apud „
eos nihil eſt: Neque longius anno remanere von „
in loco incolendi cauſa licet. Neque multum „
frumento; ſed maxima parte lacte atque peco- „
re viuunt, multumque ſunt in venationibus. & „
poſt pauca his addit: Publicè maximam putant „
eſſe laudem, quàm latiſsimè à ſuis finibus vacare „
agros. Hac re ſignificari, magnum numerum ci- „
uitatum ſuam vim ſuſtinere non potuiſſe. Itaque „
vna ex parte à Sueuis circiter millia paſſuum „
ſexcenta agri vacare dicuntur: Ad alteram par- „
tem ſuccedunt Vbij. Quemadmodum igitur Oc- „
cidentales iſti Sueui, Vbijs, Tencteris, & Vſipijs vltra Rhenum abactis, eorum ſedes occuparunt; vti Cæſar *a* & Strabo *b* teſtantur: ita etiam Septentrionales iſti & maritimi, eiectis Alanis, totum illum tractum ad Oceanum Septentrionalem inuaſerunt; quem poſtea ſuperuenientes Friſij, Saxones & Brunſuicenſes illis viciſsim ademerunt. Hinc enim Oceani Germanici pars illa, quæ tractum hunc ambit, etiam mare Sueuicum appellari ſolet, vt ex Tacito de Germanorum moribus colligitur.

a *Libr. 4. Gall. bell.*
b *Libr. 7.*

Lucanus *c* rem totam paucis verbis eleganter explicuit, inquiens:

c *Lib. bel. Pharſal.*

Fundit ab extremo flauos Aquilone Sueuos
Albis, & indomitum Rheni caput.

Friſij Sueuorum nomine appellati.

Nam cùm Poetis id ſolenne ſit, vt antiquiòribus incolis nominandis memoriam vetuſtatis conſeruent, Lucanus hîc Sueuorum nomine Friſios appellauit, vt declararet Friſios in eâ terrâ Sueuorum eſſe ſucceſſores: Sueuos enim eodem terræ ſpatio concluſit, quo Friſios memoria ſua degere cognouerat. Sueuos enim ad Aquilonem vltimos facit, quod Friſijs rectè cõpetebat: Sueuos Orientem verſus ad Albin vſq; extendit, quò & Friſij pertingunt; nam quod vtriſque vlterius competebat, id Romanis hactenus incognitum erat, quibus vltra Albin edicto Auguſti inquirere non licebat. Sueuis porrò Occidentem verſus terminum aſsignat indomitũ Rheni caput, quod interpretor Fleuum fluuium, quem & Friſijs ab illa parte terminum fuiſſe certo certius eſt: Fleuus autem fluuius ſecundum Plinium Rheni brachium maximè Orientale eſt: Quæ autem Rheni brachia vocat Plinius, ea Cæſar appellat capita, qui ſcribit Rhenum multis capitibus in Oceanum influere, quę nos ſuo loco indicauimus. Itaque Fleuum hunc Lucanus rectè vocauit indomitum Rheni caput, ob recentem memoriam cladis Olennianæ, quam Friſij excuſſo iugo, teſte Cornelio Tacito, ad oſtium Fleui Romanis nuper inflixerant, vt ſupra in Chronologia noſtra diximus cap. 9. Nec eſt quod quiſquam hic Rheni caput à Lucano Rheni fontẽ appellari putet, cùm nec Sueui ætate Lucani ad fontes Rheni fuerint, quo demum ſub Imper. Honorio venerunt; neque Epitheton, quo caput indomitum vocat, alio accommodari poſsit, quàm ad Fleuum, propter hiſtoriam, quæ ad ſolos Friſios Fleui accolas pertinet. Certè Cornelius Tacitus Lucano ſubſcripſit, *a* qui Sueuos iſtos, quos nos Aquilonares &

Fleuus fl. indomitũ Rheni caput.

a Libr. 2. cap. 11.

res &

res & littorales ſupra diximus, eo tractu, quatenus quidē ea tempeſtate habitabilis illa erat, Friſijs proximè vicinos fecit: cui & Ptolemæus etiá ſuffragatur, vt ex vtriuſque monumentis manifeſtè patet. Hinc enim Suitēſes & Heluecones Suevi ſunt illi, qui hodie Suitſeri & Heluetij dicuntur, antiqua vicinitate & mutua affinitate Friſijs coniuncti; vt & ipſi Cimbri ſeu Vitæ, ad quos, ob eādem memoriam, etiam magna pars Friſiorum diuertit eorum, qui victores ab expeditione Romana, quam in gratiā Caroli Magni ſuſceperant, reuertentes, vlterius progredi nolebāt, quod illic ſe apud ſuos & in patria ſua eſſe interpretarentur. qua de re in colonijs Friſiorum plenius dicturi ſumus; lector interim Tſcudum, Cimlerum, & Rhenanum videat. Videtur autem Rheni brachium iſtud, quod Friſiæ terminus olim ab Occidente fuit, & nunc mari Hollandico abſorptum eſt, à Sueuis iſtis Sueuum primitus fuiſſe dictum, progreſſuque temporis hoc nomen declinaſſe in Fleuum: nec mirum id quidem, cùm Sueuus alter fluuius ab ipſis ſine controuerſia dictus, quem iuxta Sundenſem ciuitatem in mare Septentrionale effundi aliqui ſcripſerunt, nunc appelletur Spreuus. Huiuſmodi enim nominum mutationes procliues ſunt, præſertim obſcurata primitiuæ originis veritate. Nam eadem ratione & alter ille fluuius in Friſia, qui olim ab Alanis Alanus dictus fuit, poſtea Lanus, & ad extremum Lauica vocatus eſt, vt ſupra diximus.

Sueui Friſijs vicini et adfines.

Fleui nomen.

Friſios igitur cùm in Germaniam appellerent, in Sueuorum ſedes ad Aquilonem vltimas ſucceſsiſſe ex his apparet; quod & partim bello, partim pactis conuentis obtentum eſſe dilucidis rationibus in vita Friſonis, & in annalibus noſtris

Friſij quibus modis ſucceſſerint in ſedes Sueuorum.

docebimus: vbi non modò bella aduerſus aduenas Friſios à Sueuis geſta, ſed & fœdera cum ijſdem percuſſa, & pacem tandem initis matrimonijs compoſitam, eandemq́; etiam ordinum Germaniæ conſenſu priuilegijs æternis conceſsis firmatam eſſe demonſtrabimus, Itaq; his nixi, non modò linguam ipſam, ſed & inſtituta quoque Sueuorum ad nos deriuata eſſe deprehendimus, quæ in hiſtorijs noſtris legimus; cùm dubium nõ ſit, aduenam populum etiã mores eorum potiſsimum imitari, quorum linguam addiſcit. Quæ res facit, vt de gentium migratione, de linguarum ſucceſsione, quæ per Germaniam poſt aduentum noſtratium factæ ſunt, certius nos iudicare poſsimus, cùm exactam temporum rationem ab initio maiores noſtri habuerint, neque neglexerint adnotare, quæ poſteris ſcitu digna erant. Ioannes Funccius in ſuis Chronicis ad annum Vrbis Romanæ 368. qui ante natalem Chriſti 384. fuit, ex Ioanne Tritthemio Hunibaldi abbreuiatore: Priamus (inquit) Antenoris ex Cambra filius apud Sicambros regnat annis 27. Hoc regnante Sicambri Saxonum lingua vti cęperũt. Hîc mihi cõſidera, amice lector, quàm paucis verbis quàm multiplicem errorum ſementem fecerit: Nam ſi Sicambri iſti Cimbri mediterranei erant, vt illi dicunt, quos nos ſupra confutauimus, cur non à Cimbris maritimis potius, vtpote congentilibus ſuis linguam didicerunt, quàm à Saxonibus? Atqui loci intercapedo id impediebat, cùm Sicãbros in Geldria, Cimbros maritimos in Cherſoneſo habitaſſe omnium conſenſu conſtet. audio. ſed vt hoc friuolum eſt, ita præſentius ineptias detegit, quod non inter interpretes conſtet quinam Cimbri mediterranei ſint; cùm Crantzius

Sicambri qua lingua vſi ſint.

tzius eos Saxones, Volaterranus Thuringos, Trit themius Francos interpretetur: omnium autem errorem patefacit & cõuincit, quod ea tempeſtate, qua Sicambros iſtos linguam Saxonicam didiciſſe Funccius aſſerit, Saxones adhuc in Germania nulli fuerint: Saxones enim vnà cum Friſijs ac Brunſuicenſibus anno demũ 313. in Germaniã aduenisse infra clariſsimè demõſtrabimus. Quo poſito, ſi Sicambros à Saxonibus linguã didiciſſe dicamus, ratio temporis cõuincit eos in Germaniam ſerius aduenisse; & ratio vicinitatis arguit, eos linguam didiciſſe a Friſijs, qui vt Sicambris proximè vicini ſemper fuerunt, ita etiã Saxonũ nomine appellati ſunt.

Quod quidẽ ne quis temerè potius quàm conſultò accidiſſe putet, ſcire debet, Sicambros in Germaniã aduentantes, ideo potiſsimum ſe Friſijs proximè adiunxiſſe, quod congentiles his eſſent: Sicambros enim Indicam eſſe gentem, & in India ab Alexandro Magno ſubactam eſſe, lib. 12. refert ex Trogo Pompeio Iuſtinus. Ideoque & Friſij eos cùm appellerẽt ex cognata gente oriundos agnoſcentes, lingua ſua, Neo megen, id eſt, nouos cognatos appellarunt, comparatione Saxonum & Brunſuicẽſium, qui vetuſtiores eorum cognati in Germania erant. Sedes Sicambrorum inde Neomegen primitus, & deinde Nimmegen vulgo dicta fuit, quam Latinè poſtea Nouiomagum & Neomagum appellarunt. Vocant autem Friſij in hunc vſq; diem cognatos Megen, & Neo dictione monoſyllaba, nouum: nam, e, in ea dictione liqueſcens, proprietate linguæ, i, conſonanti æquipollet, ſicuti cùm populum dictione monoſyllaba dicunt Leod. Quæ quidem cùm ita ſint, apparet Sicambros, neque Saxones, neque

Cimbros, neque Francos eſſe;neq; ex Phrygibus, neque ex Scythis eſſe; neque antiquiores eſſe,ſed recentiores in Germania Friſijs aut Saxonibus. Interim verò hinc apparet noſtratibus & eorum ſocijs aduenientibus, Sueuicam linguam inter Germanicas latiſſimè patuiſſe, & quidem maximè ad partes aquilonares: eamque fuiſſe cauſam cur Friſij maximè linguam ſuam à Sueuis didicerint,& maximè etiam incorruptam conſeruauerint;quia neque ſedes ipſi mutauerunt,neque gentes exteras ad ſe receperunt. Saxones autem & Brunſuicenſes, etſi aliquam linguæ ſuæ partem etiam Sueuis debeant, tamen & pluribus gentibus obnoxij fuerunt, Cimbris, Cauchis, Bructeris,Franconibus, Longobardis, Vandalis, & foras aliquando militatum abierunt, & domi interdum externos hoſpites receperunt, vt mirum non ſit eorum linguam à primitiua longiuſculè declinaſſe,& proinde cum Sueuica minus conuenire; præſertim cùm & ipſa Sueuica ſucceſſu temporis alijs linguis admixtis in veteri puritate non perſeuerauerit.

Friſij Sueuicam linguam diſcunt, & fideliter conſeruant.

Saxones & Brūſuicenſes vnde linguā didicerunt.

Hactenus igitur iam docuimus Friſios aduenas eſſe in Germania, nunc porrò declarabimus vnde, & ex qua mundi plaga, & ex qua natione huc venerint. Qua in re cùm diuerſorum authorum diuerſæ ſint ſententiæ, nos eas deinceps hic lectori ob oculos ponemus,& ſingulatim ſingulas paucis diſcutiemus, interpoſito iudicio noſtro, ac demum,quid veritatis loco tenendum ſit declarabimus.

CA-

Capvt Decimvmseptimvm.

Prima opinio de origine Friſiorum.

ORdo igitur iam poſtulat, vt declaremus vnde Friſij in has terras aduenerint: Sed cùm diuerſos authores hac de re diuerſum tradidiſſe compeŕiã, cóſultè mihi facturus videor, ſi prius ineptas quorũdam opiniones hic ordine propoſitas confutem, vt diſcuſſis errorum nebulis, ipſam veritatis lucem clarius intueamur. Clariſſimus vir, & de re literaria, vt & de Friſia optimè meritus Ioachimus Hopperus, eos ab Hyperboreis deducere videtur: Nam in Themide ſua, quam Regum Friſiæ tabulam appellat, ſenem quendã Hyperboreum introducit huius opinionis authorem. Quod mihi hic admonendum duxi, ne quẽ fortè liber, vbi in lucem prodierit, perturbet: Hopperus enim illic non de gentis, ſed de doctrinæ Friſonicæ origine diſputat, quã ab Hyperboreis ad Friſios deductam videri vult, quo illam impenſius commendet. Quanquam enim Tacitus Germanis omnibus adimere videatur ſecreta literarum, Hopperus tamẽ id in Friſijs illi non conceſſit; ſed longè diuerſum probaturus erat in 12. illis libris, quos de antiqua Friſiorũ Repub. promiſit, niſi & negocia publica, & immatura mors eius id nobis inuidiſſet. Quanquã & Tacitus Cauchis, quos à Friſijs, vt & alios quoſdã populos, eruditos eſſe ſuo loco declarabimus, inſignẽ Reipub. formã domi militiæque tribuerit, quæ ſine literis vtiq; conſiſtere non potuit. Huc igitur pertinet, quod inter haſce gẽtes vltro citroq; facilẽ ſemper fuiſſe nauigationem dicit: Eadem enim ratione doctrinã Hopperi ſenex Hyperbo-

Friſij an ſint ab Hyperboreis.

reus authoritate ſua commendat, qua doctrinā Platonis ſenex Aegyptius. Singulari enim ſapientia celebres olim fuiſſe Hyperboreos nemo ignorat: Ex his enim Olen Lycius Achæiam; ex his Melampus Cumæus Opin & Hecaergen; ex his denique plures Abaridem prodijſſe commemorant: Cuius incomparabilem ſapientiam ſagittæ nomine veteres innuebant, quam illi Apollo dederit, ea virtute præditam, vt quocunque dimiſſa eſſet, illi celerrimo volatu ſubſequenti, nihil arduum, nihil imperuium reliquerit.

CAPVT DECIMVMOCTAVVM.

OPINIO SECVNDA DE ORIGINE *Friſiorum.*

Friſij an ſint ex Iudæis.

CORnelius Kempius lib. 1. cap. 12. refert, Venerabilem patrem Reinerum, olim apud Colonienſes Carthuſianum, in eo libro, quem de origine, laude & illuſtribus viris Friſonicæ gētis conſcripſit, Friſios ab iſtis Iudæis deducere, quos Hieroſolyma capta à Veſpaſiano Cæſare, vita quidem donatos, ſed pœnæ tamen nomine in hanc terrā relegatos eſſe ſcribit. Idem etiā ex eodē Vorperus Thaborita refert hiſtoriæ ſuæ lib. 1. cap. 3. ſed mihi hunc authorem videre hactenus nō contigit: Carthuſiani Colonieſes negant vllū vnquā fuiſſe apud ſe Patrē Reinerum, & VVarnerū hunc VVeſtphalum fuiſſe putant, cognomine Roleuinckum, cuius extat faſciculus temporum. Huius ego librū vidi de laudibus antiquæ Saxoniç ſeu Veſphaliç, in quo tamen huiuſmodi nihil hic author dicit, ſed ſatis innuit de Friſiorum origine peculiare quoddam ſcriptū extare. Sed huius Reineri opinionem Kempius & Vorperus ſatis luculenter confutarunt, cùm multis ſæculis ante natum Chriſtum Friſij hanc terram incoluerint.

rint. Diceret aliquid Carthuſianus, ſi de Pomeraniæ quadam gente hęc narraret, apud quam, vt ex Pomeranis quibuſdā olim accepi, ruſtici ad ſtiuam, cuculi in morem, eandem ſemper cantilenam canunt, paucis verbis idētidem lugubri voce ingeminātes; Ieru Veſpa, Ieru Veſpa, Ieru Veſpa, quaſi in patriæ veteris recordatione lamententur, Hieruſalem à Veſpaſiano eſſe euerſam.

CAPVT DECIMVMNONVM.

OPINIO TERTIA DE ORIGINE *Friſiorum.*

IOannes Tritthemius in compendio de Regibus Francorum ait, Friſium Clogionis Francorum Regis filium à patre ei regioni eſſe præfectum, quæ mari Germaniȩ proximè adiacet, & ex huius nomine Friſiam eſſe appellatam: Hunc regnum Friſiæ conſenſu omnium Francorum ſuſcepiſſe ea lege, vt Friſiæ Reges Francis ſubiecti eſſent, & ſingulis annis ducentos & ſexaginta boues pro tributo ſoluerent, & cum Francis, vt cæteri quoque amici & ſocij communia bellorū munia obirent. Hæc Tritthemius ex Hunibaldo (ni fallor); ex Tritthemio certè Ioannes Funccius; ex Funccio Henricus Panthaleo totidem fere verbis in proſopographia ſua repetiuit. Funccius tempora diſtinxit, & Friſium nomen Friſiæ dediſſe, anno Chriſti primo, Regnum Friſiæ inchoaſſe anno eiuſdem Chriſti decimo in Chronologia ſua adnotauit, VVolfgangus etiam Lazius de migratione gentiū hanc Friſiorum originē tradit li. 3. vbi de Cimmerijs agit, ſed in aſſignatione tēporis à Funccio diſcrepat, imò & à ſeipſo diſcrepat, qui alibi Friſios deducit à Phrygibus, vt infra capite proximo apparebit. Hæc tāetſi ſpeciē aliq̃ veri-

Friſij an ſint ex Francis.

veritatis habere videantur, ab ea tamen eſſe longiſſimè remota ex infra dictis facilè apparebit: Vtcunq; enim Francus iſte Clogio filium habuerit Friſiũ, ab eo tamen Friſia nomẽ non obtinuit, quod ante illũ natum tot iã ſæculis obtinuerat, vt proximè dictum eſt. Deinde quod nec Regnum quidem Friſiæ à Clogionis filio exordium ſumpſerit, conſimilis temporum ratio conuincit: cùm Friſij Reges non habuerint ante annũ Chriſti 392. quo primus Friſiorum Rex eſt inauguratus Richoldus Vffo. Illo enim anno, quem Tritthemius Clogionis filio aſsignauit, Friſiorum non Rex, ſed Princeps fuit Aſinga Aſcon; & hunc alij principes tres, & hoſce ſeptem duces ad Richoldum vſque ordine continuo ſubſecuti ſunt, indigenæ omnes, non aduenæ. Itaque Friſios quidem à Francis originem non ſumere ex his quæ diximus abundè patet. Illud fortaſſe veriùs fuerit, quod Beatus Rhenanus aſſerit, & Adrianus Iunius ſentire videtur, Francos ex Friſijs originem ducere; cui & illi ſubſcribunt, qui primam eorum ſedem fuiſſe putant Franekeram ciuitatem Friſiæ non ignobilem, vt in ſuo Geograph. theſauro indicat Abrahamus Ortelius. Nos hic de Francorũ origine non diſputamus, quod commodius facturi ſumus in opere de colonijs Friſiorum; hîc ſaltem negamus Friſios originem ducere à Francis.

CAPVT VIGESIMVM.

QVARTA OPINIO DE ORIGINE *Friſiorum.*

Friſij an ex Troianis ſunt orti.

HVbertus Thomas Leodius, in eo libro quẽ de Tungris & Eburonibus conſcripſit, cap. 19. à Troiano Grunio Friſios deducit, qui

Gruningam, & in ea templum admirabile condiderit, ipſamque terram vnius literæ inflexo ſono Phryſiam quaſi Phrygiam; & gentem ipſam Phryſios quaſi Phrygios appellarit. Hanc opinionem etiam allegat haud ſcio vnde Lud. Guicciardinus in prooemio deſcriptionis Friſiæ. Huc etiam VVolf. Lazius inclinat, vt infra videbimus. Huic ſuffragatur Occidentalis Friſię ciuitas prope Snecam, populari lingua hodie vocata Ilſt, quam etſi nonnulli Eloſtum, alij tamen Iliacum appellant, quaſi Ilium à Troianis cōditum. Conſimiliter in terra Gruningana Aſcanij memoriam referre videtur pagus Aſchöndorp, quem Aſcaniam Latini vocant. Hiſce palam ſuffragantur apud Gruninganos non pauci qui contendunt Gruningam etiam Stauria vetuſtiorem eſſe, & Friſiæ totius olim fuiſſe Metropolim, cuius conditorem faciunt Grunium Troianum. His etiam tacitè aſtipulari videntur, qui non Friſios, ſed Phryſios ſcribunt, ſcriptura ſcilicet originē gentis arguente. Aduerſus hæc Huberto reſponderi poteſt, in Phrygiorum & Phryſiorum homœographia ſi magna, in prolatione ſi maior ſimilitudo eſt, in indole certè eſſe longè maximam differētiam: cùm Phryges, iuxta vetus prouerbium, plagis emendentur; Friſij deprauentur: Friſium enim ſi tractes humaniter, obſequētem habebis; ſi crudeliter, efferatum & refractarium ſenſeris. Sed vtcunq; Phryges animū mutarint dum trans mare currunt, velim nobis tempus definiuiſſet Hubertus, quo Grunius ad nos venerit. Nam ſi eum mox atque ex equo Troiano dilapſus eſt huc aduolaſſe contendit, antiquitate ipſa excluditur, cùm Friſiæ nomen recentius ſit, vt ſupra dictum *a cap. 20.* eſt; *a* ſi diutius alicubi moratus hæſit, in Clogio- *lib. 1.*
nis

nis filio ſubſidit, de quo Tritthemius agit, vt ſupra dictum eſt; *a* vtrumcunque acceperis, vides in eo crambem eſſe recoctam. Quid autem Grunum iſtum impulit, vt terram appellaret Phryſiam, quam Phrygiam intelligi vellet? Phrygiam enim commodius dixiſſet, ne nebulas poſteris offunderet; quibus nomine ipſo memoriam rei geſtæ commendaret: mirum verò cur non regionem ipſam Gruniam, & oppidum in ea Phrygiam appellaret. Etſi ergo Grunus aliquis Gruningam condiderit, non ideò rectè mox Hubertus colligit, Troianum hunc fuiſſe; ſi contrarium gentis acta probent. Fuit autem Gruninganæ ciuitatis conditor Friſonis pronepos populari nomine dictus Gryns, ac denominatione hominũ etiam Grunus. Is circa annum centeſimũ & quinquageſimum ante natum Chriſtum; in tertia Friſiæ Zelãdia, quæ illi auita erat, arcem condidit, quæ ab authore tum Gryns; tum Gruneburg dicta fuit; quæ etſi poſtea in ciuitatem egregiam excreuerit; primi tamen fundatoris vtrumque nomen hactenus conſeruauit: cùm in hunc vſque diem Friſica lingua Gryns, Germanica Gruningen appelletur. Itaque ſi Gruningani Gruningam ſuam Stauria antiquiorem faciunt; & Friſiæ totius Metropolim fuiſſe dicunt, credendi ſunt id commendandæ ſuæ patriæ gratia facere, interim tamen à veritate aberrare: Stauria enim Friſiæ totius Metropolis fuit totis centum & quinquaginta annis, antequam prima ciuitatis Gruninganæ fundamenta iacerentur, vt in Geographia noſtra & annalibus plenius declarabimus; idem facturi & in Iloſto & in Aſcania, quæ & recentiora, & non alterius quàm Friſicæ originis eſſe ibidem demonſtrabimus, vt

a cap. 19. lib. 1.

Conditor vrbis Gruninganæ.

vt & in ciuitatibus Friſiæ,ne ſingulis hic diu inſiſtendum ſit. Quantum igitur huiuſmodi Etymologijs & proſonomaſijs tribuendum ſit, facilè animaduertat Hubertus Thomas,ſi conſideret non eũdem ſonum apud nos eſſe, quem apud ſuos eſſe, innuit inter G & S: Nam ſi quos Phrygas, & Phrygios ſcribit,Phryſas & Phryſios apud Gruninganos pronunciaret,omnibus ridiculus eſſet. Scriptura autem quomodo gentis originem innuat, cùm Friſij à Phrygibus non dependeant, & gentis nomen non omnes vel extranei, vel intranei eodem modo ſcribant. Sunt enim, teſte Huberto, qui Phryſios & Phryſiam ſcribunt; ſunt qui ſcribunt Phriſios & Phriſiam, imitati nimirum Ptolemæum & cæteros Græcos qui φρισίους vocant; ſunt his confines, qui Phriſones & Phriſoniam proferunt, & interdum etiam Friſones & Friſoniam ſcribunt,inter Græcos & Latinos medij, analogia ducta à primò gentis conditore, quem ſiue Phriſonem, ſiue Friſonem dixeris, nihil à recto aberraueris: vtroque enim modo ſcriptus apud veteres reperitur. Sunt qui Friſios & Friſiam proferunt, ſicuti Plinius ac Tacitus & cæteri veteres Latini, & qui hoſce ſecuti ſunt, quorum numerus eſt ſanè maximus; quod Latini ph pro f non vtantur, ſi nomina græcæ originis non eſſe ſciant, vt infra patebit.Sunt denique qui Freſos & Freſios, & Freſiones & Freſiam ſcribunt, vt videre eſt apud Saxonem Grammaticum, Albertum Stadenſem,& nõnullos alios rerum Danicarum, Sueuicarum, Gothicarum, Vandalicarum & Saxonicarum ſcriptores.Quæ cùm ita ſint, quo colore ſuam ſcripturam hic cæteris ad originem gentis indicandam magis congruã eſſe dicet Hubert-

Friſici nominis orthographia.

bertus Thomas? Imò verò quando in hæc literarum ac ſyllabarum aucupia nos coniecit, audiat ille quo modo nos probemus illius ſcripturam omnium longiſsimè abeſſe ab eo, quòd intendit, vt intelligatur illos ſolos ineptos eſſe, qui, ipſo approbante, Phryſios & Phryſiam ſcribunt: Illos verò ad originem gentis indicandam proximè accedere, qui Freſos, Freſios, Freſiones & Freſiam ſcribunt; reliquos in medio omnes longo vſu authore excuſari in ſcriptura ſua poſſe. Nam ſanè cùm nomen ipſum patriæ noſtræ vtcunque ſcribatur, tribus modò conſtet ſyllabis, & harum prima duntaxat controuerſa ſit; de conſonantibus quibus ea conſtruenda ſit exilis eſt cōtentio: ſiue enim per ph, ſiue per f ſcribatur, eodem recidit; cùm ratio altera Græcorum, altera Latinorum vſu ſuſtentetur. Vocales hîc in diſceptationem tres veniunt y, i, e, de quarum prærogatiua in huiuſce ſyllabæ ſtructura litigatur. Quod igitur ad y attinet, qua ratiōe id hic tolerari poſſit, cùm nec à Græcis, nec à Latinis recipiatur, & ad ſolam Phrygię memoriam ſuggerendam irrepſerit, cum qua Friſia nihil habet commune, ſic vt qui Phryſios & Phryſiam ſcribunt, manifeſtè ab orthographia vera declinent. I verò, quàm & Gręci & Latini agnoſcunt, maximè ſuſtentat vſus cōmunis, vt Friſios & Friſiam, nec non & Phriſones & Phriſiam promiſcuè ſine reprehenſione ſcribamus. E autem ſicuti antiquitas commendat, ita genuinæ Etymologiæ veriſſima ratio flagitat; vt qui Freſos, & Freſiones, & Freſones, & Freſiam ſcribunt, gentis originem ſcriptura ſua proximè indicent, vt infra clarius apparebit. [a] Quare ridicula illa proſonomaſia, qua Phryſij & Frygij ijdē ab Huberto Thoma arguuntur, non aliunde pendet,

a cap. 6. lib. 3.

det, quàm ex Gallorum inepta pronunciatione, ſicut & amicus noſter Boetius Epo *a* eleganter admonuit. Ne quid autem ſcientes omiſiſſe videamur, addemus hic opinionem VVolfgangi Lazij, qui itidem ex Phrygibus, ſed alia ratione Friſios deducit: Qui de migrationibus gentium lib. 3. Quare (inquit) nec mihi diſplicet coniectura illa Io. Auentini, & Phrygas Aſiaticos Teutonas fuiſſe lingua, à libertate ſic nominatos, die Phreyen, qui poſtea ab eadem libertate deprauata pronunciatione die Frianc, & addita aſpiratione in fine die Frianchkn, hoc eſt, Franci appellati ſunt; vnde & Friſios deſcendiſſe, ab eademq; libertate cognominatos, mutata ſecundũ locorũ diuerſitatem pronunciatione exiſtimo. Hæc ille. Quæ cùm nec ratione, nec teſtimonijs, ſed ſolis coniecturis nitantur, nos his tantum deferimus, quantum iſtis ſuperioribus ab Huberto Thoma prolatis, quæ veris actorum noſtrorum codicillis confutantur; quæ nos à primo noſtræ gentis conditore nomen accepiſſe docent: qui cùm Freſo dictus ipſe ſit, prouinciã quam occupauit Freſiam, & poſteros ſuos Freſones de nomine ſuo dixit; quos & ſcriptores etiam veteres ita appellare ſolent. Et quanquam interdum Freſos, Freſios & Freſones proferant; vocalem e tamen in prima nominis ſyllaba retinent, quæ vtique nullam arguendæ libertatis anſam præbet. At cùm ſuccedens ætas in hac ſyllaba e in i mutauerit, & Friſonem ſcripſerit, indeque conſequenter Friſiam, & Friſones, & Friſiones, & Friſios protulerit, quæro, ſi manente eadem nominis origine eadem etymologia manet, vnde Lazius libertatem potius Friſijs arguit, quàm Freſijs; cùm ijdem, qui dudum Freſij, nunc Friſij appellentur? Deinde

a In orat. Satur. de gente Friſic.

K cùm

cùm nominum popularium ſignificationes cuique genti non ex peregrinæ, ſed ex indigenæ linguæ etymologia reddendæ ſint, patria noſtra ſiue Freſia, ſiue Friſia Latinis diceretur, tamē ſemper indigenis Frieslandt appellata fuit: quod nomen incolis deſignandis aptatū ſimpliciter ſignificat terram Friſiorum; qui & ipſi nomen ſuum à primo gentis conditore obtinent. Itaq; Lazius, ſi ad qualemcunq; Latini ſermonis etymologiam reſpicit, quo modo ex Friſia libertatis Friſonicæ ſignificationem vllā colliget? Si ad etymologiam linguæ Friſonicæ reſpicit, cur ex Frieslandt non frigoris potius, quàm libertatis ſignificationem colligit? cùm Frieſen communi Germanica lingua gelare ſignificet; vt ſupra diximus cap. 4. vbi opinionem hanc refutauimus. Sed Lazius huius temeritatis ſuæ mereatur veniam, qui Friſiorum veram originem falſa etymologia fortè imprudens obſcurauit, vtpote qui Friſonicæ libertatis originem ac rationem ignorat. Sed in eo, quo Francos à Phrygibus occaſione libertatis, quàm ex Phrygum nomine arbitrio ſuo transformato eruit, quis Demoſthenes, aut Cicero eum defendat proditæ veritatis? qui non ignorat Phryges, à conditore ſuo Phryge, quemadmodum & Troianos à Troe, & Ilienſes ab Ilo, & Dardanios à Dardano dici; ex quorum nominum etymologijs Germanicam ſignificationem velle eruere æquè abſurdum ſit, ac dicere Phryges Aſiaticos lingua Germanica fuiſſe vſos: quanquam & hoc aliqui ſcribere non erubuerint contra veritatem vtique ſanis omnibus manifeſtam. Sed has nugas cōgerronibus Beckeſelanis relinquamus, nos inſtitutum noſtrum proſequamur. Reſtabat vna adhuc opinio de origine Friſiorum, quam

pro

proponit Ienco à Douma, vir nobilis apud nos, & ſua ætate magnæ authoritatis, qui aſſerit ſe in iuuentute ſua olim vidiſſe librum quendam, in quo Friſiorum origo arceſſebatur à Medis, vt & Saxonum à Perſis: ſed cùm neque libri iſtius authorem nominauerit, neque aſſerti teſtimonium vllum produxerit, putamus virum bonum eſſe memoria lapſum, & idem fortè ſentire, quod nos capite proximo aſſeruimus. Procliuem enim illi memoriæ lapſum fuiſſe conſentaneum eſt, non modò ex ipſa hiſtoriarum vicinitate, ſed etiam ex longitudine temporis, ex quo librum iſtum non viderit, præſertim cùm ſe omni librorum neceſſaria ſupellectili deſtitutum fuiſſe cõqueratur. Hoc mihi hîc admonendum duxi noſtratium gratia, ne quis putaret me Ienconem vel ignoraſſe, vel diſsimulaſſe, vel etiam indignè traduxiſſe.

CAPVT VIGESIMVMPRIMVM.

OPINIO QVINTA DE ORIGINE *Friſiorum, quam vt ſuo iudicio veram author ſolam tuetur.*

SIC igitur ſupradictis opinionibus ordine confutatis, hoc nobis iam breuiter & perſpicuè agendum reſtat, vt lectori conſtet, quid nos probemus, cùm hactenus declarauerimus, quid improbemus; ſic tamen vt in ſequentibus, quemadmodum & præcedẽtibus vnicuiq; ſuum iudicium liberum relicturi, & veriora proferentibus lampadem libenter tradituri ſimus: nec enim dubitamus, quin lector ſingulari deſiderio teneatur cognoſcendi, quid tandem ceu verum & ſolidum tenendum ſit.

Friſiorum originem ex Indis eſſe.

Accepimus igitur Freſonem gẽtis noſtræ conditorẽ vnà cum duobus fratribus Saxone & Brunone oriundos ex Indiæ quadam prouincia, cui nomen fuit Benedicta Freſia, & poſt militiam Alexandro Magno aliquandiu præſtitam, cùm eo mortuo in præſidijs, vbi collocati erant, Ducibus inter ſe de Regni partitione digladiantibus, ſubſiſtere non auderent, nauibus arreptis & impletis quas poterant, traiecto mari veniſſe in hanc terram, & eam de patrię ſuæ nomine appellaſſe Freſiam, quam & fratribus ſuis tandem dimiſsis, ſibi ſuiſque poſteris incolendam reſeruarit. Reliquam hiſtoriam, quæ huc pertinet, infra plenius exequemur; hic enim alioqui plus quàm ſatis iam dictum fuerit, niſi in ipſo huius narrationis exordio prius illis occurramus, qui ſuo præiudicio aſſertioni huic noſtræ pondus adimere conati ſunt.

FINIS.

DE

DE ANTIQVITATE ET ORIGINE FRISIORVM LIBER SECVNDVS.

Capvt Primvm.

IN HISTORIIS CVM IVDICIO verſandum eſſe, nec aliorum præiudicijs temerè credendum, veritati ſemper inſiſtendum eſſe.

ALBERTVS enim Crantzius Saxonum hiſtoricus in cauſa coniūcta aduerſus nos præiudicium tulit, dum de Saxonum Archego Saxòne, quaſi fabulā & plusquàm anile deliramentum exſibilauit, id quod nos hic de Friſone Friſiorum principe, vt veram hiſtoriā proponimus. Itaq; cùm nos Saxonem Friſonis fratrem fuiſſe, & vnà cum eo in exerc itu ſub Alexandro Magno militaſſe, & eo defuncto ſimul huc veniſſe aſſeramus, & Albertus Crantzius id factum neget; videt candidus lector nobis hanc impoſitam eſſe neceſsitatem, vt prius illius ſententiam viuis ac ſolidis argumentis confutemus, antequā ad probādam noſtram procedamus. Ac profiteor equidem me inuitum admodum in hāc arenam protrudi, cùm odioſum videri poſsit opinionē hanc Crantzij conuellere, plurium ſcriptorum ſuffragijs Crantzio aſtipulantibus iam confirmatum,

Occaſio cur authori cō tra Crantzium diſputandum ſit.

Falſa priꝰ confutanda, quàm confirmanda vera.

& multarum nationũ tacito conſenſu receptam, & Friſiorum ſilentio tam diuturno comprobatam. Interim verò cùm veritas in hiſtorijs præcipuè ſpectanda ſit, neq; Crantzio prodeſſe, neque nobis obeſſe debet ſilentium noſtrũ, cùm veritas temporis longitudine non præſcribatur: Nam quod Crãtzio ex noſtratibus nemo hactenus reſponderit, non rationum, ſed ſcriptorum penuria fecit; cùm nullus noſtratium hiſtoricorũ hactenus, quod equidem ſciam, in lucem prodierit, præter Cornelium Kempium, cui tamen per occupationes contra Crantzium velitari nõ licuit. Crantzius autem longè melius exiſtimationi ſuę conſuluiſſet, ſi hanc opinionem de Saxone, vel cum Friſijs recepiſſet, vel certè eadem modeſtia reieciſſet, qua cæteras, quas non probat: Sed cùm videret Saxones æquè aduenas repertum iri atq; Friſios, ſi eos cum illis ex eadem origine pẽdere concederet, hanc opinionem præiudicio ſuo retundendam iudicauit. Huic Crantzio accidit, quod & quibuſdam alijs, qui affectibus obcœcati, pro veritate, quam promittunt lectori ſua cõmenta obtrudunt. Fuit patrum noſtrorum, & eſt hac etiam noſtra ætate genus hominum, qui Cornelio Tacito credunt generaliter aſſerenti Germanos eſſe indigenas, & proinde quaſi fabulatores reijciunt eos omnes, qui nationem vllam aliunde in Germaniam adducunt. Aſſertionis huiuſce ſuæ cauſam velut ex euentu reddunt, qua ſerum fuiſſe dicũt inter Germanos literarũ vſum, & idcirco primos iſtos rerum Germanicarũ ſcriptores maiorum ſuorum origines fabulis plerumque condiuiſſe, cùm præſcriptum nullum haberent, quo coargui poſſent. Atqui horum cenſorum pleroſque ego non tam ad veteres fabulas

conuel-

conuellendas, quàm ad condendas nouas proſilire deprehendo: Nam quod conſilium huic inſtituto magis idoneum excogitare poſsis, quàm vt luxanda alterius fide tuam ſtabilias? Quod ſi inter veteres aliqui reperiuntur fabuloſi; an igitur inter recentes inueniuntur nulli? Si autem vtrobique & boni ſunt & mali, vtrobiq; nimirum delectus adhibẽdus eſt, vt nec reijciatur aliquid temerè, nec recipiatur; Sed tantum fidei quiſque obtineat, quãtum argumentorum ſoliditate meretur. Cùm igitur non ſcriptorum authoritate, ſed ipſa rerum veritate ſit ponderanda fides in hiſtorijs, nemo Crantzij præiudicio moueri debet, qui non probat id quod dicit: Nec enim ſufficit magnis conuicijs & cachinnis veluti fabulas exagitare, niſi dictis ſuis preſto ſit legitima ratio. Veteres quaſi fabuloſum reiecerunt quod de Antipodibus ferebatur; & quod de tẽperie quinque Zonarum iactabatur velut oraculũ ſunt amplexi: Atqui noſtræ memoriæ præſens experientia rem veram in Antipodibus, & fabulam in Zonis eſſe deprehendit. Itaque euenit non rarò tum in his & horum ſimilibus, tum etiam in gentium migrationibus, quæ multiplices & crebræ olim factæ ſunt, vt ex affectu ſcribentium vera pro falſis reijciantur, & pro veris falſa defendantur. Ideoque & Crantzius, tametſi in archiuis noſtris legerit, aut legere certè potuerit, atque etiam debuerit, hiſtoriam Friſonis ac Saxonis ante memoriam ſuam plus quàm mille octingentis annis integris conſignatam fuiſſe, tamen eam quaſi fabulam deſpuit, & Tacito nititur aſſerenti, Germanos eſſe indigenas: cùm ex ijſdem archiuis noſtris pateat Friſonem & Saxonem quadringentis amplius annis ante ætatem Taciti

Qui fabularum nomine maiorũ ſuorum monumenta nimis tragicè exagitant, ipſi plerunque veritatis titulo nobis figmẽta ſua obtrudunt.

Rerum veritas, non ſcribentiũ authoritas in hiſtorijs ſpectandas

Crantzius conſultò diſsimulat originem Friſiorũ

aliunde huc aduectos eſſe. Aduerſus hunc igitur ſi in coniuncta cauſa maiorum noſtrorum traditionem non defendero, veritatem vtique ſilentio meo prodidero; ſi tuear, quis falſitatem detegēti iure indignari queat? Nec enim dicere verè quiſquam poterit, nos vel in Crantzium iniquos eſſe, ſi in communi cauſa archiuis noſtris fidem aſſerimus, quam ille detraxit ſuis; præſertim cùm nos controuerſiam hic illi nullam moueamus, niſi quæ ad originem gentis pertinet: neque etiam quiſquam dixerit, nos in Saxones eſſe contumelioſos, ſi eos eiuſdem originis participes faciamus, quam nobis glorioſam ducimus. Imò verò bene de ipſis merebimur, ſi quæ Crantzius obſcurauit illuſtremus, quę ſuppreſſit eruamus, quę exploſit reſtituamus, ad laudem & gloriam Saxonicæ gentis; cui quantum nos tribuamus cùm toto opere hoc noſtro, tum infra lib. 3. cap. 5. patet. Nos certè veritati ſemper & vbique inſiſtemus: Quæ cùm hiſtoriæ fundamentum ſit, nullius quãtumuis magni ſcriptoris authoritati poſtponi debet.

Author nō odio Crantzij, ſed amore veritatis hanc cōtrouerſiā illi mouet.

Capvt Secvndvm.

Crantzii rationes eſſe ineptas ac futiles, quibus declarare nititur fabulam eſſe de reliquijs Macedonici exercitus.

Recto autem ordine Crantzius procedit, vt prius quidem eorum opiniones confutet, quos de Saxonum origine perperam ſentire aſſerit, vt deinde ſuam ſtabiliat, quam pro vera poſteritati commendat, in neutro tamen legitimè verſatur, ſed in vtroq; lectori fucum facit. Recitat a autem ille diuerſas de Saxonum origine ia-

a *in proœmio Saxoniæ.*

ne iactatas opiniones decem, quarum cùm ipſe nullam probet, nullam tamẽ legitimè confutat; in vna interim conuellenda pluri mũ operæ collocat, quo doceat Saxones ex Macedonico exercitu non pendere: quod ideo nimirum facit, vt præiudicio ſuo Friſijs in coniuncta cauſa frenum inijciat, vt patet diuerſis locis a. Noſtra autem nihil refert quàm ſolidè opiniones reliquas confutauerit, quas & nos etiam ipſo tacente falſas eſſe vltro credimus; cùm plus vna non poſſit eſſe vera. Illud ad nos pertinet, quod vnam, de qua ſupra diximus, illam efficaciter non confutauerit, nec docuerit quod intendit; fabuloſum ſcilicet eſſe commentum, quo dicitur: Saxones eſſe reliquias Macedonici exercitus. Quinque enim argumentis id probare voluit, quæ nos hic ordine proponemus, & ſingulatim confutabimus.

Opiniones apud Crãtzium de origine Saxonum. Crantzij propoſitum & conſilium.

a *in proœmio lib. 2. cap. 21. Saxon.*

Itaque illud, quod primo loco ex authoritate Cornelij Taciti velut oraculum non vno, ſed pluribus locis inculcat, Germanos indigenas eſſe, plusquam ridiculum eſſe ex ijs apparet, quæ ſupra contra Tacitum diximus b. Nec enim illud Crantzio prodeſt, quod alia ſignificatione indigenas & aduenas accipiat, quàm Tacitus: Nos enim id contendimus, Saxones ea ipſa ſignificatione, qua ille intelligit, aduenas eſſe, hoc eſt, poſt occupatam à primis Germanis hanc prouinciam Saxones aliunde ſuperueniſſe. Hoc autem falſum eſſe Crantzius præſenti argumento non conuincit, quod non niſi ſola authoritate Taciti nititur, quam nos hic nullam eſſe declarauimus. Nec enim vllius ſcriptoris authoritas digna videri debet, vt ſola controuerſiam finiat, præſertim ſi rationes in contrarium ſuppetant, quibus authoritas eleuetur, quod hic vſu venire in-

Cõtrouerſiæ inter authorem & Crantzium cardo, & quinque capita. 1.

b *cap. 5. lib. 1.*

ſra patebit. a Secundum argumentum ex eadem pharetra eſt, quod ad verbum ex Crantzio hic ſubijciemus: Sed huius (inquit) fabellæ fictores ignorant Duces Alexandri Magni poſt eius exitum in ſe verſos, omnibus indiguiſſe copijs militum, quas ille reliquit: nam totis incubuêre viribus pro ſe quiſque terras occupare. Atqui Crantzi, dum Ptolemæus Aegyptum; Antipater Græciam; Seleucus Antiochiam pariter & Syriam & Babyloniam; Caſſander Lyciam & Pamphiliam; Antigonus maiorem Phrygiam; alij alias prouincias affectarent, quis milites per Alexandri mortẽ ſacramento militiæ ſolutos ſignis ſuis inuitos ſubijcere potuit? Aut quis vnus pre cæteris eos facilè ſibi aſciſceret, qui ad montes Aeremodios Indis præſidio ſeruandis impoſiti erant? Imò verò quis illis ſatis tutum fuiſſe putet illic tantiſper commorari, donec alterutrum iſtorum fieret, ob incolarũ rebellantium metum? Subijcit loco tertio Crãtzius: Et inſcitia eſt (inquit) dicere milites timuiſſe ab Orientalibus opprimi, qui tanto iam tempore erant ſub iugo, vt ſibi timerent, non timerentur. Diceres aliquid Crantzi, ſi Alexander ſuperſtes eſſet, cuius metu in officio gẽtes conſeruari potuiſſent. Nunc verò cùm ipſius mors Ducibus ipſis ſic reuerẽtiam omnem abſterſerit, vt ijdem qui dudum concordes fuerant, nũc inter ſe de certis Regni partibus ſibi vẽdicandis contenderent, quis miretur gentes præſertim lõgius remotas, & quæ nulli iſtorũ Ducũ priuatim fidelitatẽ iurauiſſent, arrepta hac occaſione concepiſſe ſpem recuperandæ libertatis? & proinde remouendis præſidijs mòx toto pectore incubuiſſe? Quod & factũ eſſe, ſicut alij nõnulli, ita etiã Abbas Vrſpergẽſis teſtatur Pauli Orozij verbis,

a In Proœmio Saxõ. 2.

3.

verbis, ex lib. 3. cap. 23. petitis, cuius teſtimonium hic ad verbum fidei ergô proponemus. Seleucus quoq; (inquit) ex Aſia maiore diſcedens, nouus Antigono hoſtis acceſſit. Hic itaque Seleucus plurima per Orientem inter ſocios regni Macedonici bella geſſit. Principiò Babyloniam expugnauit: Bactrianos nouis motibus aſſurgẽtes perdomuit: tranſitum deinde in Indiã fecit, quæ poſt mortẽ Alexandri, velut detracto excuſſoq; ceruicib' iugo, præfectos eius occiderat. Subijcit quar- 4.
to loco Crantzius: Et eſt (inquit) Babylon, in qua Alexãder occubuit, longè à mari ſubmota, vt non ſit veriſimile inde profectos milites maritimo itinere abijſſe. Reſpõdemus nihil eſſe cur ſuſpicemur Saxones Alexandro moriẽte Babylone fuiſſe, vt tantũ iter terra emetiri debuerint, vt ad mare Caſpiũ peruenirent, quos ad mõtes Aemodios præſidiũ tenuiſſe ſcribunt, vbi collocatos tũc eſſe putant, cùm debellato Perſarũ Rege Dario aduerſus Porũ Indorũ Regem Alexander tenderet: Hi enim à mari Caſpio nõ longè aberant. Addit Crãtzius: Nec vſquã lectum aut cõpertũ eſt à mari Caſpio ad occiduas pręſertim mũdi partes vllã fuiſſe nauigationem, obſtante mari congelato poſt Riphęos mõtes, qui lõgè procurrunt in Boreã. Non eſt hîc longis ambagibus vtendũ, cùm experiẽtia magiſtra ſatis iã compertum ſit, nullam omnino Oceani plagã nauigantibus eſſe inuiã; & proinde meras eſſe nugas, quæ de mari cõgelato dicit Crantzius, qui non alio fundamẽto nititur, quàm imperitia veterũ, qui ſimilia multa de quinque mũdi Zonis per cõiecturas fabulati ſunt, quę nũc res ipſa refellit; ſicut & illud quod hic ex veterũ phantaſmate Crãtzius dicit de mõtibus Riphæis, quos immani quadã altitudine eſſe, & lõgè in Boreã ꝓcurrere putat. In eo ſaltẽ, quod hic de

Mare congelatũ quo modo intelligendum citra fabulam.

Montes Riphæi fabuloſi.

mari congelato dicit, errorem Taciti non ſtabilire, ſed diſcutere debuerat, homo in Saxonia natus, qui ſciret non ex eo mare dici congelatum, quod ſemper & in totum, ſed quod hyberno tempore, & in confinio littoris aliquo vſque glacie obducatur. Hoc enim nos non modò ex nautis & mercatoribus ijs diſcimus, qui mercimoniorum gratia mare illud nauigant, ſed & ipſi coram videmus, qui Cimbricum Oceanum accolimus, cùm etiam intra Hollandiam & Friſiam mare, quod Auſtrale dicitur, & iſtius Oceani brachium eſt, interdum gelu concreſcat: Hoc autem neque ſemper fit, neque in perpetuum durat, ſed elapſa hyeme, glacies reſoluitur. Idem etiam fit in iſto mari, quod congelatum dicitur: Ideoque nautæ ac mercatores noſtri, qui Orientem verſus illud mare ſulcant, ſtatis temporibus hyeme domo exeunt, & finita æſtate reuertuntur, nec impedimẽtum ex glacie vllum ſentiunt. Hoc igitur Crantzius diſſimulat, vt imperitis perſuadeat, mare congelatum, teſte Tacito, obſtetiſſe, quò minus Macedonici exercitus reliquiæ in Germaniam appellerent; quod eo magis mirandum eſt, quod Saxo Grammaticus, quem Crantzius vtique non ignorauit, author ſit, Reges quoſdam Daniæ Byzanthium vſque piraticam exercuiſſe: idemque etiam alij tradant factum eſſe à Francis. Proſequitur quinto & vltimo loco Crantzius, & fabulam, vt vocat, ratione tẽporis arguit eſſe falſam: In quo quantum ipſe fallatur, infra commodius declarabitur capite proximo. Hæc igitur cùm ita ſint, Crantzius ſupra poſitis ſuis argumentis nequaquam conuincit errare nos, qui Saxones deducimus ab exercitu Macedonico, & proinde aduenas eſſe dicimus.

CAPVT.

CAPVT TERTIVM.

INEPTA QVOQVE ESSE ARGVMENta Crantzij, quibus colligit Saxones eſſe indigenas, & de tribus diuerſis ſedibus, quas Saxones in Germania occupaſſe memorantur.

FRiuola igitur ac futilia eſſe ea argumēta Crātzij, quibus negatiuam partem tueri vult, dum aſſerit, Saxones non eſſe aduenas, ex his quæ ſupradicta ſunt, luce clarius apparet. Age nunc trutinemus & illa, quibus affirmatiuam tueri nititur, dum contendit eos eſſe indigenas. Quanquam enim verbis profiteatur, ſe lectori liberum relinquere, vt ſentiat, quod velit; ipſe tamen opinionem ſuam, quam animo concepit, pertinaciter vrget, ac toto opere inculcat, & contendit Saxones eoſdem eſſe, quos Cornelius Tacitus appellat Cattos, non alio conſilio, quàm vt declaret eos eſſe indigenas: Has enim ſedes, quas Tacitus Cattis aſſignauit, Saxonum primas & antiquiſſimas eſſe aſſerit. Cuius quidē aſſerendi gratia, tempora temporibus, perſonas perſonis, acta actis, & loca denique locis permiſcet, omniaque inter ſe mirum in modum cōfundit. Quibus nos proinde ſingulis ſingulatim inſiſtemus, quò euidentius lectori oſtendamus, quantum aberraturi ſint à veritate in hiſce antiquitatibus, qui Crātzium ſectantur ducem.

Primùm igitur, quia de antiquiſſima Saxonum ſede diſputatio maximè ſuſcipitur, operæ pretiū erit hic lectori in initio indicare, quot ſedes in Germania Saxones habuerint. His enim rectè diſcretis facillimum erit ratione circumſtantiarum

Quot ſedes in Germania Saxones habuerint.

Gentiũ ſedes trifariã æſtimari.

rum eruere veritatem. Hoc autem quò certius & expeditius faciamus, conſiderandum eſt gentium ſedes trifariam æſtimari; prima ſcilicet occupatione, Iuriſdictionis prorogatione, & quacunq; in corpus deſcriptione. Primam enim occupationem hîc dicimus primum ingreſſum in ſedem ſuam, quam primo aduentu quæque gens accepit, cùm foris & aliunde aduenıret, cùm nulla gens hîc in terris indigena ſit. Iuriſdictionis prorogationem appellamus, qua gens fines ſuos amplificat, & antiquæ ſedi ſuæ recentes addit; quod vel bello, vel pacto, vel connubijs, vel colonijs deducendis, & alijs multis modis fieri ſolet. Quamcunque in corpus deſcriptionem appellamus, qua amplioribus populis interdũ tenuiores firmitatis cauſa aggregãtur: Quemadmodum Carolus Magnus in deſcriptione Epiſcopatuum fecit, qua Saxoniæ fines multum dilatauit, aggregatis huic finitimis nationibus, quæ antea Saxonicæ non erant.

Nobis igitur in præſenti controuerſiâ non niſi de prima occupatione cõtentio eſt; nec enim quærimus, quantum Saxones in Germania quocunq; modo profecerint, ſed quam ſedẽ occupauerint, cùm primùm in Germaniam appellerent.

Saxonum tres ſedes.

Sanè verò Saxones (vt ferè conuenit inter eruditos huius gentis, quorum ductum veritatis eruendæ gratia hîc ſequimur) tres ſedes notabili temporum ac locorum intercapedine diſcretas obtinuerunt. Harum prima eſt ad littus Oceani Germanici circa Hadeleriam, ſupra Cimbrorum dorſa, hoc eſt, prope Iutiã in Holſatia, quam paulatim ampliatam Nordalbingiæ nomine ſcriptores compræhendunt; ideo quod ad Septentrionẽ Albis fluuij ſita ſit, quam & incoluiſſe dicuntur

Prima ſedes Saxonum.

vſque

vſque ad deuictum à Francis Ermenfridum Thuringorum Regem, quem plerique conſtituunt ad annum Chriſti 524.

Secũdam Saxonum ſedem conſtituunt in Veſphalia, & coniunctis locis, quos dehinc occuparint, tranſmiſſo Albi, in qua permanſerint vſque ad Carolum Magnum annis fere trecentis. *Secunda ſedes Saxonum.*

Tertiam Saxonum ſedem ponunt trans Veſeram in terra Brunſuicenſi, Magdeburgenſi, Halberſtadenſi, & ſi qua alia his cõnexa eſt, quas nũc tenent: Nam cũ Carolus Magnus eos bello fatigaret, multos aiũt vltra Viſurgim ex Veſualia profugiſſe, & fixis ibi ſedib⁹ Oſualos dictos eſſe, quod ad Orientem fluminis iſtius agerent, vt & illos Veſualos, quod ad Occidentem remanſerint. *Tertia ſedes Saxonum.*

Primam igitur iſtam ſedem antiquitatis ignorãtia obſcurauit; cuius occaſione Crantzius eam cõtrouerſam fecit, vt lector plenius apud ipſum videre poteſt: *a* de duabus iſtis poſterioribus nemo fere dubitat. Ideoque in controuerſia de antiquiſſima Saxonum ſede, quam prima occupatione acceperint, nulla iſtius primæ habita ratione, inter poſteriores haſce duas eã, quæ prior eſt, antiquam Saxoniam plerique vocant; adeo quidẽ, vt Erneſtus Brotuff ſcripſerit, in Veſualia Regni Saxonici ſedem olim ſtetiſſe, vt eum refert Petrus Albinus. Sed quantum in eo erratum ſit, infra patebit. Erroris autem huius cauſſæ potiſſimũ duæ ſunt. Prior eſt ignorantia vetuſtatis: quod ſcilicet paucis conſtet etiam Saxonibus fuiſſe ſedem duabus his antiquiorem, cùm in præſenti non Saxones eam incolant, ſed Obotriti, atteſtante Crantzio his verbis: Annus erat (inquit *a*) quartus Imperij, itemq; poſt octingẽtos à Chriſto cùm omni iãSaxonia quieſcẽte ſoli trãs- «

a *Saxon. li.5.ca.27.*

a *Saxon. li.2.ca.19.*

Albini

„ Albini (nunc Holſati) motus continuarunt: Qua-
„ rum rerum pertœſus Imp. miſit exercitum, qui
„ omnes trãs Albim habitantes duxit in Franciam,
„ & pagos trans Albinos dedit Obotritis.

„ Hæc eſt illa Germanicę nationis origo per ru-
„ ra Galliarum diſſeminata: Inde ſunt Brabantini,
„ inde Flandrenſes in ſolo Gallico manentes ori-
gine Germanica. Altera cauſa eſt, quod ad memõ
riam originis conſeruandam nomen antiquæ Sa-
xoniæ tribuatur Veſphaliæ, non modò vt ex hac
profecti intelligantur Oeſtphali; ſed multo ma-
b *Saxon. li. 2. ca. 2.* gis vt Veſtphalis occurratur, qui ſe Saxones ho-
die dici non patiuntur. Quod & ipſum quoque
„ teſtatur ipſe Crãtzius his verbis: *b* Ipſe verò Hiſ-
„ panico bello peracto, iterum copias traiecit in
„ Saxoniam per Rhenum & Lupiam amnes, totam,
„ quæ nunc eſt Veſtphalia, peruagatus, rebelles ſub
„ egit, fugauitque contumaces, vt Viſurgo, nũc Ve-
„ ſera, tranſmiſſo, ſedes ibi facerent inter Vanda-
„ los, antiquis pulſis habitatoribus: ex quo tempo
„ re cepta eſt habitari à Saxonibus prouincia trans
„ Viſurgim (quæ nunc eſt terra Brunſuicenſis cum
„ conterminis) vt fieret exinde diſcrimen Saxonũ
„ Orientalium & Occiduorum, qui vltra & citra
„ Viſurgin habitant: vnde eſt etiam nata illa di-
„ ſtinctio in vna natione Oeſtphalorum, qui vltra,
„ & Veſtphalorum, qui citra Viſurgim incolunt.
„ Nam Saxonum Principes pro inſigni armorum in
„ militaribus ſignis pullum equinum habuerunt,
„ atrum ante Baptiſmum, poſt verò candidum. In-
„ de Oeſtphali & Veſphali: Nam equinum pullum
„ Saxones ſua lingua dixêre Valen. Hoc autem no-
„ men in Orientalibus euanuit, & permanſit appel
„ latio generalis Saxoniæ, quod terra illã nouis
„ principibus ſępè paruit: Nam à temporibus Hen-

rici Leonis ducatus eſt ortus Brunſuicēſis; poſt- „
ea & ille ſciſſus in aliquot principatus, quod „
ſuo tempore commemorabimus. In occidua ve- „
rò prouincia manſit appellatio Veſtphalorum, „
hoc eſt, Occiduorum, qui equinum pullum præ- „
tulerunt. Eò tamen deuentum eſt, vt ea gens iam „
ſe Saxonicam appellari non patiatur, probro „
ducens, ſi quis ex Veſtphalis hominem appella- „
re contendat Saxonem. Hoc autem ſuperbiæ ge- „
nus vnde proceſſerit, non ſatis intelligo; præ- „
ſertim cùm rebus geſtis ita claruerint Orienta- „
les Saxones, vt Imperatoriam dignitatem, quam „
meruerunt, diutiſsimè in ſua domo fouentes „
habuerint, & fortiſsimis ſemper viris pares, ſi „
non ſuperiores extiterint. „

His ita diſtinctis, intelligi non difficulter poteſt in præſenti controuerſia, quid peculiaris Crantzij, quid plerorumque Saxonum communis error ſuſtineat, quid veritas ipſa dictet de antiquiſsima Saxonum ſede: Crātzius enim Veſualos Saxonum parentes conſtituit; Saxones communiter Veſualos Saxonum filios aſſerunt; veritas ipſa docet Saxones in Veſtphália nullas vnquam habuiſſe ſedes: Ideoque Veſualos neq; parentes eſſe Saxonum, neque filios.

Hi ergo errores vnde nati ſint, Deo fauente, dilucidè declarabimus. Quod quia citra cuiuſquam contumeliam facturi ſumus, hanc nobis gratiam à benigno lectore præſtari cupimus, vt patienti animo quæ adferemus accipiat, & vbi acceperit, tum demum iudicet, & quod ſibi legitimè probatum eſſe ſenſerit, ſepoſitis affectibus, candidè retineat.

Primùm enim cùm Crantzius Veſtphalos ſuperbiæ arguit, eò quod ſe Saxones dici non patiantur,

ciantur, quos ipſe Saxonum antiquiſsimos eſſe contendit, ordo poſtulat, vt errare Crantzium declaremus: Planè enim arbitramur non ſuperbiæ, ſed ingenuitati Veſualorum hoc eſſe tribuendum, quod Saxones, quos parẽtes genuinos non agnoſcunt, filios ſuppoſitios habere nolint.

Crãtzianæ diſputationis ſcopus. Totius autem diſputationis baſis Crãtzio hæc eſt, vt doceat Veſualiam primam & antiquiſsimam Saxonum eſſe ſedem; quo perſuaſo inferat Saxones in Germania eſſe indigenas. Quod proinde vt obtineat, omnibus modis obſcurare ac tollere nititur notitiam ſedis iſtius Holſatianæ: anſam verò huius aſſertionis ſuæ arripuit ex Alberto Stadenſi potiſsimum, dum veluti fabuloſum arguit ſcriptum eius de aduentu Saxonum, cùm is primo eorum aduentui tempus aſsignauerit, quod debebatur ſecundo. Alberti verba vt conſpici poſsint hic ſubijciam:

a Ad annũ 917. vbi Saxonum originem refert in Henrico Aucupe. Tempore (inquit *a*) quo Thiadricus Rex Francorum contra Hirminfridum Ducem Thuringorum dimicabat, Saxones ſtudio & neceſsitate quærẽdarum ſedium Germaniæ littoribus ſunt appulſi, in loco Hathuloga, qui nunc vrbanius dicitur Hatheleria. Hæc ille.

In quibus octingentorum viginti quatuor annorum lapſum fecit, qui à prima Saxonum ſede ad ſecundam, quam in Veſualia conſtituũt: colliguntur, vt infra demonſtrabimus. Hoc igitur arripiẽs Crantzius, fabulæ nomine exagitat.

b In præf. Saxon. *Ex ratiõe temporis Crantzius arguit fa-* Sed & fabella (inquit *b*) de temporibus ſe confodit; nam illa commemorat in aduentu primo Saxonum contigiſſe, quæ poſt natum Chriſtum annis non minus quingentis facta docebimus, cùm tempora Magni Alexandri, quæ aſsignant Saxonum aduentui, pertingant ad annos quin-

quingentos ante natum Chriſtum: Aiunt enim tum adueniſſe Saxones, cùm Theodoricus Rex Franciæ Ermenfridum Thuringum perſequeretur. Quod omnino friuolum eſt, & veri inane; » nam diu ante ea tempora in ſua prouincia de- » morati ſunt Saxones. Hæc ille; vt ego nunc me- » cum dubitem, magiſne temeritatem Stadenſis hic admirari debeam, an inſinceritatem Crantzij: nec enim video quid Albertum mouerit, vt Saxones ſub Ermenfrido in Germaniam appuliſſe ſcriberet, qui Videkindum Corbeienſem, quem in alijs fideliter nobis refert, etiam hic ſequi debuerit, qui inter primum Saxonum aduentum ad Hadeleriam, & ſecundum in Thuringiam ſub Ermenfrido factum, tempora notabiliter diſtinguit, & multa commemorat acta Saxonum. Bellum ſcilicet aduerſus Thuringos in principio aduentus, occupationem portus, & mox fœdus, & deinde emptionem terræ, tum rupto fœdere bellum rurſus & victoriam de Thuringis, ac pacem iterum, ac deinde expeditionem in Britanniam, ac tum demũ bellum aduerſus Ermenfridum. Crantzium verò, qui vtrũque & Albertum dico & Vitekindum vidit, quid mouere potuit, equidem non video, niſi propoſiti ſui pertinacia, vt diſsimulato Vitekindo, penes quem præſentis hiſtoriæ veritas eſt, Albertũ, qui ab ea deflexit, arripuerit confutandum. Nam ſi ſyncero animo, ac veritatis declarandæ ſtudio Stadenſem arguere voluiſſet, id quod ex officio facere tenebatur, admonere lectorem debuerat, errare eum hic in calculo temporum, & proinde hæc eius verba candidè intelligi de primo Saxonum aduentũ oportere: Hoc enim vel ſolo Vitekindi teſtimonio docere

bulosũ eſſe aduentum Saxonum.

poterat, ſcriptoris vtique vetuſtioris, & à cuius authoritate ille temerè deflexiſſet.

Crantzius non diſtinguere, ſed cõfundere tempora nititur.

Non igitur eo conſilio Stadenſem confutat Crãtzius, vt diſtinctis temporibus rei veritatem eruat, ſed vt his confuſis, eam obruat: Nam cùm hoc illi propoſitum ſit, vt lectori perſuadeat Saxones in Veſtphalia ſemper fuiſſe, vtpote quos illic indigenas videri vult, abutitur errore Stadenſis ad inſtitutum ſuum. Et quia facilè conuincit Saxones non eo tempore adueniſſe, quo ille dicit, infert fabulam eſſe confictam de aduentu Saxonum, in qua nihil veri, nihil ſolidi ſit.

Vtcunq; autem Crantzius hoc agat, ex incongruo tamen temporis attributo facti defectũ efficaciter arguere non potuit: Nec enim rectè ſequitur, Saxones ad Hadeleriã prorſus appuliſſe nunquam, quod non appulerint eo tempore, quo dicit Albertus Stadenſis. Alioqui enim ſimili cõſequentia inferri poſſet, Alexandrum Magnum nunquam fuiſſe, quod eo tempore nõ fuerit, quo dicit Albertus Crantzius, qui eum pene ducentis annis hic iuſto vetuſtiorẽ facit: Alexander enim vita defunctus eſt anno ante natũ Chriſtum 321.

Mirari itaque candidus lector non immeritò poterat Crantzium, ſi ita ipſe in calculo temporum labitur, præſertim ita celebri, tam infeſtum eſſe Alberto Stadenſi in calculo obſcuro; eò magis quod Stadenſis infelici ac barbaro ſæculo natus, librorũ ſubſidijs deſtitutus fuerit, qui Crantzio affatim ad manum erant, renatis iam literis, & reperta typographia; cùm paſsim iam extarent Euſebius, Oroſius, & complures alij Chronologi vnde diſceret.

Crantzij quadruplex contentio.

Itaque ergo vt perſuadeat Saxones eſſe indigenas, magno conatu demonſtrare nititur, Saxonibus

xonibus ante Ermenfridũ multa effluxiſſe ſæcula, 1.
multos fuiſſe viros illuſtres, plurima eſſe geſta 2.
bella, & ſedem illis non aliam fuiſſe interim 3.
quàm Veſphaliam. 4.

In quibus proinde quàm admirabilem faciat temporum, perſonarum, rerum ac locorum confuſionem, veritatis ergò lectoris intereſt cognoſcere. Ideóque nos id iam in ſingulis ordine dehinc demonſtrabimus. Et quoniam temporum diſtinctio plurimum lucis adfert rebus rectè intelligendis, nos ad eam primò accedemus.

CAPVT QVARTVM.

CRANTZIVM TVM INTRANEIS, *tum extraneis hiſtoriographis deſtitutum fuiſſe, & idcirco non certa aliqua temporum definitione, ſed coniecturis hyperbolicis vti ad comprobandum propoſitum ſuum.*

Conſilium Crãtzij in augenda Saxonum antiquitate.

CRantzius igitur in adſtruenda Veſtphalicæ ſedis antiquitate ſingulari quodam conſilio vtitur, quod lectori diligenter conſiderandum eſt. Primùm enim, cùm alij ſcriptores ad fidem dictis ſuis conciliandam authores proponere ſoleant quàm maximè ſpectabiles, vnde ſua habeant, Crantzius contrarium facit, qui ſe tàm intraneis quàm extraneis authoribus deſtitutum eſſe declarat, præterquam vno Saxone Grammatico Danorum hiſtorico. Deinde cùm hic hiſtoricus rebus àb ſe commemoratis nuſquam tempus aſſignet, Crantzius arrepta hac occaſione dat operam vt res Danorum faciat quàm antiquiſſimas, quod earum comparatione, etiam Saxonum

antiquitas effulgeſcat, quas iſtis aut æquales, aut certè non multo recentiores eſſe collatio docet, cùm Saxonum Rex quidam à quinto Danorum Rege trucidatus eſſe memoretur. Itaque tantum abeſt vt Saxonem ipſum temporibus aſsignatis vſquam illuſtret, vt omnia etiam vltrò d[illegible]tiat & remoueat, quæ hanc antiquitatem, quam ille infinitam eſſe, & ſupra omnem hominum memoriam aſcendere contendit, aliqua annorum certitudine definitam redditura ſint, vnde nouitas rerum Danicarum deprehendi queat. Hoc propoſitum, & hoc conſilium Crantzij eſſe ex ſubiectis apparebit: Itaq; primùm nobis Crantzius declaret, ſe authoribus ad probāda ſua eſſe deſtitutum.

a Saxon. lib. 1. c. 16.

Crantzius declarat ſibi idoneos authores defuiſſe ad probādas Saxonum antiquitates.

Vſque ad hæc tempora, (inquit [a]) circiter annos poſt natum Chriſtum trecentos in Romana hiſtoria nullā comperio Saxonum mentionem ſub eo vocabulo: ſed (quod ſæpe querimur) ſi Tacitus & Plinius loquerentur, (qui aut laceri, aut nulli extant) ex montibus & fluminibus deſignatis facilè intelligeremus gentem Saxonum, etiamſi alijs vocabulis inſcriberetur. Sed vtamur conceſsis. Primus Eutropius, & eum ſequu- „ tus Oroſius, temporibus Diocletiani & Maxi- „ miani Imperatorum hanc gentem nominauit.

Romanos ſcriptores ſibi ad probandam Saxonum antiquitatem nihil adiumenti adferre aſſeruit; age declaret idem iam etiam de Germanicis.

b Saxon. lib. 1. ca. 7.

Hoc mihi loco interfandum putaui, (inquit [b]) ne quis miretur ſolas eas Saxonum res ſermone „ perſtringi quæ illis fuêre cum Danis, nihil verò „ ex mediterraneis attingere. Sed & illud moue- „ bit fortè lectorem, in cunctis quas memoraui-

mus

mus controuerſijs Danos ſemper Saxonum vi- „
ctores oſtendi: quod contra poſterioribus ſæcu- „
lis vſu compertum eſt. Vtriuſque autem rei vna „
cauſa eſt, quod ex antiquitatibus tantæ vetuſta- „
tis nullus nobis, præter vnum Saxonem Sialan- „
dicum Daniæ illuſtratorem, author eſt, & ideo „
rerum mediterranearum, quas ille non attigit „
(quæ tamen non minores, etiam illuſtriores pu- „
tari poſsint) nulla nobis memoria eſt: nec in ea „
parte habent cæteræ nationes quod illis inuide- „
amus, aut quod noſtræ antiquitatis obliuione „
poſſunt oſtendere: nam pauci mille annorum „
memoriam vix explicant: ineptias enim plures „
præferũt, quæ ſomnijs ſimillimæ ſunt: quod nos „
de Francis congentilibus noſtris, ab olim Ger- „
manis, ſuo loco oſtendemus. Hæc ille. „

Saxonicos ſcriptores ad inſtitutum ſuum nihil conferre Crantzius affirmat, tum quod recentiores, tum etiam quod inepti ſint: Cedo igitur quem tandem ſequetur authorem Crantzius in declaranda Veſualicæ ſedis antiquitate.

Saxonem (inquit *a*) Grammaticum virum Sialandicum, Danicæ ſcriptorem hiſtoriæ, teſtem optimum, nolim ſubmotum, qui ſupra mille annos ante Chriſtum nomen Saxonum introduxit. Hæc ille. „ „

a *In proœmio Saxoniæ.*

Sed quid ita prouocat ad ſolos Danos reliquis gentibus vniuerſis diſsimulatis? Friſij certè multo certiora conferre poterant.

Sed ignorant (inquit Crantzius *b*) illi, quod in Dania noſtra oſtendimus, ab annis ante natum Chriſtum mille inextricabile fuiſſe odium gentis Danorum ad Saxones. Ita Crantzius. Videamus igitur in Dania, quo modo Saxonibus „

b *In proœmio Saxoniæ.*

ſuis ante Chriſtũ annos mille Crantzius aſſerue rit: tũ enim hoc ſolũ reſtabit, vt porrò doceat Saxones toto iſtius tẽporis tractu egiſſe in Veſualia.

Lib. 1. ca. 2. Daniæ. Daniam (inquit *a*) primus tenuiſſe regno Dan indigena memoratur, multis ante ſæculis quàm „ Chriſtus mundi ſalus in mundo naſceretur: fa„ ctaque ſupputatione, antiquius hoc regnum Ro„ mano reperietur. Ante enim quàm Romulus lu„ pam matrem ſugeret, Dan in ſua Dania, de eius „ nomine ſic appellata, regnum tenuit.

Quis hic ſupradictæ promiſſionis memor, exactam quandam Chronologiam non expectaret? cuius indicio deprehenderet Saxones in Veſualia pluſquam mille annis fuiſſe ante natum Chriſtum; præſertim cùm ſupputatione facta id reper tum iri dicat, & tanta fiducia Danum Romulo antiquiorem faciat? Atqui ille neque de Danis id quod intendit vlla ſubiecta ſupputatione vſquã probat; neque de Saxonibus verbum vllum facit. Debuerat autem catalogum Regum Danicorum hic texere, vt computatis annis, quibus eorum quiſque regnaſſet, antiquitatem Regni Danici perſpicuè demõſtraret, vnde porrò indicium de Saxonibus iniri poſſet, quod ille tamen nuſquam facit.

Dixerit fortaſſis aliquis, Regum Danicorum catalogum apud Saxonem Grammaticũ in prom ptu eſſe, ex quo facta cõputatione lector id quod quærit non difficulter inuenturus ſit, quem Crãt zius proinde eò remittat.

Saxo Grãmatic⁹ Regum Danicorum tempóra non digeſſit. Reſpondeo neque ex iſto catalogo Regum, neque ex vllo alio fundamento ſupputationem annorum vllam apud Saxonem Grammaticum inſtitui poſſe, quæ quidem extraneo ſubſidio fulta non ſit, idque ob cauſas duas. Primùm enim certitu-

titudinis illam regulam, quam in temporũ ſupputatione Aeram ſcriptores vocant, Saxo Grammaticus rebus Danicis nullam poſuit: Deinde nec in ipſis quidẽ Regibus expreſſit, quãdo quiſque eorum vel cœperit, vel deſierit; vnde fit, vt neque principium regni Danici, neque quamdiu Regum quiſq; imperauerit, vllo modo inueniri poſſit, quod ſuppreſſo vbiq; tempore, neque caput Aeræ, neque baſis vſquam appareat. Vnde tantum abeſt, vt exteris ex hoc authore captanda ſit annorum pluſquam mille certitudo elapſorum ante natum Chriſtum, vt ne ipſis quidem Danis poſſibile ſit, ex eo, non dicam vnius Regis ætatem, (Frothonem tertium excipio) ſed ne vel vnius tantum anni complexum definire.

Dixerit aliquis, Crantzium Danis non temerè tantam antiquitatem tribuere, quam haud dubiè ex ipſorum fontibus hauſerit; cùm Ioannes Magnus Gothus diſertè ſcribat, Danum primum Danorum Regem æqualem fuiſſe Gedeoni Iudici Iſraël, ipſumque Danum porrò ſurſum per continuam regum Gothicorum ſeriem referat in Magogum, quem ſub Nimrodo Babyloniorum Rege anno poſt diluuium 175. Gothos condidiſſe aſſerit: quem Henricus Pantaleo, & M. Hieronymus Hemminges, & nonnulli alij ſequuntur.

Reſpondeo mihi quidem dubiũ non eſſe, quin Crantzius iſtos Danorum fontes guſtauerit: Hiſtorias enim Danorum ſcripturus, authores ſuos ex Danis habere debuit, quorũ teſtimonijs ſcripta ſua fulciret. Itaque cùm nihil fuerit illi expeditius futurum, quàm tantam antiquitatem rata temporum diſtinctione Danis ſuis aſſerere, idque non fecerit, colligo illi incertitudinẽ Danicæ atque Gothicæ Chronologiæ diſplicuiſſe.

Danicæ Chronologiæ incertitudo.

Etſi Danorum fontes tam liquidi eſſent, vt in his Danicorum Regum Chronologia conſpici certò poſſet, cur non Saxo Grammaticus, qui vicinior his fuit, quàm Crantzius, Regibus ſuis, ſi non omnibus, certè frequentioribus tempora ſua addidit? ſaltem in Dano primo id feciſſet, vt certum ac definitum eſſet (tam altum præſertim) Danici Regni initium.

Gothicæ Chronologiæ incertitudo.

Ipſe etiam Ioannes Gothus, cùm Regibus Danicis Gothicos æquales vbique opponat, addere etiam tempora debuerat, ſi poſſet, quibus æqualitatis huius conſtaret ratio.

Quinimò, vti cætera omittamus, ipſe Catalogus Regum, quem Gothus exhibet ad tantam gentium iſtarum vetuſtatem ſolidè demõſtrandam, idoneus non eſt, ob defectus duos; quorum alter in tẽporum incertitudine, alter in perſonarũ paucitate eſt. Deeſt enim certitudo temporum; quia nuſquam definitè dicitur in Regũ ſerie, quando præcedenti ſequẽs ſucceſſerit, quanto tẽpore eorũ quiſque regnauerit: ſed vbique tempora in cumulum, idque per coniecturam conijciuntur. Deeſt etiam idonea perſonarum plenitudo: cùm temporis interuallum ab initio principatus Gothici vſque ad Chriſtum (quod hic diſquirẽdum venit) vaſtius ſit, quàm vt tam exiguo Regũ numero impleri potuerit. Vtcunque enim Chronologi alij aliter tumultuẽtur, tamen inter exactiſſimos id fere conuenit ſecũdum hebraicam veritatem, Chriſtũ eſſe natum, expletis propemodũ poſt orbem conditũ quatuor ãnorum millibus: Detraho his igitur annos 1656. qui vſq; ad Diluuiũ, & 175. qui hinc porrò ad Magogum vſq; effluxerunt, qui ſimul efficiũt mille octingentos triginta vnũ an-

nos;

nos;quibus remotis remanent à Magogo vſq; ad Chriſtum bis mille centũ & ſexaginta nouem: intra quod tẽpus non niſi quadraginta reges fuiſſe Gothis,quos Ioãnes Magnus recenſet,cuinã veriſimile videatur? Aut igitur plures fuiſſe Gothorũ Reges,aut primum eorum longè fuiſſe recentiorẽ,quàm Gothus aſſerit,planè arbitror; nec ipſe quidẽ Gothus videtur id inuitus agnoſcere, qui aſſerit ſe totis ſexcentis annis, qui inter Ericum, primum eius nominis Gothorũ Regem,& Bericonem interſunt, nihil potuiſſe in archiuis inuenire,præter nuda ſeptem Regum nomina, qui interea temporis regnauerunt. Totum igitur Catalogum hunc retexere, vt longum, ita etiam inutile fuerit; cùm nobis non de Gothorum ſed de Danorum Rege primo controuerſia ſuſcepta ſit: Hunc enim longè recentiorem eſſe deprehendimus, quàm à Ioanne Magno prædicatur; idque ex eodem in temporibus perſoniſq; defectu,de quo ſupra diximus. Primùm enim Saxo Grammaticus nihilo magis Regum Danicorum tẽpora diſtinxit,quàm Ioãnes Magnus Gothorũ: Deinde cùm à Dano primo vſq; ad Chriſtum nõ plures quàm viginti octo Reges fuerint, longius etiam ſpatiũ temporis Crantzius his aſſignauit, quã quod hi explere potuerint. Nã cùm Chriſtus natus ſit regnante Frothone eius nominis tertio, qui Regum Danicorum ab initio viceſimus octauus fuit,cuinam veriſimile fiat, his regnantibus effluxiſſe Danis annos mille trecentos & octo, qui à Chriſto colligũtur ad Gedeonẽ,cuius æqualem fuiſſe Danum aſſerit Io. Magnus? Nec enim plures,aut pauciores, aut alios, ſed hos ipſos interea tẽporis fuiſſe Danorum Reges,qui recẽſentur à Saxone Grãmatico abundè cõuincit Gothicorum;

Dan primus Danorum rex, quo tempore fuerit.

çorum,Sueuicorum, & Noruegicorum Regum collatio,qua horum ſingulis æquales ſui vbique aſſignati pulchrè reſpondent, vt apud Saxonem Grammaticum, Ioannem Magnum, & noſtros quoque ſcriptores apparet. Henricus Pantaleo calculum hunc,dum adhibita ſupputatione illuſtrare conatur,magis ſuſpectum fecit:ſingulis enim regibus æqualiter attribuit annos quinquaginta.In hoc enim calculo,non illud incommodi ſolum eſt,quod ea ſupputatione centum fere annis vltra tempora Gedeonis excurrat; ſed illud etiam,quod Regum tēpora nimis inconſultè confundat.Adeo enim verum nō eſt, iſtos Danorum Reges regnaſſe æqualiter annos quinquaginta, vt nemo eorum omnium ad eos peruenerit,præter vnum ac ſolum Frothonem tertium: fuerunt enim qui quatuor, qui tres, qui vnū annum; fuerunt qui vnum diem vix impleuerunt; nec pauci fuerunt,qui vnà cum alijs regnauerūt: quorum etſi perſonæ Catalogū numero augeant, tempora tamen ſpatium duratione non explent.

H. Pantaleonis calculatio.

Regū Danicorum inæqualia tempora.

Cautior itaq; Pantaleone Crantzius, qui cùm, vt hîc apparet, in finito facilè deprehendi poſſit falſitas, in infinito non poſſit, noluit hoc hulcus tangere,& locum ſeruauit hyperbolę ſuę, qua Saxonibus vbique adſtruit annos ante natū Chriſtum plus quàm mille.

In hunc igitur finem commento nouo ex Cimbris Danos fecit *a*,vt Cimbris ita extinctis, eorū antiquitatem Danis arrogaret,cùm Cimbros antiquiſſimos fuiſſe vulgo facilè perſuaſerit: Nam cùm productis authorum teſtimonijs docuiſſet, Cimbros veteri Gallorum ac Germanorum lingua latrones dici, quod longè lateque latrocinando graſſati ſint,infert hoc nomen non gentis pro-

a Saxon. lib. 1. cap. 8. 9. 10.

Crantzius Cimbros ad nihilum redigit.

proprium, ſed à mala iniecta qualitate (ſic enim loquitur) appellatiuum eſſe. Ideoque cùm Dani, Saxones ac Vandali, vt ipſe dicit, ex illa Cherſoneſo, quam viciſſim tenuerunt, latrocinati ſint, diſquirit, quibus nam ex his maximè conueniat nomen Cimbrorum, multiſque in omnes partes diſputatis, concludit pro Danis; quod hi & omnium latiſſimè ſint latrocinati, & tum temporis Cherſoneſum tenuerint, cùm Cimbrica expeditio in Italiam fieret, vt ex hinc Danos ſcilicet cum Teuthonibus expeditionem hanc feciſſe ſignificet. Atque ita quidem Crantzius, vt fictitiã quãdam antiquitatis opinionem Saxonibus ſuis apud imperitos conciliet, lectorem veritate, Danos virtute, Cimbros vita ſpoliat ac priuat.

Cimbros fuiſſe gentem ſui generis, non autem nomen appellatiuum.

Propria autem gentium atque hominum nomina, ob qualitatem aliquam eorum, quibus ea primitus inerant, appellatiua fieri, & alijs attribui, in quibus eadem qualitas notatur, neque nouum eſt, neque mirum: Crantzius tamen interim non ignorat, hæc ipſa ſic fieri appellatiua vt ijs tantum appellatiua fiant, quibus propria non erant; ijs verò quibus propria erant, eſſe non deſinant. Horum igitur nec eſſentia, neque nomen participatione exſtinguitur.

a Vandalia lib. 1. cap. 6.

Crantzius enim, vbi de Vandalis loquitur, *a* qui Schlaui ſunt appellati: Hodie tamen (inquit) ad ſummam indignitatem apud nos traductum eſt nomen: quod cùm noſtræ regionis Vandali « ſint hodie grauiſſima preſſi à Saxonibus ſeruitu- « te, ſeruiles homines & vltimæ ſortis mancipia, « Sclauos cum indignatione ſolent vocitare.

Etſi ergo proprium huius gẽtis nomen à mala ſeruilitatis iniecta qualitate vertatur in appellatiuum,

uum, quod ſeruis ac mancipijs aptatur; videt tamen ipſe Crantzius nihilo minus & gentem ipſam ſubſiſtere, & ſolitum nomen, quod antea proprium erat, retinere. Gothorum ſiue Gutarum nota gens eſt, hoc proprio nomine ſic appellata, quæ, vt alias complures nationes, ita & Belgas olim diu multumque vexauit. Gutis tandem exturbatis, cùm eorum reliquiæ ob ſcurrilitatem in contemptum veniſſent, Gutæ à Belgis, à mala hac ſcurrilitatis iniecta qualitate, ſcurræ appellati ſunt, & appellantur etiam hactenus ſcurræ Guten; tamen interim in ſua gente nihilominus durant; & nomen proprium, quod antea habuerunt, hactenus conſeruant.

Cæſaris Augusti priuignus, qui Germaniã afflixit, ꝓprio nomine Druſus appellabatur: eius autem hoc proprium nomen à mala crudelitatis iniecta qualitate in appellatiuum conuerſum eſt, maximè apud Veſualos, vbi homines inſigni crudelitate notabiles Druſos vocant; nec tamen inde ſequitur, aut nullum fuiſſe hominem, qui proprio nomine Druſus vocaretur, aut nomen hoc proprium, quod haberet, hinc amitteret. Poteram huiuſmodi exempla infinita huc congerere, ſi opus eſſet in ipſa meridie lucernam accendere.

Itaque tametſi Cimbrorum proprium nomen, quo illi ab authoribus ante multa ſecula celebrati ſunt, à mala iniecta qualitate vertatur in appellatiuum, vt Cimbri dicantur quacunque lingua, qui latrocinandi ſtudio tenentur, ob id quod Cimbri id quondam fecerint, non deſinũt tamen Cimbri hinc vel eſſe, qui dudum erant, vel nomen proprium retinere, quod antea habuerunt.

Vtcunq; igitur Crantzius Danos in latrocinā di ſtudio Cimbris ſimiles faciat, nunquam tamen efficiet vt ijdem Dani ſint, qui Cimbri, cùm ſubſtantia ipſa longiſsimè inter ſe diuerſi ſint. *Dani non ſunt Cimbri.*

Nec enim Clitarchus, Ephorus, Plutarchus, Appianus, Strabo, Ptolemæus, homines Græci, de Cimbris aliter, quàm de certa gente loquuntur, proprio nomine ſic dicta: & Cæſar, Liuius, Florus, Eutropius, Oroſius, & cæteri ſcriptores Romani de Cimbris, vt de Germanica gente loquuntur, cuius hoc proprium nomen fuerit, non aliter, quàm de eorum ſocijs, qui Teuthones ac Tigurini dicti ſunt. Cornelius etiam Tacitus in eo libro, quo Germanorum mores docet, inter cæteras etiam gentes Cimbros nominatim recenſet, ijſque Cherſoneſum iſtam ſedem propriam ducentis amplius annis ante memoriam ſuam fuiſſe indicat.

Quocirca ne cui Danorum, Saxonum, ac Vandalorum iſta ſucceſsione, qua eos Cherſoneſum occupaſſe dicit Crantzius, nec probat, Cimbros veros Cherſoneſi ſucceſſores elidat, hoc dicimus. Primò, Cimbros, Danos, Saxones, ac Vandalos, quatuor gentes eſſe diuerſas, proprijs nominibus diſcretas. Deinde, Cimbrorum ſedem eſſe propriam, quam Tacitus eis aſsignauit, Cherſoneſum iſtam, quæ ex ipſis Cimbrica dicitur. Tertiò, inter Vandalos ac Danos nunquam eſſe certatum de poſſeſsione Cherſoneſi, ſed ſemper de corona regni mutui; ſicuti Saxo Grammaticus in Danorũ Rege Helgone & Rege Vandalorum Scalco proponit, & in cæteris deinde proſequitur. Quartò, quod inter Saxones ac Danos nõ de tota Cherſoneſo, ſed de vna tantùm eius parte, quæ Vitlandia dicta fuit, & nũc Ducatum *Cimbri, Dani, Saxones, Vandali diuerſa gentes.*

tum Sleſuicenſem continet, contentio fuerit. Qua de re cùm infra ſuo loco plura ex profeſſo dicturi ſimus, in præſenti ſaltem hoc dicimus, ex ipſius contentionis interuallis manifeſtè deprehendi, Danos nihilo magis, quàm Saxones, imò verò horum neutros eſſe Cimbros: Nam cùm Cimbri relicta Cherſoneſo Italiam petierint, anno ante natum Chriſtum 111. ſicuti ex Cornelio Tacito calculatur *a* Regum Danicorum Catalogus (de quo alibi *b* plura) conuincit, iam tum ducentis fermè annis Saxones cum Danis contendiſſe, præſentibus vtique tum adhuc Cimbris; & poſt expeditionem rurſus vel relictis, vel reuerſis, certè præſentibus vtique tum de integro Cimbris, Danos cum Saxonibus contendiſſe non minus iterum, quàm ducentis annis idem Catalogus docebit. Qui quidem Cimbri, cùm nomen hoc ſuum ad ætatem vſque Taciti vtcunque tutati ſint, vt Cimbri dicerentur, rationem ſuo loco reddemus, *c* cur idem mutato nomine poſtea Vitæ, & ad extremum Iutæ vocati ſint; & qui fons, quæ origo fuerit controuerſiæ inter Saxones ac Danos de Vytlandia ſupradicta Cherſoneſi parte motæ.

a *in lib. de moribus Germanorum.*

b *li. 2. c. 5.*

c *cap. 10. lib. 2.*

Quemadmodum igitur commentum hoc non aliò ſpectat, quàm vt inani quadam Danicæ antiquitatis ſpecie Saxonum vetuſtas oſtentetur, ita ſatis arguit Crantzium vero calculo deſtitutum, primam Saxonum ſedem, non niſi hyperbolicis iactantijs fulcire.

CAPVT

CAPVT QVINTVM.

TEMPORVM RATIONE CRANTZIUM perperam aſtruere antiquiſſimam Saxonum ſedem eſſe Veſualiam.

CErtiori itaque temporum definitione Saxo Grammaticus nos inſtruet, ſi ductum eius rectè ſequamur; nam etſi maiorum incuria intermiſſam Chronologiæ certitudinem in ſingulis aſſequi non potuit, Regum tamen Danicorum catalogum ab exordio nobis cōtinuum deduxit, vſque ad Chriſtum: Cum quibus proinde ſingulis, ſi æquales Saxonum, Vandalorum, Noruegorum, Gothorum, Sueonum, Anglorum, Friſiorum, & reliquarum gẽtium principes, cum quibus res Danis fuit, diligenter conferantur, ex mutua eorum colliſione veritas erui non difficulter poteſt. *Saxonis Grāmatici vtilitas.*

Quocirca cùm Ioannes Magnus Gothus Iuthonem nominet antiquiſsimum Saxonum ducem, eúmque ęqualem faciat Dano primo Danorum Regi, omnes ab hoc Dano Reges, qui catalogo iſto continentur, vſque ad natalem Chriſti, collatione principum noſtrorū per tempora ſua diſtribui ac deſcribi commodiſsimè poſſunt. *Regū Danicorum et Friſicorum collatio. Iutho.*

Quod equidem quò euidentius appareat eſſe verum, nos Aeram Danicam terminis Aeræ Friſonicæ concludemus. Primùm, quia reliquæ gentes illæ ſupradictæ, Britannis fortè exceptis, prorſus nullam habent ante natum Chriſtum diſtinctam temporum certitudinem, quam nos habemus exactiſsimam: Deinde, quia & ipſe Iuthoa noſtras fuit, etiamſi Saxonum Dux vocetur, vt infra patebit; a & proinde non aliunde certius *Cur temporum certitudo à Friſijs petēda ſit. Cap. eo. lib. eod. infra.*

acta eius cognoſci poſſunt, quàm ex Archiuis patrijs, ex quibus & maiores eius, & nepotes, quibus cum Danorum Regibus res fuit, liquidò intelligi pooterunt.

Itaque huius Iuthonis occaſione apparebit, nō modò veriſsimam eſſe hiſtoriam de Friſone, Saxone & Brunone, quam Crantzius veluti fabulam exſibilare conatus eſt; ſed & principium regni Danici, & cauſa cōtrouerſiæ patefiet, quæ inter Danos ac Saxones de Iuthia fuit. Quæ omnia ac ſingula veriſsima eſſe nemo etiā negare poterit, ſi vt domeſticis, ita etiā externis teſtimonijs ritè comprobata viderit, quod hic futurum eſt.

Caput Aeræ Friſonicæ in exceſſu Alexandri Magni.

Inter mortē Alexandri Magni & natiuitatē Chriſti an. 321.

Conſtituimus autem æræ Friſonicæ & Saxonicæ commune caput in exceſſu Alexandri Magni, quòd has gentes exercitus Macedonici reliquias eſſe aſſeramus, & baſim eius finiendæ temporum incertitudini collocamus in natiuitate Chriſti; totumq; hoc ſpatium, quod inter extremos hoſce terminos interiectum eſt, metimur annis trecentis viginti & vno: intra quos omnes iſtos ſupradictos viginti octo Danorū Reges & cepiſſe & finiuiſſe ſole clarius demonſtrabimus.

Teſtes antiquitatis.

In quo comprobando teſtimonium nobis ferent probati ſcriptores: ex noſtratibus quidem Solco Fortemanus, Occa Scarlenſis, Ioānes Flieterpius, Cappidus Staurienſis, Vorperus Thaborita, Andreas Cornelius, Suffridus Sterckenburgius; qui ſinguli quales ſint lector cognoſcere poteſt ex opere noſtro de Friſiæ ſcriptoribus: extranei autem nobis teſtes erūt; ex Danis quidem Saxo Grammaticus, & Petrus Paruus; ex Saxonibus Varnerus Veſualus, Ioannes de Eſſendia, Henricus de Heruordia, Henricus Bunting, M. Hieronymus Hemminges; ex Gothis Ioannes

Mag-

Magnus, & Olaus Magnus; ex Germanis Henricus Pantaleo.

Primùm igitur, quia baſis æræ noſtræ, quãtum ad hoc propoſitum attinet, in natiuitate Chriſti collocatur, applicemus primùm annis Chriſti annos Frothonis tertij, quo regnante natum eſſe Chriſtũ nemine contradicente, teſtantur omnes; vt ſolido fundamento iacto ratum firmumque faſtigium imponatur. *Aera Danica ac Friſonica, quãtum ad hoc propoſitum attinet, cõmunis baſis in Frothone 3. ei^o nominis Danorum rege.*

Quanquã autem Saxo Grammaticus in deducenda huius regis vita nõ ſemper naturalem, ſed interdum arbitrarium ordinem ſequatur, tamen hoc ipſum conſideranti ex ipſis temporibus, quæ hic proponit, difficile non eſt colligere Frothonem hunc regnaſſe annis quinquaginta, & ſub finem vltimi natum eſſe Chriſtum.

Collectio igitur per partes ex vita Frothonis, quæ apud Saxonem extat, *a* huiuſmodi iniri poteſt. Frotho ætatis ſuæ anno 7. regnum ſuſcepit; anno 14. vxorem duxit, & habuit pacem per triennium: anno 17. bellum Noruegicum confecit, & pacem rurſus habuit per triennium: anno 20. confecit bellum aduerſus Hunos ac Sueuos, & habuit pacẽ deinde per ſeptenium: anno 27. confecit bellum Britannicum, & pacem habuit per annos continuos triginta; quibus elapſis vita defunctus eſt año ætatis ſuæ 57. Regni Danici quinquageſimo, paulo poſt natiuitatem Chriſti. a *Lib 5 per totum.* *Chronologia vitæ Frothonis.*

Suffragatur huic calculo Io. Magnus, *b* qui ſcribit Ericũ Diſertũ, Frothonis huius intimũ, Sueonibus imperaſſe annis 38. & Chriſtũ natũ eſſe anno Erici 34. Ericũ autem Frothoni 4. annis fuiſſe ſuperſtitẽ, nõ modò ex Io. Magno *c*; ſed etiam ex ipſo Saxone Grãm. conſtat *d*, qui diſertè ſcribit, Danos mortẽ Frothonis ſubditos cælaſſe annis b *Libr. 4. cap. 31.* c *Ibidem.* d *Eodem lib. 5.*

 tribus,

tribus, & quarto demum anno illi ſuffectum eſſe Hiarnum, quo regnante mortuum eſſe Ericum.

Collectio annorum à baſi ad caput Aeræ.

Baſis igitur huius æræ incidit in annum orbis 3979. Vrbis 752. Auguſti Cæſaris 42. Frothonis vltimum, Chriſti primum; ex quo, ſi calculum ſurſum ducas, omnibus Frothonis & antecedentium Regum annis in vnum collectis, principiũ Regni Danici comperies infra annum trecenteſimum ante natum Chriſtum. Quod quidem ſi ad demonſtrandum nõ magis operoſum eſſet, quàm difficile, per partes hic declarare non pigeret, quod aliâs proinde commodius facturi ſumus.

Saxo Saxonicæ gentis conditor quando in Saxoniam appulerit.

a In laude antiq. Saxoniæ.

Inuenta igitur Aeræ baſi, reſtat indagandum caput: Saxo autem Saxonicæ gentis conditor ad Hadeleriam appulit anno ante natum Chriſtum trecenteſimo; quod non modò ſcriptores noſtri prodiderunt, ſed & Varnerus quoque Veſualus diſertè ſcripſit,*a* ſicuti & ante illum Ioannes de Eſſendia, & Henricus de Heruordia, & Gobelinus. Septem autem annis ante aduẽtum Saxonis, Dan primus Daniæ Rex cõſtitutus fuit; vt ex Danicis, Gothicis, Sueuicis, ac Friſicis ſcriptoribus conſtat: quorum veritas quo propius conſpici queat, Iuthonem tandem expediamus.

Iutho quis fuerit.

Fuit autem hic Iutho, qui primæuo nomine VVytt, & progreſſu temporis ab exteris Vitto, & Vitho, & ad extremum Iutho dictus fuit, Friſonis conditoris noſtri filius, qui anno ante natum Chriſtum trecenteſimo octauo vxorem duxit Cumeram, Bocchi Cimbrorum Regis filiam; cum qua in dotem à ſocero accepit partem Cimbricæ Cherſoneſi illam, quam nũc Ducatus Sleſuicenſis complectitur, & tandem toti Cherſoneſo nomen Iutiæ ex illius nomine indidit, vt infra dicetur latius.*b*

b Cap. 10. lib. 2.

Iutho

Iutho autem inſequẽti anno, cùm animaduerteret Danos protectione Sueonum deſtitutos nõ difficulter occupari poſſe, ſubnixus auxilio ſui patrui Saxonis, qui tum piraticam agebat, Daniam inuaſit. Dani autem impetrata venia, Humblo Sueonum Regi, à quo defecerant, reconciliati ſupplicarunt, vt ſibi contra Saxones, quorum potentiæ reſiſtere non poterant, ſuppetias ferret, quibus ille duos filios ſuos Danum & Angulum ſubſidio miſit; qui valido exercitu ſubnixi, Iuthonem cum Saxonibus ſuis Dania rurſus expulerunt. Ab hoc autem Dano ſubditi Dani, & prouincia ipſa Dania vocata fuit, qui imperauit annis viginti; cui defuncto ſuffectus eſt maior natu filius Humblus, anno ante natũ Chriſtum 287. & imperauit anno vno Danorum rex ſecundus, eodemque anno vxorem duxit Adelam Iuthonis filiam, ex qua filium vnum ſuſtulit nomine Danum. Anno autem inſequenti Lotherus Dani filius natu minor, fratrem Humblum regno exuit, & regnat ipſe annis ſex Danorum rex tertius; qui vt aduerſus fratrem iniquus, ita in ſubditos crudelis fuit, in quos immaniter graſſatus eſt. In principio etiã Regni ſui fratris filium infantem clam de medio tollendum curauit, ne quando paternæ iniuriæ vindex eſſet. Iutho verò his grauiter offenſus, quinquẽnio poſt oblata occaſione, cùm Lother' bello Sueones fatigaret, contractis Cimbrorum, Saxonum, ac Friſiorum copijs, Daniam iterato inuaſit, eo propoſito, vt generum Humblum in regnũ reduceret, & mortem nepotis ſui vindicaret, ſatis certus ſe Danos non admodum aduerſantes habiturũ, quos Lotheri ob tyrannidem iam diu tædebat. Lotherus autem hac re cognita, Sueones ex hoſtibus

Dan Daniæ, Angulus Angliæ veteris rex.

Humblus 2. rex Danorum.

Lotherus 3. rex Danorum.

Iutho Daniam iterato inuadit.

auxiliares fecit, eorumque ope ſubnixus in Daniam aduolauit; vbi commiſſo acerrimo prælio, Humblus occubuit: victor Iutho Lotherum captum ſuis tradidit. Pax ita compoſita fuit, vt Lotherus ſcelerum ſuorũ pœnas lueret, & quia Humblus ſtirpem non reliquerat, Skioldus Lotheri filius, in quo indoles videbatur eſſe bona, patri in regnum ſufficeretur: inter Cimbros ac Danos perpetua deinceps pax eſſet. Itaque Lotherum Dani obtruncarunt; Skioldum puerum Iutho cum conſenſu procerum Daniæ ſecum in Iuthiam duxit, omniq; tum ciuili tum militari diſciplina ſic excoluit, vt talem ſe patrię patrem præſtiterit, ob cuius excellentiam omnes deinde Danorum Reges nominari voluerint Skioldingi.

Lothero interfecto Skioldus filius ſufficitur Danorum rex quartus.

Skioldingi

Hæc igitur (vt à noſtris ſcriptoribus eſt traditum) occaſione Iuthonis à tribus Danorum regibus intra viginti annos ab initio regni Danici acta ſunt. Quibus quo modo ſuffragentur etiam ſcriptores extranei, operæprecium eſt audire.

Ac Iuthonis quidem meminerũt nominatim Io. Magnus Gothus, & ex eo Henricus Pantaleo, & M. Hieronymus Hemminges, & nonnulli alij, qui Principum Saxonicorum genealogias texũt, qui hunc in ducum ſuorum linea ſupremum faciunt. Ioannis Magni verba hic ita vt ſunt proponemus, quemadmodum author ipſe poſuit: [a]

a Cap. 2. lib. 2. hiſt. Goth.

„ Euolutis deinde aliquot annis, (inquit) Hu-
„ mulus Humulphi nepos, ad auiti regni ſceptra
„ peruenit, cuius tempore cùm Dani animaduer-
„ tiſſent, maximã Gothorum multitudinem cum
„ Rege ſuo Bericone olim in alias terras emigraſ-
„ ſe, eoque potentiam Gothorum, qui in patria re-
„ manſerant, & ad mutuas diſſentiones redierant,

plu-

plurimum extenuatam, non diſtulerunt Gothicum Imperium, cui per multa ſæcula paruerant, à ſuis ceruicibus excutere. Quod cùm Saxones prudentius conſideraſſent, mox arma in Danos duce quodã Iuthone (à quo Iuthia, vel Iuthonia nomen accepit) conuertebant, nihil dubitantes, quin ſicut Principatui Gothorum ſe incautè ſub duxerant, ita etiam eorum neceſſaria ope ſe non ſatis prudenter ſpoliauerant. At Dani in eas difficultates adducti, cùm viderent ſe Saxonum potentiæ nequaquam reſiſtere poſſe, Humulum denuò ſupplices adeunt, impetrataque errorum venia, in gratiam recipiuntur: eiſque duos filios ſuos Danum & Angulum, quos ex Geſilda nobiliſsima coniuge Suetica ſuſcitauerat, præficiendos curauit, qui valido exercitu muniti, commiſſo acerrimo prælio, Daniam, (quæ tunc primùm à Dan nomen accepit) fugatis inde Saxonibus, liberauit. Et conſequenter idem proximo capite tertio: Hic enim eſt (inquit) ille Dan Humuli Gothorum Regis filius, quem pater Danis primum Regem conſtituit, duoque ei præcepta tradidiſſe memoratur. Primum, ne in aliqua parte Daniæ delubra conſtrueret, ſed apud Vpſalam Sueorum metropolim diuinitatis cultum venerabundus proſequeretur: Alterum, vt conſiderata Danicæ telluris anguſtia, nulli, niſi grauiſsima laceſsitus iniuria, bellum inferret. Angulus autem Dani frater, cùm ad regni conſortium admitti contenderet, à fraternis inſidijs vix elapſus, in Angliæ regnum fuga ſeruatus euadit. Crediderim tunc parum abfuiſſe, quin Danicum Regnum fraterno ſanguine fundatum fuiſſet, quemadmodum Romanum, quod longè poſterius ſurrexit, de quo ſcriptum eſt:

Dan primus Danorum Rex.

Angulus Dani frater Rex Angliæ veteris ſiue Iuthianæ.

" *Fraterno primi maduerunt ſanguine muri.*

" Attamen Saxo Danicus affirmare videtur,
" Angulum Angliæ regno præfuiſſe, nomenq́; ſuum prouinciæ, cui præerat, aptandum curauiſſe. Hactenus ille. Cuius verba propterea fuſius hic retulimus, quod in ſequentibus his opus futurum ſit. Quæ quidem vt cùm archiuis noſtris rectè congruere declarētur, in primis hoc eſt conſtituendum: Eundem hunc Danum à nobis hic prædicari primum Danorum Regem, quem & Saxo Grammaticus, & Ioannes Magnus tradit, & vterque facit Humbli filium, & Anguli fratrem; non alium inquam, ſed illum ipſum, à quo velut à capite Regum Danicorum catalogus dependet.

Hic author malè intellexit Saxonē de Angulo loquētē, vt infra declarabitur.

Conſtituendum etiam eſt, Iuthonem non alium eſſe apud Ioannem Magnum, quàm hunc ipſum, quem nos dicimus Vithonem Friſonis filium: Ab hoc enim Ioannes Magnus atteſtatur Iuthiam ſiue Iuthoniam eſſe dictam; & nos huius rei cauſam aſsignamus, & rationem nominis mutati reddimus infra, vbi ex profeſſo declaramus, qui ſint apud Bedam Vitę, & cur ijdem apud Saxonem & Crantzium dicantur Iutæ. *a* Aequales igitur fuiſſe hunc Danum & hunc Iuthonem, non modò præſens ſupradictorum authorum teſtimonium, ſed & mutua actorum cómunicatio conuincit, quæ vtramque hanc perſonam in eadem ætate coniunxit.

a *cap.* 10. *lib.*2.

Dan & Iutho æquales.

Nam cùm Iutho cum Saxonibus inuaſiſſe Daniam, & Dan Iuthonem cum Saxonibus Dania rurſus expuliſſe vtrimque dicitur, rectè nimirum colligimus, eodem tempore vixiſſe Danum & Iuthonem.

Idem etiam arguunt acta filiorum ac nepotum

tum

tum vtriuſque, quos non minus inter ſe tempore coniunctos fuiſſe quàm parentes ipſorũ proximo capite apparebit.

Hoc cùm ita ſit, apparet Danum inchoaſſe Danorum Regnum, anno ante natum Chriſtum trecenteſimoſeptimo: Hoc enim anno æqualis eius Vitho primam expeditionem ſuam in Daniam fecit, cuius occaſione ipſe Dan mox Daniæ Rex conſtitutus fuit. Nec verò antiquiorem haberi Iuthonem patitur, vel conſanguineorũ eius æqualitas, qui eadem illa tempeſtate fuerunt in viuis, vel Aeræ Friſonicæ ratio, cuius caput ab exceſsu Alexandri Magni pendet, qui obijt anno ante natum Chriſtum 321. vt ſupra diximus. *Regni Danici principium.*

Ex quo manifeſtius apparet error temporis, quem & ſupra coarguimus, quo Ioannes Magnus, & qui illum ſecuti ſunt, Danum tempore Gedeonis fuiſſe aſſerunt, cùm is calculus hinc deprehendatur à veritate exorbitare pluſquam integris nongentis ac nonaginta annis.

Vnde & illud porrò manifeſtè conſequitur, hiatum illum, qui apud Ioannem Magnum inter Gothorum Reges, Ericum primũ & Bericonem, de quo ſupra diximus a, longè pluribus quàm ſexcentis annis intermedijs duraſſe; vtcumque inter cæteros tum præcedentes, tum ſubſequentes rectè continuata ſucceſsio fuerit. *a cap. 4. lib. 2.*

Habemus igitur iam baſin Aeræ Danicæ in Frothone tertio, habemus caput eiuſdem in Dano primo Danorum Rege: & numeramus à primo Dani anno ad vltimum tertij Frothonis annum, qui Chriſti primus eſt, annos intermedios ſeptem ſupra trecentos. *Collectio annorum Regni Danici ante natum Chriſtum.*

Quod quidem ſicut vtrimque ſolidis argu-

mentis demonſtratum eſt, ita ex intermedio tem pore intermedijs Regibus diſpenſando hic demonſtraremus, niſi præſentis inſtituti ratio prolixitatem illam excluderet.

Dabimus tamen commodiori loco ac tempore catalogum Regum Danicorum ab exordio vſque ad Chriſtum, diſtinctis vnicuique ſuis temporibus: accommodata etiam his ipſis Ducum Saxonicorum perpetua genealogia, tam eorum, qui apud Saxonem Grammaticum, Albertum Crantzium, Ioannem Magnum, quàm etiam eorum, quos vel apud noſtros, vel apud quoſcunq; alios ſcriptores hactenus reperire potuimus.

Saxones aduenæ in Germania primã ſedem ad Hadeleriã occupant.

Ex his autem, quæ ſupra diximus, iam ratio temporum conuincit, Saxones in Germania eſſe aduenas, & primam eorum ſedem fuiſſe circa Hadeleriam.

Reges ac Principes Aquilonares in Germania interſe æquales.

Apparet hinc principiũ & origo controuerſiæ, quæ inter Danos ac Saxones de Cimbrica Cherſoneſo fuit: Apparet eam exortam eſſe, & flagraſſe inter eos Cimbris adhuc præſentibus, & proinde diuerſas eſſe gentes Danos, Saxones ac Cimbros: Apparet hinc definitum exordium Regni Danici, cuius primus Rex ante Saxonis aduentum anno ſeptimo cœpit, poſt aduentum eiuſdẽ anno decimo tertio deſijt imperare Danis: Apparet hinc denique, adueniente Saxone, Danum in Dania, Angulum fratrem eius in veteri Anglia, Bocchum in Cimbrica Cherſoneſo, Humblum in Gothia & Sueonia, Friſonem in Friſia principatum tenuiſſe, eoſque omnes principes in regnis Aquilonaribus inter ſe æquales extitiſſe.

CAPVT

Capvt Sextvm.

PERSONARVM ILLVSTRIVM RAtione perperam aſtruere Crantzium, antiquiſſimam Saxonum ſedem eſſe Veſualiam.

TEmporibus diſtinctis, recta cõſequentia ſubiungendæ ſunt perſonæ, quarum gratia cætera omnia comparantur, nec eſt vllum argumentum arguendæ gentium vetuſtati efficacius, quàm familiarum illuſtrium antiquitas, quæ diuturnitate ſua declarat, quàm longo temporis ſpacio præſentem locum gens ipſa incoluerit.

Itaque & Crantzius illuſtres perſonas Saxonicæ gentis, quas commemorat, nõ modò poſt Ermenfridum vſque ad Carolum Magnum; ſed & ante Ermẽfridum toto tempore non alibi ſediſſe contendit, quàm in media Veſualia: quo declaret, Veſualiam antiquiſſimam eſſe ſedem Saxonum, & Hadelerianam iſtam ſedem eſſe nullam. Sic enim dicit:

Sed omiſſis (inquit [a]) querimonijs de iniuria linguæ Germanicæ, ad Saxones reuertamur: qui *Saxon. li. 1. cap. 1.*
" etſi à limite Eydoræ ab Aquilone in Mediterranea longè procurrant, tamen à vetuſtiſſima memoria ante natum Chriſtum annis ſuprà mille, etiam maria perquirentes nauigabãt per Albim, per Viſurgum, perque Amaſim in mare Britannicum (quod noſtri vocant Occiduum, cùm interim Germanicum appellent Orientale) & cum Danis, Suecis, etiã Phinnis, qui ad Aquilonẽ pene ſunt mortalium vltimi, nõ modò commercia rerum & bellorum incurſus, ſed etiam nuptiarum foede-

„ fœdera conciliabant. Nam bella interceſſiſſe Sa-
„ xonibus & Danis inde certum eſt, quod Iuthia
„ (quæ eſt Cherſoneſus Cimbrica, nūc parens Da-
nis) tum Saxonum ditione tenebatur. Quo tamē duce, & quo tempore Saxones eam ceperint, non tenemus: ſed tempora & regem, qui illam prouinciam Saxonibus ademit, tenemus, & in commemorationē vocabimus, ſi rem quæ præceſſit prius
„ attingamus.

Crantzius hic ſimulat ſe Iuthonem ignorare.

Hæc ille. quibus deinde ſubiungit, Saxonum duces à Saxone Grammatico memoratos, Henricum, Syfridum, Hundingum, Gelderum, Suertingum, Hanefum, & Siuarum, & aliunde alios, quorum rebus geſtis declarare nititur, id quod propoſuit, Saxones in Veſualia ſemper egiſſe: Quos proinde ſingulos, ſi paucis ordine diſcutiamus, facilè videbit lector, omnes vel in ipſa Iuthia, vel in contermina illi Holſatia verſatos eſſe, longiſſimè certè à Veſualia abfuiſſe.

Saxonum Duces à Crantzio nominati.

Itaque quò commodius expediamus id quod propoſuimus, ab ipſo capite, hoc eſt, à Iuthone exordiri nos oportebit, vt intelligatur, vnde Hēricus, vnde Syfridus, vnde cæteri iſti Saxonum duces originem ducant.

Callidè enim Crantzius Iuthonem diſſimulauit, vt ex ei' verbis ſupra allegatis manifeſtè colligitur, cùm alioqui eum & recenſere debuerit, qui Saxonicorum Ducum primus eſſet, & occaſionem dediſſet controuerſiæ inter Danos ac Saxones de Iuthia motæ, & ex Danorum, Gothorum, Friſiorumque fontibus eius notitiam habere potuerit.

Crantzij cōſilium in diſſimulando Iuthone.

Moleſtum enim id fuit Crantzio, quod vt temporis, ita & perſonæ ratione Iutho eius intentioni repugnaret: Iuthonem enim ex Veſualia quo

modo

modo educeret, qui & Friſius fuit, & à patre ſeptimam Friſiæ Zelandiam accepit, quæ ab alluente Eidora fluuio Eidorenſis dicitur, Iuthiæ & Holſatiæ contermina, & ejuſdem Iuthiæ partem à ſocero in dotem accepit & incoluit, quæ ab ipſo Vitlandia dicta fuit, & Iuthia, & Iuthonia? *Iutho non habitauit in Veſualia.*

Sequitur Iuthonem nepos ſuus Henricus, qui apud Crantzium a ex Saxone Grammatico b Saxonicorum Ducum primus eſt, quem & ipſum non in Veſualia, ſed in Iuthonia ſeu Iuthia, hoc eſt, auita ſede habitaſſe facilè apparebit, ſi & patris eius intermedij conditionem prius explicemus. *Henricus in Veſualia non habitauit.* *a Saxon. li 1. ca. 2.* *b lib 1. Dan. hiſt. i*

Diximus autem ſupra ex Archiuis noſtris de ſecunda expeditione Iuthonis in Daniam, de morte Humbli, de ſupplicio Lotheri, de inauguratione & educatione Skioldi; quibus omnibus ac ſingulis abundè ſuffragatur Saxo Grammaticus, etiamſi Iuthonis mentionem nominatim nõ faciat. Reſtat iam quintus Danorum Rex Gramus, Skioldi ſupradicti filius, à quo Henricus eſt interfectus. *Gramus Danorum Rex 5.*

Habuit autem Iutho filium nomine Vbbonẽ, qui ex Grytha Geroldi Saxonis filia, ſuſtulit filios duos Vithonem ſiue Vittonem, & hunc Henricum. Quamdiu autem in viuis Iutho fuit, in ſumma tranquillitate dotalem ſuam Vitlãdiam in Cimbrica Cherſoneſo poſſedit. Iuthone autẽ defuncto, Gramus, qui quatuor annis cum patre, & totidem poſt illum ſolus regnauit, Vbbonem Iuthonis filium Vitlandiæ hæreditate priuare nitebatur, aſſerens eam per mortem filij Humbli, ex pacto connubiali inter Iuthonem & Humblum inito, ad coronam Daniæ eſſe deuolutam, exprobrans vltrò falſum parricidij crimen impa- *Vbbo Iuthonis filius Henrici pater.* *Origo controuerſiæ de Vitlandia inter Saxones & Danos.*

ctum

ctum eſſe Lothero: Iuthonem, vt manifeſtum & inueteratum Danorum hoſtem, non hæreditate ſolùm, ſed & hæredibus quoque ſuo merito eſſe priuandum. Cuius rei nomine inter Gramum & Vbbonem multis prælijs conflictatum eſt, quibus Cimbrorum vires magnopere labefactatæ ſunt; dum ob gratam Iuthonis memoriam filium eius aduerſus hoſtium iniquitatem tutari conarentur.

Vbbo Friſiam Eidoranam Vithoni, Vitlādiam Hērico aſſignat. Signe Phinnica Henrico coniūx aſcita.

Vbbo igitur cùm Iuthianis poſſeſſionibus aſſiduo domino opus eſſe videret, qui eas aduerſus Danorum aſſultus præſens tueretur, communicato conſilio cum ſocero Geroldo, maiorem filium Vittonem, ſecundum aui Friſonis decretum, Friſiæ Eidoranæ præfecit; Henricum natu minorem præfecit Vitlandiæ: cui vt potentiam augeret, Signen, Simbli Phinnorum Regis filiam, ingenioſam, elegantem, & opulentam coniugem adſciuit.

Gramus Danorum Rex Henricum imparatū opprimit.

Qua re intellecta, Gramus, cū facilè proſpiceret, quid per hoc matrimonium ſtrueretur, ipſo nuptiarum die perſonatus in Phinnia inter medias epulas Henricum, nihil minus expectātem, vnà cum multis eius amicis interfecit, ſponſamque vi abductam ſibi coniunxit; quem biennio poſt, hoc eſt, ante natum Chriſtum 232. Noruegiæ Rex Suibdagerus, auxilio Saxonum, Friſiorum, & Phinnorum oppreſsit. Et hunc igitur Henricum non in Veſualia ſedes habuiſſe hinc liquet: cui proinde, vt in Phinniam procatum iret,

Gramus interficitur à Suibdagero.

Notitiam primosque gradus vicinia fecit;

vt mirari nō debeat Crātzius, quo modo hic per Albin, per Viſurgin, aut Amiſin enauigauerit in mare Britannicum, cùm illic portum haberet in propinquo.

Eadem ratio in Syfrido eſt, qui Henrici auunculus fuit: Geroldus enim Saxonis filius ex Engela Anguli filia habuit filiam Grytham, ſupradicti Henrici matrem, & hunc Syfridum, ex quo multi Saxonũ Duces recta linea deſcendũt; qui partim apud Saxonẽ Grammaticum, partim apud ſcriptores noſtros, partim etiam alibi commemorantur.

Ex Saxone Geroldus, ex eo Syfridus, ex quo Saxonũ duces Vide Saxonem Gram. lib. 1. Alb. Crant. Saxon. lib. 1. c. 3. de hoc Syfrido.

Interfecto autem Henrico, Vbbo ius omne quod in Vitlandiam habebat, cum conſenſu Vithonis filij ſui, tranſtulit in Syfridum, quod illius ſedes, quæ in Holſatia erat, vbi & pater eius Geroldus, & auus Saxo habitarunt, Iuthiæ vicinior eſſet.

Vitlandia Syfrido tradita.

Syfridus igitur in Vitlandiam immigrauit, ſed minus gratam ſenſit eſſe Cimbris ac Vitis conſuetudinem ſuam, quàm Henrici fuerat, ob interruptam lineam Iuthonis: cui proinde incommodo vt mederetur, Toſtoni cuidam Cimbro gubernationem Vitlandiæ commiſit, & quo magis eum ſibi deuinciret, etiam filiam in vxorem dedit.

Syfridus Toſtonem Cimbrum generum ſuum Vitlandiæ præfectũ conſtituit.

Toſto igitur hoc matrimonio auctus, & præfectura Vitlãdiæ ornatus, maiori fœrocia quàm prudentia Hadingo Danorum Regi bellum intulit: ſocerum ipſi ſuppetias recuſantem, incendijs, rapinis, totiusq; Holſatiæ vaſtatiõe coegit. Hadingus autem Syfridum, ætate iam prouectum, & alioqui pacis amantem, non difficulter ad quietem complectendam compulit: Toſtonem verò poſt luctam diu vario marte vtrimque factam prouocatus, tandem monomachia confecit, anno regni ſui ſeptimo, qui fuit ante natum Chriſtum 215.

De Toſtone vide Sax. Grã. lib. 1. ſub finẽ. Alb. Crantz li. Sax. 1. c. 3. Toſto Hadingum Danorum Regem bello laceſſit. Hadingus Toſtonem opprimit.

Gramo enim Regi quinto eius interfector

Suib

Suibdagerus Danorũ Rex 6. Guthorin' Danorum Rex 7. Hadingus Danorum Rex 8. Frotho 1. Rex 9. De Frothõe & Vittone Friſico vide Saxonẽ Gram. lib. 2. Vitto Freſicus à Frothone occiſus. Frótho Friſiam ſubigit. Lauica fluuius.

Suibdagerus rex ſextus, & huic ſeptimus Grami ex Gro Suetica filius Guthorinus ſucceſſit, & viciſſim regnando ſimul expleuerunt annos decem: Fratri autem ſuo huic Hadingus, Grami ex Signe Phinnica filius, ſucceſſit rex octauus anno ante natalẽ Chriſti 222. & regnauit annis 13.

Hadingum ſequitur anno ante natum Chriſtum 209. filius eius Frotho primus, Danicorum Regum nonus, & regnat annis 15. qui anno regni ſui octauo Vithonem ſiue Vittonem Freſicum, Iuthonis ex Vbbone nepotem, qui in vindictam Henrici fratris ſui Danos piratica diu infeſtauerat, nauali prælio adortus oppreſſit. Inde victor ad Rheni vſq; oſtium, quod Daniæ proximum erat, omnem oram maritimam vaſtauit: Quæ prima Friſiæ ſubactio, à Danis facta, apud Saxonem refertur. Erat autem iſtud Rheni oſtium fluuius Lauica, qui olim exitu ſuo mare Lauicanum conſtituebat, nunc fere euanuit oppilatus, & terminus nihilo minus eſt inter terram Gruninganam & Friſiam Occidentalem, & prope Fisflitum ſternitur celebri ponte Gerconio, vt & ſupra dictum eſt.

Sic igitur Saxonum primis aliquot ducibus deſcriptis, qui centum annos vno minus ab exordio Regni Danici ſimul expleuerunt, ſatis dilucidè apparet, Saxonũ primas ſedes non in Veſualia, ſed partim in Friſia, partim in Holſatia, partim etiã in ipſa Iuthia fuiſſe. De cæteris enim, qui ad Ermenfridi vſque tempora cum Danis contendiſſe memorantur, idem ſentiendum eſt; cùm nõ alia contentionis ratio inter hoſce populos fuerit, quàm quæ eſſe ſolet inter finitimos de controuerſa Iuriſdictione.

Friſo enim cùm Iuthoni filio matrimonium

Cim-

Cimbricum, & eo nomine Cimbricæ Cherſoneſi partem illam procuraſſet, quam nunc Ducatus Sleſuicenſis complectitur, eidem partem Friſiæ huic maximè propinquam aſsignauit, quæ à fluuio Eidora nomē habet, vt ſuas ditiones tum profectitias, tum aduentitias in proximo coniunctas haberet. *Friſonū conſilium in filio ſuo collocādo.*

Saxo autem, cùm Friſiorum & Cimbrorum maximè auxilio Hadelerianū portum obtinuiſſet, in proxima Holſatia ſedes ſuas fixit, quæ non modò Friſiæ Eidoranæ, ſed & Iuthiæ quoq; Sleſuicenſi contermina eſt: Idem enim fluuius Eidora Iuthiam hanc ab Holſatia dirimit, & Friſiam alluens Eidoranam conſtituit; maximeq; vicini Friſijs Eidoranis ſunt Holſati, qui in Vilſtria & Krempis degunt. *Saxonis ſedes.*

De reliquis igitur apud Crantzium expreſsis, idem planè ſentiendum eſt: Nam cùm alij ob Iuthiam, alij ob ipſam Daniam cum Regibus Danorum contendunt, horumquè alij prope Hanoferam, alij in ripa Eidoræ cum hoſte congreſsi opprimuntur, locorum coniunctorum vicinitas ſatis arguit inter finitimos fuiſſe contentionem. *Reliqui Saxonum duces ſatis arguunt ſe ſedes non habuiſſe in Veſualia.*

Denique Siuarus apud Saxonē vltimus, quem riualis ſuus Haldanus tertius, non multo ante Ermenfridi ætatem, confecit, quis dubitet, quin Geritam Daniæ Reginam vicinitatis occaſione ambiuerit, & ſe conſecuturum ſperauerit, quod animo præciperet ſe Daniam propinquam Saxoniæ ſuæ eſſe coniuncturum?

Non eſt igitur quod miretur Crantzius, cur Saxo Grammaticus maritimas tantùm, & non etiam mediterraneas Saxonum res commemoret: Nam cùm Saxo ex profeſſo Danorum hiſtorias ſcribat, Saxonū res nō alias tractauit, quàm *Cur Saxo Grāmaticus mediterraneas Saxonum res nō ſcripſerit*

 quas

quas habuerunt implicitas cũ Danicis, quæ prôinde cùm maritimæ omnes fuerint, ſatis arguũt etiam mari proximos fuiſſe Saxones.

Etſi ergo præter Saxonem Grammaticum nullus extaret alius rerum Saxonicarum ſcriptor, tamẽ ex his ipſis maritimis, ad noſtrum quidem propoſitum, ſatis argumenti eſſet ad probãdum, quod ante Ermenfridum Saxones in Veſualiam non venerint.

Vitekind⁹ Saxo monachus Corbeienſ. Longè plenius idem patet ex Vitekindo Saxone, qui mediterranea deſcribit, &, vt ſupra dictũ eſt, non modò primum Saxonum aduentum ad Hadeleriam, ſed & intermedias quoque res eorum geſtas, cum Thuringis & alijs nationibus, ad Ermenfridum vſque ſummatim commemorat.

Capvt Septimvm.

RERVM GESTARVM RATIONE *perperam aſtruere Crantzium, Saxonum ſedem antiquiſsimam eſſe Veſualiam.*

AGE igitur, quãdo ordo ſic poſtulat, vt cauſę huius effectus ſubiungatur, quoniam de perſonis iam vidimus, videamus etiã de rebus. Ex actis igitur doceat nos Crantzius in Veſualia ſemper fuiſſe Saxones; proferat aliqua eorum inſtituta inſignia; bella commemoret aliqua illuſtria, quibus declaret eos Veſualiam ſupra omnem hominum memoriam ante Ermenfridum armis ac legibus coluiſſe.

Sed de inſtitutis quidem (ne nimis prolixi ſimus) infra commodiori loco acturi ſumus, hîc res geſtas diſcutiemus, quæ tales pleræque ſunt, quas Crantzius in medium confert, vt aut ad Saxones

xones omnino nihil pertineant, aut etiam arguant Saxones in Veſualia tunc nō egiſſe, cùm iſta fierent.

Nec debet vigilanti lectori hoc non eſſe magnopere ſuſpectum, quod Crantzius omnes res geſtas Saxonum, quas Vitekindus tradidit, ad Ermenfridum vſque prorſus omiſit, excepta ſola expeditione Britānica, & perſonas iſtas, quas Saxo Grammaticus in maritimis ſtrenuas propoſuit, vnà cum alijs tanto temporis interuallo torpuiſſe innuit. *Crantzius mediterraneas Saxonum res à Vitekindo traditas conſultò diſsimulat.*

Primam igitur rerum mediterranearum commemorationē ſumit ab expeditione Cimbrica; cuius mentionem cùm præcipuè faciat eo fine, quo ſupra diximus, tamen ὡς ἐν παρέργῳ, & obiter etiam hoc addit, etiam Saxones fuiſſe in eorum exercitu: & ne quis hinc inferret id, quod res eſt, Saxones igitur Cimbris fuiſſe vicinos, ait Cimbros Rhenum traiecturos per mediā Veſualiam feciſſe iter; & Saxones ſibi adiunxiſſe comites, vt inde appareat, illos in Veſualia tunc habitaſſe; quod æquè ineptum eſt ac cætera, quæ ſupra confutata ſunt. *Crantzius de expeditione Cimbrica.*

De Cimbrorum enim itinere, ſicuti commodiꝰ alibi a diſputauimus, ita hic dicimus, in Veſualia tum Saxones non egiſſe; omiſsis enim argumentis alijs, quibus id conſtat; rei præſentis abſurditas euincit. *a Cap. 12. lib. 1.*

Per Veſualiam enim (ſi illic Saxones tunc erant) fuerat non modò per auia, ſed etiam per terram hoſtilem Cimbros ducere: Nam cùm Crantzius Cimbros nō alios fuiſſe, quàm Danos multis paginis aſtruat, vt ſupra patet, b & Danorum hoſtes capitales ſint Saxones, vt ipſe paſsim prædicat, & Saxo Grammaticus teſtatur, ipſaq; *Cimbros per Veſuāliā non feciſſe iter.* *b Cap. 5. lib. 2.*

res loquitur, quis credat aut Saxones tranſitum conceſsiſſe Cimbris, aut Cimbros ſigna ſua commiſiſſe Saxonibus?

Dicere enim non poteſt Crantzius reconciliationem vllam factam fuiſſe inter Saxones ac Danos, cùm paulo ante Cimbricam expeditionem in Dano tertio, & paulo poſt eandē in Suertingo & Hanefo diuerſum appareat, vt apud Saxonem Grammaticum videre eſt.

Verius igitur eſt, neq; Danos fuiſſe Cimbros, neque Cimbros in Veſualia repperiſſe Saxones; cùm Cimbrorum iter per Veſualiam non fuiſſe ſatis pateat ex Strabone: Danos autem non fuiſſe Cimbros cùm ſupra allegatis argumentis, tum etiam hoc præſenti ſatis conſtat, quo hic apparet, Danos cum Saxonibus tum præſentibus tum abſentibus Cimbris contendiſſe. Certè Saxo Grammaticus, ſi Cimbros agnouiſſet eſſe Danos, expeditionem tam memorabilem plenis tibijs ebuccinaret, qui eam nunc, vt ad Danos nihil attinentem, ſilentio præterit.

Nec Saxones igitur in Veſualia egiſſe tum temporis vel ex hiſce ſolis, quę iam dicta ſunt, abundè patet: nam quod Crantzius contrarium arguit *a* ex eo, quod Strabo ſcribit, Druſum in Amaſi nauali prælio aduerſus Bructeros rem egiſſe, quos partem Saxonum ipſe facit, planè falſum eſt. Nunquam enim Bructeros, qui Druſi tempore in Veſualia erant, à Saxonibus fuiſſe occupatos, ſatis locuples teſtis eſt Cornelius Tacitus, qui Bructeros ab Angriuarijs demum inde eiectos, & penitus exciſos eſſe ſcribit; Angriuarios autem ad ſuam vſque ętatem ibidem perduraſſe.

a Saxon. lib. 1. c. 12.

Aetate Cor. Taci. Saxones

Peruenimus igitur iam vſque ad ætatem Cornelij Tacit, hoc eſt, ad annum Chriſti centeſimū,

& ma-

& manifeſtè videmus hactenus in Veſualiam non veniſſe Saxones. *nondum erant in Veſualia.*

Nam quod idem Crantzius allegat de Batauorum bello ſub Veſpaſianis contra Romanos ſuſcepto, vt ad propoſitum nihil cõfert; ita Crantzij temeritatem arguit, qui aſſerit vſquam teſtari Tacitum vel Cattos eſſe Saxones, vel Batauos eſſe Geldrenſes. *Tacitus malè habitus.*

Marcomannico autem bello Saxones interfuiſſe ſi maximè probaret Crantzius, non tamen inde euinceret, eos in Veſualia tunc egiſſe, cùm etiam aliunde accedere potuerint, vt & aliæ multæ gentes.

Nam quod cum Francis eos piraticam exercuiſſe ſcribit, id in Nordalbingia potius, quàm in Veſualia eos tũ habitaſſe arguit, cùm Saxones, vt & Frãci, piratica abſtinuerint, ex quo in mediterranea venerunt, ſicut & B. Rhenan⁹ adnotauit.*a* *a Rer. German. lib. 1.*

Nam quod Eutropius & Oroſius apud eum à Valentiniano Cæſare Saxones debellatos eſſe ſcribit, id nõ de alia gente, quàm de Friſijs intelligi poſſe, qui Saxonum nomine ob vicinitatem cenſiti ſunt, ipſe Crantzius, licet inuitus & ægrè, conceſsit, *b* propter loci circumſtantias, quæ Saxoniæ conuenire non poſſunt; quanquam B. Rhenanus & Hadria. Iunius id de Saxonibus Nordalbingijs intelligant. *Saxonũ nomine Friſij appellati.* *b Saxon. li. 1. ca. 17.*

Eodem etiam referendum eſt teſtimonium D. Hieronymi, quod alij aliter citant: Nam vtcunque accipiatur, Franci inter Alemannos & Saxones ab eo rectè collocantur, cùm Cauchi, quos Tacitus à Friſijs incipientes vſque in Cattos ſinuari dicit, aliâs Friſij, aliâs Saxones dicantur.

Quæ cùm ita ſint, rectè Beda AngloSaxones, qui Britanniã occuparunt, ex veteri Saxonia ve-

Anglo Saxones vnde. teriq; Anglia, quę Iuthiæ proximæ ſunt, arceſsit; quia ſcilicet in Veſualia Saxones non erant.

Imò nec poſt expeditionem Britannicam, vbi Ermenfridum Saxones debellaſſent, in mediam Veſualiam ſunt immiſsi mox à Francis, quã ipſi tum non poſsidebant; ſed ſtipendij loco acceperunt partem Thuringiæ, prope ſyluam Herciniã & Vnſtrotum fluuium: vbi ſupereſt adhuc veſtigium arcis Saſſenburgh. *Arx Saſſenburg.*

Lõgobardorum expeditio in Italiam. Clarius idem patet etiã ex Longobardorum expeditione, quibus in Italiã immigrantibus Saxones militarunt: ſatis enim declararunt ſe ex trans Albinis profectos eſſe; cùm reuerſi Sueuos ſedibus exturbarint, quas illi à Saxonibus dudũ relictas occuparant, quas ad littora Oceani, & in veteri Saxonia trans Albin fuiſſe teſtatur Vitekindus Corbeienſis, *a* nec Sueuos ad mare olim fuiſſe dominatos diffitetur Crantzius. *b*

a Lib. 1.
b Saxon. lib. 1. c. 28.

Saxones autem, cùm relictis Longobardis ex Italia reuerſi ſint anno poſt natalem Domini 582. ſatis docuerunt ad illud vſq; tẽpus ſuas ſedes nõ in Veſualia, ſed trans Albin fuiſſe; vnde liquet, quantum aberret à veritate Crantzius.

Mirum igitur eſt quid acciderit Crantzio, qui res Saxonum maritimas expendens, quas conſeruauit Saxo Gram. dolet eorundẽ rebus mediterraneis nullum contigiſſe idoneum ſcriptorem, quæ maritimis longè etiamnum ſplendidiores videri poſsint.

Hoc enim ſi Crantzius ſyncerè ſenſiſſet, facilè probaſſet res mediterraneas Saxonũ maritimis longè ſplendidiores eſſe.

Saxonũ impedimẽta in proregãdis finib. Nam cùm à portu Hadeleriano exorſi in extrema Saxonia ſedes primas fixiſſent, ſudarũt ſatis, antequam ditionem ſuam in Thuringiam vſque pro-

prorogarēt: Nam cùm trans Albina Saxonia plures prouincias cōtineat, nemo credat eos primo impetu omnes occupaſſe. Erāt enim illis ad mediterranea tendētibus à tergo Dani, à fronte Thuringi, à latere Sueui & Vandali: quibus omnibus non modò reſiſtere, ſed & ſedes ſuas eripere non minimi negotij fuit.

Quanquā enim Danis Iuthiam eripere non potuerint, Vandalis tamen ditiones plures, Sueuis Angliā veterem, Thuringis Hadeleriā & loca ei proxima ademerunt, vt infra plenius dicetur. *a* Nec enim Crantzio, quanquam confidentiſsimè aſſerenti, quiſquam credat, Thuringos ad Hadeleriam agros nullos poſſediſſe, cùm id Vitekindus, & Albertus Stadenſis, Godefridus Viterbienſis, & alij ſcriptores graues ac fide digni, & qui Crantzio ſunt antiquiores, vnanimiter teſtētur. a *Hoc cap.*

Itaq; vt ne harum rerum mediterranearū relatione deprehendi poſſet Crantzius, Vitekindum ſatis aſtutè diſsimulauit, & res quas tradidit, fabularum nomine traduxit: In quibus tamen cur Vitekindo minus adhibenda ſit fides, q̄ Saxoni Grammatico in maritimis, equidem non video. *Crantzius Vitekindū diſsimulat.*

Quocirca vt lector videat Vitekindum ſummatim ſaltem res Saxonum ab initio vſq; ad Ermenfridū fideliter ac citra fabulas tradidiſſe, locum ipſum ex eo huc ad verbum transſcribam. *b* b *Ex lib. 1.*

Is enim, cū diuerſas aliquot opiniones de origine Saxonū recēſuiſſet, de quibus nihil affirmās certi, lectori iudiciū ſuum liberū relinquit: Pro „ certo aūt nouimus (inquit) Saxones his regioni- „ bus nauibus aduectos, & loco primū applicuiſſe, „ qui vſq; hodie nuncupatur Hadolaum: Incolis „ verò aduentū eorū grauiter ferentibus, qui Thu- „ ringi tradūtur fuiſſe, arma contra eos mouēt: Sa-

"xonibus verò acriter reſiſtẽtibus, portũ obtinẽt.
"Diu deinde inter ſe dimicãtibus, & multis hinc
"inde cadentibus,placuit vtriſq; de pace tractare,
"fœdus inire; ictumque eſt fœdus eo pacto, quo
"haberent Saxones vendendi emendique copiam,
"cæterùm ab agris, à cæde hominum atque rapina
"abſtinerent: ſtetitque illud fœdus inuiolabiliter
"multis diebus;cumque Saxonibus defeciſſet pe-
"cunia,quod venderent aut emerent non haben-
"tibus,inutilem ſibi pacem eſſe arbitrabantur.
" Ea igitur tempeſtate contigit adoleſcentem
"quendam egredi de nauibus oneratum multo
"auro,torque aureo, ſimulq; armillis aureis;cui
"obuius quidam Thuringorum,quid ſibi vult (in-
"quit) tam ingens aurum circa tuum famelicum
"collum?Emptorem (inquit) quęro,ad nihil aliud
"iſtud aurum gero; qui enim fame periclitor, quo
"auro delecter? At ille qualitatem quantitatemq;
"pretij rogat:nullum(inquit Saxo)mihi eſt diſcri-
"men in pretio,quicquid dabis gratum teneo. Ille
"verò ſubridens adoleſcentem,quid ſi inquit de i-
"ſto puluere ſinum tibi impleo? erat enim in præ-
"ſenti loco egeſta humus plurima.Saxo nihil cun-
"ctatus,aperit ſinum & accipit humũ, ilicoq; Thu
"ringo tradit aurum: lætus vterq; ad ſuos repedat.
"Thuringi Thuringũ laudibus ad cœlum tollunt,
"qui nobili fraude Saxonem deceperit, fortuna-
"tumque eum inter omnes mortales fuiſſe,qui vi-
"li pretio tam ingens aurum poſſideret: cæterùm
"certi de victoria de Saxonibus iam quaſi trium-
"phabãt.Interea Saxo priuatus auro, onerat' verò
"multa humo appropiat nauibus: ſocijs igitur ei
"occurrentibus,& quid ageret admirantibus, alij
"eũ irridere ceperũt, amicorum alij arguere,om-
"nes pariter amentem eum crediderunt. At ille

poſtulato ſilentio, Sequimini (inquit) me optimi ,, Saxones, & meam vobis amentiam probabitis v- ,, tilem. At illi licet dubij, ſequuntur tamen ducẽ: ,, ille aũt ſumpta humo, per vicinos agros quã po- ,, tuit ſubtiliter ſparſit, & caſtrorũ loca occupauit. ,,

Vt autem viderunt Thuringi caſtra Saxonum, ,, intolerabilis res eis viſa eſt, & miſſis legatis con ,, queſti ſunt de rupto fœdere ac violato pacto ex ,, parte Saxonum. Saxones reſpondent, ſe hactenus ,, fœdus inuiolabiliter ſeruaſſe, terram proprio ,, auro comparatam cum pace velle obtinere, aut ,, certè armis defendere. His auditis, incolæ iam ,, maledicebant aurum Saxonicum, & quem pau- ,, lo ante felicem eſſe prædicabant, authorem per- ,, ditionis ſuæ, ſuæque regionis fatentur. Ira dein- ,, de accenſi, cæco Marte, ſine ordine, & ſine con- ,, ſilio irruunt in caſtra: Saxones verò parati, ho- ,, ſtes excipiunt, ſternuntque, & rebus proſperè ,, geſtis, proxima circum circa loca iure belli ob- ,, tinent. &c. Ex cuius verbis Crantzius illud arripiens, quod de terra conſeminata dicitur, fabulam eſſe aſſerit, & quidem confictam occaſione illius terræ, quam Saxones acceperunt à Theodorico Francorum Rege: Ideoque rem geſtam intelligi oportere in aduentu Saxonum ſub Ermenfrido; quod quidem cùm abſurdum ſit, vti ſupra contra Albertum Stadenſem oſtendit, a cõcludit Saxones in Veſualia ſemper fuiſſe, quia multa præclarè geſſerunt ante tẽpora Ermẽfridi. *a ca.3. l.2.*

Atqui Crantzius, vt incauti lectoris credulitate tutò atq; ſecurè abuti poſſet, authorem huius fabulæ curioſè ſupprimit: quem ſi vſquam Vitekindũ nominaret, facilè redargui poſſet; cùm & res diuerſæ ſint, quas Crantzius eaſdem videri vult, & in vtriſque veritas, in neutris fabula ſit.

Quo modo Crantzius verſetur in ſupplantatione Vitekindi.

Diuerſæ res ſunt Saxonũ, quæ geſtæ ſunt contra Turingos ad Hadeleriam, & quæ contra eoſdem geſtæ ſunt ad Vnſtrotum fluuium.

Res enim diuerſiſſimas eſſe quis non videt? cùm idem Vitekindus,qui vtraſque tradit, alteram ab altera lõgiſſimè diſiunctam ſeparatim referat?

Terram enim ſeminatam refert in primo acceſſu Saxonum,cùm portum occupaſſent Hadelerianũ: Agros acceptos refert in ſecundo Saxonum aduentu, cùm Albin fluuium tranſmiſiſſent ſub Ermenfrido.

Terram ſeminatam refert circa Hadeleriam in Holſatia; agros occupatos refert circa Herciniã ſyluam ad Vnſtrotum fluuium.

Terram ſeminatam refert occaſione quærendi tituli,quo rupto fœdere terram hoſtilem occuparent: Agros acceptos refert in mercedem præſtiti laboris.

Quibus conſideratis, qua fronte Crantzius, res & temporibus, & locis,& perſonis, & cauſis longiſſimè ſeparatas, eaſdem eſſe dicet? præſertim cùm inter primam & ſecundam aliæ multæ in medio narrentur? Nam poſtquam bellum Saxonũ Vitekindus retuliſſet, quod occaſione huius ſeminatę terrę inter Thuringos & Saxones cõ ortũ eſt,alia multa tradit de Thuringis obtruncatis,& eorum agris occupatis, item de expeditione Anglicana, & tum demum ad bellum Ermenfridianum venit.

Fabulam non eſſe quã Crantzius hoc nomine exagitat.

Iam quid Crãtzium impulit, vt fabuloſum eſſe pronunciaret, id quod de terra ſeminata dicitur? niſi vt incautos auerteret à cogitatione primæ ſedis Saxonum ad Hadeleriam, cuius gratia narratio ſuſcipitur: Alioqui enim quid hic dicitur quod nomen mereatur fabulæ? aut quod ſic fieri per naturam non potuerit? Nam ſi fœderis, quod cũ hoſte pacti erant,rũpendi anſam quære-

bant,

bant,quis neget hãc illis fuiſſe commodiſſimam? Veteres enim, qui paganiſmi tenebris obcæcati erant, de felici conatuum ſuorum euentu minus dubitabant,ſi bonum aliquod præceſſiſſet omen. Quare ſi & Saxones terra hoc modo empta facto ſuo numen adeſſe rati, hoſtem ſuperarunt, haud abſurdè id eorũ ſuperſtitioni tribuatur,qua freti confidentius eum ſunt aggreſſi.

Poſſem huius generis exempla ex veterum hiſtorijs huc infinita congerere, niſi breuitati ſtuderem,iam tribus tantum contentus ero.

Sidonij duce Didone cùm aduenæ ab indigenis Libycis aditu prohiberentur, vt ex Virgilio diſcimus,conſimili ſuperſtitione conatibus ſuis omen aucupati ſunt:

Mercatiq́ȝ ſolum facti de nomine Byrſam,
Taurino quantum poſſent circundare tergo,

arcem extruxerunt, cuius præſidio indigenas in poteſtatem ſuam redigerent.

Idem fecerunt Duce Hengiſto Saxones in Britannia, ſicut pleniſſimè commemorat Galfridus Monemutenſis:nec admodum diſſimilem hiſtoriam commemorat Hadrianus Iunius de arce Bredenrodiana.

Quæ quidem omnia ac ſingula cùm fieri per naturam potuerint,ſi quis authoribus ſubnixus facta afferat,quid cauſæ eſt, quo redargui poſſit? Certè Godefridus Viterbienſis hanc Saxonum ſeminationem multis verſibus proſequi non eſt dedignatus.

Denique ſi veteres,quibus ſcribendi vſus non fuit,memoriæ cauſa rerũ geſtarum circunſtãtias inſigni aliqua pictura commendare ſolent, ob cuius admirationem poſteritas & libentius eas

cog-

cognoſcat, & fidelius conſeruet, cur earum acceſsione denegemus hiſtoriæ fidem, quæ earundem detractione non vitiatur?

Detrahe enim ſuprapoſitis exemplis id quod videtur eſſe fabuloſum, de tergis bubulis, de terra ſeminata, & remanebit nuda veritas hiſtoriæ, quæ declarabit, Sidonios, Saxones, Hengiſtum, & Hollandos in ſupradictis iſtis locis habuiſſe ſedes: hoc enim in propoſito nobis hic ſufficit, qui non de circumſtantijs, ſed de re ipſa contendimus, & quærimus in præſenti propoſito hoc noſtro, non quando, quo modo, aut à quibus acceperint, ſed an habuerint ſedes ad Hadeleriã Saxones? In cæteris enim ſi quis comperta referenti non credit, fidat oculis ſuis, & veritatem ipſe propius exquirat. In his enim quis tam impudens erit, niſi Crantzius ſit, vt dicere audeat, fabuloſas eſſe Saxonum ſedes ad Hadeleriã, qui dudum ipſe aſſeruerit *a* eaſdẽ à Carolo Magno, abductis inde Saxonibus, datas eſſe Obotritis?

a li.2.c.3.

Dauidis Chytræi ſententia.

Dicat quis, quid igitur accidit Dauidi Chytræo, qui vbi mercedis loco agros Saxonibus à Theodorico Francorum Rege in Thuringia datos refert, *b* inde fabula (inquit) de agro, quem à Thuringis Saxones emerunt, nata eſt, quam initio annalium ſuorum Vitekindus & alij commemorant? hic enim fabulam agnoſcendo ſubſcribere videtur Crantzio, qui Saxones Cattos & indigenas in Veſualia facit, & aduenas eſſe negat.

b in ſupplemento Saxoniæ.

Reſpondeo Dauidem profeſsionis ſuæ memorem, modeſtiſsima ciuilitate lectori quaſi digito indicare authorem voluiſſe, apud quem ſtudioſus lector fabulam ipſe diſcutere poſſet, dum Vitekindi nomen edit, quod Crantzius ſuppreſſit; cùm nemo tam ſtupidus ſit, qui lecto Vitekindo, non

do, nō manifeſtiſsimè deprehenſurus ſit, Crantzium à veritate longiſsimè abeſſe: palam enim arguere Crantzium, quem ornandum ſuſcepit, honeſtè non potuit.

Alioqui enim Dauidem Crantzio non ſubſcribere in controuerſia de origine Saxonum, ex eodem opere clariſsimè demonſtrari poteſt: primùm enim inter decem coniecturas iſtas, apud Crantzium de Saxonicæ gentis origine poſitas, illam, quam Crantzius ipſe ſolam probat, dum aſſerit Saxones eſſe Cattos, duriorem & alieniorem alijs eruditis videri pari modeſtia prædicat: Deinde eoſdem Saxones paulatim à littoribus Oceani & oſtio Albis introrſum verſus progreſſos aſſerit, cùm Crantzius aſſerat cōtrarium: poſtremò Veſualos Saxonum colonos facit, quos Crantzius eorum parentes prædicat; ſic vt huius viri iudicium hactenus in præſenti controuerſia pro nobis ſit contra Crantzium, atque ita appareat etiam rerum geſtarum conſideratione Saxones vſque ad Ermenfridum habitaſſe in prima eorum ſede trans Albin fluuium.

Ideoque quod Crantzius incautis (vt ſolet) inculcat, inquiens, Saxoni, Ptolemæo, Eutropio, Oroſio, Hieronymo credēdum eſſe, qui vna voce teſtētur Saxones in ſua prouincia diu ante Theodericum conſediſſe, id ambiguitate diſcuſſa planè tenendum eſt, ſua enim ſedes Saxonibus ante Ermenfridum iſtorum authorum teſtimonijs nō in Veſualia, ſicuti Crantzius videri vult, ſed in Holſatia fuit. Ptolemæus enim, qui Saxones primus nomine ſuo appellauit, eos ſupra Cimbrorum dorſa, hoc eſt, in Holſatia collocat: Saxo etiam Grāmaticus, qui in Siuaro Saxonum res maritimas terminat, non multō ante ætatem Ermēfridi,

Crantzius authorum teſtimonia intorquet contra ipſorum voluntatem.

fridi, ibidem Saxonum ſedem indicat: & Butrô-pij, Oroſij, atque Hieronymi ætate, qui multò tempore ante Ermenfridum natum defuncti ſũt; Saxones in Veſualiam nondum veniſſe ſupra ſatis declaratum eſt.

Capvt Octavvm.

CRANTZIVM RATIONE LOCI EX *Tacito perperam aſtruere Veſualiam eſſe primam & antiquiſſimam ſedem Saxonum.*

Crantzius contendit Saxones eſſe Cattos Taciti.

TEmporum, perſonarum, rerumque ratione Crantzius, quod voluit euincere non potuit, Veſualiam eſſe primam Saxonum ſedem; nunc tentat id adſtruere ratione loci; vbi admirandum eſt hominis ingenium, qui Saxones ſuos maluit ſuppoſititios eſſe Cattos, quàm genuinos Macedones: Veſualiam enim & eius conterminia, dicit antiquam eſſe Saxoniam, & Cattos, quos Cornelius Tacitus (vt ait) ibi collocauit, contendit eſſe Saxones, quorum origo cùm ignota ſit, Saxones meritò indigenas haberi oportere.

Hanc igitur aſſertionem ſuam confirmare nititur authoritate Cornelij Taciti, qui Germanos aſſerit eſſe indigenas;a cuius etiam verba fidei ergo recitat, quæ nos ſupra poſuimus & confutauimus.b

a in opere de morib9 Germanorum.
b li. 1. c. 5.

Hoc fundamento iacto infert, Saxones eos eſſe, qui apud eundem Tacitum dicuntur Catti: Quod cùm ex verbis Taciti (vt ait) cuiuis colligere facillimum ſit, ex eodem libro eius verba petita ibidem ponit: quæ & nos hîc proinde cõſideranda exhibemus, interlocuturi, excitandi lectoris gratia, quoties opus erit.

a in proœmio Saxõ.

Hunc ego (inquit a) ſecutus authorẽ, Saxones indigenã eſſe gentem credo: ſed alio ab authoribus

bus nomine appellatam, qui vetuſtisſimis ſcri- „
pſere temporibus. Et Ptolemæus quidem primus „
ſuo nomine Saxones dignatur, vir Aegyptius A- „
lexandrinus. Cæterùm qui ante illum Strabo, & „
qui poſt eum Tacitus ſcripsêre, Cattos appellauê „
re gentem, quæ ab Hercinijs montibus in plana „
deſcendit, & vſque ad Rhenum propagatur. „

Ecce amice lector, coniectat Saxones alio nomine ab antiquiſſimis fuiſſe appellatos, & nec authorem, nec rationem coniecturæ ſuæ vllam reddit. Deinde dicit Ptolemæum primum nominatim appellaſſe Saxones, cui mox veluti interpretes ſubiungit Strabonem ac Tacitū, qui de Saxonibus intelligi velint, id quod dixerūt de Cattis, quo nihil fingi potuit peruerſius: Sic enim ſe res habet. Primus inter hoſce ſcriptores Strabo fuit, qui ſcripſit ſub Auguſto; ſecūdus fuit Cornelius Tacitus, qui ſcripſit ſub Traiano; tertius fuit Ptolemæus, qui ſcripſit ſub Hadriano Cæſare: Saxones ſolus Ptolemæus nominat, Cattos ſoli iſti priores duo. Pergat iam Crantzius: Taciti (inquit) verba contēplemur. Vltra hos, inquit, a Catti initium ſedis ab Hercinio ſaltu inchoant, „ non ita effuſis & paluſtribus locis, vt cæteræ ciui „ tates, in quas Germania pateſcit, durāt: ſiquidem „ colles paulatim rareſcunt: & Cattos ſuos ſaltus „ Hercinius proſequitur ſimul atq; deponit. Durio „ ra genti corpora, & ſtricti artus, minax vultus & „ maior animi vigor, multę (vt inter Germanos) ſo „ lertiæ & rationis, præponere electos, audire prę- „ poſitos, noſſe ordines, intelligere occaſiões, dif- „ ferre impetus, diſponere diē, vallare noctem, for „ tunā inter dubia, virtutem inter certa numerare. „ Hæc (inquit) certè Saxonib' congruere, & de illa „ eſſe gente perſcripta, qui animū aduertit, & ſine „ inui-

a ibidem.

"inuidia iudicat, protinus intelliget. In Hercinia enim regio incipit, & cum rareſcentibus montibus natio deducitur vſq; in Haſsiam atq; VVeſphaliam. Nam quæ nunc Saxonia apud nos potiſsimùm dicitur, terra Brunſuicenſis, Magdeburgenſis, & Halberſtadenſis, ex Vandalia captæ acceſsēre prouinciæ Saxoniæ: quód ſuis locis mõſtrabitur. Durãt quidẽ montes ad Viſurgũ, & illo etiam tranſcenſo in Veſphaliam perueniunt, in terrã vſque Ducatus Montenſis. Et (vt quandoq; per errorẽ tranſcribentium, quandoq; per ſtridorem externæ linguæ, nominum fiunt infractiones) non eſt longè à veri ſimilitudine, ſi quis cõtendat pro Saxi vocabulo eſſe vſurpatum Catti: multas enim ſimiles mutationes eſſe factas reminiſcimur. Ergo quæ multa Tacitus de Cattis præclara commemorat, gentis Saxonum propria eſſe contendo.

Crantzij ſtudium in celebranda patria ſua.

Ex his verbis lector videt, quo ſtudio Crantzius verſetur in celebranda patria ſua, eo nimirum, vt tu dubites, vtrum ne de Saxonibus ſuis peius mereatur, an de Cattis. Saxones enim quaſi gentem obſcuram, & imbellem ſupponit Cattis, & plumis ornat alienis: Cattos rerum præclarè geſtarum gloria, & virtutis elogio ſpoliat, quo Tacitus eos ob merita ſua honorauerat. Authoribus ſuis interim, quorum teſtimonia oſtentat, vim ac fraudem facit. Ptolemæũ enim tranſuerſim abripit; cui ſi acquieſceret, Saxones ſupra Cimbrorum dorſa in Holſatia collocaret. Tacitum obtorto collo trahit; apud quem cùm Saxonum nomen non extet, confidentiſsimè dicit de Saxonibus intelligi oportere, quæ ille de Cattis retulit.

Tribus argumentis id probare nititur. Primò, quod

quod ex Cattis modica litterarum immutatione Saxi, & inde ſcili cet Saxones non incommodè fiant. Secundo, quòd in Saxones optimè quadrẽt omnia, quæ de Cattis à Tacito prædicantur. Poſtremo, quòd & termini regionis eius, quam Tacitus aſsignauit Cattis, ei regioni conueniãt, quam Veſuali & his finitimi incolunt: quibus vtique nihil magis inſulſum excogitari queat. *Tribus argumẽtis contendit Crãt. Saxones ſuos eſſe Cattos Cor. Tacit.*

Nam ſi modica videtur hæc vocis inflexio, qua Saxones fiunt ex Cattis, haud ſcio quid ex quo fieri non poſsit. Henricus Buntingius, qui Brunſuicenſium Chronica Germanicè ſcripſit, Saxones à Cauchis mollius deduci poſſe arbitratur. Non video autem quid certi tandem in hiſtorijs teneri queat, ſi ſcriptoris eloquentis verba interpretatione ſua torquere cuiuis liceat quo libet. *Cõfutatio Crantzij.*

Iam verò Tacitus infans non fuit, ſed animi ſui concepta diſertè explicare potuit: Itaque & illa, quæ de Cattis dixit, de Cattis, quos norat, propriè intelligi voluit; de Saxonibus, quos non norat, nihil dixit. Et idcirco de his ex eo nihil intelligi potuit: Imò ſi Crantzius, poſitis affectibus, habitum, mores & inſtituta Saxonum cum ijs conferat, ac recta bilance ponderet, quæ Tacitus his verbis aſsignat Cattis, toto cęlo ab his diſcrepare videat.

Confuſionem verò illã prouinciarum à Crantzio factam æquo animo quis ferre poſsit, qui ex duabus nationibus vnam facit, & Cattos cum Saxonibus confundit? Contemplemur verò argumentum Crantzij: *Crantzius Saxones confundit cum Cattis.*

Situs Regionis (inquit) quam Cattis Tacitus aſsignauit, in ea durat hactenus, quam inco-

ſunt hodie Saxones: Ergo Saxones ijdem ſunt, quos Tacitus appellauit Cattos.

Atqui hoc duobus nominibus falſum eſt: nec enim ſequitur, manet idem fundus; ergo manet idem colonus: manet eadem domus; ergo manet idem inquilinus: diuerſus enim euentus ſæpe verſiculum prouerbialem admirantibus extorquet;

O *domus antiqua quàm diſpari dominaris domino.*

Alia Cattorũ, alia Saxonum ſedes.

Deinde Tacitus eandem regionem, quam Saxones iam incolunt, Cattis non aſsignauit; ſed iſtam, quam nunc tenẽt Heſsi, quam & proprijs ſuis finibus circumſcripſit, per quos & à Veſualis & Saxonibus notabiliter ſeparatur.

Veſualiæ enim, quæ in medio Haſsiæ atque Saxoniæ ſita eſt, Rhenus Occidentalem plagam claudit; Friſia & Vltraiectum Septentrionalem; Ortum Saxonia; Meridiem montes Heſsiæ excipiunt.

Quo modo igitur Catti Saxones erunt, cùm etiam hodie Saxones ab Heſsis diuerſi ſint? & quo modo Cattorum fines includet Saxonia, cũ ſuos etiam fines Heſsi obtineant, per quos à Veſualis & Saxonibus ſeparentur? Eandem autem nunc eſſe Heſſorum ſedem, quæ Cattorum olim fuit, cùm ipſa verba Taciti, tum etiam gentis ipſius manifeſtæ reliquiæ teſtantur. Hinc enim vulgò Catzenelleboegij dicuntur, pro Catmelibocis, qui Melibocum Heſsiæ montem accolunt, ſuperſuntque adhuc aliquot arces tum Rhenum verſus, tum introrſum ſpectantes, quę Cattorum memoriam conſeruant.

Cùm igitur gentes in ſuis ſedibus idem ſint, quod in ædibus inquilini, vt abſurdè colligas, eoſdem nunc eſſe inquilinos, qui fuerunt olim, quia

quia domum eandem ſupereſſe videas incolumem; ita etiam Crantzius ineptè colligit, eoſdem iam eſſe Saxones, qui Tacito fuerunt Catti: quod idem nunc ſit, (vt ait) qui olim fuit, ſitus regionis iſtius, quam Cattis aſsignauit Tacitus. Quemadmodum enim incolumi domo veteribus inquilinis noui; ita & eadem regione manēte, gentibus antiquis nouæ ſubinde ſufficiūtur.

Cattos nouit Tacitus, & ijs regionem ſuam aſsignauit; manet eadem regio, ſed poſt ætatem Taciti, Cattis eiectis, eiectores eorum non Saxones, ſed Thuringi & Heſsi regionem occuparūt: Catti ipſi expulſi, cum Alanis in Hiſpaniam profecti, Cathaloniam condiderunt, ſicut B. Rhenanus adnotauit. Quare ſi Saxones Catti erant, fateatur Crantzius in Heſsia iam nullos eſſe.

Cattis Tacitus Vſipios, Vſipijs Tēcteros, Tencteris Bructeros finitimos facit. Manent quidem regiones eædem, ſed gentibus iſtis illic aliæ ſucceſſerunt: Vſipios enim Francones; Tencteros Naſſouij, vt Althamerus putat; certè Chamaui & Angriuarij Bructeros exciderunt, vt teſtatur ipſe Tacitus.

Poſſem de cæteris omnibus gentibus apud Cornelium Tacitū expreſsis idem demonſtrare; ſed in ꝓpoſito breuitatis ergò ſufficit de ſucceſſione incolarum Veſualiæ Crātzij verba hic diſcutere, vbi docere nititur Saxones in Veſualia aliquoties mutaſſe nomen, eundem tamen ſemper fuiſſe populum.

Quæ interim in mediterraneis Saxoniæ geſta ſunt, (inquit *a*) ſilentio teguntur: ipſe Tacitus, Auguſtæ ſcriptor hiſtoriæ, nimium ſuper his rebus tacitus eſt. Plinius autem in viginti rerum Germanicarum libris totus nobis obmutuit. Nam

a Saxon. li. 1. c. 13.

„ Nam quæ per hæc tempora à Druſo Nerone Au-
„ guſti priuigno geſta ſunt in Germania, in qua il-
„ le diu feliciter rem geſsit, penitus non tenemus:
„ niſi quod Strabo narrat eũdem ducem in Amaſi
„ rem nauali prælio geſsiſſe aduerſus Bructeros:
„ pars fuit illa Saxonum. Nam Amaſis Saxoniam
„ perlabitur, in Chaucis (hoc eſt Friſijs) mari mi-
„ xtus. Quis igitur neget mediterraneis Saxonibus
„ ducem Romanum conſeruiſſe manus, quãdo et-
„ iam à mari tonans], in Amaſi Bructeros, (hoc eſt
„ fluminis accolas, nunc dictos Veſtphalos, olim
„ Saxones, & ante Bructeros) perdomuit?

Animaduertenda autem hîc eſt aſtutia Crantzij in demonſtranda Saxonicæ gentis antiquitate: nam cùm Bructeros antiquiſsimos Veſualiȩ incolas ponit, videri vult hos poſt Druſi victoriã mutato nomine Saxones fuiſſe dictos. Quos quoniam tum hinc eiectos nõ fuiſſe conſtat, Saxones porrò dictos eſſe vſq; ad Carolum Mag. & ſub eo in gentis Saxonicæ diuiſione dictos fuiſſe Veſualos. Atque ita vnam eandemque gentem, quamuis variato interdum nomine Veſualiam ab initio incoluiſſe; quȩ tametſi nec ratione, nec authore vllo nitantur, & proinde diſsimulari poſſent, tamen præcauendi erroris cauſa, paucis diſcutienda ſunt.

Crantzij aſtutia.

Primùm igitur Bructeros antiquiſsimos Veſualiæ incolas & nos etiã fatemur, & à Druſo victos eſſe non negamus; ſed hac victoria nomen illis non eſſe mutatum certò ſcimus, quod vltra centum annos poſtea, hoc eſt, vſque ad ætatem Cornelij Taciti ſaluum illis fuit: ſed in hac herba latet anguis.

Bructeri non fuerũt Saxones.

Primam Bructerorum calamitatem Crantzius proponit; quia ſedibus ſuis ipſos non expulit: ſecun-

ſecundam diſsimulauit, qua ſedes ſuas prorſus amiſerunt. Idem enim Tacitus, qui primam eorum cladem refert, etiam ſecundam celebrat, ac dicit Bructeros ab Angriuarijs ac Chamauis ſedibus ſuis expulſos, & prorſus exciſos eſſe. Hic igitur collabitur omnis illa nominum mutatio, quam Crantzius incolis Veſualiæ nectit, & verum non eſſe apparet, quod vel ex Bructeris Saxones, vel ex Saxonibus Veſuali dicti ſint. Deinde apparet & id quoque, quod Saxones in Veſualia ſedes non habuerint: Nam nec Bructeri (etiamſi Crantzius id dicat) Saxones erant, nec eorum victores Angriuarij & Chamaui Saxones erant, qui quos ſucceſſores in Veſualia ad Carolū Magnum vſque habuerint infra dicturi ſumus.

Hic igitur notandum eſt, Crantzium callidè ſuppreſsiſſe nomen Angriuariorum, quod ſi edidiſſet, ipſe ſuo indicio quaſi ſorex perijſſet; cùm hinc vel ſtultus colligeret, Saxones in Veſualia ſaltem non eſſe indigenas, cùm Bructeris eiectis, Angriuarij & Chamaui noui aduenæ ſucceſsiſſe proponerentur. Ideoque cùm ex hoc Taciti loco vtique indubitatum ſit, Angriuarios in Veſualia eſſe aduenas; quis non miretur Crantzium, qui id non ignorauit, vbique horum nomine, quaſi indigenæ eſſent, ad Saxonum antiquitatem demonſtrandam vti? Hos enim facit Angilos Ptolemæi, & Anglos Bedæ, quos primùm in Angiros, deinde in Angrios vulgi ineptia deprauatos eſſe dicit: Quorum patriam primùm Angriam, deinde Anglariam, tandem etiam Angliam vocat. Quæ proinde, cùm nullo fundamento nitantur, propoſitum Crantzij confirmare non poſſunt.

Caput Nonum.

CRANTZIVM RATIONE LOCI *perperam ex authoritate Bedæ aſtruere, Saxonum antiquiſsimam ſedem eſſe Veſualiam.*

CRantzius porrò cùm in propoſito ſuo ſibi obfuturum proſpiceret eſſe Bedam, qui ex profeſſo vetuſtiſsimã Saxonum ſedem ad Hadeleriam collocat; vnde celebri illa expeditione Saxones vnà cum vicinis Anglis ac Vitis in Britanniam euocatos eſſe ſcribit; hunc vltro occupat, & non minori dexteritate ſuum facit, quàm ſupra fecit Cornelium Tacitum.

Itaque cùm ſupradictos iſtos trẽs populos in Britanniam veniſſe dicat, eosque prorſus diuerſos faciat, Crantzius tamen hic nõ tres, ſed duos tantùm populos eſſe contendit, Saxones & Vitas, quos ipſe etiam Iuthas vocat: nam Anglos eoſdem eſſe contendit cum Saxonibus. Quod ideo facit, vt antiquam Saxoniam perſuadeat eſſe Veſualiam, cuius nomine etiam ex Angria fingit Anglariam. In hoc dum eſt, totum caput 15. ex primo libro Bedæ de Anglorum hiſtoria proponit *a* in teſtimonium veritatis ſuæ, vbi ſingularem Crantzij induſtriam ſuis locis indicabimus: verba eius interim hic proponemus.

a *Saxon.* li. 1. c. 20.

„ Bedam (inquit) indigenam, quem teſtem in„troduximus, his de rebus ſcribentem, quia mul„tis incomperta res eſt, Saxones Britanniam de „ſuo nomine (quod Angli dicerentur) dixiſſe An„gliam, audiamus: vt erubeſcant inſcitiam ſuam, „qui Saxones ex Britannia ortos fabulantur: ne„ſciẽtes, Britones ex Anglis Saxonibus Anglorum „nomen mutuaſſe.

Vide

Vide lector principium quod dedit adueniens; occupat enim mox Bedam, & eius teſtimonio ſe demonſtraturum eſſe promittit id quod proponit, cùm Beda id nunquam ſomniauerit. Quid igitur eſt vim Bedæ facere, ſi hoc non eſt? nuſquam enim Beda dixit Saxones dictos eſſe Anglos; imò gentes diuerſas eſſe dixit, & alios Anglos, alios Saxones diſcreto nomine diſertè appellauit, & nuſquàm dixit à Saxonibus, ſed conſtanter vbique ſemper ab Anglis Britãniam appellatam eſſe Angliam, vt ex eius verbis infra citatis apparebit.

Bedæ te-ſtimoni[illegible] Crant[illegible] peruerſ[illegible] accipit.

Deinde vide quo ſupercilio inſcitiam illis exprobret, qui Saxones ex Britannia oriundos aſſerunt: cùm tamen ipſi potius inſcitiæ ſint arguendi, qui factum id ignorant, vt infra clariſsimè apparebit.

Hæc igitur in præfatione, in explicatione Bedæ non diſsimilia daturus eſt, quæ vt præſenti collatione deprehendi queant, prius ipſa Bedæ verba hic præmittemus, & his mox Crantzij interpretationem ſubiũgemus; interlocuturi his, quantum inſtituti neceſsitas requiret. Qua in re ne quis fortè nos inſyncerè verſari putet, lectorem hic premonere voluimus, nos in allegatione Bedæ exemplar ſequi, quod eiuſdem gentis aliquot hiſtoricis adiunctis Lugduni in folio excudit Renatus Rotulerius anno 1587. in allegatione verò Crãtzij ſequi exemplar Saxoniæ Crantzij, quod in octaua excudit Coloniæ Geruinus Calenius anno 1574. Cùm igitur verba Bedæ ponenda eſſe dixerit Crantzius, nos ea hic proponemus ex eo exemplari, de quo ſupra admonuimus: ea verò ſic habent.

a Beda ca. 15. lib. 1. hiſt. Angl.

Anno (inquit *a*) ab incarnatione Domini quadringenteſimo quadrageſimo nono Martianus cum Valentiniano quadrageſimus ſextus ab Auguſto regnum adeptus, ſeptem annis tenuit: Tūc Anglorum ſiue Saxonum gens inuitata à rege præfato, Britanniam tribus longis nauibus aduehitur, & in orientali parte inſulæ, iubente eodem rege, locum manendi, quaſi pro patria pugnatura, re autem vera hanc expugnatura ſuſcepit. Sic Beda.

Crantzius ita: Anno (inquit) Domini 449. cùm orientis imperium teneret Martianus, & Valentinianus Auguſtus occidenti præeſſet, Anglorum ſiue Saxonum gens, etc. in quibus inflectendis author viam ſtrauiſſe cenſendus eſt ad vlteriorem Bedæ inflectionem, quæ ſequitur.

b ibidem.

Subijcit autem Beda *b*: Aduenerant autem de tribus Germaniæ populis fortioribus, id eſt, Saxonibus, Anglis, Vitis. Ita Beda.

Crantzius ex populis Bedæ titulos facit.

Crantzius hoc modo: Aduenerant autem de tribus Germaniæ titulis fortioribus, id eſt, de Saxonibus, Anglis, Iutis.

Hic duobus modis Bedam Crantzius inflexit: primo, quod pro populis titulos ponat; ſecundo, quod ex Vitis Iutas faciat.

Vtrumque autem ad inſtitutum ſuum neceſſarium eſſe duxit: Crantzius enim ex tribus populis tres titulos ideo fabricat, quod non credat plures nationes fuiſſe quàm duas, quæ Britanniam occuparunt, Saxones ſcilicet ac Iutas. In Anglis enim & Saxonibus titulos duos, gentem vnam vult intelligi, ſicut etiā in Vitis & Iutis: Vitę enim Iutæ ſunt, qui Cimbricā Cherſoneſum habitant, quæ hodiè Iutia dicitur, & vulgo Iutlant, & incolæ eius die Iutlanders. Quemadmodum

Vitæ Iutæ.

igi-

igitur gentem ex Iutia profectam æquiuocè vel Iutas, vel Vitas appellare poſsis; ita etiam gentem è Saxonia profectam, ſecundum Crantzium, vel Saxões, vel Anglos ęquiuocè nominare queas. Sic igitur Crantzio tres non populi, ſed tituli fiunt, Saxones, Angli, Iutæ; priores duo ad gentem Saxonicam, tertius ad Iutianam pertinet. Hac igitur de cauſa titulos hoſce duos genti Saxonicæ collegit, vt alterum eorum Britanniç imponat, quo Anglia diceretur.

Dixerit fortaſſis aliquis, ſi alteri harum gentium Saxonum & Anglorum, alteri Vitarum & Iutarum titulos tribuimus, fieri ſimul titulos quatuor, ideoque machinam Crantzij non ſubſiſtere.

Reſpondeo, Bedam non niſi tres poſuiſſe, & hunc numerum in textu palam non auxiſſe Crãtzium, ſed interpretatum duntaxat eſſe tertium gloſſa oportuna: ſexcentos fore, qui id factum animaduerſuri non ſint, ſi quis tamen id fortè obſeruauerit, excuſationem illi in promptu fore ex ipſo Beda, fortiorem eſſe titulum Iutarum, quã Vitarum; clarioreẽ enim hodie & magis celebrẽ. Mihi certè Crantzij hunc locum ſæpius relegenti, nunquam ſuboleuit hæc techna; ſed nunc vt curioſius eius veſtigijs inſiſterem, duplex me occaſio impulit. Primùm, vt Bedam à maculis vindicarem; deinde vt fontem obturatum reſerarẽ, ex quo pendet vera ratio de origine gentis Anglicæ atque Saxonicæ, cùm illud ad Friſiæ quoq; noſtræ illuſtrationem neceſſarium ſit. Quàm indignum autem ſit perſona Crantzij, credulitate lectoris occupati ad hunc modum abuti, iudicabunt alij. Diſcant autem hinc exemplo Io. Goropij Becani, de quo infra plenius dicemus, qui veritа-

Io. Gorop. Becanus à Crantzio deceptus.

ritatem quærunt, non temere aliundè citatis authorum teſtimonijs fidere, ſed fontes ipſos inſpiciant; cùm Goropium, ſi ſcriptor ſerius eſſet; ſui meritò pudere deberet, qui Crantzij his allegationibus confiſus, Bedam ipſum non inſpexit, & proinde hic turpiſſimè errauit: nam Crantzij titulos amplexus, Vitas non nominat, & Anglos ac Saxones eoſdem prædicat, & conſequenter veteris Angliæ finibus trans Albinam, hoc eſt, veterem Saxoniam pene totam complectitur. Quod proinde factum Goropij, ob ſingularem ac præſentem abſurditatem, equidē non video quanam alia ratione excuſari poſſit, quàm ioco, quo errores alienos quaſi per Antiphraſin tuetur, ſicuti & in Cimbris facit. Certè verò non titulos, ſed populos, & quidem diuerſos tres hîc intelligi oportere, idem qui propoſuit, ſententiæ ſuæ optimus interpres Beda, perſpicua diſtributione declarat.

Diuerſi populi Saxones, Angli, Vitæ.

a ibidem.

De Vitarum (inquit *a*) origine ſunt Cantua-
“ rij & Vectuarij, hoc eſt, ea gens, quæ Vectam te-
“ net inſulam, & ea quæ vſque hodie in prouincia
“ occidentalium Saxonum Vitarum natio nomi-
“ natur, poſita contra ipſam inſulam Vectam. De
“ Saxonibus, id eſt, ea regione, quæ nunc antiquo-
“ rum Saxonum cognominatur, venêre Orienta-
“ les Saxones, Meridiani Saxones. Porrò de An-
“ glis, hoc eſt, illa patria, quæ Anglia dicitur, & ab
“ eo tempore vſque hodie manere deſerta inter
“ prouincias Vitarum & Saxonum perhibetur, O-
“ rientales Angli, Merſi, tota Northumbrorum pro
“ genies, hoc eſt, illarum gentium, quæ ad Boream
“ Humbri fluminis inhabitant, cæterique Anglo-
“ rum populi ſunt orti. Hæc Beda.

In quibus Crantzius non admodum variat,

niſi quod titulorum ſuorum memor, pro Vitis Iutas conſtanter ponat, non obſtante, quod Etymologia, quæ originis rationem in gentium diuerſitate Beda reddit, Vitarum nomen hîc apertè flagitet.

Cùm igitur Beda tres gentes, Vitas, Anglos, ac Saxones ex Germania in Britanniam deducit, quas & nominibus diuerſas, & patria diſcretas, & regionibus demum in Anglia occupatis euidẽter diſtinctas proponit, nos non modò præſens commentum Crantzii de titulis fraudulentum eſſe intelligimus, ſed & ordinem quoque apprehendimus, quo reliquos eius errores commodè diſcutiamus; vt ſcire lector poſſit, qui Vitæ, qui Angli, qui Saxones apud Bedam ſint, vbi ſinguli horum ſedes ſuas habuerint, & ex quibus Britannia Angliæ nomen obtineat. Itaque de ſingulis ordine ſeparatim hinc dicemus, ac primùm quidem de Vitis.

CAPVT DECIMVM.

QVI SINT APVD V. BEDAM VITAE, & cur apud Saxonem, & apud Crantzium appellentur Iuthæ.

DE Vitis nulla quæſtio nobis futura erat, ſi Bedæ Crantzius acquieuiſſet: nunc verò cùm ob vicinitatem Anglorum ſcire debeamus, qui ſint, & vbi morentur, & cur mutato nomine Iuthæ vocati ſint, prima nobis horum cura fuit, vt his expeditis, facilior ſit cognitio reliquorum.

De Vitis autẽ ac Iuthis apud veteres Geographos nullã mentionẽ cõperio, Alexãder Heuillius

atte-

atteſtatur, Vitas à nonnullis Ibittos appellari, ſed hoc ad rem nihil confert. Vitas interim ac Iutas eoſdem eſſe ex recentioribus percipimus: Nam Albertus Crantzius eoſdem, quos Beda Vitas appellat, Iutas interpretatur, eorumq́ue patriam Iutiam facit, quæ olim Cimbrica Cherſoneſus dicta fuit. In quo illi Saxo Grammaticus, Andreas Althamerus, Bilibaldus, Brickhaimer, & communiter omnes recentiores ſuffragantur: Caſpar porrò Peucerus aſſerit eoſdem eſſe Iutas, & Gutas & Guthones; Petrus Paruus his & Gothos addit, de quibus poſtea videbimus.

Cùm igitur eadem hæc prouincia, quæ apud veteres Cimbrica Cherſoneſus, apud recentiores Iutia appellatur, ex diuerſis incolis diuerſa nomina ſortita ſit, de iſtis tantùm incolis hic nobis diſpiciendum eſt, qui nomina ſua illi indiderunt.

Itaque illa quæ Crantzius de Danis, de Vandalis, & Saxonibus, hanc prouinciam viciſſim occupantibus, maximo conatu nugatus eſt, etiamſi vera eſſent, vt falſiſsima eſſe ſupra demonſtrauimus, *a* ad hoc inſtitutum noſtrum nihil pertinerent, cùm per illos huic prouinciæ nomen mutatum non ſit, vt vel Dania, vel Vandalia, vel Saxonia diceretur.

a. *lib. 2. cap. 4.*

Illud huc pertinet, quod Petrus Paruus Danus aſſerit, *b* Gothos olim hâc Cherſoneſum incoluiſſe, & ab horum nomine eam primùm Gothiam, deinde Guthiam, & ad extremum Iuthiã per literarum tranſmutationem eſſe dictam. Illud etiam huc pertinet, quod Ioannes Magnus Gothus *c* aſſerit, à Iuthone Saxonum duce Iuthiã vel Iuthoniam eſſe dictam. Sed vtrumq; hoc non niſi ad Iuthas ſpectat, de Vitis adhuc nihil; cùm

b *in refutatione calũ. Io. Mag. Gothi.*

c *Goth. hiſt. lib. 2. cap. 2.*

nobis in propoſito ſit perquirere, qui ſint apud Bedam Vitæ, & cur ij dicantur apud Saxonem & Crantzium Iutæ.

Maximè igitur illud huc pertinet, quod ſupra aſſeruimus,[a] ex nomine VVytt & Vitas & Iuthas eſſe dictos, qui olim dicebantur Cimbri in iſta Cherſoneſo. Quod quidem vt appareat eſſe verũ, primum hinc amouebimus Gothos, & deinde quæ in Iuthone conſideranda ſunt proponemus. *a ca. 5. l. 2.*

Nam ſanè vtcunq; ex Gothis Guthas, & ex his Iuthas, immutatione literarum deriues, huiuſmodi tamen literarum cõuerſioni fidere non licet, niſi manifeſta rei geſtæ hiſtoria fulciatur; cùm diuerſarum rerum nomina non raro conſimili affectione figurentur. In propoſito autem noſtro ratio temporum non permittit, vt Iuthas ex Gothis deductos eſſe arbitremur.

Iutæ non ſunt ex Gothis.

Nam cùm iſtius Cherſoneſi incolæ diſcretis temporibus nomina ſua mutauerint, ex ipſis interuallorum interſtitijs clariſſimè deprehenditur, Iutas nequaquam dictos fuiſſe ex Gothis.

Primùm enim, ſi Cherſoneſus ipſa ex Cimbris Cimbrica dicta fuit, apparet hoc nomen illi fuiſſe primitiuum, & quo aliud antiquius nullum habuerit.

Cimbri in Cherſoneſo iſta ſunt antiquiſſimi.

Trecentis enim totis ante Chriſtum annis, cùm Saxones eam duce Iuthone occupaſſent, vti ſupra dictum eſt, Cimbrica ex Cimbris habitatoribus appellabatur, ſicut ex Ephoro & Clitarcho apparet apud Strabonem, qui ea tempeſtate vixerunt; neque veris hiſtoriarum monumentis doceri poteſt, quod aut alios habitatores, aut aliud nomen vnquam antea habuerit.

Itaque ergo cùm Cimbricum nomen huic genti vetuſtiſſimum ſit, idem eidem etiam ſaluum per-

permãſit adhuc poſtea ducentis annis, hoc eſt, vſque ad ætatẽ C. Marij, ſub quo facta eſt expeditio Cimbrica, anno ante natum Chriſtum centeſimo vndecimo.

Permanſit idem eidem genti adhuc ſaluum poſtea quoque ducentis integris annis, id eſt, vſque ad ætatem Cornelij Taciti, qui anno poſt Chriſtum centeſimo librum ſcripſit de moribus Germanorum, in quo gentem hanc ſolito nomine Cimbros, & ipſam Cherſoneſum Cimbricã appellauit, quo nomine etiam apud Strabonem, Plinium, Ptolemæum & Melam vocitantur.

Tacito poſt annos 600. ſucceſſit Venerabilis Beda, qui anno 730. Chriſti ſcribẽs, gentẽ hanc appellauit Vitas, vt ex ſupra allegato ei' loco patet.

Bedæ poſt annos 500. ſucceſſit Saxo Grammaticus, qui anno poſt natum Chriſtum 1200. ſcribens, eandem gentem Iutas appellauit, nomine in hunc vſque diem vſitato.

Quanquam igitur ex Gothis Guthas, & ex Guthis Iuthas, per literarum reſolutionem fieri potuiſſe quis contendat, tamen ita factos non eſſe, duobus argumentis euidenter apparet. Primum, quia præſens rei geſtæ hiſtoria Iuthonem hic deſignat, Gothos non item: Deinde, quia Gothi propriam habent originem ſuam, qui deducuntur ex Gethis, non conſonantis alicuius, ſed vocalis mutatione, per quam e primum conuertitur in o, & o demum in v; vnde ſiue Getas, ſiue Gothos, ſiue Guthas dicas, eandem gẽtem dixeris, in quã tamen G in I nullibi mutatur; quod conuerſio eadem hinc ex Iutis ad radicem nominis non ſuccedat, vt pari anologia Iotas & Ietas dicas, quã dicis Iutas.

Hoc igitur cùm ita ſit, & manifeſta hiſtoriæ veritas

ritas ex Cimbris Vitas,ex Vitis Iutas faciat, nos omiſſis Gothis, diſpiciendum arbitramur, quæ cauſa ſit in his mutati nominis, & quo modo horum poſteriores ex prioribus deducti ſint.

Ex Iuthone aũt Cherſoneſum, quæ antea Cimbrica dicebatur, Iuthiam ſeu Iuthoniam eſſe dictam ex Io. Magno ſupra audiuimus. *a* a *hoc eod. cap.*

Hunc autem Iuthonem Friſonis Ethnarchæ noſtri fuiſſe filium,qui primitiuo nomine VVyt appellabatur, etiam ſupra declarauimus b. *Iutho idẽ qui & Vtho.*

Huius verò Principis nomen,vt à poſteris variè tranſmutatum fuit,ita & Vitis & Iutis originem præbuit. b *ca. 5. l. 2.*

In Friſia, vbi ob veterẽ Herois memoriam nomẽ eius celebre,& vtriq; ſexui cõmuniter hactenus vſitatũ eſt,qui id referunt viri quidẽ VVytſe, fœminę verò VVyts populari lingua dicũtur.Ad latini ſermonis analogiã recentiores quidẽ Vitſios & Vitſias,aut rectius Vitos ac Vitas dicunt, vetuſtiores Vittones proferũt,vt Saxo Grãmaticus,qui Vittonis Freſici,qui iſtius Vithonis ex filio nepos fuit,nauale prælium cum Danorũ Rege Frothone primo narrat *c*: alij Vithones dicũt, vt Alb.Crãtzius,qui S.Vithonem Friſium primũ Oſnaburgenſem Epiſcopum facit, *d* quamquã ibi quædam exemplaria mendosè Vihonẽ habeant. c *Dan. hiſt. lib. 1.* d. *Metrop lib. 1. ca. 2*

Quo modo igitur Cimbri ex huius nomine primùm Vitæ, ac deinde etiam Iutæ dicti ſint, hinc iam porrò declarandum venit.

Itaque cùm hic VVyt, ducta Bocchi Cimbrorum regis filia Cumera, in dotẽ à ſocero accepiſſet partẽ vnam Cimbricę Cherſoneſi,quę nũc Ducatus Sleſuicenſis dicitur, pars hæc à nouo domino tũc VVytlãt, hoc eſt Viti terra, & ſubditi ei' Vitæ,id eſt, VVytlãders dicti ſunt:Atq; ita quidẽ

Vitæ fiunt ex VVyt, in quo nihil eſt abſurdi, cùm & alijs prouincijs nomina à dominis ac poſſeſſo ribus imponi nouum non ſit.

Iutæ ex Vitis. Ex eodem porrò nomine VVyt, vulgari literarum tranſpoſitione Iutæ fiunt hoc modo.

Primùm enim in Anagrammatiſmo ſyllabarũ Vi & Iu, ſuauis eſt metatheſis literarũ, quæ & latinis auribus iucundè percipitur in vis & ius; vtrumuis enim ſumpſeris, idẽ dixeris, quod Græcè ἐξουσίαν latinè poteſtatem generalius interpretari poſſis. Accurſius in definitione tutelæ, cùm hanc metatheſin non intelligeret, & epexegeſin illic factam non animaduerteret, qua vis exponitur poteſtas, multa ineptè nugatus eſt de violenta poteſtate, quam tutores habeant in pupillos: Melius Theophylus, qui vim δίκαιον reddidit, & per epexegeſin ἐξουσίαν interpretatus eſt. Quæ res contentioſis anſam litigandi præbet, diſputantibus, vtrũ vis eo loco rectius legatur, an ius; cùm epexegeſis ipſa vtrumque ex æquo admittat: tantundem enim dixerit, qui tutelam dixerit vim, atque is qui dixerit poteſtatem.

Quemadmodum igitur in vis & ius, ita etiam in Vit & Iut idem anagrammatiſmus conſimilem literarum metatheſin admittit, vnde porrò Vitæ, Iutæ; Vitia, Iutia; Vitho, Iutho; Vithonia, Iuthonia pari conſequentia dicuntur. In quem Anagrammatiſmum cùm Gothici nominis ratio literarum Metatheſin nullam admittat, ſatis euidenter patet, Iutas non eſſe dictos ex Gothis.

Alia ratio, qua ex Vitis fiunt Iutæ. Et quanquam hac deductione Iuthonici nominis in propoſito contentus eſſe poſſem, tamen cùm hæc à vulgi vſu fortè remotior alicui videri poſſit, age ex alio fonte aliam proferamus, quæ ad vulgi captum propius accedat.

Cau-

Cauſam interim ob quã ex Cimbris Vitas factos eſſe ſupra diximus, hic non repetimus; ex Vitis autem hac etiam ratione Iutæ fiunt.

In proprijs hominum nominibus, quæ ab VV incipiunt vulgari lingua, prius illud V conuerti ſolet in G, ſic vt pro VV ſonet Gu: ita enim ex VValtero Gualterus, ex VVelpho Guelphus, ex VVilhelmo Guilhelmus, ex VViberto Guibertus, ex VVoda Guoda; & ſic ex VVytis Guitæ dicti ſunt, qui ſucceſſu temporis euphoniæ gratia abiecto i Gutæ remanſerunt. Atque ita nihil mirum eſt ex Vitis Gutas, ex Vithone Guthones deriuari.

Cognatio literarum G & I.

Non abſimili porrò deductione ex Gutis Iutæ fiunt: eſt ea inter literas G & I cognatio in communi lingua Germanica, vt altera interdum alterius ſonum exprimat, proprium amittat; vt cùm I ſcribitur, G pronuncietur, & vice verſa I pronuncietur, cùm G ſcribitur. Cuius quidem euphoniæ cacorelia nonnulli ex maieſtate mageſtatem, & maiori magorem faciunt; quo modo etiam ex Iulio Gulium, ex Iuliaco Gulick fabricarunt. Sed vbi moderatè fit, non abſurdus ſonus eſt, ſicut ante omnes vocales fieri obſeruatum eſt: ſic enim ſcribimus Garyth, & pronunciamus Iarich; ſic ex genua ianua facta eſt, vt eſt apud Aeneam Syluium de bello Cyprico; ſic ſcribimus Gemma, & pronunciamus Iemma, ſic ſcribimus Gildu, & pronunciamus Iildu; ſic ſcribimus Golle, & pronunciamus Iolle. Sic igitur ſcribimus Gutas, & pronunciamus Iutas; eodem modo etiam ſcribimus Guthones, & pronunciamus Iuthones. Atque ita quidem apparet Iutas ex Vitis, & Vitas ex VVyt eſſe dictos vſitata li-

terarum tranſmutatione receptæ hiſtoriç ſuffragante.

Obiectio. Sed miretur hic fortaſſe quiſpiam, cur ita Cornelius Tacitus, neque Vitarum, neque Iutarum meminerit, ſi iſti ex VVyt, ſiue Vithone, ſiue Iuthone originem ducunt, cùm is totis quadringẽtis annis ante ætatem Taciti floruiſſe proponatur? Deinde, quid cauſæ ſit, cur Beda Vitas nominet, Iutas non item; cùm vtriuſq; nominis eadem origo aſſeratur?

Solutio. Ad primum quod attinet, meminiſſe oportet Vithoni, ſiue Iuthoni non totam Cherſoneſum, ſed partem eius duntaxat vnam in dotem fuiſſe aſsignatam, quæ ex eius nomine Viti terra, hoc eſt, Vitlant, vt & incolæ eius die Vitlanders appellati ſint, vti ſupra dictum eſt. De hac autem Viti terra inter Saxones ac Danos ob cauſam ſupradictam diuturna contentio fuit, qua indies gliſcente, & in maius creſcente, cũm, Cimbris altius implicitis, de tota tandẽ Cherſoneſo certari ceptum eſſet, etiã tota Cherſoneſus ad recordationem Vitonis VVytlandia, & demum etiam Iutlandia nominata fuit.

Controuerſia de Vitlandia.

Tota Cherſoneſ' Vitlandia dicta.

Cùm igitur ætate Taciti Cimbri adhuc Cherſoneſum obtinerent (etſi fortè recens Vitarum & Iutarũ nomen audiuerit) ille conſueto nomine Cimbros appellauit; tum quod id generale eſſet, tum etiam quod eſſet notum Romanis, quorum hiſtorijs locupletandis & illuſtrandis ſuas deſtinabat.

Cur Beda tãtum Vitas nominauerit. Bedam ideo Vitas tantùm nominaſſe puto, quod Vitarum appellatio vicinior ſit primitiuo nomini VVyt, & proinde Cimbris per Danos iã oppreſsis diutius adhæſerit, vt Iutarum nomen poſt ætatem Bedæ demum inoleuerit, cùm per

litera-

literarum immutationem nomen authoris longius immutatum eſſet. Vel ideo fortè, quod etſi Iutarum nomen fortè audiuerit, Vitarum tamen nomine oportunius vti maluerit, ad conſeruandam rei geſtæ memoriā in gratiā Friſiorum, cùm & ipſe origine Friſius eſſet: nā ſubditi iſti Vithonis, quos ille vt colonos in Cherſoneſum recenter adueniens ſecum adduxerat, ex Friſijs & Saxonibus & Cauchis potiſsimū collecti, & communi nomine à principe ſuo Vitæ appellati ſunt. Cimbros certè & Iutas apud diuerſos authores paſsim, Vitas nuſquam, niſi apud ſolum Venerabilem Bedam, quod equidem meminerim, hactenus legi: apud hunc autem Vitas, & non Iutas legi oportere ſatis ex eo liquet, quod horum natio ad ſuam vſque ætatem nomen ſuum etiam in Britannia conſeruauerit.

Qui ſint igitur apud Bedam Vitæ, & cur ijdem apud Saxonem & Crantzium dicantur Iutæ, & quod hi ipſi Cimbri quondam dicti fuerint, ex his quæ dicta ſunt apparet.

Quorum ſedem proinde eſſe eandem, quæ olim Cherſoneſus Cimbrica, nunc Iutia dicitur, vti nemo dubitare poteſt, ita paucis hic addendum eſt, eam eſſe peninſulam, quæ ab Auſtro Saxoniam antiquam, mediante tamen Eidora fluuio, ab Aquilone Oceanum Septentrionalem, ab Oriente mare Britannicum, ab Occidente mare Germanicum habet; quod ex Strabone, Ptolemæo, Tacito & alijs conſtat, vt vicinis Anglis & Saxonibus antiquis ſuas ſedes rectè aſsignemus, de quibus iam porrò dicendum reſtat. *Iutia quæ.*

CAPVT VNDECIMVM.

PERPERAM ASSERERE CRANtzium eoſdem eſſe Anglos & Saxones, & quæ ſit apud Crantzium, quæ ſit apud Bedam vetus Anglia.

DEmonſtratis igitur & illuſtratis ad hunc modum Vitis, ordo poſtulabat, vt conſequẽter iam diceremus de Anglis, quos Beda Vitis Occidentem verſus proximè vicinos facit, & inter Vitas ac Saxones medios collocat: Sed quia Crantzius Anglos cum Saxonibus confundit, operæ precium eſſe videtur, vt prius hoſce populos à confuſione, Bedam à maculis, lectorem ab errore vindicemus.

Alij Angli, alij Saxones.

Crantzius enim cùm legiſſet apud Bedam, Anglos ſiue Saxones in Britãniam eſſe vocatos, eoſdemque paſsim tum Anglos Saxones, tum AngloSaxones appellari, ratus eoſdem eſſe Anglos ac Saxones, ex nominibus eorum titulos confinxit, & opinionem animo ſemel conceptam pertinaciter vrget, planeque contendit vnam eandemque gentem eſſe, quamuis nominibus diuerſos Anglos ac Saxones.

Argumenta igitur, quibus hoc lectori perſuadere voluit, nos, quo clarius conſpici & certius dijudicari queant, in numerum conferemus, & ordine paucis confutabimus; quo facto declarabimus, quæ ſit apud Crantzium, quæ ſit apud Bedam vetus Anglia.

4. Argum. Crantzius contendit Anglos ac

Crantzius autem, vt perſuadeat id quod intendit, quatuor fere argumẽtis vtitur; quorum primum à communione nominis, ſecũdum ab eiuſdem nominis etymologia, tertiũ ab ipſius terræ ſitu,

ſitu, quartum à rebus ab ipſa Anglorum gente ge ſtis petitum eſt: quæ tamen omnia ille ad ſolam Veſualiæ Angriuariam dirigit, vt ex ſubſequentibus apparebit.

Saxones eoſdē eſſe.

Ante omnia igitur ne Crãtzius hic ſolita verborum figulina nos ludificetur, admonere lectorem voluimus, eos quos Beda Anglos vocat, à Tacito Anglios, à Ptolemæo Angilos appellari: Angrios apud Bedam nullos eſſe, apud Tacitum & Ptolemæum eos Angriuarios appellari, & ab Anglijs & Angilis iſtis vtrobique diuerſos eſſe. Age igitur nunc audiamus Crantzium.

Diſtinctio nominum Angli, Anglij, & Anglli, & Angrij; qui & Angriuarij.

1. Communio nominis.

Ac primùm quidem de communione nominis: Angili quidem (inquit *a*) teſte etiam Ptolemæo, vocati ab olim, ſed ætatis progreſſu corrupto vt ſit vocabulo, pro Angilis Angiri dici cœperunt: quorum princeps Vitekindus poſteris ſæculis toti prouinciæ dominabatur, illo tempore quo Magnus Carolus prouinciam omnem Saxoniæ ad ſacra Chriſti cogeret: hodieque Principes Saxoniæ ſe duces Angriæ & Veſphaliæ præferunt in titulis. Colonienſis quoque Archiepiſcopus, ex die deſtituti Henrici Leonis, illum ſibi aſſumpſit inſcriptionis titulum.

a Saxon. li. 1. ca. 21.

Crantzius hic ex Anglis Bedæ fabricat Angrios Veſualię, quos quia Saxones eſſe putat, infert, Anglos igitur & Saxones eoſdem eſſe: Quod proinde vt ita eſſe declaret, citat Ptolemęum, qui teſtetur hos olim Angilos eſſe dictos, ex qua voce ſucceſſu temporis deprauata facti ſint Angiri. Vbi quis non admiretur ingenium Crantzij, qui Ptolemæum ſtatuit veluti interpretem nominis Anglici, inter Bedam & poſteros eius; cùm Ptolemæus non minus quingentis annis mortuus ſit antequam naſceretur Beda. Itaque Ptolemæus

Figmentū Crantzij.

nihil minus teſtatur, quàm Angrios Veſualicos olim dictos fuiſſe Angilos; vtpote qui Angilos, quos ipſe vocat, Iutis proximos facit: Beda autem Ptolemæum ſecutus eſt, & quos ipſe Anglos vocat, cum Ptolemæi Angilis eoſdem facit, & Iutis itidem vicinos conſtituit. De Angiris & Angrijs, nec apud Ptolemæũ, nec apud Bedam mentio vlla eſt: Ptolemæus Angriuarios ab Angilis, & Anglis iſtis lõgè diuerſos facit, & in Veſualia collocat, ex quibus voce paulatim deprauata Angrios eſſe deductos nemo dubitat. Quid igitur lector hîc eſt cõſecutus, niſi merũ figmẽtum Crãtzij de Angiris? Cedo igitur cõmentum aliud:

Figmentum Crantzij.

Vitekindus autem, (inquit Crantzius) cùm rex illum Carolus baptizatum, in ſua, vti diximus, prouincia gubernare permitteret, ædificata in Anglaria (nunc Angriam vocant) inſigni templo &cæt.

Ecce amice lector quàm bene ſibi conſtet Crantzius, qui quos modò Angilos antiquitus, & inde Angiros fuiſſe dictos aſſeruit, eoſdem hic iam olim Anglarios, & inde Angrios appellatos ait; vtrumque autem ſine ratione, ſine teſte.

Figmentũ Crantzij a *Saxon. li.1.c.20.*

Bedam, (inquit Crantzius *a*) quem teſtem introduximus, his de rebus ſcribentem, quia multis incomperta res eſt, Saxones Britãniam de ſuo nomine (quod Angli dicerentur) dixiſſe Angliam audiamus.

Reſpicit Crantzius ad ſuos titulos, quos ex Bedæ populis fabricat. Itaque Bedam id nuſquã dixiſſe, quod eum aſſeruiſſe Crantzius hic dicit, iam ſupra liquidò demonſtrauimus, *b* & alibi cauſas reddidimus, *c* cur ab Anglis, & non à Saxonibus Britannia nomen Angliæ obtineat.

b *li.2.c.9.*
c *in Hengiſto noſtro, & infra hoc eodem cap.*

Illud interim hîc diſcutiendum venit, errare

Crantzium, qui authoritate malè intellecti Bedæ, aſſerit Saxones & Anglos eoſdem eſſe, quia Saxones apud Bedam, vt ipſe dicit, Angli dicerentur: Vtrumque enim hoc falſum eſt; nuſquã enim Beda Saxones dixit eſſe Anglos, ſed ſatis clarè innuit, Anglos eſſe Saxones: cùm ſtatim in initio (vbi de Britanniæ occupatoribus loquitur): Angli (inquit) ſiue Saxones. Interim tamẽ hinc intelligi non voluit, eoſdem eſſe Saxones & Anglos, quos ibidem ipſe clariſſima diſtinctione diuerſos eſſe demonſtrauit.

Alios eſſe Anglos, & alios Saxones per ſe: ſubiectione autem Anglos eſſe Saxones, non autem e contra Saxones eſſe Anglos.

Itaque vt error Crantzij dilucidè percipiatur, Angli rectè dicuntur Saxones, at verò Saxones perperam dicuntur Angli; conuincit id notabiliter ipſa dignitatis ac prærogatiuæ ratio, qua Saxones Anglis præponderant.

Meminit Crãtzius ſupra, Sueuos aliquando ad mare vſque eſſe dominatos, & cum his bellũ fuiſſe Saxonibus: certè Ptolemæus ibidem Sueuos collocat, quibus, vt & alias nonnullas gentes, ita & Angilos ſuos ſubijcit. Eos igitur Saxões Sueuis tandẽ partim pacto, partim bello abſtraxerunt, & ſuæ ditioni ſubiecerũt, vt infra latius dicetur.

Cùm igitur ſubditi ab his denominari ſoleant quibus parent, Angli iſti, quamdiu Sueuis ſuberant, Angli Sueui dicti ſunt; poſtquam verò in Saxonum ius conceſſerunt, Angli Saxones appellati ſunt: ex quo manifeſtè perſpicitur, & diuerſas eſſe gentes Anglos & Saxones, quarum alia paret, alia imperat; & non rectè dici Saxones eſſe Anglos, quod non victores à victis, ſed victi à victorib⁹ in hoc genere denominari ſoleãt. Sic enim cùm ijdẽ Saxones magnã Vandaliæ partẽ ſibi ſubiecerint, Vandali iſti rectè Saxones à victoribus, Saxones à victis ineptè Vandali dicãtur.

Huc accedit & illud, quod cùm Angli iſti in diuerſas prouincias olim diſtracti ac diſſeminati ſint, vt infra dicetur latius, appellationem diuerſam ſortiti ſint à gentibus, in quarum cliētelam conceſſerant: Itaque alij Angli Pomerani, alij Friſij, alij Germani dicti ſunt, qui patria relicta, ad haſce nationes cogente neceſsitate confugerant: his nomen ſolitum remanſit, vt Angli Saxones dicerentur, qui à Saxonibus denominantur.

Quibus proinde ſic diſcuſsis, Bedæ tres populi ſui Saxones, Angli, Vitæ reſtituūtur, & Crantzio tituli de manibus excutiūtur, quorum figmēto Saxones eoſdē eſſe cum Anglis vidiri voluit.

Ex etymologia nominis Anglici Crantzius arguit eoſdem eſſe Saxones & Anglos.

Inſtat iam argumento ſecundo Crantzius, & ex Etymologia nominis Anglici contendit, ex Angria Saxones eſſe profectos, qui Angli dicebantur, & Britanniam de nomine ſuo Angliam vocarunt; & Saxonem Gammaticum deridet, quem & falsò aſſerit ſcripſiſſe Angulum Dani fratrem Britanniæ nomen indidiſſe Angliæ. Cuius proinde verba, ne quis nos calumniari putet, hic proponemus conſpicienda:

a Dan. li. 1. cap. 2.

Saxo Grammaticus, (inquit *a*) Danicæ hiſtoricæ „author, ſtatim in initio libri primi: Dan igitur & „Angul, (inquit) à quibus Danorum cepit origo, „patre Humblo procreati, non ſolùm conditores „gentis noſtrę, verùm etiam rectores fuēre. Et pau„cis verbis interpoſitis (quæ nos breuitatis cauſa „hic omittimus) ſubijcit: Ex quibus Angul (à quo „gentis Anglicæ principia manaſſe memorię pro„ditum eſt) nomen ſuum prouinciæ, cui præerat, „aptandum curauit, leui momenti genere peren„nem ſui notitiam traditurus: Cuius ſucceſſores „poſtmodum Britannia potiti, priſcum inſulę nomen

men nouo patriæ ſuæ vocabulo permutarunt;,, magni id factum à veteribus æſtimatũ, teſtis eſt, Beda, non minima pars diuini ſtyli, qui in Anglia ortus, ſanctiſsimis ſuorum voluminum theſauris res patrias ſociare curæ habuit, æquè ad religionem pertinere iudicans, patriæ facta literis illuſtrare, & res diuinas conſcribere. Verùm à Dan, vt refert antiquitas Regum noſtrorum, ſtemmata, ceu quodam deriuata principio, ſplendido ſucceſsionis ordine profluxerunt. ,,

Crantzius verba Saxonis ſiniſtrè interpretatur.

Verba hæc Saxonis clara ſunt & expedita, quæ tamen quo modo Crantzius lancinet, operæ precium eſt audire. Qui cùm in Dania ſua verba hæc Saxonis recitaſſet, ita ſubiecit: [a] Libuit (inquit) in primordio authoris, quem ſequimur, verba repetere. Sed hîc circumſpectionem tuam Saxo requiro, qui arbitraris ab Angul Angliam dictam Britannicam. Nimis lõga eſt anticipatio huius nominis. Anni ſupra mille interceſſerunt ex hoc die, in illud tempus, quo inſula iſta inſignis, quam dicis, primùm Albion, inde Britannia, nouiſsimè Anglia dicta eſt, ab Anglis Saxonibus, qui nomen ſuum genti intulerunt. Sic teſtantur omnes, qui de Anglia ſcripſerunt. Et quibus armis potuit illa tempeſtate vir Danus ad hoc pertingere, vt Angliam gubernaret, & de ſuo nomine diceret? præcipua enim rerum primordia ſemper ſunt tenera. Sed eſto, potuerit: Quis neſcit diu Britãniam appellatam inſulam, cùm illam intrauit Iul. Cæſar? deinde Claudius Imp. qui filium ex ea appellauit Britannicum: & poſt illum Seuerus, qui etiam ibi furijt: nouiſsimè Conſtantius, Magni Conſtantini pater, eodem loco mortuus & funeratus in Eboraco eſt; & hoc nomen ſuum vſque ad Anglos Saxones, ſub ,,

[a] *Dan. l. 1. cap. 2.*

"Imp. Martiano (teſte Beda) Anglicos inuictos te-
"nuiſſe, vt ſemper Britones dicerentur? Tum verò
"Anglos Saxones ſuum vocabulum illi indidiſſe,
"vt exinde Anglia diceretur? Potuit Angul iſte, ſi
"ita vis, parti Iutiæ, quæ hodie quoque Anglia di-
"citur, ſuum reliquiſſe nomen, ſed Britanniam il-
"le non mutauit.

Hæc ille. quibus quid opus fuerat, ſi Saxonem candidè ac ſyncerè accepiſſet? Saxo enim hoc dicit, quod Angul prouinciæ, cui præerat, (iſti ſcilicet quam Crantzius hic Iutiæ partem facit) nomen ſuum impoſuerit, vt Anglia diceretur, poſteros autẽ eius, qui Angli dicti ſunt, poſtea, Britanniam cùm occupaſſent, porrò de nomine ſuo appellaſſe Angliam: in quo vt euidẽs veritas, ita prorſus nulla eſt obſcuritas.

Sic enim & noſtrates, qui à Friſone conditore ſuo Friſij dicuntur, eadem illa expeditione Britannica, Scotici maris inſulam, quam occuparũt, de nomine ſuo Frieſlandt, hoc eſt, Friſiorum terram nominarunt, ad recordationem patriæ ſuæ, quæ & hic Frieſlandt appellatur.

Io. Magni Gothi error. Crantzius autem ita verba Saxonis accepit, ac ſi ille Angulum ipſum Britanniæ nomẽ ſuum indidiſſe dixiſſet, quod eſt plane abſurdiſſimum; vt magis etiam mirandum ſit, quod Ioannes Magnus Gothus, qui Saxonem & Crantzium legit, hunc locum ita acceperit, vt neutrum intellexiſſe videatur, ſicuti nec Henricus Pãtaleo, qui Gothum ſecutus eſt, aſſerens Angulum præfuiſſe Britanniæ, quod vtiq; nec Saxo dicit, nec Crantzius: quod inde illis accidiſſe videtur, quod Angliã veterẽ illam Iutiæ proximã ignorauerint, vnde profecti ſunt, qui Britanniam nominarunt Angliam. *Henrici Pantaleonis error.*

Vt autem ex vera nominis Anglici Etymologia

gia declaremus, non ex Angria Veſualica, ſed ex Anglia Iutiana profectos eſſe, qui Britanniæ nomen Angliæ indiderunt, age Saxonem Grammaticum paucis examinemus, qui ſi candidè tractetur, luce clarius nos docebit, quod requirimus.

Vera ſedes Anglorũ, qui Britanniæ nomen ſuum indiderunt.

Puto autem nominum Etymologias in quauis gente ex idiomate populari æſtimari oportere, quod vulgo vſitatum, non ex voce aſcititia, quæ illi ad latini ſermonis analogiam qualemcunque affingitur. Itaque non quærendum vnde Anglia, Iutia, Friſia; ſed vnde Engellãdt, Iutlãdt, Frieslandt dicatur? nam ſtatim certa ratio popularem linguam callenti dictabit, inde dici, quod ſit Anglorum, Iutarum, & Friſiorum terra, cùm propriè hæ voces id ſignificent.

Etymologiæ nominum vnde petendæ ſint.

Cùm itaq; Saxo indicat hanc terram, cui Angul præfuit, à conditore ſuo Angliam fuiſſe dictam, obſcurius docuit, quod voluit, quia inſiſtit Analogiæ latinæ, ex qua non ſatis perſpicuè intelligitur primitiua nominis Etymologia, quæ vulgo nota erat.

Ideoque clarius dcturus erat, ſi expresſiſſet nomen conditoris ita, vti populari lingua ſonat apud ſuos.

Engel enim vulgo dictus fuit, qui apud Saxonẽ dicitur Angul, cuius terra proinde iuſta analogia Engellandt dicta fuit, vt & ſubditi die Engelſchen, ſiue Engellanders.

Angul, Engel, Angulus, Angelus, vſitata nomina ſunt Germanis Aquilonaribus.

Nemo enim vel ignorat, vel negare poteſt, toto illo Boreali terrarum tractu, qui inter Iutiam & Galliam eſt, vſitatisſimum eſſe, vt & alibi, nomen Engel; & quod vtrique ſexui communiter competit: & poſſemus multis huiuſmodi nominibus in medium productis id probare, ſi dubium eſſet. Certè hic Angliæ Princeps Angul

filiam

filiam habuit, quæ paterno nomine Engel dicta fuit;ex qua in vxorem ducta, Geroldus Saxonis filius Syfridum procreauit,ex quo Ducum Saxonicorum genealogia recta linea deſcendit. Quin & ipſa Pandora illa,quę Vortigernum iſtum Britanniæ Epimetheum intoxicauit, Hengiſti filia, vt quidam tradunt,Engela dicta fuit.

Deductio nominis Angul.

Nec verò perturbare quenquam debet, quod Angul in priori ſyllaba A,in poſteriori v habeat; cùm Engel in vtraq; habeat E: cùm huius rei cauſæ iuſtæ in promptu ſint. Primum enim E, quod vulgo vſitatum eſt,ratione latinæ analogiæ mutatur communiter in A, ſicut & in conſimilibus: Sic enim & hodie Britanniam vulgo Engellãdt, latinè Angliam;ſic partem Veſualiæ vulgo Engeren, latinè Angriam; ſic terram veterum Cattorum vulgo Heſſen,latinè Haſſiam vocamus:ideoque ſic etiam vulgo Engel, latinè Angul, ſicut & vulgo Denen,latinè Danos dicimus.

Deinde etiam in proprijs hominum nominibus indifferenter A pro E, & vice verſa vtimur, vt patet in Adel & Edel, in Aleff & Elef, in Hialmerus & Hielmerus, in Hialto & Hielto, & in conſimilibus infinitis,quæ Friſiorum,Danorum, Sueuorum, & Gothorum hiſtorias legentibus paſſim obuia ſunt. Et ipſum etiam principis huius nomẽ,de quo hîc iam diſputamus, hodie alij per e efferunt, ac dicunt, Engelum; alij efferunt per a,ac dicunt Angelum: & cùm diuerſa nomina videantur, ob diuerſam ſcripturam, qui vtriuſque vnam eandemque Etymologiam ignorãt, Angelum interpretantur nuncium,quia nuncius græcè dicitur ἄγγελος,quod & vulgo hodie perſuaſum eſt,vt qui Engel populari lingua dicitur, hic angelus latinè dicendus videatur; quia vtrobiq; iam

iam nomen hoc pro nuncio diuino accipitur.

Porrò autem quod apud ſupradictas nationes Septentrionales in proprijs nominibus ſæpius V in E, & è contra E in V, mutetur, eaſdem hiſtorias legenti patet: Sic enim & pater huius Principis, de quo agimus, Sueuorum Gothorumque rex, qui apud Saxonem Grammaticum Humblus appellatur, apud Ioannem Gothum aliâs Humulus, aliâs Humelus vocatur; vt etiam hũc Principem Engelum fuiſſe dictum nemo debeat mirari.

Certè quod iſta terra, cui Angul hic præfuit, in vtraque ſyllaba e habuerit, & Engellandt dicta fuerit, ex colonijs eius liquidò apparet, quæ omnes hanc vocalem repræſentant: Huiuſmodi autem ſunt Englehem in Pomerania; Englum in Friſia; Engelheim, Engelthal, Engelſtad in Germania, ſicuti infra latius dicemus *a*. a *cap. eod.*

Quemadmodum igitur Frieſlandt à Friſone, *l. eo. infra.* Iuthlant à Iuthone; ita etiam Engellandt ab Engelo primo conditore ſuo nomen obtinuit. Illa inquam prouincia Iutiæ proxima, cui Angulũ præfuiſſe declarat Saxo Grammaticus, qui idem etiam ab huius fratre Dano primo eius conditore Daniam appellatam ſcribit, qui & ipſe Dan, vulgo Den appellatus fuit, a in e longum mutato, quod prouinciæ nomen apertè teſtatur, quæ vulgò hactenus Denemercken appellatur, vt & incolæ ipſi Denen.

Hæc vt perſpicua veritate nituntur, (quia ex vſu populari petita ſunt) ita ſanis ingenijs abſurda videri nullo modo debent: nec enim inuſitatum eſt, caſtra, ciuitates, prouincias, & alia loca conditorum nominibus inſigniri; neque inſolitum nomẽ eſt, vel Engeli apud Anglos Iutianos, & alibi, vt ſupra dictum eſt, vel Deni apud Danos,

nos, apud quos poſt primū hunc duos adhuc eius nominis Reges fuiſſe ex eodem Saxone diſcimus.

Ioan. Goropij nugæ. Quod igitur Ioannes Goropius Becanus hic aduerſus Saxonē Grammaticum, vt & alibi aduerſus alios nugatus eſt, id neq; lectori ſano credendum, neque nobis refellendum eſt, vtpote quod in opere ioculari non docendi, ſed delectandi lectoris gratia luſum eſt.

Alioqui enim quis hominem quenquā, nedum Goropium, tam impudentem fore credat, vt ſeriò cūctis pene hiſtoriographis fidē adimeret, ſibi ſoli aſſereret; etymologijs fermè vbiq; ſua probaret, quibus etiā rectis ac ſynceris, nedū cōmentitijs & ex populari lingua cōfictis, nunquam vir modeſtus vllus multū tribuit; ea deniq; negaret, quę omnes probant; ea aſſereret, q̄ omnes negant?

In propoſito enim noſtro, quod ad Saxonem Grammaticum attinet, quis eum Demoſthenes aut Cicero (ſi quidem ſeriò locutum fateatur) ab effronti impudentia defendat, vbi dicit, Saxonē toto opere ſuo vſque ad Carolum Magnū, nihil adferre præter fabulas, & plus quàm anilia deliramenta, cùm id falſiſſimum eſſe prẹſens Friſicorum, Sueuicorum, & Gothicorum annalium collatio euidentiſſimè demonſtret?

Quis autem ſeriò locutū credat, niſi qui ipſe ſit impendio ſtultus, vbi Etymologiā reddit nominum Dan & Angul?

Quis denique ſtomacho tam patienti ſit, vt concoquere poſſit (niſi vt ioco dictā accipiat) vbi à Saxōe prolata veluti falſa deridet, quæ nō modò ſcriptorū conſenſu, ſed & experientiā ipſa probātur, & ſua tanquā vera proponit, quæ contrariò ſcriptorum conſenſu & experientia cōfutantur?

Hoc igitur noſtrū de Goropio iudicium, quod

& an-

& antea tulimus & hic repetimus, ſi quis fortè nõ recipit, eumq; non iocularium, ſed ſerium opus reliquiſſe cõtendit, huic reſpondemus primùm, quod Philoſophus nos docuit, contra negantem principia nõ eſſe diſputandũ: Nam qui Saxonem res patrias ſcribentem illis excutit, quorum res cum Danicis fortuna coniunxit, is pluribus gentibus iniuriam facit non minorem, quàm ſi ſe de fenſuris gladium eriperet; cùm harum probationes contra Goropiũ ex Saxone petendæ ſint. Deinde & hoc dicimus, Goropio in his quæ contra Saxonẽ diſputat in propoſito noſtro, propter euidentem abſurditatem nihilo plus deberi fidei, quàm Anaxagorę aſſerenti picem eſſe candidam, & niuem atram; quod contrariũ eſſe videntibus oculi ſui, cæcis teſtimonia ſanorum indicant. Si quis tamẽ ſeriũ ſcriptorẽ eſſe contẽdat, huic nos ſeriò reſpõſuri ſumus ſaltẽ in propoſito noſtro.

Britannia denominata Anglia ab Anglis Iutianis, de quibus Beda.

Cùm itaq; Britanniam ab his potiſſimum denominatam eſſe Angliam conſentaneum ſit, quorũ nomẽ ipſa proximè repreſẽtat, quis dubitet hos Anglos fuiſſe Bedanos, qui ex Anglia illa Iutiana profecti, & Britannia potiti, vt Saxo dicit, priſcum inſulæ nomen nouo patriæ ſuæ vocabulo permutarunt? vtpote cùm etiam prouincia vtrobique & Engellãdt, & vtriuſq; incolæ die Engelſche ſiue die Engellanders nominentur? In Veſualia enim neq; Engellandt, neq; die Engelſche aut Engellanders habitare quiſquã audiuit: Angrij enim iſti Veſualici die Engeren, vt & patria eorum vulgo ſemper Engeren dicta fuit.

Ex ſitu loci Crantzius arguit eoſdem eſſe Saxones & Anglos.

Vrget porrò Crantzius argumentum tertium, & à ſitu loci demonſtraturum ſe putat, eoſdẽ eſſe Anglos ac Saxones: nam cùm Angriam ſuam ex Anglia Bedana fabricet, eamq; in Veſualia collo-

cet, quam Saxoniā vocat, infert Anglos eſſe Saxones, æquè ſcilicet ac Angrij ſunt Veſuali.

Sed cùm Beda aſſerit Anglos ſuos ad mare Septentrionale prope Iuthiā eſſe, eoſq; collocet medios inter Vitas ac Saxones, loci ſitus hic docet Angrios Veſualicos non eſſe Anglos Bedæ: Angrij enim iſti Veſualici non maritimi ſunt, ſed mediterranei; & in Veſualia neque Saxones vlli ſunt, neque Vitæ, qui Angriorum latus vtrimque claudant.

A rebus geſtis Crantzius arguit eoſdem eſſe Saxones et Anglos. Reſtat argumētum quartum à rebus geſtis ductum; nam cùm Beda dicat, vt ſupra vidimus, Anglorum patriam, vnde in Britanniam immigrarunt, ad ſuam vſque ætatem iacuiſſe deſertam: Crantzius id quaſi de Angria ſua dictū accipiens, confidenter negat, eam vnquam iacuiſſe deſertā, vel cultoribus fuiſſe vacuatam.

Anglia Bedæ deſerta, Angria Crantzij non item. Sentit fortaſſe Crātzius de colonijs, quas Veſualia ſingulis annis in longinquas regiones magno prouentu educit, ſicut teſtatur Varnerus Veſualus in laude antiquæ Saxoniæ ſiue Veſualiæ.

Longè alia res fuit, quam narrat Beda de Anglis Iutianis: hi enim per expeditionem Britannicam ſuam patriam prorſus deſeruerunt, nullis in ea cultoribus relictis.

Primùm enim Angli iſti, quibus aliâs cū Danis, aliâs cum Saxonibus, continuè autem cum Oceano bellum erat, pertæſi patriæ ſuæ, cùm à Britannis inuitarentur, ſpe melioris conditionis ac fortunæ, cùm tota gente in Britanniam nauigarunt, (præmiſſis tamen tribus longis nauibus, quæ bellatores ferebant) quòd Saxones ac Iutæ non fecerunt. Deinde cùm Britones primo commiſſo prælio, quo Horſus occubuit, aduenas ferè omnes Britannia exturbaſſent, Anglorum tamen aliquā

partem

partem in fide retinuerũt,quod hiſce auxilij contra Pictos & Schotos præſtiti primis authoribus (vt videntur)ſe ſtipendiorum ratione nonnihil obligatos agnoſcerent.

Iutæ igitur,qui eiecti erant in Iutiam, & Saxones conſimiliter in Saxoniam ſuam redierunt; Angli ſoli in patriam redire noluerunt, vel ob cauſas iam ſupra dictas,vel quod alibi meliores ſedes inuenirent, vel etiam quod ſe cõterraneorum ſuorum opera in Britanniam aliquando reuerſuros ſperarent. Itaque alij aliò per Germaniam diſperſi ſunt;ab his Anglehem in Pomerania;ab his in Germania Engelſtadium, Engelheim, Engelthall & ſimilia, non deſunt qui profecta ſuſpicantur, inter quos & Andreas Althamerus eſt. Magnam certè Anglorum copiam ex Britannia duce Hengiſto in Friſiam tunc traieciſſe ex annalibus noſtris intelligimus: Hengiſtus enim,qui expeditionis Britannicę Dux erat, quod hoſpitio & auxilio horum Anglorum diu vſus eſſet,gratitudinis ergo libenter eis in Friſia locum dari à ſuis impetrauit;maximè cùm& horum, & illorum qui in Britannia remanſerant, coniunctâ opera ſe tandem aliquando Britannia potiturum ſperaret;quod & factum eſt. Itaque Angli iſti tunc in Veſtergoa,prope veterem ciuitatem Turgongam,quę per Danos poſtea vaſtata, Bellocomum dici cepit,vicum condiderunt, nõ longè à brachio maris Mediterranei , quod & nunc alluuione coaluit,ex oppoſito fere Leouardiæ, qui Englum ſiue Engelhemum in hodiernum vſque diem dicitur. In eo Angli non infeliciter egerunt,vſque ad Dagoberti patrem Clotarium Francorum regem, ſub quo hi potiſsimũ ſoli luerũt pœnas,quas communis Friſia per ſuum

Angli Britannia expulſi in diuerſas terras diſparguntur.

Hengiſtus Anglos ex Britannia in Friſiam ducit.

Englũ pagus Friſiæ.

um Regem Beroaldum cõmeruerat, qui ad interneсionem pene omnes deleti ſunt, ſicuti teſtatur etiam in Faſciculo temporum Varnerus Veſualus idem, qui ſcripſit laudem antiquæ Saxoniæ, ſeu Veſualiæ. Is ad annum Chriſti 630. Dagobertus (inquit) Rex Franciæ interfecit Anglicos, qui tunc Saxones dicebantur, omnes excedẽtes menſuram gladij ſui: putant quidam, quod hæc crudelitas Francorum fuit cauſa æternæ inuidentiæ & diſſentionis Anglorum contra Francigenas. Ita ille. Vbi Dagoberto factum patris aſſcribit: Etſi enim Dagobertus occaſionem huic bello dederit, pater tamen eius Clotharius rẽ geſsit; quod non modò ex archiuis noſtris, ſed & ex Gregorio Turonenſi, ex Annonio, Sigeberto, Nauclero & alijs multis conſtat.

Dagobertus Francorum Rex interficit Anglos Friſios.

Cùm igitur Crantzius neget Angriã ſuam vnquam cultoribus fuiſſe vacuatã aut iacuiſſe deſertã, agnoſcit nimirũ ex Veſualia non prodijſſe Anglos iſtos, qui Britãniæ nomen indiderunt.

Bedam Crãtz. perperam exponit.

Quod igitur Crantzius ſupra dicit, omnes teſtari, qui de Anglia ſcripſerunt, quod inſula iſta inſignis primũ Albion, inde Britãnia, nouiſsimè Anglia dicta ſit ab Anglis Saxonibus, qui nomen ſuũ genti intulerũt, verum id quidẽ eſt; ſed eo ſenſu Anglos Saxões accipiũt, quo Beda propoſuit, Saxo retulit, quo omnes non ignaui, nõ peruerſi intelligũt, hoc eſt, pro duobus, nõ titulis, vt Crãtzius, ſed populis, ijs ſcilicet, qui cum finitimis eorum Vitis ſiue Iutis Britanniã occuparũt, & vt erant tres diſcretę gentes, ita etiã tres diſcretas in Britannia poſſeſsiones acceperunt, quas Beda diſertè indicat. Hac ſignificatione etiã in patria ſua diuerſas tres fuiſſe gẽtes Saxones & Anglos & Vitas ſiue Iutas, præſens locorum ſitus trifariam

ãm diſtinctus, in hodiernum vſque diem teſtatur, eo planè modo, quo ſcripſit Beda, vt ſupra demóſtrauimus. His igitur ita diſcuſsis, reſtat id quod vltimo loco nobis propoſueramus, vt paucis indicemus, quæ ſit apud Crantzium, quæ ſit apudBedam vetus Anglia.

Quæ ſit apud Bedã; quæ ſit apud Crantziũ vetus Anglia.

Crãtzius aũt, quanquã pertinaciter vrgeat propoſitũ ſuũ, quo ex Angria Angliã fabricet; agnoſcit tamen etiã veterem illã Bedæ Angliã: Angriæ enim Saxonũ Ducẽ Vitekindũ, Angliæ Dani fratrem Angulum præponit; Angriam in Veſualia, Angliã prope Iuthiã collocat: ex quo facilè quiuis iudicabit, qua ſynceritate Crantzius lectori Angriam commendet. Interim verò cùm diuerſi authores de ſitu veteris Angliæ diuerſa tradiderint, nos omiſsis opinionum fluctibus, Bedã paucis cõſiderabim⁹, quo diſcuſſo veritas apparebit.

De Angliâ veteri diuerſæ authorũ traditiones.

Beda igitur, qui Anglos ſuos Britãnicos hinc educit, Anglos veteres Saxonib⁹ ac Iutis vtrimq; conterminos facit, ipſamq; Angliã veterem inter antiquã Saxoniam ac Iutiã collocat mediã, à quo Crantzius adeo non diſſentit, vt eam Iutiæ partem faciat, ſicuti modò dictum eſt, ita vt horum conſenſu Anglis ab altero latere Vitæ ſiue Iutæ, ab altero Saxones proximè finitimi ſint.

Anglorum veterum ſedes ex Beda.

Dani etiam, qui Iutiam hodie poſsident, & proinde vicinos ſuos optimè norunt, eodẽ loco veterem hanc Anglorũ ſedem monſtrãt, quę inter Iutiã & Holſatiam Saxonũ in angulo ſita eſt; & Slia flumine ac oppido ab vna parte clauditur, ab altera verò ſinu freti atque vrbis Flensburgenſis terminatur: quam rem etiam ex Eguinarti hiſtoria temporũ adnotauit Adamus Bremenſis li. 1. ca. 4.

Huc etiam veteres Romanorũ ſcriptores collimant; Ptolemæus & Cornelius Tacitus: Pto-

 lemæ-

lemæus enim nominat diſertè Angilos his in locis; Tacitus autem Anglios, & his etiam coniunctos nominat Arios, Eliſios, Monimos, qui etiam hodie appellationem retinent, nimirum Ar, Alſen, Monæ, quæ ſunt vicinæ inſulæ ſubiectæ Regi Daniæ in Ducatu Sleſüicenſi.

Cum his congruunt Cimbrorum, Danorũ, & Friſiorũ Annales: congruunt etiã Henricus Glareanus, Bilibaldus, Birckhaimerus, & quotquot præterea ſunt diligẽtiores veterum Geographorum interpretes. Vt iam nulli dubium eſſe poſſit, Angliam Bedę & Angriam Crantzij, vt nomine, ita & loco diuerſas eſſe; vtpote cùm Anglia Iuthiæ, Angria Veſualiæ pars ſit, vel teſte Crantzio, & proinde veritatem inueſtiganti, in præſenti controuerſia Bedæ veſtigijs inſiſtendum ſit: Ignorantia enim huius veteris Angliæ, ex qua Britannia poſtmodum Anglia dicta eſt, communes Germanorum hiſtorias mirum in modũ perturbauit, vt in hiſtoria Hengiſti demonſtraturi ſumus.

Ignorãtia veteris Angliæ multos errores in hiſtorijs Germanorum peperit.

Capvt Dvodecimvm.

Aliam esse Saxoniam antiquam apud Crantzium, aliam apud Bedam, & cui inhærendum ſit.

POſtquam Anglos à Saxonibus diſcreuimus, & Bedæ tres populos ſuos aſſeruimus, vt manifeſtè iam appareat, diuerſos eſſe Vitas, Anglos ac Saxones, ſicuti à Beda ſunt propoſiti, reſtat iam vt declaremus alios eſſe Saxones antiquos apud Bedam, alios apud Crantzium, & cui potiſsimum adhærere debeamus.

Crantzium autem non alibi quàm in Veſualia

Saxoni-

Saxoniam antiquam collocare, ex ſupradictis eius allegationibus nulli dubium eſſe poteſt: Quam eius opinionem nos iam temporum, perſonarum rerumque ratione ſatis euidenter confutauimus; reſtat iam controuerſia quarta, quam mouet occaſione loci. Eo enim ipſo, quo Saxones ex Cattis, Anglos ex Angrijs fingit, antiquam Saxoniam non alibi quàm in Veſualia collocat. Cæterùm quia hæc non argumenta, ſed figmenta ſunt, quæ & ſatis dilucidè confutauimus, relicto Crantzio tranſibimus hinc ad Bedam, cuius ductu certius ad veritatem hiſtoriæ perueniemus. *Loci ratione Crantzius arguit Saxones & Anglos eoſdē eſſe.*

Beda enim cùm Saxones antiquos Anglis, vt & ipſos Anglos Vitis proximè vicinos facit, non longè à Iutia ponit, longiſsimo certè interuallo diſiungit à Veſualia.

Nam cùm tres diuerſas Saxonum ſedes ſupra ex vulgari ſcriptorum traditione conſtituerimus, a harum primam duntaxat Beda nouit & tertiam, ſecundam non nouit: Oſualiam enim Saxones tempore Bedæ iam tenebant, Veſualiam nunquam cóſequuti ſunt, vt infra patebit; ideoque comparatione tertiæ primam illam vocat antiquorum Saxonum terram, ex qua Anglos Saxones in Britāniam veniſſe dicit. Huc igitur pertinet illa D. Bonifacij epiſtola, qua Anglorum regem ad caſtitatem extimulat exemplo maiorum ſuorum: nam hi veteres Saxones itidem atque Friſij libidinem ſeueriſsimè coercebant. Ideoque errant, qui eam referunt ad Veſualiam, cùm Angli Britannici ex Anglia Veſualica originem non ducant, ipſiq; Veſuali, ne Saxones quidem, nedum antiqui Saxones ſunt. Bonifacius autem, qui 755. Chriſti anno martyrium paſſus eſt, hoc elogium de veteri Saxonia, hoc eſt *Tres Saxonum ſedes* *a cap. 3. lib. 2.*

 Hol-

Holſatia, rebus adhuc integris, tulit, cū Carolus Magnus Holſatos demum quinquaginta quatuor annis poſtea, hoc eſt, anno 804. demum in Galliā tranſtulerit, vt ſupra ex Crantzio declarauimus cap.3.lib.2.

Huius autem Holſatiæ partem extremam, qua Iuthiæ proxima eſt, in antiquis manuſcriptis Chronicis, Olt Saxen, id eſt, veterem Saxoniā dici animaduerto. Cui ſcripturæ rei geſtæ veritas conſonat, cùm in ea parte Saxoniæ conditor ac princeps ipſe Saxo, & filius eius Geroldus, & nepos Syfridus, & cæteri Saxonū duces habitarint, qui ex ipſis prognati apud Saxonem Grammaticum & alios referuntur.

Olt Saxē.

Nec rationi videtur eſſe diſſentaneum, quod hanc veterem Saxoniam Saxones ipſi olim appellauerint, ex qua primas & ſubinde nouas colonias duxerunt: nam quod eadem terra progreſſu temporis Holt Saxen, quaſi ſylueſtris Saxonia dici cœperit, etiā ſi id Crantzio nō placet, [a] equidem minus concinnū puto, vt & illud, quod hodie dicitur eadem terra Holſtein, quaſi concauum ſaxū. Vt enim nec ſaxis, ita nec ſyluis Holſatia ita inſignis eſt, vt inde nomen ſortita videri debeat, cùm magna ex parte ſit paluſtris, vt in Vilſtria & Crempis. Hanc igitur Saxonibus antiquiſsimam ſedem vnanimiter aſsignant Ptolemæus, Beda, Eutropius, Paulus Diaconus, Stephanus, Oroſius, & Godefrid⁹ Viterbiēſis; & ex Saxonicis ſcriptoribus Vitekindus Corbeiēſis, Albertus Stadenſis, Adamus Bremēſis, Henricus Buntingius, Ioannes de Eſſendia, Hēricus de Heruordia, Varnerus Veſphalus, & Speculum Saxonū, & antiquiſsima Saxonū Chronica, cum quibus & annales noſtri congruūt; & ex recētioribus, præter cæteros,

a Saxon. li.5.ca.27.

Saxonum ſedes antiquiſsima.

teros,etiã Dauid Chytræus,& Nicola⁹ Ciſnerus, ſine hæſitatione ſubſcribunt. Nec enim mirum eſt,recentioribus in Saxonia mirũ id videri,cùm ipſi videant hanc terrã aliâs Obotritis, aliâs Danis,aliâs Holſatis paruiſſe,qui Saxones non ſunt; & Crantzium ſequantur ducem, qui hanc Saxonum primam ſedem inſtituti ſui gratia obumbrare nititur,& proinde vbi viciſſitudines Principum commemorat,(Saxon.lib.5. cap.27.)quibus hæc terra diuerſis tẽporibus ſubiecta fuit,recentibus exemplis , & quæ vltra Carolum Magnum non excurrunt,colligit eam aliquando paruiſſe Saxonibus, abducens hac techna lectorem à cogitatione temporis præcedentis , & ſupprimens ea occaſione antiquiſſimos iſtos Saxonum conditores,qui à primo Saxonicę gentis aduẽtu ad Carolum Magnum vſque mille centum annis continua ſucceſſione illic floruerant.

Crantzius antiquitates Saxonum obſcurat.

Confutatis igitur ad hunc modũ omnibus ijs, quę Crantzius contra receptam communiũ ſcriptorum ſententiam de Saxonum origine commentus eſt, certiſſima tẽporum, perſonarum, rerum ac locorum ratione iam conſtat Saxones in Germania eſſe aduenas,& primam eorum ſedem fuiſſe circa Hadeleriam.

Atq; ita quidem deprehenditur Crantzius veritatem ipſam fabulæ prætextu exſibilaſſe, & figmenta ſua titulo veritatis incauto & occupato lectori obtruſiſſe, non alio fine, quàm vt puerili quadam & inani ac ſtulta gloriola Saxones ſuos faſcinaret,qui indigenæ viderentur , quaſi magis Germani forent,ſi ſæculis aliquot citius in Germaniam veniſſent,in quam omnes vtique gentes aliunde aduenerunt, cùm nullæ ſint indigenæ,

CAPVT DECIMVMTERTIVM.

SAXONES IN VESVALIA ANTE Carolum Magnum nullas habuiſſe ſedes.

REmota igitur Crantzij opinione priuata de Veſualia, quæ nobis obſtabat, recta iam hinc procedere poteramus ad pertexēdam hiſtoriam de origine gentis noſtræ; ſed cùm animaduertamus, communem illam de eadem Veſualia Saxonum opinionem, ſi non ad originem, ſaltem ad incrementum gentis noſtræ, lōgè plus habere momenti, quàm illam priuatam Crantzij, operæpretium mihi facturus videor, ſi diſcuſſis nebulis, Saxonum & Veſualorum ac Francorum hiſtorijs hic aliquid lucis infundam, cùm omnium interſit errore detecto conſpiciendam dari veritatem.

Author ſepoſitis affectibus veritatem ſolā inquirit ac tradit.

Vulgo enim putant, qui Crantzij ductum ſequuntur, Veſualos eſſe Saxonum parentes, vtpote qui ipſo authore ſint indigenæ, & colonias hinc in omnes terras duxerint, quæ iam Saxoniæ nomine cenſentur.

Tres opiniones de origine Saxonum.

Peritiores hoc falſum eſſe ſciunt, & Veſualos Saxonum filios arbitrantur, & antiquos Saxones ideo dici putant, quod inter omnes Saxonum colonos primi fuerint.

At verò quibus rei veritas explorata eſt, his conſtat Saxones in Veſualia nullas vnquam habuiſſe ſedes, & proinde Veſualos neque parentes eſſe Saxonum, neque filios.

Tria conſideranda

Hoc igitur vt perſpicuè doceamus eſſe verū, primùm demonſtrabimus, Saxones in Veſualia ſedes nunquam habuiſſe; deinde declarabimus, quæ ſit origo nominis Veſualici; poſtremò indicabimus,

cabimus, quæ ſit ratio nominis Saxonici in Veſ-
ualia.

Ad primum igitur, vt clarè & ſine ambiguitate doceamus quod intendimus, ſcire in principio lectorem oportet, noſtram hanc diſputationem de Saxonum ſedibus in Veſualia nō vlterius producendam eſſe, quàm ad ætatem Caroli Magni, hoc eſt, ad annum 800. Chriſti; ideoque ſi poſtea vel per errorem ſcriptorum, vel per occupationem alicuius Principis, vel per Epiſcopatus deſcriptionem Saxoniæ nomen accepit, id intelligatur ad præſentem hanc noſtram cōtrouerſiam nihil pertinere. Nam cùm hæc antiqua Saxonia à quibuſdam vocetur ob id, quod Saxonum prima vel ſedes vel colonia fuerit, ita accipi debet, vt de tempore intelligatur illo, quod Carolum anteceſsit, quo Saxones Rempub. ſuam liberam ipſi tenuerunt, quam ſoluit Carolus, qui Saxoniam omnem in prouinciam redegit, eamq́; certis Epiſcopis diſtribuit, quibus & principes aliquos defenſionis ergo adiunxit; ſic vt hinc noua quædam Saxoniæ facies exorta ſit, quæ proinde ad noſtrum hoc inſtitutum duabus de cauſis nihil pertinet.

Præſentis diſputationis terminum.

Primùm enim, vtcunque horum quisq; fines ſuos prorogauerit, priuatim id ſibi, non autem communi Saxonum Reipub. vt antea fecerit, maximè cùm Principes Saxonum, qui poſt Carolū Magnum hactenus in Saxonia rerum potiti ſunt, teſte Alberto Crantzio, non Saxonici, ſed Francici ſanguinis ſint.

Deinde, quod id ſolum hic ſpectemus, an Veſuali ante Carolum Magnum æquè Saxones fuerint atque Oſuali; cùm Crantzius dicat, ſub Carolo Magno gentem Saxonicam diuiſam eſſe in

Oſualos ac Veſualos. Si ergo Saxones ante Caroli Magni ætatem occuparunt Veſualiam, quæro quo tempore id factum ſit? pauci enim hic nobis aliquid certi definiunt; cùm plerique omnes Crantzium ſecuti, Saxones in Veſualia conſtituant indigenas. Beatus Rhenanus rerum German. libro primo, Saxones in Veſualiam veniſſe putat ſub Valentiniano tertio, cùm Franci, ea relicta, poſt Aëtij mortem, quæ in annum Chriſti 458. incidit, vtramque Belgicam, & Germaniam ſecundam ſui iuris feciſſent: Sed hanc Rhenani opinionem conſiſtere non poſſe, capite ab hinc ſecundo apparebit, vbi clarè demonſtrabimus, neq; Francos ea tempeſtate Veſualiam tenuiſſe, neque poſtquam tenuerunt, vnquam Saxonibus conceſsiſſe. Author laudum antiquæ Saxoniæ ſiue Veſphaliæ, veluti per nebulas vmbram veritatis vidit. Is dicit, Macedones circa annum 300. ante natum Chriſtum appuliſſe per Albin fluuium, & occupaſſe Holſatiam, inde mox eodem Albi ſubuectos veniſſe in Veſphaliam: Macedones autem iſtos vocatos fuiſſe Saxones, vt inde Saxonum ſedes in Holſatia ſimul & in Veſphalia cepiſſe colligendum ſit. Hæc igitur ſi perſonis ac temporibus rectè diſtinguuntur, illuſtrem hiſtoriæ veritatē infundunt: Macedonici enim exercitus aliquas reliquias in Germaniam tres fratres deduxerunt, Friſo, & Saxo, & Bruno, vt ſupra diximus, & infra probabimus. Hi ſimul per Fleuum fluuium in eam terram delati ſunt, quæ ex Friſone Friſia dicta fuit. Inde Orientem verſus abnauigantes, Saxo & Bruno per Albin appulerunt. Ac Saxo quidem ad Septentrionem Albis conſedit, vbi nunc eſt Holſatia: Bruno verò eodem Albi paulo altius ſubuectus, terram occupauit,

An Saxones Veſualiam occuparunt ante ætatem Caroli Magni.

Macedonum ſiue Saxonum aduentus in Germaniam.

Friſo, Saxo, Bruno.

pauit, ſitam intra Albin & Viſurgim, vbi & oppidum fundauit, quod de nomine eius Brunonis vicus, ſicut & terra ipſa Brunſuicenſis dicta eſt. Nam quod Crantzius aſſerit, ciuitatem hanc nomen obtinere à Brunone Vitekindi abnepote, quem conditorem eius facit, ridiculum eſt, cùm Brunſuicum à S. Marcellino nominetur, qui plus quàm centum integris annis mortuus eſt, antequam hic Bruno naſceretur, de quo loquitur Crantzius; & certum ſit, ciuitatem Brunſuicenſem, bello Saxonico, per Carolum Magnum euerſam eſſe, & iacuiſſe diu deſolatam, vt Crantzianus iſte Bruno non tam conditor, quàm inſtaurator ciuitatis iſtius haberi debeat, quę diuerſis temporibus diuerſam fortunam experta eſt, vt in annalibus noſtris ſuis locis diligenter indicabimus. Primus certè fundator ille Bruno Priſcus cum ſuis Brunſuicenſibus eam prouinciam partim pacto, partim bello conſecutus eſt; cuius poſteri cum populis duobus potentiſſimis Sueuis ab Oriente, & Bructeris ab Occidente varia fortuna luctati ſunt annis fermè quadringentis, hoc eſt, ad memoriam vſque Cornelij Taciti, & fines ditionis ſuæ non modò tueri, ſed etiam prorogare conati ſunt. Itaque Angriuarij, qui inter hoſce præcipui erant, adiunctis ſibi Chamauis, tranſmiſſo Viſurgi, Bructeros, quãtumuis potentes, ſedibus ſuis eiecerunt, & penitus exciderũt; deletis eorum ſexaginta milibus, vt teſtatur Tacitus. Ex eo igitur tempore Angriuarij partem eius prouinciæ tenuerunt, quæ poſtea Veſualiæ nomen eſt ſortita ex euentu, de quo proximo capite dicendum erit. Interim verò hinc patet, Angriuarios non ex Saxone eſſe, ſed ex Brunone; & Brunſui-

Crantzij error de Brunonis vico.

Brũſuicenſium varia fortuna.

cen-

Brunſuicēſes & Friſij Saxonū nomine appellati.

cenſes Saxonum nomine etiam antiquitus fuiſſe comprehenſos,ob vicinitatem & eiuſdem originis ſimilitudinem,ſicut & Friſios. Vnde Vorperus Taborita, vnus ex hiſtoricis noſtris, ſuſpicatur, Saxonem inter tres iſtos fratres fuiſſe natu maximum; quod huic ob venerationem ſenij hæc prærogatiua data ſit,vt Saxonum nomine etiam Friſonis âc Brunonis poſteri comprehenderentur:quanquam annales noſtri manifeſtè declarent,Friſonem maximum, Saxonem medium, & Brunonem minimum natu fuiſſe; & aliæ cauſæ idoneæ ſint in próptu, cur Saxonici nominis amplitudo nomen Friſonis ac Brunonis ſucceſſu temporis in multis obumbrauerit, vt infra ſuo loco plenius declarabimus.

Saxones in Veſualiam nō veniſſe.

Cùm igitur Veſualia ſit regio mediterranea, quam ab Oriente Viſurgis,ab Occidente Rhenus fluuius,ab Auſtro montes Cattorum, ad Septentrionem Friſia terminãt, quando tempus definire Crantzius non poteſt, quo eam Saxones occuparunt,age videamus ex qua cœli plaga in eam profecti ſint.

Ab Occidente eos veniſſe,ita vt vel Rheno aduecti ſint, vel ex Gallia Rheno traiecto venerint, hactenus qúi dixerit,neminem comperi.

Ab Oriente etiam qui eos aduenisse aſſeruerit, itidem nemo hactenus eſt repertus,& Crantzius contrarium aſſerit,qui Saxones ex Veſualia profectos, vltra Viſurgim ſedes Vandalorum occupaſſe ſcribit.

Ab Auſtro Saxones in Veſualiam veniſſe Crantzius aſſeuerat, qui eos ex montibus deſcendiſſe ait, quos intelligere non poſſumus alios quàm Cattorum montes, qui nunc Haſsici vocantur: nam vt hi Haſſiam à Veſualia ſeparãt, ita in Haſſia,

ſia, quam Catti olim tenuerunt, antiquiſſimam Saxonum ſedem ponit Crantzius, vtpote qui Saxones dicit eſſe Cattos. Crantziò autem, ne cramben recoquamus, iam antea demonſtrauimus, Saxones non eſſe Cattos. Quo poſito, ex Cattorum montibus Saxones (quia illic nulli erant) in Veſualia non venerunt: qui tamen ſi inde veniſſent, aduenæ eſſent, quos Crantzius illic indigenas facit. Sed hæc abſurditas Crantzij eò maior eſt, quod ille Cattos ac Veſualos eoſdem faciat, qui diuerſiſſimi ſunt, non modò nominibus, ſed etiam ſedibus ac limitibus ſuis diſtincti; quorum neutri ab alteris vel originem vitæ, vel viuendi leges habent. Hoc tametſi non ignoraret quidã, nuper, vt apud imperitos Crantziũ fulciret, Cattos ſcripſit partem Hasſiæ, partem Veſualiæ tenuiſſe, vtique contra manifeſtam veritatem.

Aeneas Syluius ex Auſtrali quidem plaga Saxones deducit, non tamen in Veſualiam, ſed in Oſualiam; quam eius ſententiam Crantzius in procœmio Saxoniæ ſuæ refert, quam ipſius verbis hic ſubijciam:

(Hæc igitur inquit *a*) prima de Saxonum origine coniectura ſit. Succedit altera, quæ Aeneam Syluium, inde Pium Papam ſecundum in hiſtoria Bohemica prefert authorẽ. Is in deſcriptione „ terræ Bohemiæ flumina pandit quæ ſe in Multa- „ uiam exonerant, Saxonam & Luſuntium & Mi- „ ſam nominat, quos Multauia in ſe receptos ſe- „ cum deuoluit in Albim. Compertum eſt ex Taci- „ to, Boios ab origine gentem Gallicam, tenuiſſe regionem intra montes, quæ nunc Bohemia eſt: inde verò pulſos à Marcomannis, hoc eſt, Vandalis, qui vſque hodie tenent. Nam Bohemi Vanda- „ li ſunt, remanẽte veteri nomine in prouincia, vt „

a in procœmio Saxoniæ.

Bohemiæ diuerſi occupatores.

nunc „

" nunc Boiemi dicantur, qui pridem Marcomanni,& generali vocabulo Vandali. Vnam enim eſſe gentem vna lingua prodit: vnde etiam manauit nomen in totam nationem Vandalorum, vt apud Ptolemæum appelletur gens magna Bohemi. Nec enim vnquam Germania habuit maiorem gentem, quàm ſit etiam hodie Vandalica; complectens Ruſſos, Polonos, Bohemos, Dalmatas. Teſtis eſt (quod diximus) vna lingua, quadam varietate (vt fit) per diuerſas regiones alternata: ſed tamen vna eſt: quod facilè perpendit auſcultans. Pulſis ergo ex Bohemia fluminum accolis, nomina fluuiorum ad quæ pridem incolebant, ſecum (vt creditur) extulerunt: vt qui in proximis regionibus ad Luſuntium incoluêre, partem Sleſiæ nunc tenentes, quæ Luſatia dicitur, Marchioni parens Brandenburgenſi, Luſatij dicantur. Qui Miſam, ad proxima tranſeuntes, appellentur vſque hodie Miſnenſes. Qui verò ad Saxonam, paulo vltra progreſſi, Saxones ſunt vocitati: qui paulatim ditionem ampliantes, in latum ſunt diffuſi, pulſis retro Vandalis, qui omnia cõfinia olim tenuerunt. Tenemus tempora ſuo loco deſignanda, quibus Saxones pulſis Vandalis, regionem occupauêre, quam nunc tenent. Verum eſt tamen, quod *ea* quæ nunc eſt Veſualia, prius quàm cætera terra vltra Viſurgum, teneret Saxoniæ nomen.

Vandalicæ gentis amplitudo.

Crantzius veterem cantilenam canit.

His verbis Crantzius Aeneæ ſententiam refert, quam tamen ipſe non probat: alibi enim docet, eos qui Oſualiam hic occupaſſe dicuntur, non Saxones, ſed Vandalos fuiſſe, quod & hic ratione temporis conuincit, cùm ſe tempora nouiſſe profitetur, quibus Saxones pul-

fis

ſis Vandalis regionem occupauêre, quam nunc tenent. Hæc autem tempora, cùm valde recentia ſint, conſultò hic reticet Crātzius: Saxones enim Vandalos iſtos demùm poſt ætatem Caroli Magni expulerunt, exceptis ſolis terræ Brunſuicenſis incolis, quos prius exturbarant. Hinc igitur cùm inferri poſsit, Saxones ergo ex Auſtrali plaga in Veſualiam nō veniſſe, occurrit obiectioni; verum eſſe dicens, quod ea quæ nunc Veſualiæ eſt, tenuerit Saxoniæ nomen, priuſquam cætera terra, quæ ad Occidentem Viſurgis eſt: hoc dicto ſcilicet lectorē remittens ad ea, quibus probare conatus eſt, Saxones eſſe Cattos. Quæ proinde cùm nos euidenter falſa eſſe docuerimus, apparet, ab Auſtro Saxones in Veſualiam non veniſſe.

A Septentrione autem quò minus in Veſualiam venerint Saxones, obſtiterunt Friſij, quibus interiectis, nulla ratione Saxonibus via patuit in Veſualiam penetrādi. Imò verò Friſij ipſi dominabantur in Veſualiā, antequam Saxones ex Nordalbingia ſua vnquam prodijſſent; qui quia ob vicinitatem Saxonum Saxones & ipſi vocabantur, Saxoniæ nomen etiam Veſualiæ importarunt: vnde Saxonici nominis origo eſt in Veſualia, vt ſecundo abhinc capite docebimus. *Friſij olim in Veſualia dominati ſunt.*

Quo clarius autem intelligatur Saxones in Veſualia nunquam habuiſſe ſedes, age Crantzij ductum ſequamur in deſcriptione Saxoniæ; qui orbem huius prouinciæ demonſtraturus, neſcio quo modo ſui oblitus, incrementa Saxonum vnde debuit exorſus, recto ordine proſequitur: A Septentrione enim in Occidentem, ex Occidente in Auſtrū, & ex Auſtro porrò in Orientem *Crantzij ductus in deſcriptione Saxoniæ.*

Saxo-

Saxoniæ circulum aduerſo ſole deduci t; in quo quid veri ſit, ex ſubiectis clarius apparebit.

a Sax. l. 1. cap. 1. Initium ergo Saxonicæ nationis eſt (inquit Crãtzius a) trans Albim in Holſatia. Nullo modo enim in Veſualia: Holſatia enim verè antiqua Saxonia eſt, vbi Saxo cum ſuis portum Hadelerianum in primo aduentu ſuo occupauit. Hinc poſteri eius cum Danis, vt vicini cum vicinis, de imperio Iutiæ contenderunt; hinc velut ex primæua ſede fines ſuos propagare; hinc colonias ducere; hinc arma ſua terra mariq; proferre cœperunt. Itaque primùm Anglis matrimonij fœdere ſibi coniunctis, mox aduerſus Sueuos, deinde aduerſus horum ſucceſſores Vandalos ac Sclauos acriter pugnarunt; donec Holſatiæ Thietmarſiam & Stormariam adiungerent, quæ tres Saxoniæ antiquæ partes, vno Nordalbingiæ nomine cenſentur, quod ad Septentrionalem Albis plagã ſitæ ſint. Hinc igitur piraticam exercuerunt Saxones; quia maritimi erant: Hinc in Britanniam vocati ſunt; quia Angli & Iutæ, qui ſocij eius expeditionis extiterunt, Holſatiæ finitimas ſedes incoluerunt: Hic ſimpliciter omnes Saxonum Duces habitarunt, quorum ab initio intra 824. annum Danorum, Gothorum, Sueuorum, Vandalorum, Saxonum, & Friſiorum ſcriptores meminerunt. Pergat Crãtzius: Inde (inquit) tranſiliens Albim, per Diocœſim Bremenſem in Veſualiam vſque ad Rhenum ferè pertingit: ab inde verò in Haſſiam peruenit ad Herciniam (qui nunc Hertici montes dicũtur) pertingens ad confinia Thuringiæ: in quã olim non contemnendam partem Saxones militiæ ſtipendiũ à Francis, quibus militauêre ſuſceperant. Ita Crantzius.

Vbi dum Albin tranſilit, ſiſtat pedem, & expediat,

diat, quando & vnde Saxones Diocœſin Bremenſem occuparint. Terra certè Bremenſis in principio Friſiorum, non Saxonum fuit. Friſo enim gentis noſtræ conditor, cùm totum littoralem tractum ad Oceanum Septentrionalem ab Eydora fluuio ad Fleuumfluuium vſque occupaſſet, Adelen filium natu maximum ad Occidentem; Vithonem natu ſecundum ad Orientem extremis Friſiæ limitibus tuendis præfecit; quinq; reliquis filijs in medio collocatis: Ipſe, quo vt his omnibus, & fratribus etiam ſuis aduerſus ingruentem vim præſto eſſe poſſet, in hac terra ſedem ſuam poſuit. In hac terra & vxor eius, & ipſe demum fato ſuo functus ac ſepultus eſt: Ipſaque terra ab euentu nomen de filia eius eſt adepta. Nã cùm vxor eius ex partu interijſſet, ille ſuperſtes dolorem animi, quem ex morte defunctæ coniugis conceperat, filiæ nomine teſtatus eſt; filiam enim quæ nata erat VVimoedt Friſica dialecto appellauit, quod ſignificat dolorem animi: nos iam VVemoedt dicimus, cui contrarium eſt VVelmoedt, quod etiam hodie fœminis apud nos vſitatum eſt. Pari ratione legimus Rachaêlem vxorem Patriarchæ Iacob, cùm ex partu ſe interituram ex præſenti difficultate colligeret, dolorem animi ſui nomine infantis voluiſſe eſſe teſtatam, eumq; Ben-om, id eſt, filium doloris mei appellaſſe; quem tamen pater Beniamin, hoc eſt, filium dextræ vocari voluit, vti teſtatur Moyſes Geneſ. cap. 35. Ex iſta autem Vimoda Friſonis filia, Bremenſis terra VVimoda tum dicta fuit, quam Albertus Stadenſis VVihmodam, Crantzius VVigmodiam appellat. Hanc autem terram quando Saxones occuparint, expediat Crantzius; cùm non ignoret eam olim habitatam

Terra Bremenſis non Saxonum; ſed Friſiorum fuit.

Friſo vbi cum vxore habitauerit ac mortuus ſit.

Friſonis filia VVimoedt.

Terra Bremẽſis Vimoda.

tatã eſſe à Cauchis: & expediat cur Bremenſẽ Diœcœſin Saxoniæ ſubiũgat; cùm Carolus Magnus, ſicut & Põtifex Greg. 12. inter tres Friſiæ Epiſcopatus primo loco Vltraiectinam, ſecundò Monaſteriensem, tertio Bremẽſem numeret, vt commodiori loco plenius declaraturi ſumus.

Saxones quãdo Nordalbingiã egreſſi ſint.

Iam verò ſi Crantzij nugas ſatis liquidò confutauimus, qui ex Cattis facit Saxones, & Veſualos à Cattis nõ diſtinguit, nemo dixerit ante Carolum Magnum vel Veſualiam vel Haſſiam fuiſſe in poteſtate Saxonum, vtcunque poſtea eas vnquam fuiſſe contendit. Quocirca, quod in confinio Thuringiæ partem terræ Saxones militiæ ſtipendium à Francis accepiſſe memorantur, intelligi debet, vt omnes tradunt, factum eſſe anno Chriſti demum 524. debellato Thuringorum rege Ermenfrido, ſub quo primum Albin fluuium trãſgreſſi ſunt: hactenus enim ſe intra Nordalbingiam ſuam continuerant. Et hac ipſa terra iam accepta, non ita mox confortati ſunt, vt vel aduerſus confœderatos Francos inſurgere, vel aduerſus hoſtes Vandalos impetum facere poſſent; vtpote cùm eam aduerſus vicinos Vandalos ægrè tutati ſint, ędificata ad Vnſtrotum fluuiũ arcẽ prędidiaria Salſẽburgo. Tantũ igitur abeſt, vt aut Veſualiã aut Haſſiã Saxones hactenus habuerint, vt etiã Longobardis in Italiam migrantibus militauerint, & inde tandem reuerſi, Sueuos ſedibus ſuis quas ſe abſentibus illi occupauerant exturbarint. Quod cùm & in Nordalbingia, & anno Chriſti 582. actum eſſe ſatis inter omnes conſtet, apparet, Saxones hactenus nullas alias habuiſſe ſedes, quàm in Nordalbingia, & in confinio Thuringiæ ad Vnſtrotum fluuium; ex quo deinde proximo tranſitu peruentum eſt ad terrã Brũſuicenſem,

ſuicenſem, quam vltimo loco cōſecuti ſunt, ante ætatē Caroli Magni. Nam poſtea omnia reliqua acceſſerunt, vt mox videbitur. Interim iam pergat Crantzius:

Inde (inquit) iterum ſub montibus longo tra-„ ctu peruenit in regionem Albi non longinquam, „ complectens Vittenbergum & confinia eius, quæ „ nunc ſuperior Saxonia dicitur, duobus principa„ tibus Saxoniæ titulum ſibi vendicantibus. Legiti„ ma quidē ſucceſſione ad principes inferioris Sa-„ xoniæ omnis regio pertinet: ſed ſuperiorem ap-„ prehenderunt Miſnenſes Marchiones, cum dig-„ nitate electuræ, quę illi inſeritur principatui. Ita „ Crantzius.

Quę ſi quis poſt Caroli Magni ętatē omnia acci diſſe dubitat, ipſum Crantziū in Vandalia, & authorem eius Helmoldū in hiſtoria Sclauorū legat. Pergat aūt Crantzius: Meditullium autē hu-„ ius, quam deſcripſimus prouinciæ, totum ex Van” dalico ſolo redactum eſt in linguam & mores Sa” xonū, terra videlicet Brunſuicenſis, Luneburgen” ſis, Magdeburgenſis, Halberſtadenſis. Ad eandē” verò nationem pertinet omnis Marchia Brādenburgenſis, ex eodem Vandalico ſolo capta, ac ver” ſa in linguam Saxonum & mores. Ita Crantzius.”

Totum autem hoc meditullium, quod hic vo-” cat Crantzius, poſt ætatem demum Caroli Saxo-” nię fuiſſe aggregatū non aliunde efficacius doceri poteſt, quàm ex ipſo Crantzio, vnā tantū terra Brunſuicēſi excepta, quæ ante Carolū Magnū Saxonib⁹ acquiſita fuit. Hinc enim clariſſimè deprehenditur firmamentū erroris Crātziani, quo ille Saxonū ſedes antiquiſſimas in Veſualia fuiſſe, & ex ea Saxonicæ gētis diuiſionē in Veſualos & Oſualos eſſe factā aſſerit; quod ꝓinde vt falſum eſſe

demõſtratur, ſeries hiſtoriæ Saxonicæ inde vbi edſtitimus, ad Carolũ Magnũ vſque deducenda eſt. Itaque cùm Saxones anno demum 724. partẽ Thuringiæ à Francis ſtipendij nomine ad Vnſtrotum fluuium conſecuti, pedem extra Nordalbingiam ſuam extulerint, (vt inter omnes cõuenit) & tamen eorum potentiam inde non admodum auctam eſſe ex eo pateat, quod Longobardis Italiam inuadentibus militauerint, relictis ſedibus ſuis, & ex Italia reuerſi ſedes relictas in Nordalbingia repetiuerint, ideo certè quod alias hactenus non haberent; proxima eorum victoria de Vinulis fuit anno 652. ex quo tẽpore terra Brunſuicenſis, quæ antea Oſualia dicta fuit, Saxonia à Saxonib' victoribus dici cępit. Illud enim quod Crantzius hic dicit de Bertholdo, quo Duce Saxones Francis rebellarint; itemque de remiſsione tributi, quo Saxones ob debellatos Vinulos à Francis liberati ſint, meræ nugæ ſunt. Bertholdus enim ille non dux Saxonum fuit, ſed rex Friſiorum, vt ſecundo ab hinc capite declarabitur; neque ille Francis rebellabat, quibus hactenus ſubiectus non erat, ſed iuſto bello cum illis contendebat, idque ob Veſualiam, quam Friſijs Franci tunc ademerunt: & cùm Vinuli, qui tunc Oſuali dicebantur, auxilio eſſent congentilibus ſuis Veſualis, qui Friſijs ſubeſſe malebãt quàm Francis, Saxones Francis, vt antea contra Ermenfridũ, ita etiam nunc contra Bertholdum militarunt, & ab his ob operam ſtrenuè nauatam ſtipendij nomine, vt olim Thuringiæ partem, ita nunc Oſualiæ partem, hoc eſt, Vinulorum terram acceperunt, acceptis Frãcorũ ſubſidiarijs copijs, qui eiectis incolis ipſos in eius poſſeſsionẽ introducerent. Prudenter enim hoc à Francis procuratũ fuit,

Quãdo Oſualia dici cæperit Saxonia.

Berthold' Saxonum dux habitus, fuit Friſiorum rex Beroaldus.

Saxones Oſualiam à Francis ſtipẽdij loco conſequuntur.

fuit, vt Saxonibus in hãc terram introductis, horum interiectu Veſualos à reliquorum Oſualorum conſortio dirimerent, ne rebellandi facilis eſſet occaſio; cùm difficilis eſſet congentilium congregatio. Poſt hãc de Vinulis oppreſſis victoriam, Saxones aliam ad Carolum Magnum vſque nullam habuerunt. Itaque cùm Autmarus in annalibus Francorum, ad annum Chriſti 782. qui belli Saxonici 10. fuit, Sorabos, Vandalos, qui inter Salam & Albin habitant, in fines Thuringorum ac Saxonum, qui eis erant contermini, prædandi cauſa fuiſſe ingreſſos, & direptionibus atque incendijs quędam loca infeſtaſſe refert, Crãtzius inſtituto ſuo inſeruiens, ſcribit Sorabos iſtos inuaſiſſe Saxones, quod Viſeram tranſire, & congentiles ſuos Vinulos ſedibus ſuis exturbare auſi fuerint. Atqui Saxones iſti, qui Vinulos ſedibus ſuis exturbarunt, non ex Veſualia, ſed partim ex Nordalbingia, partim ab Vnſtroto fluuio venerant; neq; nuper, hoc eſt, ante ſex annos id fecerunt, cùm diuiſionem Saxonicæ gentis in Veſualos ac Oſualos factam Crantzius comminiſcitur, ſed antè, anno 152. neque Saxones Veſualorum amici erant, ſed hoſtes nõ minus quàm Oſualorum, cùm vtrique Vandali ſint, & Saxones Vandalos odio naturali proſequantur, vt capite proximo apparebit. Hoc igitur cùm ita ſit, apparet Veſualos à Saxonibus vſq; ad Carolum Magnũ occupatos non fuiſſe, cùm Veſuali nomẽ ſuũ hactenus cõſeruarint, Oſuali ex eo tẽpore amittere ceperũt, ex quo à Saxonib' oppreſſi, Saxones dici ceperũt: Nemo enim exiſtimet Saxonib' potentiã potius quàm voluntatẽ defuiſſe, quò minus & Veſualis nomen ſolitũ extorſuri fuerint, impoſito nomine Saxonico, ſicut extorſerũt Oſualis;

Stratagema Francorum.

lis; cùm & Veſuali & Oſuali ex æquo Vandali eſſent, vt proximo capite patebit. Quid enim cauſæ eſt, cur Oſualis nomen ſuum imponerent, Veſualis non imponerent, ſi tantūdem iuris in Veſualos habuiſſent, quantum habuerunt in Oſualos? Quis aūt de impotentia eorū dubitet, quorū volūtatem exempla præſentia declarant, quæ in terris per eos occupatis ſupra patent? Quin &

a lib Vād. 7. ca. 10. Crantzius aſſerit *a* Saxonibus nomen Vandalorū vſque adeo fuiſſe exoſum, vt non paterentur in ſuis collegijs & ſocietatibus quenquam eſſe, qui non ſit ortus parentibus Teuthonicis, idq; ſacramentis eos extorquere ab ijs, quos ſuſcipiunt. Quod igitur ad Carolum Magnum vſque Veſualis nomē ſuum imponere non potuerint, nihil aliud obſtitit, quàm virium imbecillitas, per quā eos occupare nequiuerint: Terra enim Brunſuicenſis, ſtante Saxonum Repub. quam diſſoluit Carolus, Saxonum ditioni vltima victoria acceſsit, vt ſupra demonſtrauimus; ſed huius auctario non ita ſtatim confortati ſunt Saxones, quin de tuendis potius, quàm de dilatandis finibus cogitare potuerint: Patet id ex numero & qualitate prouinciarum, quas ea tempeſtate tenebant; patet ex conditione populorum, quibus cum res illis erat futura. Itaque ſi Veſualos inuaſiſſent, erant his tum defenſores Franci; erant congentiles Vandali, qui mox ipſos à tergo & vtroque latere, vt Franci à fronte, oppreſſuri erant: Quin & ipſi nihilominus mox à Frācis Pipino ac Martello bellis vltro fatigati, & à Carolo Magno tandem ſubacti ſunt. Quare tantum abeſt vt Saxones vel primam ſedem in Veſualia habuerint, vt Crantzius fingit, vel colonias vllas ad Carolū Magnum vſq; in eam duxerint, quod quidam putant, vt aduerſus Veſualos auxilio Francorum in

Brunſuigiam, Oſualis extritis, introducti ſint.

Nec obſtat his, quod author laudũ Veſualię dicit, patere ex multis hiſtorijs, quod antiquitus hæc terra ſit vocata Saxonia, & quod in multis adhuc locis de more conſcriptiones & actus Iudiciales ibidem fiant ſub Saxonũ nuncupatione. *Obiectio.*

Nam cùm ab ætate Caroli Magni ad ætatẽ hanc noſtram effluxerint anni pene octingenti, proferendis & ſtabiliendis erroribus nec tempus nec occaſio defuit. *Errorum fontes vnde opiniones fluxerint eorũ, qui Saxones in Veſualia ſedes habuiſſe putant.*

Primùm enim rerũ Saxonicarũ ſcriptores antiquiſsimi fuerũt Franci, vel ipſi Carolo ſynchroni, vel eo etiam recentiores; apud quos illa ſaltem, quæ bellum Saxonicum ſub Carolo geſtum antecesſerunt, omnia implicita, intricata atq; cõfuſa ſunt: vtpote qui generali Saxonum nomine non modò veros Saxones, ſed & Brunonios, & Friſios comprehendunt; nec earum gentium originem norunt, neq; cognationem intelligũt, neque fines diſtinguunt. *Scriptores Francici.* His recentiores Saxonici ſcriptores ſucceſſerunt, qui vt patriam ſuam ornarent quantum poſſent, eam nec limitibus ampliare, nec rerum geſtarum gloria augere deſtiterunt, & proinde quæ ab iſtis acceperant, quatenus ad inſtitutum ſuum conducere ſibi videbantur, pari bilance ſeu diſcuſſa ſeu indiſcuſſa ponderarunt; vt ſic erroribus cumulatis, recẽtia pro antiquis, falſa pro veris, venditarent. *Scriptores Saxonici.* Hinc factũ eſt, vt pagum Saſſendorp circa Suſatum; & in ditione Monaſterienſi arcem Saſſenburgum à veris Saxonibus nomen habere putent, quæ habent à Friſijs, qui per errorem Saxones appellati ſunt, vt capite ab hinc ſecundo apparebit. *Friſiorum acta Saxonib' tributa.*

Hæc enim ipſa ſunt, quæ nobis iam negociũ faceſſunt, & habita temporum, perſonarũ, rerum,

locorumque ratione diſtinguenda & conciliandaveniunt.

Deinde non ignoramus Henricum Leonem, & alios quoſdam Saxonum Duces, poſt ætatem Caroli Magni, temporum ſucceſsu ſuæ ditioni ſubiectam habuiſſe partem aliquam Veſualiæ; & idcirco non miramur, ſi ab his & terra ipſa Saxonia dicta ſit, & Curiæ in ea remanſerint, vbi Saxonũ nomine contractus inter homines, & actus Iudiciales etiã hodie celebrentur; & multæ ſint cauſæ, cur etiam mutato terræ dominio, maneat adhuc idem Curiæ ſtylus in ea terra.

Quæ tamen omnia cùm infra Caroli Magni ætatem demum accidiſſe deprehendantur, appa ret Saxones ante Carolum Magnum ſedes in Veſualia nullas habuiſſe.

Declarat id ſatis Archiepiſcopus Colonienſis, qui hanc terram in titulo ſuo nõ Occidentalem Saxoniam, ſed Veſualiam vocat: Declararunt id etiam publica ſeceſſione huius terræ Epiſcopi ſub Henrico quarto; cùm publicè negarent Veſphalos eſſe Saxones, teſte etiam ipſo Crantzio *a*.

a Metropol. lib. 8. cap. 5.

CAPVT DECIMVMQVARTVM.

QVAE SIT RATIO NOMINIS VESualici & Oſualici.

NE quis igitur ideo minus verum putet eſſe quod ſupra diximus, quod non modò Crãtzius, ſed & alij complures aſſerunt, Saxones ſub Carolo Magno in Veſualos & Oſualos eſſe diuiſos; cùm inde colligi velint, Veſualos nõ minus eſſe Saxones quàm Oſualos, qui in hodiernum vſque diem Saxones dicuntur, dilucidè hîc explicandum erit, quæ ſit origo ac ratio nominis Veſualici & Oſualici; cùm inde in contrarium potiùs colligatur, Veſualos nunquam fuiſſe Saxo-

Diuiſio Saxonum in Veſualos & Oſualos

ſe Saxones, quod ij, qui nunc dicuntur Saxones, teſte Crantzio, deſierint dici Oſuali; Veſuali autem priſtinũ ſuũ nomen hactenus conſeruarint.

Primùm igitur docendum eſt, Saxonicæ gẽtis diuiſionem, quam Crantzius allegat, ſub Carolo Magno nullam eſſe factam; deinde & hoc declarãdum eſt, Oſualici ac Veſualici nominis diſtinctionem ad Saxones nihil pertinere. *Propoſitio authoris.*

Nam quod ad primum attinet, quomodo Crãtzius dicet, metu Caroli Saxones profugiſſe ex Veſualia, qui illic nulli erant, vt iam ſupra docuimus? & quo modo dicet eos vltra Viſurgin dilapſos, in Vãdalia fixiſſe ſedes, pulſis incolis; cùm ante hanc fugã, quam ipſe fingit, Saxones iã totis centũ quadraginta ſex annis terram Brunſuicenſem ditioni ſuę ſubiectã habuerint? Nã cùm Crantzius eo tempore hanc fugam contigiſſe dicat, quo Carolus ex Hiſpania reuerſus, totam Veſualiam peruagatus, rebelles ſubigeret, & contumaces fugaret; quod Saxonici belli anno ſexto cõtigit, qui in annum Chriſti 778. incidit, ex ſupradictis iã antea cõſtat, Saxones anno Chriſti 630. terrã hanc occupaſſe, & eã proinde, paulatim amiſſo Oſualiæ nomine, exinde Saxoniã cepiſſe dici. Sed Crãtzius ipſe ſibi non conſtat, cùm in Metropoli ſua lib. 1. cap. 3. confictæ huic Saxonum fugæ nec idem tempus, nec eandem cauſam ſubijcit. Certè S. Marcellinus author eſt, S. Suitbertum, primum Verdenſem Epiſcopum, cui comes ipſe fuit, ex Mimingarde (quod nunc Monaſterium eſt) cum ſuis migraſſe ad Saxoniam, perueniſſeque ad grandem vicum Brunſuick anno Chriſti 705. S. etiam Ludgerus, primus Epiſcopus Monaſterienſis, in eiuſdem Suitberti vita tradit, Pipinum Caroli Martelli filium (qui Caroli Ma- *Nullã diuiſionem Saxonicæ gẽtis ſub Carolo Magno eſſe factam.*

li Magni pater fuit) antequam Rex Franciæ coronaretur, debellaſſe potenter Veſualos, Angarios ac Saxones. Eguinartus etiam in vita Caroli Magni, & Autmarus in annalibus Francorum, ab initio belli Saxonici, ſtatim nominat Veſualos, Angarios, & Saxones, quos & Oſualos promiſcuè vocant. Itaque Autmarus refert anno belli Saxonici tertio, Carolum traiecto Viſurgi terram Brunſuicenſem inuaſiſſe, ibidemque Heſſonem ex primoribus Saxonũ vnum illi occurriſſe, & ſe illi cum omnibus Oſualis dediſſe. Nuſquã autem vel hic, vel alter ille meminit alicuius frequentiæ, fugientis ex Veſualia trans Viſurgin, quam Crantzius hic comminiſcitur tantam, vt & voluerit & potuerit ſuis ſedibus exturbare Vandalos, cùm exules aliquot, vt Vitekindus & aſſeclę eius, id omnibus modis egerint, vt in Veſualiam redire poſſent.

Veſualici nominis antiquitas. Nullam igitur factam eſſe ſub Carolo Magno Saxonicæ gentis in Veſualos ac Oſualos diuiſionem, non modò ex ſupradictis, ſed & ex ipſa nominum iſtorum antiquitate patet. Scriptores enim Francici, Eguinartus & Autmarus, & cęteri, qui ſub Carolo Magno vixerunt, nomine Veſualorũ & Oſualorum vtuntur, nõ tanquam recenti ac nuper nato, ſed vt antiquo & cõſueto, idq; ſtatim in initio belli Saxonici. Et S. Ludgerus Veſualorum meminit ſub Pipino, vt modò diximus. Sebaſtianus Mũſterus in Germania ſua, Veſualos ad annũ Chriſti 584. nomẽ hoc adeptos eſſe ſcripſit. Nos in annalibus noſtris Veſualos nominatos legimus ante annum Chriſti 183. quanquam etiam antiquius ipſis hoc nomen ſit, vt infra clariſſimè demõſtraturi ſumus. Cùm igitur ex his appareat, meras eſſe nugas, quas Crãtzius cõfinxit, de Saxo-

picæ gentis diuiſione, plane conſequitur Veſualos & Oſualos ad Saxones nihil pertinere: Veſuali enim & Oſuali mutua correlatione intelligũtur; ideoq; vnius eiuſdemq; gentis ſpecies ſunt, quarum altera ad Occidentẽ, altera ad Oriẽtem intermedij fluminis habitat. Veſuali autem illa ætate Saxones non erant, vt ſupra ſatis declaratũ eſt, ideoq; nec Oſuali quidem Saxones erãt: Nam etſi Oſuali Saxones, & Saxones Oſuali promiſcuè dicantur; reuera tamen populi diuerſi ſunt, & inter ſe tantum differunt, quantum victores ac victi. Victores enim erant Saxones, qui deuictis Oſualis in Brunſuigia degentibus nomen ſuum impoſuerunt, vt ipſi Saxones dicerentur, teſte Crantzio, *a* vt infra dicemus latius *b*.

Veſualorũ & Oſualorũ diuiſionẽ ad Saxones nihil pertinere.

Saxones & Oſuali diuerſi.

a *Saxon. li.2. ca. 2.*

b *lib. 2. cap. 15.*

Hinc igitur indubitato conſequitur, iſtius gentis ratione Veſualos & Oſualos fuiſſe dictos, cui Saxones nomen ſuum indiderũt, vtpote cùm Oſuali & Veſuali eiuſdem gentis ac ditionis eſſent, antequam Oſuali in Saxonibus, aſſumpto eorum nomine, ſubſiderent.

Hanc autem gentem fuiſſe Vandalos Crantzius non vno loco prędicat, qui & generaliter omnes prouincias ac ciuitates Saxonum ad Orientem Viſurgis ſitas, ex Vandalia captas ait, & ſpecialiter in ea, quæ nũc terra Brunſuicẽſis eſt, Vinulos egiſſe dicit, *c* qui & ipſi Vandali erant.

Oſuali & Veſuali ſunt Vandali.

c *cap. 2. lib.2. Saxon.*

Itaq; nec abſurdè quidẽ eos, qui Veſtuandali & Oſtuandali mediante Viſurgi dicti ſunt, per paucarum aliquot literarum ecthlipſin, euphoniæ gratia mollius Veſualos & Oſualos dictos eſſe contendimus.

Ideoque vt appareat, neq; deriuationis, neque rei geſtę, neque temporis ratione commodiorem

Veſua-

Veſualici & Oſualici nominis Etymologiã facilè reperiri poſſe, non grauabimur hic aliquot authorum diuerſas opiniones hac de re in medium proponere, ex quibus candidus lector intelligat, eſſe verum quod nos adſtruimus.

Authorũ opiniones de Etymologia nominis Veſualici.

Inter eos autem, qui Caroli Magni ætate Veſualos & Oſualos ortos eſſe putant, primus eſt author laudum antiquæ Saxoniæ ſeu Veſualiæ, qui ſcripſit circa annum 1486. & diuerſas huius rei Etymologias adfert; promiſcuè autem ſcribit modò Veſphalos, modò Veſphalones, quos Aimoinus etiam Oſphalaos & Veſphalaos vocat: Veſphalos autem & Oſphalos deducit à voce phalos, quam antiqua Saxonum lingua ſocium ſignificare ait; vnde ſint Ephalar, Veſphalar, Oſphalar & ſimilia: Veſphalones autem vnde deducat, ipſe non explicat. Video eſſe qui putãt ita dictos à Vallone filio Bernardi, qui patruelis fuit Caroli Magni, ſicuti teſtatur Autmarus in Francorũ annalibus, ad annũ Chriſti 812. ſed alijs magis placet ab hoc duce Valones iſtos deduci, qui in Belgio Gallis finitimi ſunt. Idem author eſſe dicit, qui à Falia France, hoc eſt, fallacia Francica Veſphalos & Oſphalos dictos arbitrentur; Nam & Claudianus Francos fallaces vocat, & hic author Francorum nobiles à Carolo Magno ibi conſtitutos non nimis eſſe ſynceros ipſe fatetur. Idem author ait eſſe, qui Veſphalos aſſerant, poſtquàm per Carolum ad fidẽ conuerſi eſſent, hoc nomen ſibi aſſumpſiſſe, quaſi in diſtinctionẽ ab alijs Saxonibus, cum quibus in paganiſmo eodem nomine nuncupabantur, quaſi gloriantes de ſua conuerſione, ſe Veſphalos, id eſt, Veſtfideles nominare maluerunt.

Succedit huic authori Albertus Crantzius, qui Veſua-

Veſualos & Oſualos deducit à voce Valen, quæ Saxonum antiqua lingua pullum equinum ſigni ficet, quem Saxones in ſignis militaribus antiqui tus (vt ipſe dicit) prętulerint: quod non vno modo falsũ eſt. Saxones enim ac Veſuali diuerſæ nationes erant, & proinde ijſdem armis vſi non ſunt, maximè inter ſe inimicæ: Saxonum etiã inſignia antiqua non pullus equinus erat, vt Crãtzius ait, ſed Leo, Draco, & his ſuperuolans Aquila: Equinus enim pullus Angriuariorum erat, non omnium tamen, ſed eorum duntaxat, qui ab Hengiſto originem ducebant, quorum princeps eo ſeculo Vitekindus erat, vt infra ſuo loco plenius declarabimus. Hæc igitur quæ dicta ſunt hactenus, vt pleraque præſenti abſurditate ſua, ita omnia ſimul ratione temporis excluduntur: cùm Veſuali & Oſuali multo ante Caroli Magni ætatem nominati ſint, vt ſupra demonſtrauimus. Sebaſtianus Munſterus cum alijs, nõ modò tempore, ſed & cauſa excluditur, qui & à voce Valẽ, quam Italos interpretatur, Veſualos deducit; & tunc eos hoc nomen adeptos eſſe dicit, cùm relictis Longobardis ex Italia ſint reuerſi in patriam. Atqui Veſuali Saxones non erant, & in Italia cum Longobardis nõ fuerant; & Saxones patriam ſuam non in Veſualia, ſed in Nordalbingia recuperarunt; & Oſuali ac Veſuali iam ante Saxonum ex Italia reditum nomen ſuum obtinebant.

Saxonum vetera inſignia.

Angriuariorum vetera inſignia.

Sunt alij qui ſine temporum certa deſignatione etymologias proferunt. Andreas Althamerus teſtatur eſſe qui aſſerunt, Veſtam à Germanis olim fuiſſe cultam, & Veſphalos inde appellatos, quaſi Veſtalios. Ac nos quidem ſcimus, Veſtam à Friſijs religiosè fuiſſe cultam, & Friſios mag-

magnam Veſualiæ partem imperio ſuo habuiſſe olim ſubiectam: ſed an Veſuali à Friſijs Veſtã, & à Veſta nomen acceperint, ignoramus; illud certè liquet, Veſtalijs Oſtalios pari Etymologia nõ reſpondere. Raphael Volaterranus, Iſtualia (inquit *a*) & Iſtuali populi, quos Plinius Iſteuones vocat, proximos Rheno, è regione Coloniæ vtramq; tenẽt ripam; Viſurgi amnem, quem hodie Veſeram vocant, ab Oriente terminant, à Meri- " die verò mõtibus Abnobijs Haſſiæ coniũcti. Volaterrani ductum ſequitur Gẽma Friſius in mappa mundi. Caſpar Peucerus *b* plenius explicare Plinium conatus eſt: Iſteuonibus, inquiens, no- " mẽ dediſſe cardinem occidentis, mutilato κατ' ἀ- " φαίρεσιν principio, non habeo cur dubitem: fuerũt " enim Germanorũ ad occaſum vltimi Rheno Da- " nubioq; proximi; nec aliud ſignificat Iſteuones, " quàm Veſtuoner, detracta litera V, ſicut nũc Veſt- " ualen nominantur, quorum ſedes ad Rhenum " vſque pertingunt. Hanc autem interpretationem ſi recipimus, erunt quidem Veſuali Iſteuones, ſed non ſoli: Nam cùm Plinius *c* eo loco quinque genera Germanorum numeret, Vandalos, Iſteuones, Ingeuones, Herminones & Peucinos, & ſingulis ſuas ſpecies aliquas ſubijciat, quo modo generale nomen Iſteuonum, quod multis populis commune eſt, ad ſolos Veſualos reſtringem'? nam ſi ideò Iſteuones appellantur, quod Veſtuoner ſint, hoc eſt, quod ad Rhenum proximè habitẽt, qui Germaniæ terminus ad Occidentem eſt; omnes nimirum Rheni accolæ, qui intra Danubium & Rheni oſtia habitant, per quæ ille recto curſu in mare Septentrionale effunditur, Veſuali erunt; quo nihil dici poſſet abſurdius; non modò quòd Veſualiæ fines hac ratione tum in

a Geogr. lib. 7. in Germania.

b Chron. lib. 4.

c lib. 4. cap. 14.

Auſtrum, tum in Septentrionem iuſto longius extenderentur, ſed etiam quod ad Orientem oppoſiti omnes populi Oſtphali, hoc eſt, Oſtuoner dicendi eſſent: nec foret interim terminus aliquis vnus intermedius & communis, qui iſtos Oſtuoner & Veſtuoner toto tractu ſic dirimeret, vt ſpeciales Oſualos ac Veſualos dirimit Viſurgis. Cornelius Tacitus *a* Ingeuones proximos Oceano facit; his Herminones; illis Iſteuones proximè adiungit. Itaque ſi ad Oceanum, hoc eſt, ad Septentrionem proximi ſunt Ingeuones, tum Iſteuones nimirum ad Auſtrum proximi ſunt, & proinde rectius dicantur Suduoner, quàm Veſtuoner, facta relatione ad Herminones, qui inter ipſos & Ingeuones locum tenent medium. Alias de harum vocum interpretatione coniecturas lector tum alibi, tum etiam apud B. Rhenanum videat. *b* Supradictus author laudum Veſphaliæ: Quidam putant (inquit) quod ſic dicti ſint à quodam campo occiduo, ſicut Veſtualder à ſylua nomen traxerunt. » Ab hac opinione non eſt alienus Conradus Peutingerus, qui in Epiſtola dedicatoria Iornandis; Oſtgotti (inquit) Orientales, Veſtgotti Occidētales, quemadmodum & vetuſti Saxones cāpeſtres Oeſtfelder & Veſtfelder appellati ſunt. Huic opinioni etiam ſuffragatur Hermannus Hamelmannus, qui in Colonienſi Chronico Germanico ſic inquit: Hēricus de Heruordia ita ſcribit de Saxonia; Saxonia eſt regio, quæ ab Albi ad Rhenū extēditur: & deinde in Legēda S. etiā Eualdi legitur, quo modo illam Saxoniam diuiſerit Veſera flumen, vt diuiſi Oiſtueldi & Veſtueldi dicerentur (die am Oeſtenuelde, vnnd am VVeſtenuelde vvonende): vnde adhuc eſſe nomē apud eos, qui »

a in lib. de Germanorum moribus.

b Rerum Germanicar. lib. 3.

hodie

" hodie Saxones dicuntur, conſtat, die Oiſtlinge,
" quo nomine illi, qui ex Orientali Saxonia veni-
" unt, notantur: ſic etiam germanicè die Veſtuelin
" ge dicuntur noſtrates; veluti in Oeſtfrieslandt
" & Veſtfrieslant diuiditur hodie Friſia: & olim
" Oſtrogotti & Veſtrogotti dicti ſunt. Hæc ille.
Quæ tamen quo modo conſiſtere poſsint equidem non video. Primùm enim ineptè definitur Saxonia regio, quæ ab Albi ad Rhenum extenditur; cùm ad Septentrionem Albis illi tota Nordalbingia detrahatur, ad Occidẽtem rurſus mãgna pars Friſiæ, tota Tranſyſulania, Geldria, & Vltraiectenſis Diocœſis addatur: ineptè etiam diuiditur, cùm ſupradictam illam Saxoniam nõ diuidat Viſera flumen: & quo modo in Legenda S. Eualdi dicatur, niſi manifeſto ſcribentis errore, Viſera Saxoniam diuidere, cùm ſupra liquidò demonſtratum ſit, Saxones in Veſualia; quæ ad Occidentem Viſeræ eſt, ad Caroli Magni ætatem vſque ſedes nullas habuiſſe? In Oeſtfelder etiam & Veſtfelder non eſt eadem Etymologiæ ratio, quæ eſt in Oeſtfrieſen & Veſtfrieſen: Nam cùm hæ voces Oeſtfrieſen & Veſtfrieſen, item Oeſtgotten & Veſtgotten ex duabus dictionibus compoſitæ ſint, quarum prior ſitum gentis, poſterior gentem ipſam denotat, voces Veſtfelder & Oeſtfelder in priori quidem dictione iſtis reſpondent, in poſteriori non item. Nam cùm Veſt frieſen dicimus, definitè ſignificamus Friſios Occidentales; ſicut Orientales Friſios, cùm dicimus Oeſtfrieſen: Sed cùm dicimus Veſtfelder & Oeſtfelder, indefinitè tantùm ſignificamus incolas camporum Occidentalium & Orientalium: quales proinde campi cùm diuerſis in locis eſſe poſsint, voces Veſtfelder & Oeſtfelder nihi loma-

lo magis gentem Saxonum exprimunt, quàm aliam quamuis, quę ſimilem locorum ſitum incolit: Etſi mihi quidem nondum ſatis perſuaſum ſit, ex vtraq; Viſurgis ripa campos huiuſmodi eſſe, quorum ratione Oeſtuelder, & Veſtuelder aliqui dici rectè poſſent. Inter Oeſtlingē & Veſtuelingen, vt nominum ipſorum nulla analogia, ita & gentiū relatio nulla eſt: Analogia enim vel Veſtlingen, vt Oſtlingen; vel Oſtuelingen, ſicut Veſtuelingē poſtulabat, ſi eiuſdē originis voces eſſent. Quamuis autem hi, qui ad Occidentem Viſurgis habitant hodie Veſtuelingen dicātur, tamen illi, qui his ad alteram fluminis ripam proximè ſunt oppoſiti, hodie Oſtlingen non dicuntur, ſed Brunſuickers, hoc eſt Brunſuicenſes: Nam Oſtlingen illi nunc vſitatè dicuntur, qui in Orientalibus ad mare ciuitatibus habitant; Bremenſes, Hāburgenſes, Lubecenſes, & conſimiles. Huiuſmodi igitur coniecturas explicandis harum vocum etymologijs illi adferunt, qui Saxones ad vtramque Viſurgis ripam ſedes habuiſſe putant. Quod ſi verum eſſet, neceſſariò vtique alij Veſtſaxen, alij Oſtſaxen dicerētur; vt Veſtfrieſen & Oſtfrieſen, Veſtgotten & Oſtgotten.

Vna autem ratione ſupradictæ omnes coniecturæ labaſcunt, quòd vocum Etymologijs cauſas externas ac peregrinas ſubijciant, quæ quod partes vocum non attingant, ſignificationē earum explicare non poſſunt: nam qui vocis alicuius Etymologiam ſolidè reddere volet, eum oportet ex ipſius vocis internis partibus, ex quibus eſt compoſita, ſignificationem eius eruere, vt ex forma declaretur effectus. *Etymologiæ vndè petendæ ſint.*

Itaque cùm vox Veſtualen ex duabus dictionibus Veſt & Valen compoſita ſit, eiq; opponatur

voxOſtualen, quæ compoſita eſt ex duabus di-ctionibus Oſt & Valen, apparet dictionē Valen, quæ vtrobiq; eadem eſt, gentem quandam ſuam ſignificare, quæ Valen appelletur; dictiones autem Veſt & Oſt, ſignificare gentis huiuſce ſitum, quo in ſpecies diſtinguatur: atque ita Oſtualen, quaſi Oſtfrieſen; & Veſtualen, quaſi Veſtfrieſen dici. Hoc quiſquis concedit, fatebitur Veſualos & Oſualos eſſe Vandalos, cùm Vandali etiam Vali dicti ſint: Vandali enim non ſpecialiter tantùm, ſed & generaliter pluribus nominibus appellati ſunt. Dicuntur enim generaliter non modò Vandali, ſed & Venedæ, & Vendi, & Heneti, & Veneti, & Viniti, & Vinuli, & Slaui, denique & Vali; ſicut apud Saxonem Grammaticum, Helmoldum, Aeneam Syluium, Crantzium, Irenicũ, Reineccium, Lazium, & complures alios patet. Specialia eorũ nomina, quæ vt multiplicia ſunt, ita hic enumerare nihil eſt neceſſe, quæ ijdem ſupradicti authores conſulti ſuppeditabunt: nulla enim gẽs inter Germanicas magis populoſa fuit, quàm Vandalica, vtpote quæ & per Aſiam, & per Africam, & per Europam longè lateque colonias duxerit. Nam in Europa quidem à Septentrione in Auſtrum, quicquid inter mare Germanicũ & Mediterraneum regionũ interiacet occuparũt: Itaque Moſchi, Ruſſi, Poloni, Bohemi, Circaſſi, Dalmatæ, Hiſtrij, Croatij, Bulgari, Bohemi, Raſcij, & complures alij, tametſi peculiaribus ſuis nominibus ita diſtinguãtur, omnes tamen Vandali ſunt, quod vna eademque lingua conuincit, quæ omnibus eſt communis, etiamſi diuerſis dialectis, vt in alijs etiam nationibus, nonnihil diſcrepet. Ab Oriente verò in Occidentem à Carpatho monte ad Rhenum vſque Germaniam occuparunt,

Vandali dicti Vali.

Vandali diuerſis nominibus appellati.

Vandalicæ gentis amplitudo

parunt, extritis paulatim Sueuis & alijs quibuſdam nationibus intermedijs. Ex quo patet eorum error, qui in vſitato Germanis conuicio Valē Italos interpretātur, quod hodie, vt ipſi dicūt, gentes exteras Germani Valen, & Velſchen & Belgas vocent. Primùm, quia Vandalorum acta conuicium hoc Germanis extorſerunt, multo antea quàm Romani Germanos infeſtarent: Lōgè enim citius Vandali Germanis innotuerūt, quàm Romani. Deinde, quia ex Valis, ſi literę modò reſtituantur, quę extritę ſunt, Vādali fiant; ex Valis Itali fieri nullo modo poſsint, quod & in Velſchis & Belgis dicendū eſt: Etymologias enim vocū non aliunde quā ex ipſarū ſubſtantia accerſere debemus. Inde autem patet huius cōuicij antiquitas, quod in eo Vādali Polonis coniūgantur; cùm vtroſq; breuitatis ergo (vt in cōuicijs fieri ſolet) Valen & Polen appellemus: Poloni enim Vādalis nō modò cōgētiles, ſed & cōterranei ſunt. Polonia enim olim Sarmatia dicta fuit, quæ Vādalorum omniū prima patria eſt, vt ſupra diximus. Itaq; cùm hi ad Orientē omnium Germanorū extremi eſſent, & crebris colonijs emittendis Occidentē verſus Germaniæ incūberent, qui priores his erant, cū à tergo ſibi nouos hoſpites identidē ingruere viderēt, rurſus adeſſe Valos & Polos clamitabāt. Quæ cōuiciandi cōſuetudo ab his recepta in alias etiā nationes traducta deinde fuit, vt quæcunq; gentes externæ ſint, hodie Valē en Polē appellemus. Ita Angloſaxones, hui⁹ rei nō ignari, Britānos, quaſi extraneos & aduenas ad Britāniā non pertinentes, quā ſuam iam ipſi interpretabātur, Vallos, & partem eorum, quā in patria retinebāt Valliā vocabant: Nā quod Velſchen hodie extraneos appellem⁹, id fit ex eadē quidē cauſa, ſed

In Germanorum conuicio qui ſint intelligēdi Valē, & quare.

Conuicij Germanici antiquitas.

non ex eadem origine; cùm Belgæ olim contrà Germanos eſſent, Belgiſchen, & deinde Belſchẽ, & tandem Velſchen appellarunt omnes extraneos. Nos igitur quo pleniorem fidem ſupradictis faciamus, age declaremus Valos ſeu Vandalos hos ad vtramq; Viſurgis ripã habuiſſe ſedes; quod nõ modò Crantzij & aliorum teſtimonijs, ſed & præſentibus rerum monumentis conſtat. Habitaſſe enim circa Albin Vandalos teſtantur adhuc vrbes celebres circa eam ſitæ, quæ dicuntur die Vendeſche ſtedde, Vandalicæ vrbes, quales ſunt Hamburgum, Luneburgum, & cæteræ; omnesq; adeo ciuitates ac prouinciæ, quæ Saxonibus ad Orientem Viſurgis acceſſerunt, ex Vandalia captæ ſunt; inter quas & terræ Brunſuicenſis, quæ Veſualiam ad Occidẽtem proximam habet, veteres incolæ, ante Saxonum aduentum Vandali erant, qui ſpeciali nomine Vinuli dicti ſunt. Ad Occidentem autem Viſurgis in Veſualia habitaſſe Vãdalos, aliquot in Comitatu Lippiaco teſtantur pagi, quorum nomẽ generale eſt, die Vende Burde: Adde quod nobiles hodie ſint in Veſualia, dicti die Venden, qui multum iuris habuêre in hoc Comitatu & vrbe Lemgouia; vbi adhuc eſt porta dicta die Slages porten, id eſt, Slauorum porta, circa quam ſuas curias & hortos habent iſti nobiles: eſt autem iſtà porta verſus illam ditionem ſic à Vandalis nuncupatam, quod & Reynerus Reyneccius teſtatur, & Hermãnus Hamelmãnus, cuius verba hic aliquatenus retulimus. Quo tempore autem Vandali ſingulas colonias ſuas, & in quas prouincias duxerint, curioſius hic explicare, non eſt huius inſtituti noſtri; ſtudioſus lector videat VVolfgangum Laziũ de migrationibus gentium, Matthiam de

Vandalos ad vtramque Viſurgis ripam olim tenuiſſe.

Vandali in Oſtualia.

Vandali in Veſualia.

de Miechou Cracouiẽſem in libello de duabus Sarmatijs Aſiana & Europiana, item Aeneã Syluium in hiſtoria Bohemica, & Blondum lib. 8. decad. 1. Oroſium lib. 7. cap. 38. 40. 41. Paulum Diaconum lib 13. & 14. Albertum Crantzium in Vandalia & alibi, Beatum Rhenanum rerum Germanic. lib. 1. & 3. Frãciſcum Irenicum in exegeſi Germaniæ lib 6. cap. 25. & hiſtoricos alios, qui fuſius res Vandalorum in diuerſis prouincijs geſtas executi ſunt. In propoſito noſtro quando Vali Oſtualiam & Veſualiam occuparint, nemo ſupradictorum authorum ſatis diligenter explicauit, nobis id, vt & alia non pauca in rebus Germanicis, annalium noſtrorum beneficio determinare facilè eſt: In quibus id factum deprehendimus anno Chriſti 183. ex quo etiã tẽpore in hiſtorijs noſtris Veſuali nominantur. Certum tamen eſt, Vãdalos ante Cornelij Taciti ætatem (qui circa annum Chriſti centeſimum vixit) in Veſualia non habitaſſe, cùm ille ibi Angriuarios collocet, & Chamauos, quos ſua memoria inde Bructeros expuliſſe ſcribit; a de Valis aut Vãdalis illic agentib⁹ nihil dicit. Verum nihilominus & hoc tamẽ eſt, quod multo ante hæc tempora Vandali Veſualiam tentarint: Blondus enim commemorat, b Corneliũ Tacitum tradidiſſe (nam nos libros eius neque omnes, nec integros habemus) Vandalos tẽpore Auguſti Cæſaris Orientalem Rheni ripam octuaginta hominũ milibus occupaſſe, ſed inde per Druſum ac Tiberiũ pacata interiori Germania, in proprias ſedes eſſe repulſos; vbi proprias eorum ſedes intelligendas eſſe puto illas, quas ipſis attribuit Plinius ad montem Carpathium in confinio Sarmatiæ ſiue Poloniæ. Ex iſta tamen primæua patria ſua iam ante hac multo

Vandali ſeu Vali quãdo Oſtualiam & Veſtualiã occuparint

a *De morib. German.*

b *lib. 1. decad. 1.*

tempore colonias duxerant ad littora maris Baltici; cum quibus ab initio Danis ac Saxonibus contentio fuit: Nam Saxo Grammaticus, Danorum Hiſtoricus, horum Vandalorum (quos ipſe Sclauos appellat) regem Scalcum debellatum ſcribit à Danorum rege Helgone, quem nos vnà cum fratre Roê, qui Roſcildiam condidit, Danorum regno inauguratum deprehendimus, anno ante natum Chriſtum 182. Itaque & ante, & poſt Cornelium Tacitũ Vandalos in colonijs ducendis occupatos fuiſſe conſtat. M. Antoninũ Philoſophum cum Marcomannis confluxiſſe anno Chriſti 174. Chronologi cõmuniter teſtãtur: Marcomannos autem iſtos fuiſſe Vandalos aſſeuerat Crantzius, quanquam alij Sueuos fuiſſe tradant. Certè Marcomannis aduerſus Cæſarem ſubſidio fuiſſe Vandalos refert Eutropius, *a* cui ſubſcribit & Oroſius. *b* Poſt hoc bellum elapſis annis nouem, anno ſcilicet Chriſti 183. in archiuis noſtris adnotatum reperio, totam Germaniam tremefactam eſſe à Valis & Polonis, qui impreſsione facta multas gentes vel in anguſtũ coegerunt, vel etiam penitus expulerunt, & ad vtrãque Viſurgis ripam ſedes ſuas collocarũt. Ex his tum mille quingentos per Viſurgin in Friſiam delatos, ad Orientalem Amiſis fluuij ripã conſediſſe author eſt Andreas Cornelius Stauriẽſis, qui Vandalos eos ſimpliciter appellat; & ibidẽ anno eodẽ, qui Adelboldi Friſiorum Ducis annus decimus fuit, à Tito Boiocalo eius fratre, qui & M. Antonino aduerſus Marcomannos ſubſidio fuerat, & fratri poſtea in Ducatum Friſiæ ſucceſſit, ad internecionem omnes eſſe deletos tradit. Ex hoc igitur tempore noſtræ genti crebrò bellum

M. Ant. Philoſoph⁹ aduerſus Marcomannos.

a *lib* 8.
b *lib.* 7. *cap.* 15.

Vandali à Friſijs cæſi

Friſiorum res cũ Veſualis geſtæ

lum cum Veſualis fuit, quorum nomen hactenus auditum non erat. Nec mirum quidem id fuit, cùm omnes qui aduenerant Vali eſſent, ratione intermedij Viſurgis, hos qui ad Occidentem erant Veſualos, vt & illos qui ad Orientem erant Oſualos eſſe dictos. Cùm igitur ab eo inde tempore Veſuali & Oſuali dicti ſint, qui vtramque Viſurgis ripam accolunt, & Veſuali ad hunc vſque diem nomen hoc inuiolatum ſeruent, conſequitur Veſualici nominis Etymologiam non aliunde quàm à Vandalis pendere. Primùm, quia Veſuali non minus quàm Oſuali, Vali, hoc eſt, Vandali ſunt; cùm non alia re, quàm ſitu Viſurgis intermedij inter ſe differant: Deinde, quod Vali ſeu Vandali, qui ad Orientem Viſurgis erant, non alia de cauſa, teſte Crantzio, Oſuali dici deſierint, quàm quod à Saxonibus occupati, Saxones dici ceperint. Quocirca cùm ad Caroli Magni vſque ætatem Vali ſeu Vandali, qui ad Orientalem Viſurgis ripam erant, Oſuali vſitatè dicti ſint, vt ex Francicis, Saxonicis, & Vandalicis ſcriptoribus patet, (etiamſi iam tum aliqui ex his in poteſtatem Saxonum redacti eſſent, vt de Vinulis ſupradictum eſt) dubitare nemo debet, quin eorum patria Oſualia latinè, & Oſualen germanicè, & ipſi Oſuelingen dicti ſint; cùm hi, qui è regione illorum degunt, hactenus Veſuali, & eorum patria latinè Veſualia, & germanicè Veſualen, & ipſi Veſuelingen dicantur: nec enim cauſæ quicquam reddi poteſt, cur dubitemus, eiuſdem gentis duas ſpecies eandem analogiam differentiarum in altera conſeruaſſe itidem atque eas illam in altera conſeruaſſe videmus.

Oſuali Orientales, Veſuali Occidentales Vali ſeu Vandali.

Veſualici nominis etymologiã nõ aliunde, quàm à Valis ſeu Vandalis ſen pendere.

Sic igitur Veſuali deprehenduntur non Saxones, ſed Vandali eſſe, id quod & ipſum nominis Etymon apertè teſtatur: Nam ſi Vandalos ab Ethnarcha Vandalo deducis, qui non modò poſteritati ſuæ, ſed & fluuio, apud quē ſedes ſuas habuit, nomen ſuum indidit, tam Veſuali quàm Oſuali ad illum reducuntur; quia vtrique Vandali ſunt, & ex ea regione ſunt progreſsi, quam fluuij Vādali fontes authoris cognominis ſedem fuiſſe demonſtrant. Si autem ad mores gētis Etymon refers, & Vandalos proinde ambulatorios interpreteris, ne ſic quidem à ſcopo aberraueris; Nam cùm Vandalicæ gentis fœcunditas ſingularis fuerit, & proinde ob anguſtias antiquorum ſedium crebras colonias emiſerit, dum hæ nouis ſedibus quærendis occupantur, Vandalen, id eſt, ambulare, vagari & peregrinari coacti ſunt. Itaque ne longè abeamus, Oſuali erant, qui nouis ſedibus quærendis Galliam, Hiſpaniam, Africam, & alias complures regiones peragrarūt, & occuparunt; de quibus omnes omnium hiſtoriæ eius ſæculi loquūtur: Veſuali etiā quomodo ob eādem cauſam etiā hodie in diuerſas prouincias peregrinentur, nemo luculentius explicauerit, quàm author laudum Veſualiæ, Veſualus ipſe, Varnerus Roleuinck. Nec offendere interim quenquam debet ſcripturæ diuerſitas apud authores, cùm alij Veſphalos & Oſphalos; alij Veſfalos & Osfalos; alij Veſualos & Oſualos ſcribāt: poſtrema enim hæc ſcriptura tantùm genuina eſt; cùm ex Vandalis Vali fiant, qui in Oſualos & Veſualos diuiduntur; Veſphalones, & Veſphalai, & conſimiles erroneæ ſcripturæ habendæ ſunt, & quæ, quantum quidem ad hanc gentem pertinet, nulla ratione nituntur.

Etymon nominis Vādalicij.

CAP.

CAPVT DECIMVMQVINTVM.

QVAE SIT CAVSA NOMINIS SAxonici in Veſualia.

HIS igitur ita diſcuſſis, reſtat iam explicare quæ cauſa ſit nominis Saxonici in Veſualia; cùm Saxones ad Carolum Magnum vſque ſedes in Veſualia nullas habuiſſe ex ſupradictis iam ſatis conſtet. Et ſanè huius erròris equidem tres cauſas, vt numero dicam, deprehendo. Harum prima eſt, quod Brunonios, qui cum Saxonibus per Albin anno ante Chriſtum natum 300. appuliſſe referuntur, Saxones fuiſſe, & mox in Veſualiam veniſſe putant: Altera cauſa eſt, quod Hengiſtus & Horſus, qui veteres Saxones & Angloſaxones dicti ſunt, Veſuali fuiſſe credantur: Tertia cauſa eſt, quod Friſij, qui in Veſualia aliquando dominati ſunt, à plerisque ſcriptoribus, ob gentium vicinitatẽ, Saxones appellentur. Quæ ſingula quid firmamenti habeant, vt ſingulatim exploremus, ſequemur ductum annalium noſtrorum, cum quibus & aliarum nationum tempora cõiungemus, & maximè Romanorum.

Tres cauſæ cur Veſuali dicantur Saxones.

Cauſa 1.

2.

3.

Saxones igitur per Albin appuliſse in Holſatiã anno ante natum Chriſtũ 300. noſtri annales referũt, cũ quibus cõſentiunt Varnerꝰ Roleuinck, & Gobelinus, & cõplures alij, de quibꝰ aliâs copioſius.[a] Annales noſtri referũt Brunonios eodẽ tẽpore per Albin paulo altius ſubuectos, inter Albin & Viſurgin conſediſſe, ibidemque prouinciæ ſuæ caput Brunſuicum ædificatum, de nomine fundatoris ſui appellaſſe. Ex horum poſte-

a cap. 13. lib. 2.

ris tandem Angriuarios cum Chamauis, traiecto Viſurgi, ſedibus ſuis expuliſſe Bructeros, Varnerus Roleuinck, & Gobelinus, & alij Saxones, mox vbi Holſatiam occupaſſent, in Veſualiam penetraſſe ſcribunt. Sed duplex eorum error eſt. Primùm, quod Brunonios nobis non diſtinguant à Saxonibus; deinde, quod eoſdem Brunonios mox in Veſualiam deducant. Saxones enim in Veſualiam nunquam venerunt, vt ſupra ſatis declaratum eſt, & alioqui tam numeroſi tunc non fuerunt, vt duabus prouincijs, præſertim tam longè diſiunctis, ad conſeruandum pares eſſe potuerint: Brunonij autem in eam non venerunt ante annum à primo aduentu quadringenteſimum, vt mox videbimus. Hactenus autem à Romanis & Græcis ſcriptoribus ad probanda noſtra parum ſubſidij habemus, cùm tam altè non aſcendant, vt ad Macedonici exercitus reliquias pertingant. Nam Strabo omnium antiquiſsimus, qui ſub Auguſto Cæſare Germaniam deſcripſit, de Saxonijs ac Brunonijs nihil habet; nihil habet etiam Plinius, qui ſcripſit ſub Veſpaſiano; nihil denique Cornelius Tacitus, qui ſcripſit ſub Traiano, annis centum poſt natum Chriſtum. Ptolemæus, qui Tacito ſuccedit, & antiquiores interim tabulas ſequi dicitur, Saxonum meminit; quos tamen à Veſualia ſatis dilucido interſtitio remouet, dum eos ſupra Cimbrorum dorſa, hoc eſt, in Holſatia collocat. De Brunonijs nihil habet: ſed hoc mirum non eſt, cùm horum nomen iam antea Sueuis ac Vandalis, vt poſtea Saxonibus ſuperuenientibus, obſcuratum ſit: nec enim Geographi, præſertim extranei, omnes omnium gentium mutationes adnotant, quarum deſcri-

Brunonij quando in Veſualiam venerint.

Vetuſtiſsimi authores de Brunonijs & Saxonibus nihil habent.

ſcri-

ſcribunt ſedes. Brunonios autem primo aduentu ſtatim in Veſualiam non veniſſe, ex Tacito non obſcurè colligimus; *a* cùm ad ſuam vſque memoriam Bructeros illic fuiſſe innuat: Nam cùm Bructeros à Druſo, qui ſub Auguſto fuit, ipſe debellatos quidem, non tamen expulſos commemoret; eoſdemque ab Angriuarijs ac Chamauis demum ſua memoria ſedibus ſuis expulſos, ac prorſus exciſos eſſe commemorat; ſatis intelligimus, hos ipſos Bructeros Veſualiæ primos & antiquiſſimos eſſe incolas; quia à primo Saxonum aduentu illic alij incolæ non reperiantur: Bructeros autem non fuiſſe Brunonios ex eo patet, quod à Brunonijs eiecti ſint; Angriuarij enim Brunij erant, vt ſupra diximus. a *In lib. de morib. Germanorum.*

Ex huiuſmodi ergo errore prima Saxonici nominis cauſa pendet. Secundam temporis decurſus arguet: nam cùm non longè poſt Taciti ac Ptolemæi ætatem, hoc eſt anno centeſimo octuageſimo ſecundo, Vandali Oſualiam & Veſualiam occupaſſent, vt ſupra dictum eſt, *b* ab hoc tempore ad Carolum Magnum vſque, hoc eſt, totis fere ſexcentis annis Veſuali Veſualiam obtinuerunt; veri Saxones in Veſualiam hactenus non venerunt: quod patet non modò ex his, ſed & ex ijs quæ ſupra toto hoc libro pluribus locis iam dicta ſunt. Veſualos autem cùm generaliter & indefinitè dicimus, interdum etiam Angriuarios ſub ipſis comprehendimus, ob vicinitatem loci, qua coniuncti ſunt. Interim tamen ne gentium diuerſarum confuſio fiat, ſciendum eſt, Angriuarios re vera Veſualos non eſſe, quia Vandali non ſunt: Vandali enim cùm has terras occuparent, Chamauos *2. cauſa.* b *lib. 2. cap. 14.* *Angriuarij Veſuali non ſunt.*

ſub-

ſubegerunt, & quaſdã gentes alias, de quibus ſpeciatim in Germania noſtra dicturi ſumus: Angriuarij autem, qui nec vincere nec vinci poterant, cum Veſualis fœdus æternæ ſocietatis contraxerunt. Hinc eſt, quod ad Carolũ vſque terra omnis, quæ intra Rhenum & Viſurgim eſt, in Veſualiam & Angriam, ſiue Angariam, ſiue Angriuariam diuidatur; & Epiſcopus Colonienſis ſe Ducem Veſualiæ & Angariæ ſcribat. Itaque & ſcriptores Frãcici in bello Saxonico, ſub Carolo Magno, Veſualos & Angriuarios intra Viſurgin, Saxones vltra Viſurgin collocant, vtpote quorum ſedes intra Viſurgim hactenus nullæ fuerant.

Veſuali cũ Angriuarijs Friſios infeſtãt.

Veſuali igitur ab eo tempore, quo terram iſtã occupaſſent, vnà cum cõfœderatis Angriuarijs, vicinam Friſiam diuerſis incurſiònibus infeſtarunt, & tandem anno Chriſti 344. qui Odilbaldi Friſiorum ducis nonus fuit, terram Gruninganã ex improuiſo inuaſerunt, & antequam Friſij in armis eſſe poſſent, omnia flammis ac rapinis vaſtauerunt vſq; ad fluuium Lauicam, qui eam terram ab Occidẽtali Friſia ſeparat: Odilbaldus autem, contractis quantocius copijs, hoſtes fugientes non modò præda exuit, ſed & domum vſque inſecutus, caſtris aliquot ac munitionibus occupatis priuauit; nec porrò deſtitit, donec Angriuariam totam, & maxima quoque ex parte Veſualiam ſuæ ditioni ſubiugaſſet, relicto illic præſidiario duce, cui nomen erat Yglo Laſcon. Ille hiſce populis in officio continendis præfuit annis integris ſexaginta quinq;, & ad ſecuritatem domini ſui ædificauit arces tres, primam in Angria, quę poſtea Vitekindi fuit; alteram Suſati, quę poſtea in ciuitatem per Dagobertum Clotarij filiũ ſublimata, & tandem S. Cuniberto Colonienſi Epiſ-

Friſij Veſualos & Angriuarios iuæ ditioni ſubijciunt.

piſcopo donata eſt, quod noſtris ſcriptoribus referentibus, atteſtantur Chronica ciuitatis Lippiæ & Colonienſis; tertiam Iburgi, quod nunc Driburgum dicitur, de quibus infra plura.

Supradictus autem Friſiorum dux Odilbaldus filium habuit, cui nomen erat Vdolphus Haron, quem Gymnaſticis certaminibus egregiè domi exercitatum, anno Chriſti 357. in Angriam miſit, vt eum Yglo Laſcon veris prælijs cum hoſte ſube undis expoliret, apud quem paulo plus biennio vno fuit. *Vdolphus Haron.*

Habitabat ea tempeſtate prope Hamburgum præcipuę nobilitatis ſatrapa Vetgiſtus, qui filios duos Hengiſtum & Horſum, & filiam vnam nomine Suanā habebat. Filij in Albis mortui ſunt. Vdolphus dum viſendorum amicorum gratia Saxoniam ingreſſus, ad Vetgiſtum diuertit, amore Suanæ correptus eſt, quam & cum parentum vtrinque conſenſu vxorem duxit: patre deinde defuncto, anno Chriſti 360. ſeptimus & vltimus dux Friſiæ inauguratus eſt; nam poſt hunc reges nouem Friſiæ præfuerunt vſque ad Carolum Magnum. *Vetgiſtus Saxonum ſatrapa. Vetgiſti filij Hengiſtus & Horſus.*

Huic autem duci Vdolpho nati ſunt filij duo, quorum maiorem Hengiſtum, minorem Horſum appellari voluit, ad ſolatium vxoris in memoriam eius defunctorum fratrum. Hos igitur nepotes ſuos auus maternus Vetgiſtus in filiorum locum adoptauit. *Vdolphi filij Hengiſtus & Horſus.*

Pater verò naturalis Vdolphus eos ſimul atq; ætas tulit, ad Imperatorem miſit; in cuius aula educati, & omni rei literariæ ac bellicæ diſciplina exculti ſũt. Quos inde reuerſos pater, ne otio torpeſcerent, in Angriam miſit, vt cum Yglone duce ditionem ſuã illic militari fortitudine tuerentur. *Hengiſtus & Horſus in Angriã miſſi.*

rentur & augerent. Ac fuerunt illi quidem in Angria ob egregiam virtutem tum ſubditis ſuis, tum finitimis populis, & præcipuè cognatis Saxonibus chariſſimi. Sed in hac proſperitate eos diu verſari fortuna non tulit.

Non multò poſt enim popularis querela Friſiam peruagata eſt, hominum multitudinem in immenſum auctam eſſe, terræ anguſtiam omnibus alendis amplius non ſufficere: More maiorũ igitur coloniam eſſe ducendam, ſecundum veterem legem Friſonis, quæ ſingulis annis in Comitijs publicis ad hunc vſque ducem promulgata fuerat. Ea igitur querela poſtquam ad aures ducis perueniſſet, ille tota ditione ſua comitijs indictis validiſſimos ac præſtantiſſimos quosque iuuenes de omnibus ciuitatibus ac pagis ſuis in eum finem delegit, vt hi foras emiſſi, deceſſu ſuo patriam anguſtijs leuarent, & virtute ſua nouas ſedes ſibi ipſi quærerent ac pararent; in quo nec filijs quidem ſuis pepercit. Inter quos proinde iuuenes, à duce ſic delectos, ſors miſſa declarauit, quibus decedendum foret: Inter quos cùm & Hengiſtus & Horſus reperti eſſent, ipſi duces reliquis præfecti ſunt. Quæ ſic geſta eſſe Britannici ſcriptores, & Hollandorum Chronica nobis atteſtantur. De tempore huius expeditionis inter ſcriptores Friſicos, Saxonicos, Britannicos & Hollandicos mira diſcrepantia eſt, quã nos commodius conciliabimus in opere, quod peculiare de Hengiſto & Horſo cudimus. Congregati autem prope Dockenburgũ, quod nunc Doccomium appellatur, comparatis ſubſidijs ad profectionem neceſſarijs, anchoram ſoluerunt, & per fluuium Lauicam Eſonſtadium appulerunt: quæ ciuitas tunc Friſiæ ad Septentrionẽ

Lex Friſonis de colonijs ducendis.

Sorte coloniæ deligebantur.

Hengiſtus & Horſus coloniæ ducendæ præfecti.

Iter Hengiſti & Horſi.

extre-

extrema ex oppoſito inſulæ, quæ Monachorũ Ogya dicitur, portũ oportunũ mari Lauicano prę buit; nunc eluuione maris vnà cũ ingenti parte terræ abſorpta, nullũ ſui veſtigiũ vſquã niſi in literis reliquit. Inde relicta patria, vecti tribus lõgis nauibus; quas ipſi ob celeritatẽ patria lingua Schiulen appellabant, Gildas Britannus Chiulas vocat, Galfridus Monemutẽſis celoces rectè interpretatur; rectà in Angliam delati ſunt: Illã dico Angliã, quæ Iutiæ proxima eſt, de cuius nomine Britannia nomẽ Angliæ poſtea accepit. In hac enim Anglia tutiſſimũ habuerunt receptaculum, quo captarent commodam occaſionem occupandæ alicuius prouinciæ, in qua ſedes ſuas figerent: Habebant enim iſti oportunitatem portuum, & Saxonibus ſuberant, qui diuturna piratica iam celebres erant, ipſiq; Hengiſtus & Horſus antiqua etiã cognatione tum Saxones, tũ Anglos contingebant; cùm antiquiſſimi Saxonum duces, inter quos Vetgiſtus, eiuſque maiores erant, ex Syfrido deſcendant; cuius pater Geroldus Saxonis filius, mater Engela Anguli filia fuit, vt ad Saxonem Grammaticum ſupra demõſtrauimus. Hinc igitur per multos annos in Britanniã & Armoricas ciuitates cũ Anglis & Saxonibus piraticã exercuerunt, vnde & ipſi Anglosaxones dicti ſunt, & tãdem oblata occaſione in Britanniam vocati, egerunt ea, quæ à ſcriptoribus fide dignis memoriæ mandata ſunt. Hinc igitur luce clarius apparet, Hengiſtum & Horſum, qui Britanniam occuparunt, non Saxones fuiſſe, ſed Friſios; quod tamen ſuo loco plenius etiam demonſtraturi ſumus: apparet etiam aliam eſſe ſeu Angariã, ſeu Angriã, ſeu rectius deniq; Angriuariã Angriuariorũ ſedem in Veſualia; aliam

Friſiorum colonia in Anglia veteri.

Hengiſtus & Horſus piraticam exercent.

aliam eſſe Angliam veram intra veterem Saxoniam & Iutiam; aliam denique Angliam eſſe ex huius nomine dictam, quæ antea Britannia dicta fuit; omnesque hos locos dilucido interſtitio inter ſe eſſe diſiũctos, & proinde ex ignorantia veritatis nata eſſe figmenta Crantzij, qui Angriam Veſualiæ modò Anglariã, modò Angliam vocat. Cùm autem Hengiſti filius Orichius poſt obitũ patris in Britannis ſubigendis adhuc multum negotij haberet, filium natu maiorem Octam ſibi laborum ſocium, & regni ſucceſſorem in Britannia retinuit: natu minorem Ebiſſam in Friſiam tranſmiſit; tum vt extra periculum eſſet, tum etiam vt ea quæ ex maiorum vel ſucceſſione vel beneficio habere poſſet, ijs vteretur ad fortunæ ſuæ fabricationem. Octæ & Ebiſſæ meminit Galfridus Monemutenſis lib. 6. cap. 13. ſed perperam Hẽgiſti filios facit, qui nepotes ex Orichio erãt; ſed Ebiſſæ poſtea nunquam rurſus mentionem facit, vt ſatis intelligas, eum in Britannia non manſiſſe. Beda lib. 2. cap. 5. Octæ meminit, Ebiſſæ non item; quod ideo factum puto, quod illic tantum regni Cantiani ſucceſſores recenſeantur, qui ex Hengiſto deſcenderunt. Comiter autem Ebiſſa à Friſiorum Rege exceptus, & feudo totius Angriuariæ, bonæque partis Veſualiæ, quanta intra Lippiam continetur, donatus eſt: clypei inſigne illi datus eſt equus niger; equus quidem ad memoriam aui, cuius nomen Hengiſtus equum ſignificat: ſolent enim veteres huiuſmodi quaſi hieroglyphicis maiorum ſuorum memoriam poſteritati commendare. Sic enim & Picentes auem picum in vexillis militaribus præferebant, teſte Sabellico, quod gentis eorum conditor Picus dictus fuerit. Color autem equo niger additus

Orichius Hengiſti filius.

Octa filius maior Orichij.

Ebiſſa Orichij filius minor.

tus eſt, ad recordationem atræ ſortis, qua ille regno Friſiæ priuabatur, cuius alioqui legitimus hæres erat. Hic igitur Ebiſſa, cùm ita cum ſuis in Veſualiam conceſſiſſet, comites ſuos Saxones veteres dici voluit; & in ea de nomine Saxonum Saſſendorp & Saſſenburg, quæ condiderat, appellari voluit: tum quod ipſe in veteri Saxonia natus eſſet, & pater auusque veterum Saxonum hoſpitio diu vſi, veteres Saxones & ipſi ab exteris appellati eſſent, & denique quod maternum genus ex veteri Saxonia ducerent. Quare & Beda maternam ſtirpem Hengiſti & Horſi referens cap.15.lib.1. Erant (inquit) filij Vetgiſti, cuius pater Vitta, cuius pater Vecta, cuius pater Voden, de cuius ſtirpe multarum prouinciarum „ regium genus originem duxit. Hengiſtus enim „ patris naturalis familia per ſortis acerbitatem priuatus, familiam patris adoptiui ſecutus eſt; ex qua ſola ducum Saxonicorum genealogiam hodie plerique deducunt, cùm familiam patris naturalis ignorent: Alioqui enim Hengiſtus in naturalis patris ſtirpe recta linea in Friſonem gentis noſtræ conditorem reducitur, vno tantùm gradu interclusus regia ſucceſſione, hoc modo: Hengiſti & Horſi pater erat Vdolphus Haron, ſeptimus & vltimus Friſiorum dux: Friſij enim ab initio ad Carolum Magnum vſque ſeptem principes, totidemque duces, & nouem reges habuerunt: Vdolphi pater erat Odilbaldus, illius Haron, illius Vbbo, illius Richoldus; (ſed non dux Friſiæ; nam duo patrueles eius poſt auum viciſſim imperarāt, Titus & Adelboldus:) Richoldi pater erat Aſconius dux Friſiæ, idem qui Titi pater, & Adelboldi erat: Aſconij pater erat Tabbo ſeptimus & vltimus Friſiorum prin-

Beda maternum genus Hengiſti refert.

Hagiſti genus paternum.

ceps; cuius pater Dibbaldus Segon, cuius pater Diocarus Segon, cuius pater Aſinga Aſcon, cuius pater Adel, cuius pater Friſo, frater Saxonis. In quem ſi maternũ Hengiſti genus pari ſucceſſione referatur, equidẽ non video quis Princeps antiquiori nobilitate hodie polleat in Germania, quàm Hengiſtus, ex quo maxima pars Germanorum principum originem trahit; vt de multis externis Principibus interim nihil dicam: Nobis autem ex Archiuis noſtris defectum Saxonũ in materna Hengiſti linea nec ad Saxonem aſcendendo, nec ad Vitekindum deſcendendo ſupplere admodum difficile erit; quod & in peculiari opere, quod de Hengiſto & Horſo dabimus, diligenter facturi ſumus. Interim verò vt ad Veſualiam redeamus, Ebiſſa Hengiſti nepos hoc facto ſuo occaſionem dedit, vt Veſualia, quanquam nihil minus quàm Saxonia eſſet, tamen non modò Saxoniæ, ſed etiam veteris Saxoniæ nomen obtineret: Quæ res ignorata, Crantzium coegit in omnia ſe vertere, vt hanc primam Saxonum ſedem declararet. Idem Ebiſſa & alteri errori occaſionem dedit; nam cũ ille cum ſuis ex Britannia veniſſet, non defuerũt, qui ſcriberent Saxones originem duxiſſe ex Britannia. Quod Crantzius non modò ſeriò, ſed & cum ſtomacho refellit; quanquam & ipſum Ebiſſam in Britannia natum, & multos iuuenes in comitatu ſuo habuiſſe quidam referant, qui & ipſi in Britannia nati erant: quanquam hoc tẽporum ratio falſum eſſe conuincit, vt in Hengiſto dicturi ſumus, & Galfridus teſtetur, Ebiſſam à patre in Britanniam eſſe vocatum.

Veſualia vnde veteris Saxonia dicta ſit.

Vnde eli qui ſcribãt Saxões ex Britannia oriundos.

Tertia cauſſa.

Prima igitur & ſecũda erroris cauſa ſic diſcuſſa, reſtat tertia, quæ Friſios Saxonum nomine obumbrauit,

umbrauit,& quæ propria Friſiorum erant, ea Saxonibus adſcripſit; quod ex dominatu Friſiorũ accidit, quem in Veſualia habuerunt, quæ Saxoniæ nomine iam vulgo ob ſupradictas cauſas cenſebatur. Hengiſti filius, vt ſupra dictum eſt, Orichius fuit; huius filij duo erãt Octa & Ebiſſa. Ex Octa ſunt Cantiorum reges in Anglia; ex Ebiſſa ſunt Angriuariorum duces in Veſualia, recta linea deſcendentes in Vitekindum Magnum. Ante huius autem Ebiſſæ aduentum Friſiorum reges Angriuariam & Veſualiã per duos præfectos gubernabant; quorum alter in Angria, alter Suſati præſidium habebat. Poſtquam Ebiſſa aduenisſet, Angrienſe præſidium illi, vt coronæ Friſicæ vaſallo, ad tutelam ditionis ſuæ traditum fuit: Præſidium Suſatenſe Friſij ad defenſionem reliquæ ditionis, quam in Veſualia habebant, ſibi retinuerunt, cui & Driburgenſe accedebat. Atque ita coniuncto moderamine pariter illi Veſualiam gubernarunt vſque ad Clotharium 2. Francorum regem, Dagoberti patrem: per hunc enim, imminutis Friſiorum viribus, Sigardus, qui tum Angriuariorum princeps erat, Francorum vaſallus factus eſt, & cum poſteris ſuis manſit vſque ad Vitekindum. Quæ res quò clarius intelligatur, ſeriem regum noſtrorum paucis hic ſubijciam. Itaque patri Hengiſti & Horſi Vdolpho Haroni, (quia hæredes maſculos non habebat) filijs iſtis orbato, cum conſenſu ordinum Friſiæ ſucceſſit gener eius Richoldus Vſſo, qui regium diadema primus ſumpſit: Richoldo ſucceſſit Odilbaldus; Odilbaldo Richoldus ſecundus; Richoldo demũ Beroaldus, qui Clothario Francorum regi æqualis fuit. In hoc autẽ Beroaldo vnitũ eſt vtrumq; regnum

Poſteritas Hengiſti.

Regũ Friſicorum ſeries.

Richoldus Vſſo.

Regnum vtriuſque Friſiæ vnitum.

Friſiæ:nam cùm anteceſſores eius,quos hic nomi nauimus, ad Orientem tantùm Fleui fluuij, qui mari Hollandico nunc abſorptus eſt, regnauiſſent, ille etiam regnauit ad Occidentem. Ante horum regum tempora non comperio Francos cum Friſijs bello concertaſſe:ſed cùm illi transRhenanis dominijs aucti, Friſij autem Hengiſti illa expeditione Britannica,quæ alijs ſuper alias copijs petendis Friſiam vacuabat,diu multumq; exhauſti eſſent,mox Richoldum primum Clodoueus primus, & cæteri cæteros deinceps porrò ſemper infeſtârunt,vſque ad Clotharium Dagoberti patrem, qui ſupradictum Beroaldum non modò Veſualia,ſed & vtroque regno Friſię,& vita denique exuit, & Sigardum vaſallum Francis reddidit. Quantum autem momentum Francis in hac victoria fuerit, inde lector æſtimet, quod huius Beroaldi regnum,ad Orientē Iutia,ad Occidentem Gallia, ad Septentrionē continuo Germanici Oceani littore inter haſce duas extremitates porrecto terminatũ fuerit; ad Auſtrum aũt omnia,quæ intra mare Auſtrale ſunt; quod tamē tum temporis adhuc nullum erat,& vltra hoc etiam ditionem Vltraiectinam cum adnexis vſque Nouiomagum,TrãsIſulaniam quoque & Salandiam;& qua cõtinens Friſia eſt,Drentiam,Dubãtiam, Tecklenburgiam, Benthemiam, Angriuariam & Veſualię partem maximam continuerit. Clotharius igitur interfecto Beroaldo, Friſijs in ſolatium tantæ calamitatis regem conſtituit Adgillum, interempti Beroaldi filium, admodum adoleſcentem, adiunctis illi quatuor curatoribus ex gente Friſica delectis, quos à religione Chriſtiana non abhorrere cognouerat; quod prudenter fecit, vt rebellionum cauſas tolleret.

Frãcorum cũ Friſijs prima contentio.

Clotharij Franci victoria de Friſijs.

Adgillus Beroaldo patri in regnum Friſiæ ſuffectus.

Quod

Quod ad paterni regni metas attinet, Adgillo ad
Orientem nihil ademit; ad Occidentem omnia
abraſit, quæ vltra eam terram ſunt, quæ tunc Fri-
ſia Occidentalis, nunc Hollandia Septentriona-
lis dicitur: ad Auſtrum ademit omnia, quæ vl-
tra mare Auſtrinum ſunt; & qua Friſia continẽs
eſt, omnia abſtulit, quæ vltra Drentiam ac Du-
bantiam ſunt. In ſignum etiam ſubiectionis, tri-
buti nomine Friſijs imperauit annuos ſexcentos
boues. Sigardum autem, quò Francis deuinciret,
feudo Angriuariæ ac partis Veſualiæ, vt à Friſijs
habuerat, donauit: præfecturam Iburgenſem
cum arce addidit, eumque & munitionibus ali-
quot erectis in Veſualia verſus Friſiam, qua con-
tinẽs eſt, præfecit, vt inter fidelitatis ac proditio
nis neceſſitatẽ eum velut inter ſacrum & ſaxum
conſtitueret: quæ res tum Sigardo, tũ poſteris e-
ius, multæ inuidiæ magnæque calamitatis cauſa
fuit, vt aliâs latius declarabimus.

Quæ Friſiorum regno Clotharius ademerit.

Sigardus Frãcis vaſallus factus.

Porrò autem Adgillus Beroaldi filius regnauit
cõtinuis annis octuaginta, & cùm ephoros iſtos
haberet, ipſeque vir eſſet amans pacis, in magna
quiete Friſiam gubernauit. Interea tẽporis ergo
Franci occaſionem habuerunt propagandæ re-
ligionis Chriſtianæ: Mox enim Dagobertus Clo-
tharij filius Suſatum dedit S. Cuniberto Epiſco-
pò Colonienſi, qui illic ſeminariũ doctrinæ Chri
ſtianæ conſtituit. Mox etiam idem dedit Vltraie-
ctum eidem S. Cuniberto, qui ibidem quoq; ſimi
le ſeminarium erexit, extructo oratorio in hono
rem Sancti Thomæ, miſitq; viros pios ac doctos,
qui prædicarent infidelibus verbum domini; qui
bus præfecit S. Koniochum, qui poſt S. Aegiſtum
ſecundus Friſiorum Apoſtolus fuit, ante S. Vil-
librordum pluſquam 60. integris annis: quod te-

Adgillus Beroaldi filius.

S. Koniochus.

S. Aegiſt.

ſtantur præter alios Ioannes Becanus Canonicus Vltraiectinus, & VVilhelmus Heda Præpoſitus Arnhemienſis.

Radbodus primus Adgilli filius. Adgilli filius ac ſucceſſor fuit Radbodus eius nominis primus, ille impius, qui pedem retraxit ex Baptiſmo, & regnauit annis quinquaginta. Is Frãcis rebellauit,& omnia ferme rurſus ademit,quæ auus amiſerat; cũ quo Carolus Martellus & Pipinus vario Marte luctati ſunt.

Negligentia Francicorũ ſcriptorum. Hic igitur mihi ſubit mirari ignauiam Francorum, qui tam negligenter verſati ſunt in regum ſuorum rebus præclarè geſtis memoriæ mãdandis, vt eas non modò magna ex parte prorſus omittant; ſed & eas quoq; quas tractant, legitimis perſonarum,tẽporum,locorum,cauſarumq; circumſtantijs fere nuſquam rectè diſtinguant. Patet id præſenti hoc exemplo, quo ea quæ contra Friſios egit Clotharius,illi contra Saxones acta eſſe prædicãt: Beroaldum enim ſupradictum Friſiorum regem illi ducem Saxonum fuiſſe narrãt,& deprauato etiã nomine Bertoaldum vocãt, vt apud Sigebertum & Aimoinum videre eſt.

„ Sigebertus quidem Gemblacenſis: Anno (in„ quit)Chriſti 630.Lotharij 43. Dagobertus rex Sa„ xonibus bello occurrit; cui pater Lotharius rex „ accurrens auxilio, interfecto Berthoaldo duce „ Saxonũ,victoriam obtinuit, & peruagãs omnem „ Saxoniã,nullũ omnino Saxonum,menſuram gla„ dij ſui excedentem,dimiſit viuẽtem. Ita Sigebertus: quæ pluribꝰ verbis narrat Aimoinus l. 4.c.15.

Saxones igitur iuſtò errore hunc ducem ſuũ faciunt,quem Crãtzius & Buntingius, & alij Bertholdum vocant;B.Rhenanus Berchtholdum;Io. Funccius Bertulphũ nominat;eumque in Saxonicorum ducũ genealogia cõſpicuũ habẽt: & quod

conſe-

conſequẽs eſt,quæ illi cõnexa ſunt,ad ſe pertinere putant; & proinde Veſualiã & Angriuariam, & cęteras prouincias,quas ille habuit,in Saxonũ ditione tum temporis fuiſſe credũt: vt tertia etiam erroris cauſa hinc manifeſta ſit,qua Saxones Veſualiam putant fuiſſe ſuã,quod Friſios,quorũ ditioni ſubiecta fuit,Franci ſcriptores Saxonum nomine appellarint.Poterant autẽ Franci iſti nõ magno negocio rei geſtæ veritatem cognoſcere, ſi aliquam ſaltẽ diligẽtiam adhibere voluiſſent: Nam cùm Radbodum Beroaldi nepotem Friſiorum regẽ Francis rebellantem agnoſcerent, cum quo Carolus Martellus diu vario Marte luctatus eſt; cùm hunc Vltraiectum recuperaſſe, viros Eccleſiaſticos à Francis ibi conſtitutos exturbaſſe, cæterasque etiam prouincias auitas, quæ vltra mare Auſtrinum erant, Francis rurſus extorſiſſe non ignorarent; cùm ſcirent eum etiam cætera tentaſſe, quæ ad Auſtrum & Occidentem auus habuerat, non obſcurè colligere poterant, etiam Beroaldum fuiſſe Friſiorum regem. Quis autem fando audiuit Saxones vnquam habuiſſe Traiectum? Itaque quò notabilior eorum error eſſet, ſcribunt Dagoberto à Saxonibus vulnerato Clotharium ſuppetias ferentem traieciſſe Viſurgin, & fugientem Bertholdum trucidaſſe: Hoc enim ſi verum eſt, quo modo Saxones, qui ad Orientem Viſurgis erant, vulnerare Dagobertum poterant, cuius caſtra ad Occidentem eius fluminis fuiſſe proponuntur? Deinde quis in animo generoſo Saxonici principis, qui hoſtem modò conuicio proſcindere veritus non eſſet, formidinem tantam fuiſſe credat, vt hoſtem infeſto animo in ſe irruentem tam turpiter fugeret,

Francicorum ſcriptorum abſurdæ ineptiæ.

ret, ac non potius fortiter exciperet, præſertim qui oportunitatem haberet, vt eum vel per ſe, vel per ſuos in aquis opprimeret, antequam in terram aſcenderet? Deinde quod de tributo annuo dicunt, quis vnquam Saxonibus boues imperatos legit, niſi apud ſcriptores iſtos? Saxonibus enim equi vbique, Friſijs boues imperati leguntur. Quomodo autem ea tempeſtate terram Brūſuicenſem, quæ Veſualis proximè oppoſita eſt, Saxoniam ſcriptores Francici dicent, niſi manifeſta temporis anticipatione? cùm ſupra ſatis liquidò demonſtratum ſit, Saxones ad hanc vſque ætatem in illa terra pedem nullum habuiſſe; vtpote cùm Vinuli eam tunc tenerent, qui, quod Vandali eſſent, congentilibus ſuis Veſualis ad Orientem oppoſiti, Oſuali dicebantur: Tum demū enim hęc Saxonia dici cœpit, cū Saxōes, oppreſſis Vinulis, eam ſuam fecerūt. Quod tū demum factum eſt, cùm ſtipendij nomine eam à Francis acceperunt, quibus aduerſus Bertholdum hunc militauerunt; tantum abeſt, vt Bertholdus Saxonum dux fuerit contra Francos.

Occaſio interficiendi Vt igitur abſurditas horum errorū propius conſpici poſsit, hiſtoriæ veritas paucis referēda eſt. Dagobertus enim, accepta à patre regnandi poteſtate, quo militaris fortitudinis egregium aliquod ſpecimen ederet, in Veſualiam irruptione facta, Suſatum obſidione cinxit: præſto mox fuit ſubſidium, tum à Sigardo Angriuariæ principe, tum à Beroaldo Friſiorum rege: fit impetus in Dagobertum, qui, profligatis copijs ſuis, in fugam verſus capitur, captus ad Friſici exercitus imperatorem Yglonem Galamanū adducitur; nam Beroaldus iam ſenex ipſe non aderat, & alioqui iuuenes cum iuuenibus committēdos iu-

dos iudicabat, præſertim cùm Francorum vires hactenus non metueret. Galamanus autem, qui mādatum à rege ſuo habebat, ne iuuenem regem (ſi fortè poſſet) occideret, aut etiam captiuum detineret; ſed aliquo ludibrio affectum dimitteret, Dagoberto per patrē ſuum multa obteſtanti, partem comæ abraſit, eamq́ue pileo cuiuſdam impoſuit, qui eam in ſignum victoriæ triumphabundus toti exercitui oſtentaret. Quo facto, comam vt erat Dagoberto reſtituit, addito mandato, vt patri manubias iſtas tranſmitteret, ipſe autem Friſios vlterius non laceſſeret, niſi grauiora pati vellet: patrem enim Dagoberti Clothariū Friſij in viuis eſſe non credebant, ipſumq́ue Dagobertum tanti non faciebant, vt maiori incommodo frenādum ducerent. Dimiſſo igitur ad hunc modum Dagoberto, Friſiorum & Angriuariorum copiæ, vnde venerant reuerſæ ſunt. Dagobertus interea patrem infortunij ſui certiorem facit. Ille verò tanta filij contumelia intellecta (nec enim Frācorum regi maior inferri poterat, quàm comæ detonſio) efferatus vindictam cogitat, quā ſe regia maieſtate ſalua omittere non poſſe arbitrabatur. Itaque contractis clam vndecunque copijs, in Friſiam ex improuiſo irrupit, vt imparatum Beroaldum opprimeret: Beroaldus tamen collectis ex ſuis, quos in tanta feſtinatione habere potuit, pedem cum hoſte contulit; & cùm Clotharium præſentem agnoſceret, acerbiſſimo eum dicterio perſtrinxit, ſua lingua dicens: Ah du alde ſchire bulle biſtu dir ſælm? hoc eſt, ah tu vetule incane taure ades tu ibi ipſe. quo dicterio cum eo coniuncto, quod iam in Dagobertū Clotharij filium cōpetebat, Beroaldus quadrigā conuiciorū, quatenus in hominē cadere poterat, abſoluit;

Dagobertus à Friſijs contumelioſè tõſus.

Clotharius contumelia filij offenſus, vindictam cogitat.

Beroaldus Clothariū dicterio perſtringit

illam inquam, quæ extat apud Poetam, qui dicit:

Turpe caput raſum, turpis ſine gramine campus,
Turpe ſenex miles, turpe ſenilis amor.

Caput enim raſum ea præſertim tẽpeſtate turpe omnibus hominibus, præcipuè autem Francorũ regibus erat; & militare etiã turpe in primis Clothario erat, qui filio Dagoberto iã regni habenas tradiderat, vt ipſe ſenectutem trãſigeret in ocio; ſenem autem libidine diſtendi vbiq; turpe, apud Friſios aũt turpiſsimum erat, qui non modò ſeueriſſimè eam puniebant, ſed etiam homines libidinoſos odioſo vocabulo tauros vocãt: Clothari⁹ autem, vt & Dagobertus, libidinis vulgo etiam tum notabatur; vt hæc in Clotharium, eiusq; filium Dagobertũ dignè torta viderentur. Beroaldus igitur ſimul cũ dicto Clothariũ aggreſſus eſt, & ſenex cũ ſene pro viribus acriter diuq; dimicat, donec Clothario vulnerato, ex Francis quiſpiam Beroaldum ſagitta in pectus adacta proſterneret; cui mortuo caput amputari, & haſtæ infixũ omnium oculis exponi Clotharius iuſſit. Quo conſpecto Friſiorũ animi collapſi, victoriã inita fuga Clothario ceſſerunt: ea Franci per triduũ crudeliter vſi ſunt, ferro flammisq; omnia vaſtantes, nulliq; maſculo parcentes, qui gladij Clothariani menſuram excederet. Accidit hic conflictus in ea parte Friſiæ, quæ Veſtergoa dicitur, prope pagum Englum, quẽ veteres Angli illic condiderunt, qui primo prælio contra Britones commiſſo, quo Horſus occubuit, Britannia expulſi, Hengiſtum ſecuti, illic ſedes fixerant; qui tum ob vicinitatem furentis exercitus hoſtilis primũ impetum vindictæ Frãcicæ exceperunt, vt ſupra declarauimus.

Beroaldi finis.

Victoria Francica.

Sigardi fortuna.

Sigardus his rebus auditis, nihil dubitans quin

& ſi-

& ſibi periculum immineret, ad bellum ſe parat, Friſiorum præfectum Iburgenſem & Suſatenſem ad fidem & fortitudinem per literas exſuſcitat; ex Friſia primùm quos habere potuit, tum profugos, tum vicinos Veſualiæ finibus, qua Friſiam attingit tuendis imponit; Vinulos Veſualorum congentiles, & ſibi cōfœderatos cum Thuringis Francorum tum ſubditis immittit, vt Clotharij impetum retunderet; ipſe Angriuariam & interiorem Veſualiam validiori exercitu cuſtodit, vt quocunque belli pondus inclinaret, ipſe mox ferre ſuppetias poſſet.

Clotharius interea rebus ex animi ſententia per Friſiā compoſitis, alterum exercitū, quem recens per Dagobertum in Francia conſcripſerat, Rheno trāſmiſſo, eodem duce rectà in Veſualiam dirigit, vt Suſatenſe & Iburgenſe præſidiū occuparet: ac Suſatēſe quidē Dagobertus vi expugnauit; Iburgenſe verò mox deditione cepit; cum altero exercitu, quem ipſe duxit ex Friſia, per continentem rectà in Veſualiam contendit, ac Friſijs illic diſsipatis, ipſum Sigardū petit. Sigardus animaduertens ſe vndiq; circum cinctū eſſe, nec vllā ſpem ſupereſſe vel ſubſidij vel effugij, vtriſque Frācorum copijs coniunctis, ſe etiam & ſua Clothario dedidit. Clotharius igitur Veſualia & Angriuaria pro arbitrio ſuo diſpoſita, Viſurgin traijcit, & ſuis copijs cum Saxonicis coniunctis, Vinulos terra Brunſuicenſi pellit, & in eā Saxones armata manu introducit; quę ex hoc tempore Saxonia dici cepit, obliterato paulatim nomine Oſualiæ, quod ad Carolū Magnum tamen vſq; durauit, vt ex Francorum annalibus apparet. *Veſualia ſubacta.* *Saxones in terram Brunſuicēſem introducti à Francis, Vinulis eiectis.*

Patefactis igitur ad hunc modum Fontibus, ex quibus ſcaturiuit error de Saxonum nomine in

Veſ-

Veſualia vſurpato, cæteriſq; conſideratis, quæ de Saxonũ ſedibus antea diſputauimus, ſole clarius apparet Saxones in Veſualia neque ab initio fuiſſe indigenas, neque ad Carolum vſque fuiſſe aduenas, vtpote qui hactenus ibi ſedes nullas habuerunt. Ex quo patet error B. Rhenani, qui ſcripſit Saxones Veſualiam Francis relinquentibus occupaſſe; Franci enim per Clotharium demum Veſualia potiti ſunt, eamq; Sigardo feudali, hoc eſt, eodem iure reliquerunt, quo eam antea à Friſijs habuerat, quam & annis 58. tenuit. Cuius poſteri, tametſi Francis poſtea Friſijs inſtigantibus rebellarint, id fecerunt, non quod Friſijs, nedum Saxonibus ſubeſſe, ſed quod à Francis liberari vellent: Friſij enim & Veſuali & Angriuarij in hoc confœderati erant, vt communi opera commune Francorum iugum excuterent, ideoque Saxones, quod Francis confœderati eſſent, non minus oderant, quàm Francos ipſos.

Erronea diuiſio Saxonia.

Rectè igitur Sabellicus Saxoniam ad Occidẽtem Viſurgi terminauit; & proinde erroneam eſſe ſequitur tripartitam illam Saxoniæ diuiſionem apud Vitekindum, Aimoinum & Vrſpergẽſem, qua diſtribuitur in tres gentes præcipuas, in Oſualos, & Veſualos, & Angarios: Soli enim Oſuali in hac diſtributione Saxones ſunt, qui ad Orientem Viſurgis degunt: Veſuali verò & Angriuarij, qui ad Occidentem Viſurgis habitant, Saxones non ſunt; quia Saxones vltra Viſurgin ſedes non habuerunt, vt ſupra demonſtrauimus. Hinc & illud ſequitur: Quatuor iſtos Epiſcopat⁹, quos Carolus apud Veſualos & Angriuarios conſtituit, ad Saxoniam non pertinere, & proinde Veſualos neque prima occupatione, neque Iuriſdictionis prorogatione, neque Epiſcopatus denique

que deſcriptione, Saxones haberi poſſe; vt interim de Monaſterienſi Epiſcopatu taceamus, qui Friſiæ adſcriptus eſt, vt ex fundatione Caroli & bulla Gregorij plenius in Friſiæ noſtræ deſcriptione declarabimus. Quod ſi nunc præter hoſce tres, etiam quartum ordinem recentiores genti Saxonicæ colligunt ex Circulis Germanicis, hi meminiſſe debent, non omnes gentes, vel origine, vel Iurisdictione, vel Diocœſi eſſe Saxones, quæ ad Circulum Saxonicum pertinent: Cùm huiuſmodi Circuli non alio fundamento nitantur, quàm libero conſenſu eorum, qui in cõmunem ſocietatem cõfœderati ſunt: qualis etiam inter diuerſiſſimas nationes cõtrahi poteſt contra cõmunem hoſtem, qui cõmune inferat periculum.

Itaque ſi Veſuali non volunt Saxones appellari, quia ſe nec parentes, nec filios Saxonum eſſe agnoſcunt, non ideo ſuperbiæ inſimulandi, ſed generoſitatis potius laudandi ſunt: cùm Veſualici nominis conſeruatio ipſis conſeruatæ libertatis æternam laudem præſtet; Saxonici nominis admiſſio congentilibus ipſorum Oſualis admiſſæ ſeruitutis perpetuum opprobrium infligat.

FINIS LIBRI SECVNDI.

DE

DE ANTIQVITATE FRISIORVM LIBER TERTIVS.

CAPVT PRIMVM.

QVOD SAXONES FVERINT MAcedonici exercitus reliquiæ.

Saxones Macedones dicti.

a in proœmio Saxō.

QVod igitur Saxones fuerint Macedonici exercitus reliquiæ, non friuolæ rationes arguere videtur. Primùm enim author Chronici Germanici, quod apud Petrum Scofferum excuſum eſt Moguntiæ anno 1482. teſtatur, Saxones, antequam in Germania radices egiſſent, vocatos fuiſſe Macedones: teſtantur deinde annales Friſiorum, Saxones militaſſe Alexandro Magno, & eo mortuo veniſſe in Germaniam: Quin & in ipſa Saxonia, ipſo etiam atteſtante Crantzio, a communis fuit hæc omnium opinio vſque ad ætatem eius. Id etiam traditur manifeſtè in Speculo Saxonum; teſtatur & huic Albertus Stadenſis, Vitekindus Saxo; teſtatur Vernerus Roleuinck, & is, quem ipſe citat, Ioannes de Eſſendia, & Henricus de Eruordia; & inter Gallicos ſcriptores Sigebertus Gemblacenſis; vt & extranei & domeſtici teſtes coniunctim huc colliment ſimul: vt flocci faciendus ſit Crantzius, qui rationes veras aſſerti ſui ipſe non adducit, & temere interim authoritates tantas reijcit, à qui-

à quibus certè diſcedere non debuit, niſi ſolidiſſimis argumentis & meridiana luce clarioribus inſtructus; cùm ea non recens aut nuper nata, ſed multis ſæculis conſenſu publico recepta & inueterata, & à maioribus per manus ad poſteros continua ſucceſſione tranſmiſſa fuerit, ſicuti colligitur ex vetuſtiſſimis Saxonum monumentis, quæ publicata omniũ manibus teruntur. Proinde admiranda eſt eorum incogitantia, qui Crantzium, non ponderatis eiùs argumentis, tam temerè Vitekindo ac alijs ſcriptoribus anteponunt, præſertim cùm ſtultum Crantzij propoſitum eos latere nõ poſſit, qui Saxones indigenas eſſe docere nititur, & ad hoc manifeſtis figmẽtis ipſe vtitur. Nec video quid abſurdi in eo ſit, ſi quis cõmunem ſcribentiũ traditionem ſecutus, dicat Saxones eſſe reliquias Macedonici exercitus, quem toto terrarum orbe, poſt Alexandri mortem diſperſum eſſe conſtat; cùm & Antyriũ referant reliquias eiuſdẽ exercitus per mare Baltheum nauigio ex Scythia in eum terræ tractum deduxiſſe, vbi Megalopolin græca lingua appellatam ciuitatem condidit, quam Germani Mechelburgũ nominant, quibus & Lazius atteſtatur lib. 12. de migrat. gent. & Hieronymus Hemminges.

Caput Secundum.

PERTEXITVR RELIQVA DE FRIſone hiſtoria ex archiuis Friſiorum.

NOn obſtãtibus igitur nobis iſtis argumẽtis Crãtzianis, quæ perſpicuè cõfutauimus, & ſuffragantibus ijs, quæ contra eũ aliũde produximus, in ſentẽtia noſtra perſiſtimus, qua rẽ geſtam aſſeueramus, & fabulam eſſe negamus, quam de Fri-

Friſone, Saxone, & Brunone ſupra poſuimus: Ideoque ſeparatim de Friſone iam porrò dicemus, vt lector in coniuncta cauſa videat, etiam de cæteris quid veritati conſonet. Proponemus autem eius hiſtoriam ſummatim, quam M. Aluinus Snecanus, ex Rithmis Friſicis copioſius proſequutus eſt: quanquam & huius opus, à diuerſis diuerſimodè deſcriptum, non vbique integrum eſt, cùm alij alia, vt fit, vel addiderint, vel detraxerint; ita vt cum iudicio deligendum & tenendum id ſit, in quo plurima exempla conſonant. Eorum ſumma hæc eſt: In India prouinciam eſſe dicit nomine Freſiam, cuius gubernationem Patriarcha Sem filius Noæ commiſerit Reu, ſiue Ragau, qui ab ipſo in deſcēdenti linea ſextus fuit: hunc autem, cùm præter Saruch proauū Abrahæ, quatuor alios adhuc filios haberet, his ipſis eiuſdem prouinciæ habenas per manus tradidiſſe, quas & ipſi viciſſim continua ſucceſſione trāſmiſerint ad filios ac nepotes ſuos, donec tandem per tyrannidem cuiuſdam oppreſſa Repub. legitimi hæredes regni ſucceſſione priuarentur. Eo igitur continua graſſatione prouinciam affligente, cùm populus ad inopiam redactus, oneri eſſe cepiſſet, oſtraciſmi quadam ſpecie delecta iuuentus veluti deceſſu ſuo patriam ſubleuatura, nouas ſedes quærere iuſſa eſt: cui honoris gratia præfecti ſunt, à quibus ob auiti regni hæreditarium ius plurimum periculi fore videbatur, Friſo, Saxo, & Bruno, qui proinde ſe cum his copijs ad Alexandrum Magnum contulerunt, vt ſub eo ſtipendia mererent; à quo & perquàm humaniter excepti, & ad montes Emodios poſtea in præſidijs contra Indos collocati ſunt. Addūtur etiam huic hiſtoriæ circumſtantiæ ſuæ. Vocat Sem Melchiſe-

Origo Friſiorum ab Indis.

Freſia.

Oſtraciſmus Indorum.

Colonia Indorum.

Friſo, Saxo & Bruno, coloniæ ducendæ præfecti ad Alexandrum Magnum abeunt militatum.

chiſedech & regem Salem, & ſacerdotem à Deo electum,& qui Abrahæ benedixerit, poſteritati Ragau etiam & prouinciæ eius benedixerit; vnde & prouincia Benedicta Freſia dicta ſit; Ragauo etiam in perpetuę libertatis ac regiæ dignitatis authoramentum coronam dederit chalibiã; & vexillũ rubrum, miræ virtutis vtrunque; quod & Friſo à maioribus ſuis per manus acceptum, cùm diſcederet iſtinc extulerit, & in Friſia ſua noua poſteris ſuis tradiderit; coronam hanc Friſijs extorſiſſe tandem regem Daniæ; vexillum verò, quò cælari poſſet, terra multis ſeculis obrutum latuiſſe, tandemque refoſſum datũ eſſe Magno Fortemano, qui huius protectione Friſios, vt capitaneus, ſub Carolo Magno Romam deduxit, eamq; captam Carolo Magno tradiderit. De corona quidẽ ac vexillo ſiue vera, ſiue falſa ſint, (nihil enim hic diſcutio, cùm de his in vita Magni commodius dictum ſit) poſteriori ſæculo attexta videntur; quamquam ea quæ Tacitus de templo Tamfane ſatis obſcurè tradidit, aliquã cum hiſce cognationem habere videantur. In reliquis autem cõfirmandis, gloſſator citat Moyſen quãtum ad genealogiam Ragaui ſpectat, quãtum verò ad reliqua pertinet Patroclem allegat. Ex Moyſe quidem ſatis conſtat de integritate genealogiæ vſque ad Ragauum, qui Semo filium Arphaxadum, huic Salemum, huic Hebrum, huic Phalegũ, huic Rauagum hũc noſtrum attribuit, Geneſ. ca. 11. Patroclem aũt mihi videre hactenus non cõtigit; eũ Strabo inter Indicarũ rerũ ſcriptores aliquoties allegat, ac magni facit, & in Indię deſcriptione potiſſimum ſequitur li. 15. quẽadmodum & Plin. li. 6. c. 17. vbi hunc Patroclẽ ait fuiſſe claſſis p̃fectũ, ſub Seleuco & Antiocho, mox poſt Alexã-

Sem Melchiſedech.

Benedicta Freſia.

Ragau rex coronam & vexillũ accipit.

Vexillum hoc Friſij hactenus vocãt Magnus fane.

Hiſtoriæ teſtes.

Genealogia Semi.

Patrocles quis fuerit.

dri mortẽ, in circũnauigatione Hircani maris & Caſpij. Oportunum quidem huius authoris teſtimonium rebus noſtris futurum erat, ſi extaret, qui rem tam memorabilẽ de migratione horum ducum ignorare non potuit, cùm nuper admodum geſta recenti adhuc memoria ſub aduẽtum ipſius in India flagraret; præſertim cùm Zeleucus aduerſus Sadrocottum Indiæ regem diu bellum geſſerit, qui ab Alexandro Magno victus, poſt eius mortem excutere iugum, & recuperare libertatem cupiens, præſidiarios duces ab Alexandro relictos occiderat, vt teſtatur P. Oroſius lib.3.cap.23.

Sadrocottus Indorũ rex.

Capvt Tertivm.

QVIBVS ARGVMENTIS HISTOria *ſuperioris veritas comprobetur.*

IAm igitur, quod nulli vitio vertendum eſt, in patrijs hiſtorijs conſenſu populari & domeſticis teſtimonijs vtemur, quibus & ſcriptorũ externorum teſtimonia, & cõiecturas non abſurdas aliunde addemus. Primùm enim hoc omniũ pene gentium commune obliuionis amuletum antiquiſsimum eſſe conſtat, vt maiorum ſuorum res præclarè geſtas cantilenis patrijs celebrarẽt. Id de Aegyptijs teſtatur prẹter alios Plutarchus; de Græcis Homerus, qui in cõuiuijs eas ab Heroibus cani ſolitas eſſe ſcribit; ipſum quinetiã Homeri opus quantũ eſt, nihil aliud eſſe quàm centones quoſdam fruſtillatim ex huiuſmodi cantiunculis (quas ille oſtiatim mendicans ad lyram ipſe cantitârat) a ƀ eruditis collectos & cõſutos, memo-

Commune omnium gentium obliuionis amuletum Rythmi patrij.

memoriæ proditum eſt, vt & hos ipſos, & horum ſimiles, etiam florente & literis iam exculta Græcia, more maiorum præſtantiſſimos quoſque in ſympoſijs viciſſim cantitaſſe: vnde & Themiſtoclem, cùm recuſaſſet lyram, habitum eſſe indoctiorem. Apud Romanos veteres eandem viguiſſe conſuetudinem, teſtatur Cicero, qui; Vtinam (inquit) extarent illa carmina, quæ multis ſæculis ante ſuam ætatem in epulis eſſe cantitata à ſingulis conuiuis, de clarorum virorum laudibus, in originibus ſcriptum reliquit Cato. De Germanis idem refert Cornelius Tacitus; de Gothis Iornandes; de Danis Saxo Grammaticus, qui totum ferè opus ſuum ex huiuſmodi cantionibus compoſuit. Apud Friſios hunc itidem fuiſſe morem, cùm hæc ipſa quæ allegamus Rythmica à maioribus nobis per manus tradita, tum etiam præſentia veteris conſuetudinis veſtigia declarant: & in vita Sancti Ludgeri legimus, Bernlefum quendam eo nomine in Holuerdia Friſiæ pago habitantem à populo viro ſancto fuiſſe commendatum, quod regum res geſtas ſcitè caneret, quem S. Ludgerus malè habitum priſtinæ ſanitati reſtituerit: & quod apoſtata Iulianus in Miſopogone ſuo barbaris trans Rhenũ habitantibus exprobrat, agreſtia eorũ carmina ſimilia clangoribus auium aſperè clamantiũ, id aliqui nõ tam de Germanis in genere, quã ſpecialiter de Friſijs intelligendum putant; quorum linguam inter Germanicas aſperrimam eſſe conſtat. Quanti hoc monumentorũ genus faciendũ ſit, declarat Corn: Tacit⁹, qui his tantũ fidei adhibuit, vt ad declarandã Germanorũ originẽ nulla alia ſcriptorum teſtimonia requiſierit. Car. Magnus certè in huiuſmodi priſcis cãtilenis colligẽ-

diſ,deſcribendis, & memoriæ mandandis mul-tum operæ impendit: quas & Maximilianum Imperatorem eius nominis primum maximi feciſſe teſtatur B. Rhenanus. Porrò autem Rythmis hiſce patrijs accedit, qui ſẽper fuit, hactenusque durat apud nos vnanimis omnium cõſenſus, quo vulgò creditur fratres hoſce tres ex India ꝓfectos in hiſce terris gentes nominib⁹ ſuis conſonas fundaſſe: neq; temere is cõuellendus eſt, cùm inueteratam hanc opinionem poſteros à maioribus ſuis per manus accepiſſe conſentaneũ ſit, quibus nihil gratius eſſe ſolet maiorũ ſuorũ recordatione. Huic populari conſenſui ſuffragantur omnes hiſtoriographi noſtrates, & nominatim, quos ego quidẽ viderim, Andreas Cornelius, qui Solcone Fortemannũ, Occone Scherleſem, & Io. Vlieterpiũ nobis refert; tũ Vorperus Thaborita, Suffridus Sterckenburgius, Cornelius Kempius, Sibrandus Leo, Folkerus Simonis, & nonnulli alij, qui tractatus quoſdã particulares conſcripſerunt, qui omnes velut in vno ludo edocti, concordi ſubſcriptione vulgatam opinionem conſtabiliũt ſine vllius contradictione. His accedunt in communi cauſa & Saxonum, vt & Gallorum ſuffragia, de quibus ſupradictum eſt.

Conſenſus vnanimis vulgi.

Conſenſus hiſtoriographorũ indigenarum.

Externorum ſcriptorum ſuffragia.

CAPVT QVARTVM.

QVAE FVERINT ANTIQVITATVM *conſeruandarum firmamenta Friſijs præ cæteris Germanis olim peculiaria.*

Friſij quomodo ſuas antiquitates ab interitu præſeruauerint.

ET ne quis ideo hęc min⁹ vera eſſe putet, quod Friſia bellis tam crebris afflicta, inundationibus tam frequentibus oppreſſa, minus ido-

idonea fuiſſe videatur, ad antiquitates huiuſmodi ab interitu præſeruandas, cùm in vicinis gentibus, etiamſi mediterraneis, nihil huiuſmodi appareat; ſciendum eſt hac in parte Friſios reliquis Germanis longè præcelluiſſe. Ipſe enim Friſo, gentis noſtræ conditor, ſicuti princeps eruditus & Græcanicis diſciplinis egregiè excultus fuit, ita etiã harum ſtudium poſteris ſuis decreto publico commendauit: Inſtituit enim more Græcorum certis in locis Gymnaſia, in quibus iuuentus ſtatutis diebus tum literarijs, tum etiam militaribus exercitijs excoleretur, ſic vt & mens & manus adoleſcentum à teneris annis exercitata, tam in bello quàm in pace fructum Rei publ. dignum adferre poſſet, id quod in Germania tota nuſquam alibi ante Carolum Magnum factum eſſe comperio. Ac primum quidem Gymnaſium Stauriæ prope templum Stauonis conſtituit; in ipſo templo Bibliothecam antiquitatibus auitis & actis regni cuſtodiendis dedicauit; poſteri eius hanc Bibliothecam ſollicitè ſemper nouis auctarijs locupletarunt; & ſucceſſu temporis in Dockenburgo, VVardena, & alijs nonnullis per Friſiam locis Gymnaſia erexerunt, certiſque præmijs & pœnis ſubditos extimularunt, vt filios ſuos diligenter in his exerceri procurarent. Qua conſuetudine ob aſſiduitatem quodammodo in naturam verſa factum eſt, vt etiam in hunc vſque diem, quamuis decreto iſto iam longa deſuetudine obliterato, maneat nihilominus huic genti ſingulare quoddam erga literas ſtudium, ita vt nullus in Friſia pagus fere tam frigidus ſit, qui non peculiarem quendam habeat ludimagiſtrum ſuum; nemo priuatus fere ſit tam tenuis, qui liberos ſuos literarum

Friſo princeps eruditus, ſtudijs literarum & armorum gymnaſia deſtinat.

Primum gymnaſiũ in Friſia Stauriæ à Friſone cõſtitutum. Bibliotheca in Friſia.

Propẽſum in Friſijs literarum ſtudium.

rarum prorſus rudes eſſe patiatur; imò ſi aliunde non ſuppetat, oſtiatim corrogare non multo malit, quod erudiendis his impendat, quàm videri liberis defuiſſe negligentia ſua: nam qui aliqua ſaltem fortuna ſunt, etiam ad mediocritatem eruditionis perducunt ſuos, etiamſi fortè ſtiuæ deſtinarint. Olim certè ſub principibus, ducibus ac regibus Friſiorum, dum in vigore ſuo ſtatutum eſſet, æmulatione quadam iuuentus in his Gymnaſijs flagrabat: præmia enim his proponebantur; literaria quidem, tabulæ ac pugillares, ac cera linumque: militaria verò, galeæ, lanceæ, gladij, arcus, reliquaque armaturæ genera conſueta; quibus generoſi iuuenum animi ad ſtudium rei literariæ ac militaris accendi ſolent. Principum deinde ac Magnatum filij in hiſce liberaliter exculti, foras mittebâtur ad principes exteros, Græcos, Romanos, Venetos, Britannos, Danos, Francos, Auſtraſios (quod ſuis locis melius declarabimus) vt militiæ tyrocinium ſub his facerent. Quibus inde cum laude reuerſis id præmij erat, vt ipſi ad politicas & militares dignitates præ cæteris haberentur cômendati, & elogia eorum, quæ apud exteros virtute ſua meruerant, vnà cum hiſtoria rerum ab ipſis geſtarum in publica Bibliotheca reponerentur; quod ad memoriam ſplendoremque antiquarum familiarum conſeruandum in primis conducebat. Huic decreto inſtitutum aliud additum erat, de conſeruanda lingua patria: Animaduertebant enim prudentiſsimi principes actis publicis obliuionem non aliunde præſentiorem imminere, quàm ex ignorantia linguæ patriæ: hanc porrò ignorantiam excludi commodiſſimè poſſe, ſi in ſua integritate lingua

Diſciplina Gymnaſiorum.

Præmia exercitiorũ.

Inſtitutum Friſiorum de conſeruanda memoria antiquitatis.

Inſtitutũ Friſorum de conſeruanda lingua.

Friſica

Friſica purè conſeruaretur; cùm omnibus linguis perniciem adferat mixtura vocum exoticarum. Rhetran igitur patriam, hoc eſt, ſyntagma quoddam ex vocibus Friſicis aſperrima literarum iunctura compoſitis fabricatum ediderunt, quo non modò ſuorum linguam acuebant, ſed & aduenas ab indigenis diſcernebant: Nam qui hanc Rhetram pronunciare nequibat, vt extraneus habebatur, nec vltra certum tempus in Friſia verſari poterat, ne Friſicam linguam ſua inficeret ac deprauaret. Vmbram huius Rhetræ, vt & vſum, propius explicat in annalibus ſuis Kempo à Martena, & Cornelius Kempius noſter libro primo cap. decimo octauo. Effectus is fuit, quem maiores noſtri voluerunt, hoc eſt, vt in vigore ſuo lingua durauerit, & proinde nobis actorũ veterum intelligentiam præbuerit, & nõ modò hominum priuatorum, ſed etiam familiarũ nomina primitiua conſeruarit, quorum iudicio ad altiſſimarum antiquitatum ſacraria penetramus. His omnibus memorabile adiumentum conſeruandæ vetuſtati addidit inſignis vir, qui primus in Friſia regium diadema vſurpauit, Richoldus Vffo, qui anno Chriſti 419. regni ſui 10. in Regia Staurieñſi extruxit inſigne palatium, in quo omnes Principes ac Duces, qui à primo inde gentis noſtræ conditore Friſone ad ætatem vſque ſuam Friſiæ præfuerant, continuo ordine depingi curauit, expreſſis vbique temporibus, quibus quiſque eorum vel cepiſſet, vel deſijſſet. His reges octo, qui illum ad Carolum Magnum vſq; ſubſecuti ſunt, ſinguli prædeceſſores ſuos pari cura addiderũt; ſic vt à Friſone, qui anno ante natũ Chriſtũ 313. in has terras

Rhetra Friſiorũ.

venit, ad Carolum vſque Magnum Friſijs originum ſuarum ratio, non modò ex archiuis in publica Bibliotheca aſſeruatis, ſed etiam ex pictura omnium oculis expoſita, per continuos annos mille centum & tredecim calculo indubitato conſtet: qui ſi porrò ad ætatem hanc noſtram vſque producatur, annos mille nongentos & vnum continebit, omneſque omnium nationum calculos in Germania, ni fallor, longè ſuperabit. Ex iſtis igitur tum ſcripturæ, tum picturæ monumentis, hiſtoriographi noſtri ſua mutuati ſunt: qui perinde ſicut Rythmis iſtis & cantilenis patrijs conſonant, ita Friſonem cum fratribus ſuis iſtis ſupradictis ex Freſia Indica ad Alexandrũ; ab Alexandro ad montes Emodios; ab iſtis in patriam rurſus; & inde tandem in Friſiam Germanicam veniſſe commemorant.

Caput Qvintvm.

FRISONIS FRATRES FVISSE BRVnonem & Saxonem pluribus argumentis adſtruitur.

Qvod igitur Bruno & Saxo Friſonis fratres fuerint, equidem ſalua alijs ſententia ſua hiſtorica fide credo. Primùm, quia maiores noſtri id ſuis annalibus memoriæ prodiderunt; quorum vt certa ſcientia fuit, ita nihil inter erat gentibus alienis & exteris falſos effingere conditores. Deinde, quod comperiam ſynceros atque incorruptos rerum Saxonicarũ ſcriptores, quos ſupra allegauimus, cum noſtris conſentire in tempore & loco aduentus eorum. Tertiò, quod ab initio gentes haſce vnius lingua fuiſſe comperiam: Nam quod Crantzius dicere videtur *a* antiquiſsimam Saxonum linguam eſſe Brandeburgenſem,

a cap. 1. li. 1. Saxon.

genſem, ſine ratione dicit, vt pleraque alia ſua. Nos id, quod hic aſſerimus, ſolidiſsimis argumentis demonſtramus, vbi de Friſiorum lingua ex profeſſo agimus *a*. Quartò, quod, vt ex eadem patria profecti, eadem Reip. forma in principio vſi ſint. Hæc qualis fuerit ante Carolum Magnum Albertus Crantzius nobis deſcribit hiſce verbis *b*: Ferunt (inquit) ante regis aduentum apud Saxones prouinciam adminiſtrari ſolitam per duodecim proceres alternis vicibus: quem verò grãde bellum in adminiſtratione deprehenderat, eum regem habuêre ad finem vſque belli. Finito autem bello redibat in ius priſtinum: reddita adminiſtratione cõparibus ſuis. Hęc Crantzius. Quibus aſtipulatur Beda, *c* Petrus Albinus, & Varnerus Roleuinck, qui paulo vlterius deſcendens: Regem (inquit *d*) antiqui Saxones non habebant, ſed per pagos ſatrapas conſtitutos, moriſq; erat, vt ſemel in anno cõſilium generale agerẽt in media Saxonia, iuxta flumen Veſeram, ad locum qui dicitur Marcklo: ſolebant ibi omnes ſatrapæ in vnum conuenire, ex pagiſque ſingulis duodecim electi nobiles, totidem quoque liberi, & totidem laici renouabant ibi leges, pręcipuas cauſas adiudicabant, & quod per annum eſſent acturi, ſiue in bello, ſiue in pace, communi decreto ſtatuebant. Hæc ille. In quibus & tempus, & locum, & cauſam, rebus præſentibus rectè accommodauit, extra querelam futurus, ſi non ex ſingulis, ſed ex omnibus pagis magiſtratum hunc ordinarium congregaſſet, & laicorum nomen omiſiſſet; cùm ante Carolum Magnũ omnes tum nobiles, tum liberi vtiq; ibi laici eſſent. Hæc fere forma Reipub. Friſijs à conditore ſuo magna cura ac diligentia præſcripta & cõmendata fuit; ſed

a *in opere de lingua Friſiorũ.*

Friſij & Saxones eadem Reipub. forma antiquitus vſi.

b *Saxon. lib. 2. c. 22.*

c *lib. 5. ca. 11. de hiſt. Eccleſiaſt.*

d *partit. 1. cap. 1. de laud. anti. Saxon.*

Friſiorum antiqua reſpub.

ea vti per Danos & alios quoſdam exteros diu non potuerunt: à quibus ne opprimerentur, coacti ſunt Monarchiam ſubire, vt ſub vnius defenſione perpetua ſubditi in tuto eſſent.

A Carolo Magno tandem impetrarunt, vt ad primitiuam illam Reipub. formam redire poſſent; qua vſi ſunt deinceps vſque ad Anarchiam, qua factioſi mutuis latrocinijs fere centum annis ante Caroli Quinti ætatem inter ſe graſſati ſunt, oppreſſa Republ. & legibus: quod intelligi peculiariter de illis tantùm Friſijs hic volumus, qui ſedes habent inter Amiſin & mare Hollandicum; nam cæteri vtrinque ante Carolum Quintum ab hac forma dimoti ſunt. Saxonibus diuerſum accidit, qui cùm ad Carolum Magnum vſque primæuam Reipublicæ formam conſeruaſſent, illo authore amiſerunt; erexit enim per Saxoniam diuerſis in locis principes, qui ſinguli in ſuis ditionibus veluti Monarchę quidem conſtituti, æqualitate primitiua cōtempta, certatim id egerunt, vt æquales ſuos quàm maximè præcellerent. Hinc igitur euenit, vt poſt Carolum Magnum apud Saxones demum Barones, Comites, Duces auditi ſint, qui ante hunc principem nulli fuerant; cùm apud eos Iſotimia vigeret, qua omnes nobiles æquali dignitate pollebant, etiamſi alij alijs ditiores eſſent. Diuerſum apud Friſios euenit, vbi cùm ad Carolum Magnum vſque Principes, Duces ac Reges fuiſſent, poſt eum conſtituta Iſotimia, omnes nobiles eiuſdem dignitatis hactenus fuerunt; neque gradus vllus vltra equeſtrem admittitur, vt ambitio euitetur, quæ dum priuatæ potentiæ ſtudet, Rempub. opprimit; & in hoc gloriantur Friſij, ſibi per Carolum Magnum reſtitutam & ratificatam eſſe priſtinam

Saxonum Ariſtocratia in Monarchiam verſa.

Friſiorum Monarchia in Ariſtocratiā verſa.

ſtinam illam & verè Friſicam libertatem à Friſone primo conditore traditam & commiſſam, quam, vt ſupra attigimus, ita commodiori loco plenius explicabimus. Quinto loco ſunt inſignia vetera Friſiorum & Saxonum, quæ vt maiores eorum aduenæ pacto ab indigenis conſecuti ſunt, ita & aduentum eorum & officium coniunctum fuiſſe concordia ſua clariſsimè declarant. Quam rem vtique vt præ cæteris ſcitu dignam & memorabilem, cùm Crantzius illuſtrandæ ſuæ patriæ gratia omni diligentia celebrare deberet, data opera obſcurauit & ſuppreſsit, non alia de cauſa, vt videtur, quàm quod huius occaſione & aduenas eſſe Saxones, & ſedes antiquas Iutiæ vicinas habuiſſe, & Friſiorum conſanguineos eſſe agnoſcere deberet. Friſoni data ſunt inſignia, quæ ipſi poſteriſque eius Oceani Germanici tutelam in omne æuum commiſſam eſſe declararent, vt ab inundationibus maris ac piratis horum obiectu gentes interiores tutæ eſſent: Scutum igitur cæruleum, tres argenteæ trabes in obliquum deſuper à dextera ad ſiniſtram deductæ erant, inter haſce trabes paluſtris herbæ nympheæ rubra folia ſeptem collocata ſunt, vt inter dexteram trabem & mediam quatuor, inter mediam & ſiniſtram tria folia conſpiciantur. Hæc ſunt antiquiſſima Friſiorum inſignia, quibus Principes, Duces ac Reges Friſiorum ſemper vſi ſunt, ſicuti Cappidus Staurienſis atteſtatur; in quibus ſeptenarius foliorum numerus ſeptem Zelandias ſiue inſulas ſignificat, ex quibus Friſia conſtat: reliquæ partes quid notent, in vita Friſonis diligenter explicabimus. Poſt obitum tamen Friſonis

Friſiorum primitiuâ libertas per Carolũ reſtituta.

Inſignia Friſiorum ac Saxonũ arguunt gentiũ cognationem.

Friſonis inſignia.

ſonis ſcuto trabs vna, folia quatuor adiecta ſunt, trabium ſitu in contrarium acto; qua figura nos ea tum in vitreis templorum feneſtris, tum etiam in antiquis Heraldorum libris, qui paſſim venales extant, depicta vidimus: folia Nymphea cùm humanis cordibus admodum ſimilia videantur, à pleriſque myſterium ignorantibus etiam corda eſſe putantur. Regum deinceps ſucceſſione ſublata, mutata ſunt & gentis inſignia: ſcuto enim eodem reſeruato, fului leones duo à læua ad dexteram currentes, ſubiectis ſeptem teſſerulis, quæ ſupradictas Zelandias notent, recepti ſunt; quanquam Heraldorum libri pro leonibus leopardos habeant, exertis linguis anhelantes. Saxoni data ſunt inſignia, quæ Friſoni mutuam à tergo opem ſponderent, qua contra ingruentem à mediterraneis vim tutus foret; ſic vt harum duarum nationum ſubſidijs mutuis reliqua Germania maiorem ſolito tranquillitatem habere poſſet, cùm & ad arcendos retundendoſque maris impetus plenius inſtructæ, & bello magis exercitatæ eſſent, quàm indigenæ. Scutũ igitur æquè cæruleũ Saxoni datum eſt, quod linea tranſuerſa à dextera ad ſiniſtram ducta medium diuidit; in inferiori parte ad dextram leo, ad ſiniſtram draco conſertis fermè rictibus placidè ſibi mutuo adſiſtunt: in ſuperiori parte aquila expanſis alis volans vtrunque intuetur. Hæc ſunt antiquiſſima Saxonum inſignia, quæ & in Heraldorum libris, & in Chronicis Saxonum antiquis, & in Chronico Henrici Bunting, & alibi ſic depicta cernuntur; quibus & antiqui rerum Saxonicarum ſcriptores atteſtantur: Nam Videkindus Corbeienſis Monachus, qui vixit ſub Otto-

Saxonis inſignia.

Ottone primo, circa annum Chriſti 900. & Albertus Abbas Stadenſis, qui vixit circa annum Chriſti 1256. vnanimiter & velut vno ore idē prædicant, quod nos referimus. Quid ſingula in his inſignibus ſignificent, illi quidem curioſius non diſquirunt, ſummatim tamen & perfunctoriè communem eorum finem indicant. Videkindus de Hatthagato Saxonum duce ſuoſ aduerſus Thuringos exſuſcitātē; hic (inquit *a*) accipiens ſignum, quod apud eos habebatur ſacrum, leonis " atque draconis & deſuper aquilæ volantis inſi- " gnitum effigie, quo oſtentaret fortitudinis atque " prudentiæ, & earum rerum efficaciam, & motu " corporis animi conſtantiā declarās, ait, &c. Quæ " Albertus Stadēſis totidem fere verbis repetit ad annum Chriſti 917. Crantzius, qui vtrunque hunc authorem vidit, ſupplere debuerat, quod in his ad præſentis myſterij intellectum deſiderabatur, vt in explicanda tantæ antiquitatis ratione diligentiam ſuam probaret patriæ, & exemplo ſuo poſteros ad induſtriam conſimilem excitaret: Atqui Crantzio longè alia mens eſt, qui non modò Saxonum, ſed & Brunſuicenſium quoque inſignia diſsimulare, cælare, ſupprimere, & conculcare mauult; quàm agnoſcere his aliquid eſſe cum Friſijs commune. Itaq; ille de VVidekindo Saxonum duce loquens: Armorum inſignia, (in- " quit *b*) quæ militaribus (vt fit) ſignis præferebat, " pullum equinum habebant atrum: ſed placuit regi, poſtquam de tenebris gentilium errorum peruenit in lucem veritatis, vt candidum acciperet. Ea verò ſunt vetuſtiſsima Saxoniæ arma; ſæ- " pius deinde demutata; vel leonibus ex Anglia " allatis, per Henricum ducem cognomento Leo- " nem: vel ſtratorijs in clypeo lignis, quæ rutæ ſer- "

a *Lib.* 2.

b *Saxon. lib.* 2. *cap.* 24.

tum

„ tum ex obliquo condecorat , per Bernhardum
„ prius comitem de Anehold, inde verò ſurroga-
„ tum Henrico Leoni in ducatum Saxoniæ, cùm il-
„ le per Fridericum primum ſolenni Imperij con-
„ uentu per ſententiam deponeretur. Hæc ille. Vbi lector Crantzij aſtutiam conſideret, qua ſupradictos authores prorſus diſsimulat, quaſi non viderit, vt ſyncerè in propoſito ſuo agere videatur: Deinde calliditatem eius animaduertat, qua velut in antiquitate patriæ non antea tradita, aſſerit antiquiſsima Saxonum inſignia fuiſſe pullum equinum: Poſtremò quàm verſutè recentiora his doceat ea eſſe, in quibus leo conſpicitur; cùm is ab Henrico demum Saxonum duce (vti dicit) qui Leonis cognomen habuit, aſſumptus ſit: hac enim techna ſuperiores iſtos ſcriptores tacitè confutat, & fidem, quam illis adimit, ſibi arrogat, vt improuidus & occupatus lector, ſi non Crantzio prorſus adſentiat, dubitare tamen cogatur, an iſtis fidendum ſit; cùm Crantzius vbique ſe ſtrenuum profiteatur fabularum euerſorem. Vt igitur diſcuſſis nebulis, quas Crantzius offudit, ſyncera maiorum veritas in lucem priſtinam reuocetur, Silenus hic aperiendus eſt. Itaque quod leo in Saxonum inſignia non primùm aſſumptus fuerit per ducem iſtum Henricum, vt Crantzius nugatur, ſed ab initio in his fuerit, vt maiores iſti tradunt, ex S. Methodio conſtare poteſt, qui ſcribit Saxones ſuo tempore leonem in ſuis numiſmatibus circumtuliſſe: Vixit autem Methodius ſub Decio & Valeriano Impp. circa annum Chriſti 255. multis vtique ſæculis antequam Vidckindus, nedum Albertus Stadenſis naſceretur, ne quis eos fabulas potius, quàm rem geſtam nobis tradidiſſe ſuſpicetur,

ſpicetur, dum ſcribit, in vetuſtiſsimis Saxonum inſignibus fuiſſe leonem: eadem enim vel integrè, vel particulàtim in numiſmatibus ſuis, quæ in inſignibus exprimere etiam hodie princi-pes ſolent. Iàm igitur cùm Videkindus non rex Saxonum, etiamſi hoc nomine à pleriſque celebretur, ſed vnus inter duodecim electos Saxoniæ ſatrapas fuerit, vt ipſe Crantzius declarat *a*, quo teſte Crantzius probat, Videkindum militaribus ſignibus communia, Saxoniæ inſignia prętuliſſe; aut ſi prætulit, qua ratione, quo authore negat hæc illa fuiſſe, quæ deſcribunt iſti veteres, Videkindus inquam Monachus, & Albertus Stadenſis. Secet nobis hunc nodum Crantzius; nihil quidem poſſet ille facilius, niſi hoc facto contra ipſum erumperet veritas: Nam vetera illa inſignia, quæ Videkindus & Albertus Stadenſis exhibent, cùm toti Saxoniæ communia eſſent, ſatrapæ iſti duodecim, vt & reliqui nobiles per Saxoniam, ex quibus hi eligebantur, ſinguli priuatim peculiaria ſua quædam inſignia habebant, quibus familiæ propriæ decora quiſque aſſereret; hoc enim veluti communi quodam gentium conſenſu apud omnes vbique populos omni ætate ſic vſurpatum deprehendimus.

a Lib. 2. cap. 22. Saxon.

Quocirca cùm Videkindus, ex duodecim Saxoniæ ſatrapis vnus in adminiſtratione tum fuerit, vt Crantzius aſſerit, cùm Carolus Magnus Saxonibus bellum indiceret, & id proinde patriæ nomine aduerſus illum geſſerit, quis dubitat, quin, qui vice rex Saxonum fuerit, communia Saxonum inſignia illa, quæ veteres iſti tradunt, militaribus ſignis toto belli tempore prætulerit? Nam quo alio authoramento exercitum

in of-

in officio contineret, quàm præferendis communis patriæ inſignibus, cuius defenſio ipſi legitimè commiſſa erat? Hoc qui verum eſſe fatetur, negare non poterit; eundem Videkindum à Carolo victum, finito bello communia illa Saxonũ inſignia depoſuiſſe: nã hoc etiam facturus erat, ſi maximè victoriam conſecutus eſſet; tum enim finito bello rediturus fuerat in ius priſtinum, reddita adminiſtratione comparibus ſuis, vt paulo ante dixit a Crantzius. Occupata igitur à Carolo Saxonia, quo modo vetera illa inſignia, quæ Saxoniæ hactenus communia fuerant, ſibi reſeruaret Videkindus? à deuicta patria ſigna habere non potuit; quæ libertate amiſſa, etiam libertatis ipſa inſignia amiſerat; à victore Carolo nõ habuit, qui vt Saxoniam integram, ita & conſequentia ei inſignia ſibi reſeruauit. Sublata igitur per Carolum veteri illa Saxonum Repub. etiam libertas, & vnà cum libertate inſignia ſublata ſunt, quæ poſtea amplius vſitata non ſunt. Nam ſatrapæ, qui ea ætate per Saxoniam multi erant, peculiaria familiarum ſuarum inſignia tum porrò ſicut antea vſurparunt: Hæc enim Carolus nulli eripuiſſe legitur, cùm tamen Saxonia in prouinciã redacta, & hos ipſos in ſuis ſedibus conſtabiliret, & nonnullis comitatus etiam dignitatem conferret; nulli tamen vni integrum Saxoniæ principatum cõtulit, vt hac occaſione etiam vetera Saxonum inſignia ad quemcunque ex conſequenti deriuata dici poſsint.

a cap. 26.

Atque hæc quidem contra ſententiam Crantzij hoc modo ex præmiſsis conſequũtur, etiamſi Crantzio concedamus Vitekindum & Saxonem, & ex duodecim ſatrapis Saxonum vnum fuiſſe. Iam verò cùm Vitekindus Veſualus fuerit, aut

ſaltem

ſaltē Veſualis confœderatus, vtpote Angriuarius, & proinde Saxonib' hoſtis, vt ſupra declarauimus; apud quos tum Carolum fugiens patria extorris agebat, quo modo ille in electorum 12 ſatraparum numero eſſe potuit? aut inſignia ſua Saxonibus præferre, quæ ſibi fugam exprobrarent, Saxonibus iuſtam deſperationem mouerēt? Itaque cùm certum ſit, Vitekindum Carolo plurimum exhibuiſſe negotij, neque Carolo plus inuidiæ mouere, neque Saxonibus plus fiduciæ conferre potuit, quàm præferendis armis Saxonum; cùm & Carolum pœnitere facti meritò poſſet, quod Vitekindum ſedibus ſuis expuliſſet, qui illi non modò Veſualiam, ſed & Saxoniam quoque redderet infeſtam; & Saxones animaduerterent, ſe ſub eius defenſione militare, quem & patrijs inſignibus ornatum eſſe, & Carolo nequaquam ſimulatum hoſtem fore viderent & crederent.

Vitekindus non Saxo fuit, ſed Veſualus, ſiue Angriuarius.

Cùm igitur Carolus Magnus Vitekindo in gratiam recepto, non niſi Angriam ſuam cum adiunctis auitis poſſeſsionibus permiſerit, vt & Crantzius, & reliqui Saxonum ſcriptores fatentur, illuceſcit veritas, quam Crantzius obſcurare voluit, quæ declarat Vitekindo non magis vetera Saxonum inſignia, quàm ipſum Saxoniæ principatum à Carolo eſſe datum: Vitekindo enim quæ Crantzius adfert, inſignia gentilitia fuerunt familiæ auitæ, qui equum in clypeo geſsit, ad memoriam Hengiſti, qui Britanniam occupauit, cuius nomen equum ſignificat; ex huius enim ſanguine Vitekindus originem ducebat, vt nos ſupra diximus, & in Hengiſto deducta eius genealogia clariſsimè demonſtrabimus. Huius igitur equi colorem Vitekindo poſt receptum baptiſ-

Vitekindi familiaria inſignia equus.

Ludgerus poſt baptiſmum Vitekindus, equum album accipit pro atro.

mum Carolus immutauit, vt & ipſius viri nomen: pro atro enim equo album illi dedit; ipſum quoque ducem, qui Ludgerus dudum vocabatur, deinceps Vitekindum appellari voluit, vt ex ſacro fonte renatus, ex omni parte candidus eſſet. Hic enim eſt Ludgerus ille dux Saxonum, quo debellato, Friſij in præmium à Carolo Magno libertatem illam ſuam, de qua ſupra dictum eſt, obtinuerunt; quam Crantzius oportunè & importunè ſuggillat vbicunque poteſt. Ludgerus igitur poſt baptiſmũ Vitekindus eſt vocatus, quo nomine omnia eius acta tã præcedentia quàm ſequentia cõcepta ſunt, obſoleto nomine Ludgeri: Quod etſi Crantzius non tradat, Saxones tamen à me dictum hîc benignè accipiant, quod breui idoneis rationibus demõſtrabo. Interim verò Carolus multò benigniori vtiq; volũtate erga Veſualos extraneos ac dudũ hoſtes fuit, quã Crãtzius erga cõterraneos & bene de ſe meritos: cùm Carolus ex nigro album; Crantzius ex candido atrum faciat, qui veritatẽ figmentis obruit, & illuſtres patriæ antiquitates obſcurat. Nec enim in Saxoniæ communibus inſignibus poſt Carolum Magnũ conſtituendis talis ſolennitas adhibita fuit, qualis in illis vetuſtis, & ꝑ antiquós iſtos ſcriptores celebratis, quę ſupprimere Crãtzius voluit. Hęc enim gradatim poſt Carolum Magnum collecta ſunt, cũ plures ſatrapæ, comites, & alij magnates, partim connubijs, partim victorijs acquiſita potentia, oppreſſis æqualibus eminere paulatim, ac demum principatum in omnes arripere ceperunt; quod non repentè, ſed intermedio lõgi temporis ſpacio factum eſt, vt ex ipſius Crantzij exempló hîc propoſito ſatis apparet, vbi priuatis & auitis aliena & ex-

& externa paulatim accumulata videtur. In vetuſtis illis alia ratio eſt, quæ vno tẽpore cõſenſu & pacto publico pluriũ gentium conſtituta, fœderibus firmata, & ſuis finibus circũſcripta ſunt, & gẽtis officiũ inſigni myſterio demonſtrant; vt & inſignia vetera Brunſuicenſiũ, quę Crãtzius oppresſit, aut ſaltẽ ignorauit, nos aũt commodo loco explicabimus, aut ipſis libenter communicabimus, ſi gratum fore intellexerimus.

Sexto loco numero continuatam illam vſque ad Carolum Magnum familiaritatem Friſonum & Saxonum, vt putem gẽtes ab initio conſanguineas fuiſſe, quæ tum veteris cognationis, tum etiam fœderis antiqui memoria mutuam beneuolentiam inter ſe conſeruauerint. Nam ſi Crantzius rectè arguit,[a] Saxones ex Danis prognatos non eſſe, quod inter hoſce cõtinua bella fere fuerint; quis me iudicabit ex mutua Saxonum & Friſiorum beneuolentia malè colligere gentes haſce ex eodem ſanguine oriundas? Solent enim alioqui inter gentes finitimas inteſtina eſſe odia, & ex his continua bella. Cum Danis, Francis, Sicambris, Batauis, hac de cauſa noſtratibus plurima & acerba fuiſſe bella annales noſtri referunt; inter Saxones aũt & Friſios vlla vnquam fuiſſe bella ante Caroli Magni tẽpora, neq; Crantzius commemorat, neque alius quiſquam rerum Saxonicarum aut ſcriptor Friſicarrum tradit: tanta enim tamque profunda ſemper inter haſce gentes pax ac tranquillitas viguit, vt exteræ nationes gentem vnam crederent, & vno quaſi generali nomine Saxonum etiam Friſios comprehenderent; quod non facerent, ſi ex vllo diſſidio diſcrimen deprehendere potuiſſent. Suffragantur his commercia inter haſce gentes vltrò citroq; ſine periculo

Diutina Friſiorũ & Saxon. familiaritas.

[a] *in proœmio Sax8.*

Commercia Friſiorum ac Saxonum

 culo

culo mercatorum, ſine acerbitate animi acta. Suffragantur connubia & multa, & ſplendida inter haſce gentes ab initio ad Carolum vſq; Magnum vltrò citroque celebrata. Nam, vt cætera omittamus, vna Hengiſti linea ſufficit ad demonſtrandam hanc matrimoniorum communionem inter haſce gentes; cùm Hengiſtus ipſe naturalem patrē Vdolphum Haronem habuerit, Friſiorum ducum vltimum, (nam huic reges ſucceſſerunt) adoptiuum patrem habuit Vetgiſtum, quem nominat Beda, ex ſtirpe Hengiſti, qui Britanniam occupauit, ibique perijt, interiectis aliquot perſonis, natus eſt Vitekindus, vt ſupra aliqua ex parte deduximus, & in Hengiſto plenius dicturi ſumus. Vitekindus autem indignatus ſe à Friſijs auxilio contra Carolum deſtitui, qui iam antea Chriſto & Carolo nomen dederant, Friſios ferro flammiſq; nimis immaniter perſecutus eſt; qua calamitate Friſij laceſsiti, correptis armis Carolo ſubſidio venerunt, & captum in prælio Vitekindum Carolo tradiderunt.

Connubia Friſiorum cum Saxonibus.

Vitekindus Friſijs infenſus.

Friſij Vitekindum captum, tradunt Carolo Magno.

Hæc cùm ita eſſe Crantzius non ignorauerit, mirari ſatis non poſſum, quæ cauſa illi tantum Friſonicæ gentis odium incuſſerit, vt præclaras antiquitates patriæ ſuæ ſupprimere maluerit, quàm agnoſcere Saxonibus quidquam eſſe cum Friſijs commune. Sequatur autem quiſque vel nos, vel Crantzium, prout in præſenti propoſito, vel hic, vel alibi, vel noſtra, vel illius argumenta ad declarandā rei veritatem plus ponderis habere videbuntur: nos interim donec certiora videbimus, in ſententia noſtra perſiſtimus, & ſupra relatis argumentis freti, credimus Friſonis fratres fuiſſe Brunonem & Saxonem, & proinde velut in coniuncta fratrum cauſa, quod de vnius alicu-

alicuius origine ſeparatim verè dici poteſt, idem de cęterarum quoque propagine intelligi rectè arbitramur.

Caput Sextum.

De patria Fresonis Friſonum progenitoris.

AD Freſiam igitur, vnde patrię noſtræ nomen deductum eſt, inquirendam accedamus; qua in re me noſtratium expectationi ad plenum ſatisfacere poſſe optarem; ſed quoniam de ea in Archiuis noſtris nihil curioſius determinatum reperio, id conſultò à maioribus noſtris omiſſum eſſe puto, qui ſuperuacaneum eſſe rati ſunt, anxiam eius prouinciæ deſcriptionem relinquere, quam ſuo ſæculo tum per ſe, tum per Alexādri Magni expeditionem toto terrarum orbe ſatis celebrem eſſe norant. Huic igitur ſucceſſu temporis aliud inditum fuiſſe nomē conſentaneum eſt, vnde difficilis iam ſit eius indagatio rem geſtam ignorantibus. Quemadmodum enim in Germania hac noſtra alijs prouincijs ſubinde alia nomina ſunt impoſita, ita etiā alibi accidiſſe non eſt incredibile, nō magis herculè, quàm olim frequentes fuiſſe vbique terrarum migrationes gentium. Itaque cùm ob hanc ipſam cauſam in propoſito noſtro nobis contendendum ſit de primis ſeu antiquiſsimis ſedibus Saxonum, quos nobiſcum adduximus, quid mirum eſt, ſi demonſtrare liquidò nō poſſumus veterem Friſiorum ſedem, quam reliquimus? Habemus quidem rerum Germanicarum ſcriptores multos; habemus horum interpretes antiquarios non paucos, quorum opera nos iuuare poteſt in Germania: in India nobis huiuſmodi ſubſidia

Authores Friſiæ patriam veterem non deſcripſerūt curioſè

Freſia vetus aliud nomen aſſumpſit.

Rerum Indicarum ſcriptores pauci.

nulla ſuppetunt; cùm veteres rerum Indicarum ſcriptores ad nos aut nulli, aut certè pauci ijdemque acciſi, mutili ac laceri peruenerint: Ipſa autem India, vt à nobis longiſsimè remota eſt; ita multis ſæculis ab omni fere gentium commercio ſecluſa fuit. Eſt autē in India intra Gangem ſita (quam Ptolemæus Aſię decima tabula, Plinius lib. 6. cap. 19. deſcribit) celebris quædam prouincia, inter Gangen & Vccentum fluuios, nomine Praſia; cuius & incolas Strabo Praſios, Paulus Oroſius Praſidas, Q. Curtius Pharraſios appellat; quam vt ego maiorum noſtrorum Freſiam eſſe ſuſpicer, coniecturis, vt equidem puto, nequaquam friuolis adducor. Primùm enim, quanquam externi ſcriptores motus, & eorū cauſas, vt in quaque regione contigerunt, non omnes ad amuſsim ſemper referre aut poſsint, aut velint, ex Q. Curtio tamen conſtat, in hac gente legitimos regni hæredes auita ſucceſsione per tyrannidem circa tempora Alexandri fuiſſe priuatos; quod de noſtris maioribus Rythmi patrij commemorant. Verba authoris, quę ob alia quędam oportunè adiuncta admodum notabilia ſunt, hic ſubijciam ex 2. lib. vbi: Percontatus igitur (inquit) Phegela quæ noſcenda erant, vndecim dierū vltra flumē per vaſtas ſolitudines iter eſſe cognoſcit, excipere deinde Gangen maximū totius Indię fluminū, vlteriorem ripam colere gentes Gangaridas & Pharraſios, eorūq; regem eſſe Agrammen, viginti milibus equitū, ducentiſque peditum obſidentem vias: ad hoc quadrigarū duo milia trahere, & præcipuum terrorem
» elephantos triū milium numerum explere dicebat. Incredibilia omnia regi videbantur. Igitur
» Porū (nam cum eo erat) percontatur, an vera eſ-

ſent

India diu non frequentata.

Praſia Freſia.

Indi Praſij legitimos regni hæredes auita ſucceſsione priuant.

Diodorus Siculus li. 19. hunc Φηγεα vocat Diodorus appellat Ξανδράμην

ſent quę dicerentur?Ille vires quidẽ gentis & regni haud falsò iactari affirmat; cæterùm qui regnaret nõ modò ignobilem eſſe, ſed etiã vltimæ ſortis;quippe patrem eius tonſorem, vix diurno quæſtu propulſantẽ famem,propter habitũ haud indecorum cordi fuiſſe reginæ, ab ea in propiorem eius, qui tum regnaſſet amicitię locũ admotum,interfecto eo per inſidias, ſub ſpecie tutelæ liberũ eius inuaſiſſe regnum, necatiſque pueris, hũc qui nũc regnat generaſſe, vileque popularibus,magis paternę fortunę q̃ ſuę memorem.Hęc ille.Ex quibus nõ obſcurè colligitur, hunc tyrannum de Alexandri aduentu certiorẽ factũ, oſtraciſmo eos mox fuiſſe amolitũ, quos ſe nouo hoſti vindictæ ergô prodituros eſſe ſuſpicabatur. Huius regionis pleniorẽ deſcriptionẽ, q̃ Q.Curtium nõ parum illuſtrant,ex Strabone hic ſubijciam.Is lib.15.de hac ita dicit:Effertur etiã(inquit) epiſtola quædam Crateri ad matrem Ariſtopatram ſcripta, quæ cùm alia permulta mirabilia narrat,& cum nullo cõcordat,tum etiã refert Alexandrũ in Gangen vſq; proceſsiſſe, & ipſe vidiſſe ſe id flumen affirmat,& cete in eo, idque & magnitudine& latitudine & profũditate remotius,q̃ iunctius veritati.Nã quod maximũ ſit omnium fluminũ quę in tribus cõtinentib' memorantur, & quod poſt Indũ ponant, & tertiũ Iſtrũ,& quartum Nilũ ſatis cõuenit:eorũ verò ſingularia alij aliter tradunt. Quidã minimam eius latitudinem triginta ſtadiorũ dicunt, quidam trium; Megaſthenes, cùm moderatus eſt, ad C.eum ſtadia dilatari exiſtimat,maximam verò profunditatem viginti paſſuum. In huius & alius fluminis cõcurſu ſita eſſe Palibothra, q̃ octoginta ſtadiorũ longitudinem habeat,latitudinẽ quindecim,in figura *Palibothra ciuitas.*

 gura

„ gura quadrata, cincto ligneo & perforato circũ-
„ data, ita vt per tranſennas ſagittent, propoſitam
„ etiam eſſe foſſam tutelæ gratia, & recipiẽdorum
„ purgamentorum ex vrbe affluentium: gentem,

Praſij.

in qua ciuitas eſt, Praſios vocari ab omnibus dif-
„ ferentes: eorum regem, vltra proprium eius no-
„ men à generatione impoſitum, de nomine vrbis

Palibothrus dignitatis regalis titulus.

Palibothrum appellari, quemadmodum & Sa-
drocottum, ad quem miſſus Megaſthenes fuit. I-
dem apud Parthos fit; omnes enim Arſacæ nomi-
nantur, priuatim verò alius Herodes, alius Phra-
âtes, alius aliter. Hactenus Strabo. Fuiſſe aũt ma-

Præſidij ſitus in quo Friſo contra Indos ab Alexandro collocatus fuit.

iores noſtros ab Alexandro in præſidijs colloca-
tos ad mõtes Emodios, vt Rythmi patrij aſſerũt,
ita ſitus ipſe huius loci quodãmodo indicat; cùm
Emodij mõtes Alexandro ad præſidiũ neceſſarij,
ad hanc gentem compeſcendam oportuni eſſent:
quod & idẽ Strabo cõmodè declarat. Is enim lib.

a Strabo lib. 15.

ſupradicto, Sicut & alij, (inquit a) qui dicũt draco
nes in Emodijs mõtibus capi, & in ſpelũcis nutri

Pori terra.

ri. Inter Hydaſpen & Aceſinen eſt Pori terra, mul
ta ſanè & opulẽta, trecentarũ ferè ciuitatũ. Item
„ ſylua prope Emodos mõtes, ex qua Alexãder mul
„ tam abietem, & pinũ, & cedrum, & varias alias ar
„ bores in Hydaſpen deduxit, ex quibus claſsẽ con
„ ſtruxit, iuxta vrbes in vtraq; fluminis ripa ab eo
„ cõditas, vbi Porũ vicit. Hactenus ille; vt præſidij
neceſſitas manifeſta ſit. De oportunitate loci

b Strabo lib. 15.

ſubijcit eodem li. Athenodorus (inquit b) author
eſt, Gangen ex Emodis montibus ad Auſtrũ defer
„ ri, & cùm ad Gangen vrbẽ peruenerit, cõuerti ad
„ auroram vſque Palibothra, atq; in mare egredi.
„ Hęc ille. Cùm igitur rerũ in India geſtarum hiſto
riæ Rythmis noſtris hacten⁹ ſuffragentur, vt cõie
cturas de earũ veritate non prorſus ineptas præ
beant,

beant, ex ipſa deprauatorũ nominũ colliſione facilè deprehendetur, eandem eſſe prouinciã, quæ ab Indis Freſia, à Curtio Pharraſia, à Strabone Praſia dicitur; ſcriptũ enim fuiſſe nomẽ hoc per literã Ph, quæ literę F reſpondet, ex Curtio percipimus: Eam igitur ſi Strabo retinuiſſet, Phraſiam ſcripſiſſet, & hic a in e priſtinum reſoluto, Phreſiam, quæ Indis Freſia erat. Eſt autem ſolenne hoc, vt in proprijs locorum nominibus alij a in e, alij cõtra e in a mutẽt; vnde Semum alij Samum vocant. Paulus Oroſius lib. 3. cap. 19. ſonum aliquatenus repreſentat, qui incolas huius inſulæ Præſidas appellat, quos Ptolemęus ætate ſua Mandralas appellatos ſcribit. Interim verò Gręci, qui locis à ſe repertis nomina ſibi familiaria imponere ſolent, Praſiæ ſuæ nomen Indorũ Freſiæ impoſuerunt, eodem modo, quo Luſitani nuper Hiſpaniolam appellarunt inſulam in eadem India, quæ ab indigenis nomine vernaculo aliter appellabatur: habẽt autem Græci Praſiam ſuam, quam idem Strabo in eo tractu ponit, in quo Praſia, Sterea, Brauron, Myrrhinuſa, Probalinthos, & Marathon coniunguntur, lib. 9. ſuntq; & alia diuerſa hoc nomine loca in Græcia apud Pauſaniam, Stephanum, Polybiũ, & alios, quę hic referre nihil eſt neceſſe. Hinc autem Indis & ſuam Praſiam eſſe voluerunt. Ad hanc igitur originem indicandam apparet eos demum optimè ſcribere, qui Freſiam, & Freſos, ſeu Freſios proferunt; vnde & Ioachimus Hopperus de antiqua Freſionum Repub. ſe ſcripturũ promiſit. Hęc de Freſia. Sunt autem & alię cõiecturæ generaliores, quæ vtcunque Friſiorũ veſtigia in India commõſtrant: nam & Iouem Indi in iſtis partibus coluerũt, eiq; humanis victimis litarunt, quas & ſtrangulare ſolent;

Nomẽ Friſiæ erutũ.

Friſij, Praſij, Mandralæ.

Freſia rectè ſcribitur.

Aliæ coniecturæ de Freſia.

Sacrificia.

lent; quæ eadem etiam conſimiliter in Friſia primis temporibus acta ſunt. Suffragantur huic veſtigia linguæ, quę multis vocabulis hactenus apud nos vſitatis declarant originem genuinam. Suffragantur etiam genera veſtiũ maioribus noſtris vſurpata, vt ſuis locis perſpicuè declarabimus. Itẽ prima Reipub. inſtitutio, qua à reuerentię paternę gubernatione nihil diſcrepauit. Linguã quoq; Zeuocarus ſcripſit in Indię partibus iſtis eandem fere eſſe, quæ eſt ad littora maris Septentrionalis; cuius fides tamen penes authorem eſto. Habent etiam non pauca indicia Græcanici pręſidij, vt ſunt Gymnaſia & exercitiorũ genera, tam quæ ad pacem, quàm quæ ad bella pertinent, vt alibi commodius demõſtrabimus [a]: hæc enim non tam ad originẽ patriæ, quàm ad diſciplinam militiæ pertinent, quæ extra patriam Friſo vidit, & ſuis aliunde tradidit.

Lingua. *Cultus.* *Gymnaſia* *a in vita Friſonis.*

Capvt Septimvm.

DE MAIORIBVS FRESONIS.

Ne quis autem miretur, quod diximus Ragauum noſtrum à Semo Freſiam hãc gubernandam accepiſſe, ſcire debet in diuiſione orbis Aſiam obtigiſſe Semo, ipſumq; Semũ, qui ſuorũ nepotum colonijs deducẽdis præfuit, in India fixiſſe ſedes, donec inde à patre Noa in Salem reuocaretur; vnde etiam in India regio Sami à Q. Curtio celebratur. Multorum etiam filiorum eius nomina ibidem fluminibus ac locis indita teſtantur, aut totam Indiam, aut certè maximam eius partem à filijs Semi fuiſſe occupatam. Hebri ſanè filius alter, Phalegi frater, quem Moyſes Iectam [a], Beroſus Gangen appellat [b], & patruus magnus Ragaui noſtri fuit, anno mundi 1828. poſt

Iectã ſiue Ganges. *a Geneſ. 10.* *b lib. 5.*

Dilu-

Diluuium 172. in India ſedem fixit,& Gangem fluuium de nomine ſuo appellauit: huius filius Heuila inter fratres ſuos præcelluiſſe videtur, de cuius nomine Indiam Hebræi Heuilæ terram appellant. Eo autem tempore, quo Iectan in Indiã venit, Ragauus annum ætatis 37. agebat, vt ex Moyſe colligitur *a*, & filium iam ſeptennem habebat, & ab eo die 200. adhuc annis vixit, & filios ac filias procreauit. Semus porrò his omnibus præeſſe, & ſingulis in diuiſione prouinciæ partes, quas voluit aſſignare potuit, qui poſt Diluuiũ, teſte Moyſe *b*, quingẽtis annis vixit, & proinde Ragauo defuncto, trecentis integris & ſexaginta annis ſuperſtes fuit. Ragauus igitur ſecundum Rythmos noſtros ad finem vſque vitæ ſuæ, hoc eſt, vt Moyſes calculat, annis integris ducentis Friſiæ præfuit, qui defunctus anno mũdi 2028. eius gubernationem filijs ſuis reliquit. Hanc illi legitima hæredum ſucceſſione, per annos ferè mille ſexcentos pacificè tenuerunt; quo tamen temporis tractu, quid à quibus illic actum geſtumq; ſit, ad notitiam noſtrã non peruenit. Circa hęc autem tempora, vt ex Curtio colligimus, *c* perfidus illę tutor, iuſtis regni hæredibus pupillis extinctis, Agrammen filium ſuum Friſiæ iniuſtum Palybothrum obtruſit.

Ragaui ætas ac poſteritas.

a *Gene.* 11.

Semi ætas.

b *Gene.* 11.

Ragauus præeſt Friſiæ.

Succeſſio Freſonum in patria ſua.

c *lib.* 2.

Agrammes tyrannus.

Caput Octavum.

PEREGRINATIO ET ADVENTVS *Friſonis & fratrum eius.*

Itaque Friſo vnà cum fratribus & amicis, eiuſdẽ fortunę ſocijs, ad Alexandrũ Magnum abijt militatũ, à quo ad mõtes Emodios aduerſus emergẽtes tumultus in præſidio collocatus eſt; Alexandro autem poſt biennium extincto, pręſidium metu Indorum Sadrocotto duce rebellantiũ

relin-

relinquere coactus, publica fide accepta ac data, patriam reuiſit, vt & alios amicos ſecum inde aſſumeret, quos ob eandem regni recuperandi ſuſpicionem conſimili oſtraciſmo Agrammes prouincia excedere iuſſerat; hæc enim nó grauatim Friſoni conceſſit. His igitur ipſis occupationib⁹ & vlterioribus peregrinationibus poſt obitum Alexandri cōſumpſit annos octo, & ſub initium noni in Germaniam venit, & hanc prouinciam occupauit, quam de ſuo patriæque ſuæ nomine Freſiam appellauit, anno ante natum Chriſtum 313. vt ſupra dictum eſt. Atq; ita nos æræ noſtræ caput ab hoc anno, hoc eſt, ab aduentu Friſonis, deducimus, cuius certitudo hac ratione conſtat: Euſebius enim Alexandrum Magnum mortuum eſſe dicit Olimpiadis 114. anno primo; quem in hoc Hermannus Contractus, Chriſtianus Maſſæus, & cæteri Chronologi diligētiores ſecuti ſūt. Hic autem annus mūdi 3642. Vrbis Romanæ 430. & ante natum Chriſtū 321. fuit. cui ſi octo annos adimas, quibus Friſo à morte Alexādri peregrinatus fuit, apparet eum adueniſſe anno ante natum Chriſtum 313. qui annus vrbis Romanæ 422. fuit. Quanquam Paulus Oroſius, & quidam alij, in paucis annis diſcrepent, quos non moramur. Albertus Stadenſis, quem & alij plerique ſectantur, aſſerit hoſce duces habuiſſe claſſem inſtructam nauibus trecentis, quæ omnes perierint exceptis 54. quarum octodecim Pruſsiam, duodecim Rugiam, viginti quatuor has noſtras terras occuparint. Neque hîc aliquis miretur, vnde illis tanta nauium copia tum fuerit, aut quomodo ex India in Germaniam venire potuerint; cùm nó ſit neceſſe cogitare, naues omnes in India correptas eſſe, quæ in itinere aliūde collectæ fortaſſis fue-

Friſonis peregrinatio.

Aera Friſonica.

Claſſis Freſonis, Saxonus, ac Brunonis, & ſociorum.

ſis fuerunt: neque mirum ſit ex 300. ſaltem 54. incolumes euaſiſſe, quæ annis integris octo in itinere fuerint Ingreſſæ autem in annalibus noſtris dicuntur per oſtium Fleui fluuij, ſub tempus autumnale, quo Sueui ob metum inũdationis, quæ terram nullis aggeribus cinctam ſub hyemem fere ſemper operiri ſolebat, ad mediterranea digreſsi, ſpacium aduenis dederunt, quo citra impedimentum illic radices agere poſſent.

Friſo quando & qua parte Friſiã occupauerit.

CAPVT NONVM.

VBI, ET QVAMDIV, ET QVA CONditione cum Freſone fratres eius verſati ſint.

Itaque mox ad eundem fluuium Fleuum Ioui, qui ipſis Stauo dicebatur, inſigne templum ædificarunt, & fundamenta ciuitatis iecerunt, quam de nomine dei ſui Stauoram appellarunt, eandem quam hodie Stauriam vocamus, quæ mox aduerſus ingruentem vim hoſtilem præſidio ipſis eſſe poſſet. Itaque tredecim annis continuis eo loco vnà egerunt, & interea terra marique fortiter nouas haſce ſedes tutati ſunt, non modò aduerſus Sueuos, ſed etiam aduerſus Danos, Britannos, & alios; victum interim partim piratica, partim agricultura ſuppeditabat, donec ſuccreſcente populi frequentia, loci anguſtia cõtentiones inter eos excitare inciperet, qui ſuſtentandis omnibus pecoribus idonea pabula ſuppeditari non poſſe querebantur. Tunc enim Friſo, qui inter fratres natu maximus erat, ne contentio, quæ inter ſubditos iam gliſcebat, inter principes quoque maiorem aliquam turbam daret,

Ab Ione principiũ.

Stauria condita.

Quamdiu Freſonis fratres cũ eo fuerint in Friſia.

Vict⁹ quærendi ratio.

Populi frequentia & loci anguſtia lites pariũt.

daret, re cum fratribus ac populo communicatā; diuerſos conſeruandæ beneuolētiæ modos propoſuit, inter quos iſte maximè omnibus probatus fuit, quo Saxo & Bruno Friſoni eiuſq; nepotibus hanc prouinciam peculiarem ac propriā relinquerent, ipſi ſibi poſteriſque ſuis ſedes nouas quærerent, non longè ab ea diſsitas, ſed proximè vicinas; ita vt non modò diſciplinis inſtitutiſq; auitis coniunctim vti, ſed & auxilio mutuo defendi poſſent aduerſus ingruentes hoſtes.

Conſilium fratrū de conſeruanda in poſteritatē beneuolentia.

CAPVT DECIMVM.

QVANDO, ET QVO FRATRES A *Friſone deceſſerint, & quæ poſt fratrum diſceſſum Freſo egerit.*

ITaque anno ante natum Saluatorem 300. *Saxo* & Bruno, inſtructis nauibus Stauria ſoluerūt; & quà venerant egreſsi, Fleuo Orientem verſus abnauigarunt, donec ad Hadeleriam peruenirent, vbi Saxoniam Oceanus Germanicus alluit: hinc oſtium Albis fluuij ingreſsi, ad mediterranea paulatim occupanda tetenderunt, donec finitimis paulatim repulſis ac ſuperatis, fines ſuos in immenſum dilatarent. Bruno etiam, ne fratri ſuo oneri eſſet, vnà cum ſuis ad Veſeram declinauit, Occidentem verſus; ibi ciuitatis fundamenta iecit, quam de nomine ſuo Brunſuicum appellauit: quæ tametſi ſucceſſu temporis & amplificata, & viciſim vaſtata ſæpius fuerit, vſq; ad Caroli Magni tamen ætatem ciuitatis aut vici certè liberi iura retinuit. Teſtatur enim S. Marcellin⁹, S. Suitbertum prędicaſſe verbum Dei, & multos ad fidem Chriſti conuertiſſe in grandi vico Saxonię, dicto Brunſuick, & inde tranſijſſe ad Boruſtuarios

A Freſone diſcedunt fratres ſui.

Sedes Saxonis.

Sedes Brunonis.

Brunſuicum.

ctuarios anno Chriſti 705. & Henricus Buntingh in Chronico Brunſuicenſium teſtatur, hunc vicum à Carolo Magno occaſione belli Saxonici fuiſſe vaſtatum, & à Brunone Saxoniæ duce Ludulphi filio anno Chriſti 861. fuiſſe reſtauratum; quod ideo hic adnotandum duxi, ne quis putet, authore Crantzio, Brunſuicéſium originem non altius eſſe repetendam, quàm ab hoc Brunone Ludolphi filio, quam Crantzius longè altius arceſſere potuiſſet, niſi eo facto fabulam quam prędicat, veram hiſtoriam eſſe declararet. De Brunone igitur & Saxone, eorumq́ue rebus geſtis quæ reſtant, ea Brunſuicenſibus & Saxonibus inquirenda tradendaq́ue remittimus: noſtræ gentis conditor Friſo, dimiſsis fratribus Friſiam ſuam, cui 68. annis pręfuit, diuerſis munitionibus firmauit, aggeribus cinxit, caſtellis ac pagis ornauit, & vt eam pacatam ipſe poſsideret, ac poſteris per manus traderet, cum vicinis principibus pacem compoſuit, leges condidit, Rempubl. formauit, liberisq́; ſuis prouinciam aſsignauit: de quibus omnibus ac ſingulis diligentius acturi ſumus in annalibus Friſiorum, & in vita Friſonis, quam plenius tractaturi ſumus in eo opere, quod de Principibus, Ducibus, ac Regibus Friſiorum ſeparatim breui expedituri ſumus. *Friſonis acta in Friſia.*

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pagin. 2. lin. 21. lege 102. in generatione. 3. l. 32. exſuſcitare. 47. l. 1. Orientales 66. l. 9. vrbem eſſe. 122. l. 24. Virgilius. 219. l. vlt. Neuillius 225. l. 20. cacozelia. 257. l. 10. quo & l. 27. teſtatum. Be-noni. 260. l. 3. 524. 280. l. 14. antiquarũ. 283. l. 15. Brunonij.

FINIS.